ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Των
Αστυνόμου Α' Γεωργίου Καραβίτη
και Υπαστυνόμου Α' Κων/νου Δανούση

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΕΛΛΗΝ. ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο αστυνομικός θεσμός στους διαφόρους λαούς δημιουργήθηκε από την επιβεβλημένη ανάγκη των πραγμάτων για τη διατήρηση της ευταξίας, της ευκοσμίας και της ασφάλειας σε κάθε πολιτεία, καθώς και για την προστασία των πολιτών από τις αντικοινωνικές εκδηλώσεις των συνανθρώπων τους. Για το λόγο αυτό η Αστυνομία συνδέθηκε απόλυτα με την κοινωνική ζωή των ανθρώπων και την οργάνωση της πολιτικής ζωής τους.

Η εξέλιξη του αστυνομικού θεσμού δεν έλειψε από καμία περίοδο της εθνικής και κοινωνικής ζωής του τόπου μας παρ' όλες τις τραγικές περιπέτειες που πέρασε το έθνος μας. Οι εξωτερικοί τύποι του εθνικού βίου μπορεί να άλλαξαν πολλές φορές και η μορφή του αστυνομικού λειτουργήματος να μεταβλήθηκε κατ' επανάληψη, όμως ο αστυνομικός θεσμός δεν έπαψε ποτέ να λειτουργεί στην Ελλάδα, από την απώτερη αρχαιότητα μέχρι σήμερα, άσχετα με το εύρος των δραστηριοτήτων του. Το εγχειρίδιο αυτό διαπραγματεύεται τη γένεση του θεσμού της Αστυνομίας και την πορεία του στο χρόνο στον ελλαδικό χώρο. Εξετάζεται αρχικά η αστυνομική λειτουργία στην Αρχαία Ελλάδα, στη Ρώμη και το Βυζάντιο, καθώς και η εξέλιξη των αστυνομικών πραγμάτων στα χρόνια της τουρκοκρατίας, της επανάστασης του 1821 και της καποδιστριακής περιόδου.

Στη συνέχεια καταγράφεται η εξέλιξη του θεσμού στο νεοελληνικό κράτος και παρουσιάζονται τα αστυνομικά σώματα που κατά καιρούς λειτούργησαν με κατάληξη το Σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας (1984), το οποίο προήλθε από την κατάργηση της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας Πόλεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Ο όρος Αστυνομία.

Ο όρος Αστυνομία προέρχεται από τη σύνθεση των λέξεων «Άστυ» - που σημαίνει κατοικημένη περιοχή, πόλη δηλαδή, και είναι πανάρχαια ελληνική λέξη που αναφέρεται στους πρώτους στίχους της Οδύσσειας («Πολλών δ' ανθρώπων ίδεν άστεα») - και του Ομηρικού επίσης ρήματος «νέμω», που μεταξύ πολλών εννοιών σημαίνει διοικώ, κυβερνώ (π.χ. «ο πάντα νέμων... Ζευς») και κατ' επέκταση εφαρμόζω το νόμο και συνεπώς προστατεύω. Αστυνομία λοιπόν σημαίνει προστασία της πόλης.

Συχνά οι αρχαίοι Έλληνες αποκαλούσαν τους πολιούχους θεούς, τους θεούς δηλαδή που προστάτευαν την πόλη, Αστυνόμους («Πάντων δε θεών των αστυνόμων»), ενώ πολύ νωρίς σχετίσθηκε η έννοια της Αστυνομίας με εκείνη της Πολιτείας. Γι' αυτό και η ελληνική λέξη πολιτεία μέσω της ρωμαϊκής παράδοσης (Politia) έγινε στις χώρες της Ευρώπης συνώνυμη της Αστυνομίας (Police, Pilizei, Politie, κ.λπ.).

Η Αστυνομία λοιπόν κατά την ελληνική αρχαιότητα, είχε το ίδιο ακριβώς όνομα με τη σημερινή και περιλάμβανε πολλά όργανα με διαφορετικές αρμοδιότητες, που όλες μαζί απέβλεπαν στην προστασία της πόλης.

2. Η γένεση του αστυνομικού θεσμού.

Η ύπαρξη υπηρεσίας ή αρχής με σκοπό την πρόληψη του εγκλήματος, τη σύλληψη των αδικοπραγούντων και την τιμωρία τους προϋποθέτει την ύπαρξη δικαίου, κανόνων δηλαδή που ρυθμίζουν τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους.

Η εμφάνιση λοιπόν του αστυνομικού θεσμού συνδέεται με τη γένεση του δικαίου και την οργάνωση των πρώτων πολιτειακών μορφωμάτων. Θα πρέπει δηλαδή να αναζητήσουμε και να εξετάσουμε πώς διαμορφώθηκαν το πρώτο δίκαιο και η πρώτη οργάνωση των κοινωνικών ομάδων, τι μορφή είχαν, πού απέβλεπαν και ποια ήταν η αιτία, η οποία προκάλεσε την εμφάνιση των πρώτων αστυνομικών οργάνων.

Για τη γένεση αυτών των θεσμών έχουν διατυπωθεί πολλές θεωρίες και ανάμεσά τους κατέχουν κυρίαρχη θέση οι απόψεις που αποδίδουν την

πρώτη εμφάνιση της έννοιας του δικαίου σε θρησκευτικούς λόγους. Η κοινή λατρεία των προγόνων στα πλαίσια ύπαρξης της πρώτης ομάδας ανθρώπων, καθώς και η κυρίαρχη θέση του πατέρα - γενάρχη (Pater Familias) φαίνεται πως έπαιξαν καθοριστικό ρόλο. Δημιουργήθηκαν έτσι βασικοί κοινωνικοί πυρήνες, που οι δεσμοί αίματος, η κοινή λατρεία και οι κοινοί, στοιχειώδεις, κανόνες δικαίου αποτελούσαν τον συνεκτικό τους ιστό.

Από τις πρώτες αυτές κοινωνικές ομάδες, μετά από μακραίωνες διεργασίες, προέκυψαν τα γένη, οι φατρίες και τέλος οι φυλές, η συνένωση των οποίων γύρω από ένα κεντρικό αστικό πυρήνα σήμανε την ίδρυση των πρώτων πόλεων, των πρώτων ίσως οργανωμένων πολιτειακών μορφωμάτων της ιστορίας. Η συνένωση π.χ. των δήμων της Αττικής από το Θησέα αποτέλεσε την αρχή του Αθηναϊκού άστεος, της πρώτης πόλης - υποδείγματος πολιτειακής οργάνωσης - στον ευρωπαϊκό χώρο.

Η ανάγκη λειτουργίας της πόλης επέβαλε την καθιέρωση των πρώτων αρχών - οργάνων, στα οποία ανατέθηκαν ειδικά καθήκοντα. Ανάμεσα στα καθήκοντα αυτά, όπως είναι ευνόητο, βασική θέση κατέχει η τήρηση της ευταξίας και της ευκοσμίας στην πόλη. Έτσι εμφανίστηκαν οι πρώτοι άρχοντες - υπάλληλοι με αστυνομικές εξουσίες, που κατά τη διάρκεια του Ε' αιώνα π.Χ., κυρίως στην Αθήνα, έλαβαν την πλέον οργανωμένη μορφή...

Αυτό βέβαια δε μας επιτρέπει να αποδώσουμε στον πρώτο αυτό αστυνομικό θεσμό τη σημερινή, σύγχρονη προβληματική. Επίσης θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι η εξέλιξή του υπήρξε βραδύτατη και μόλις στα τέλη του ΙΗ' και στις αρχές του ΙΘ' αιώνα, κάτω από την επίδραση κυρίως των ιδεών του Διαφωτισμού, διαμορφώθηκαν στην Ευρώπη τα πρώτα αστυνομικά μοντέλα, τα οποία υπήρξαν η βάση των σημερινών αστυνομιών.

Η σύντομη, όμως, εξέταση του αστυνομικού θεσμού από την ελληνική αρχαιότητα ως την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους είναι αναγκαία προϋπόθεση για τη μελέτη της παραπέρα, της σύγχρονης δηλαδή, εξέλιξής του.

3. Η Αστυνομία στην αρχαιότητα:

Στα Ομηρικά έπη «Αρχός» (Διοικητής) μιας μονάδας με αστυνομικά καθήκοντα φέρεται ο Κοίρανος, επικεφαλής των «φυλακτήρων». Από τον 8ο - 7ο π.Χ. αιώνα και μετά οι επιφορτισμένοι με αστυνομικά καθήκοντα υπάγονται στην Εκκλησία του Δήμου, στους Δημάρχους, στους Ασυμνήτες ή Αισυμνητήρες, στους Τύραννους, στους Αριστοκράτες, στους Βασιλείς κατά την Ελληνιστική εποχή και επί Βυζαντίου στον Αυτοκράτορα.

Κατά τη μακρά περίοδο των αρχαιοελληνικών πόλεων - κρατών, κάθε πόλη είχε τους αστυνομικούς της άρχοντες, οι οποίοι αλλού εκλέγονταν με

ψήφο (Λάρισα) ή με κλήρο (Αθήνα), αλλού διορίζονταν από τον Ανώτατο Άρχοντα (Κόρινθος) και αλλού αποτελούσαν έμμισθο μόνιμο σώμα (Μακεδονία).

Η χρονική διάρκεια της υπηρεσίας των αστυνομικών αρχόντων στις περισσότερες πόλεις - κράτη ήταν συνήθως ενός έτους και καλούνταν «θητεία», δηλαδή αμειβόμενη εργασία. Μετά τη λήξη της θητείας τους ως επί το πλείστον επανεκλέγονταν ή προτείνονταν προς κλήρωση ή επαναδιορισμό, αν ήταν επιτυχημένοι στο έργο τους. Διαφορετικά τους αντικαθιστούσαν.

Οι πόλεις - κράτη έδιναν στους αστυνομικούς άρχοντες διάφορες επωνυμίες και αρμοδιότητες. Στη Σπάρτη καθήκοντα ανώτατης αστυνομικής αρχής εκτελούσαν οι Έφοροι. Υπήρχαν όμως ακόμη άρχοντες με ειδικότερα αστυνομικά καθήνοντα, οι Εμπέλωροι (Αγρονόμοι), οι Πεδιανόμοι (Αγρονόμοι), οι Αρμόσυνοι (επί των ηθών), κ.α. Στην Κόρινθο οι Αστυνόμοι λέγονταν Πατέρες. Στη Θήβα Τελέαρχοι, στις Συρακούσες Πολιονόμοι, στη Λάρισα Πολιτοφύλακες, στην Κρήτη Κόσμοι κοκ. Ο τίτλος Αστυνόμος καθιερώνεται μετά τους Μηδικούς πολέμους.

α. Η Αστυνομία στην Αρχαία Αθήνα.

Η Αθήνα υπήρξε χωρίς καμιά αμφιβολία η πλέον οργανωμένη πολιτειακά πόλη - κράτος στην Αρχαία Ελλάδα. Η πολιτειακή της οργάνωση, όπως τουλάχιστον την αποτύπωσαν ο Αριστοτέλης («Αθηναίων Πολιτεία», «Πολιτικά»), ο Πλάτωνας κ.ά. λόγιοι της αρχαιότητας, υπήρξε παράδειγμα στους αιώνες και συνεχίζει με μπολιάζει τη σύγχρονη πολιτική σκέψη με την αμεσότητα της δημοκρατίας της. Στην αστυνομική κυρίως οργάνωση της αρχαίας Αθήνας θα αναφερθούμε στη συνέχεια με αναφορές βέβαια και στις άλλες αρχαίες πόλεις - κράτη, εξετάζοντας το αστυνομικό της σύστημα κατά θεματικές ενότητες.

1. Αστυνομία τάξης και ασφάλειας.

Η νομοθεσία προέβλεπε με αρκετές λεπτομέρειες τις αρμοδιότητες και τις υποχρεώσεις της Αστυνομίας, η οποία είχε γενικά την ευθύνη της εμπέδωσης της τάξης και ασφάλειας στην πόλη, διενεργούσε τις ανακρίσεις και στη συνέχεια άλλες υποθέσεις, συνήθως τις πλέον ελαφρές, τις έκρινε δικαστικά η ίδια και επέβαλε ποινή, ενώ τις άλλες τις παρέπεμπε στην τακτική δικαιοσύνη.

Οι αστυνομικοί άρχοντες φρόντιζαν για την εδραίωση του πολιτεύματος, ενώ ανάμεσα στις άλλες αρμοδιότητές τους ήταν και η είσοδος στα συμπόσια, για την απομάκρυνση των υπεράριθμων παρευρισκομένων.

Είχε τη δυνατότητα να ασκήσει και σωματική βία, γι' αυτό τα όργανά της ήταν εφοδιασμένα με μαστίγιο (ιμάντα), που χρησιμοποιούσαν κυρίως σε περιπτώσεις καταδίωξης ή απείθειας. Έφιππη επίσης Αστυνομία διέλυε τις διαδηλώσεις σε δημόσιους χώρους.

Οι νόμοι, ενώ επέτρεπαν στους αστυνομικούς άρχοντες ακόμη και τη χρήση βίας για την ανεύρεση της αλήθειας («Τη δικαιοτάτη βασάνω χρήσασθαι»), τιμωρούσαν αυστηρά, πολλές φορές με θάνατο, την παράβαση καθήκοντος. Ποινικές επίσης κυρώσεις προέβλεπαν και για τις περιπτώσεις κατάχρησης εξουσίας.

Τον έλεγχο της Αστυνομίας, όπως των άλλων αρχών της πολιτείας, είχαν οι «Νομοφύλακες». Αυτοί ήταν αξιωματούχοι με μονοετή θητεία και καθήκον τους ήταν η εποπτεία της εφαρμογής των νόμων. Το Σώμα των Νομοφυλάκων ήταν παντοδύναμο. Παρευρισκόταν στη Βουλή ή στην Εκκλησία του Δήμου και καθόταν δίπλα στους προέδρους, έχοντας τα ίδια δικαιώματα με αυτούς. Ο θεσμός τους ανατρέχει στην απώτερη αρχαιότητα, αφού λειτουργούσε στην Κρήτη στα χρόνια του Μίνωα. Νομοφύλακες συναντώνται ακόμη στη Σπάρτη, στην Κέρκυρα, στην Αθήνα κ.α. Η λειτουργία τους στην Αθήνα συμπληρωνόταν με το θεσμό των δέκα «Ευθύνων» (ένας από κάθε φυλή), καθήκον των οποίων ήταν ο έλεγχος όσων άσκησαν δημόσιο λειτούργημα και όλων των αρχών, συμπεριλαμβανομένων και των Αστυνόμων. Έτσι οι Αστυνόμοι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους εποπτεύονταν από τους Νομοφύλακες, ενώ μετά τη λήξη της θητείας τους λογοδοτούσαν στους Ευθύνους.

Από διάφορα ψηφίσματα που βρέθηκαν (320 π.Χ., 284 π.Χ.) προκύπτει ότι η Αστυνομία τηρούσε την τάξη στα πανηγύρια και στις θρησκευτικές εορτές. Το έργο τους βοηθούσαν διάφοροι έμμισθοι υπηρέτες και δούλοι, που ονομάζονταν Σπευσίνιοι από το όνομα του Σπευσίνου, ο οποίος συνέταξε το κανονισμό λειτουργίας τους.

Την ευκοσμία στη Βουλή, στα δικαστήρια και στην Εκκλησία του Δήμου, τηρούσαν οι τοξότες αστυνομικοί, οι οποίοι απομάκρυναν βιαίως τους ταραξίες. Στα θέατρα και στις άλλες συναθροίσεις την τάξη τηρούσαν αστυνομικοί που ονομάζονταν Ραβδούχοι, επειδή έφεραν μαζί τους ράβδο. Σε περίπτωση πολέμου, επαναστάσεων ή σοβαρών ταραχών, η Αστυνομία υπαγόταν απ' ευθείας στην στρατιωτική αρχή.

Γύρω στο 404 π.Χ. με την επιβολή του καθεστώτος των Τριάκοντα ιδρύθηκε αστυνομική μονάδα καταστολής βίας, πρόδρομος των σημερινών μονάδων τάξης, από τριακόσιους (300) άνδρες τους ονομαζόμενους «μαστιγοφόρους».

2. Αστυνομία αγορανομικού ελέγχου.

Οι αστυνομικοί ήταν υπεύθυνοι, για τον έλεγχο του υπερβολικού κέρδους, από την άσκηση ορισμένων επαγγελμάτων ή από την παροχή υπηρεσιών. Για παράδειγμα επέβλεπαν τις αυλητρίδες, τις κιθαρίστριες και τις αοιδούς, ώστε να μην πληρώνονται πάνω από δύο δραχμές («μη πλείονος ή δυείν δραχμαίς μισθωθήσονται»). Οι παραβάτες μετά τη σύλληψη παραπέμπονταν να δικαστούν. Ο Υπερείδης αναφέρει τον Διογνίδη και τον μέτοικο Αντίδωρο που «εισαγγέλλονται» γιατί ενοικίασαν τις αυλητρίδες σε μεγαλύτερη τιμή από εκείνη που όριζε ο νόμος.

Ειδικά αστυνομικά όργανα, ονομαζόμενα «σιτοφύλακες», παρακολουθούσαν τις τιμές πώλησης του σίτου και τις τιμές πώλησης των διαφόρων ειδών άρτου από τους αρτοπώλες με βάση την τιμή αγοράς αλεύρων. Επίσης υπήρχαν υπάλληλοι που επέβλεπαν τη λειτουργία της αγοράς. Αυτοί υποχρέωναν τους εμπόρους σίτου να διαθέτουν και να μην κρύβουν τα αποθέματά τους, για να ανεβάσουν έτσι την τιμή του και να κερδοσκοπήσουν. Οι σιτοπώλες ελέγχονταν βάσει βιβλίων καταγραφής του εισαγόμενου σίτου.

Η αστυνομική υπηρεσία, που ασχολούνταν με τον έλεγχο της καταλληλότητας και γνησιότητας των πωλούμενων τροφίμων, καλούνταν Αγορανομία και αποτελείτο από δέκα (10) «Επιστάτες της Αγοράς», που είχαν σαν βοηθούς-τους τους δημόσιους υπηρέτες. Οι «αγορανόμοι» επιφορτίζονταν με την τήρηση της τάξης στην αγορά και τους παρείχετο η εξουσία να τιμωρούν επί τόπου τους παρανομούντες με ραβδισμό ή φυλάκιση, αν ήταν ξένοι ή δούλοι, και με πρόστιμο εκατό δραχμών αν ήταν ντόπιοι («επιχώριοι»).

Τέλος η Αστυνομία με τους «μετρονόμους» έλεγχε όλα τα μέτρα και σταθμά, ώστε οι πωλητές να μην εξαπατούν τους αγοραστές κατά τη ζύγιση ή τη μέτρηση. Ως βοηθοί των μετρονόμων αναφέρονται οι «προσμετρητές».

3. Αστυνομία υγειονομικής εποπτείας.

Μεταξύ των καθηκόντων της Αστυνομίας, ήταν και ο έλεγχος της ύδρευσης της πόλεως, από κάθε άποψη (π.χ. καθαριότητα νερού, διανομή, επάρκεια, κ.λπ.).Το έργο θεωρείτο λόγω της φύσης του ιδιαίτερα σημαντικό. Επιστάτης των κρηνών είχε διατελέσει και ο ίδιος ο Θεμιστοκλής.

Η Αστυνομία επίσης φρόντιζε, για την εφαρμογή των υγειονομικών διατάξεων, που αναφέρονταν στην καθαριότητα της πόλεως. Οι οδοκαθαριστές, που ήταν οργανωμένοι σε υπηρεσία και λέγονταν «κοπρολόγοι», είχαν υποχρέωση να απορρίπτουν τις ακαθαρσίες που μάζευαν έξω από τα

τείχη της πόλεως και σε απόσταση τουλάχιστον δύο χιλιομέτρων (δέκα σταδίων). Οι δημόσιοι χώροι έπρεπε να διατηρούνταν καθαροί και η Αστυνομία εμπόδιζε τη ρύπανση της πόλης ή προέβαινε στη σύλληψη των παραβατών. Αν πάλι πέθαινε κάποιος σε δημόσιο χώρο, η Αστυνομία αναλάμβανε τη μεταφορά του προς ταφή με τη βοήθεια των δημόσιων υπηρετών.

4. Αστυνομία πολεοδομίας.

Η Αστυνομία αυτή παρακολουθούσε την τήρηση των διατάξεων της Πολεοδομίας που καθόριζαν τις οικοδομικές κατασκευές με βάση το σχέδιο πόλης. Απέτρεπε την καταπάτηση δημόσιων χώρων, την οικοδόμηση των δρόμων, την επέκταση των ξύλινων μπαλκονιών προς τους δρόμους, την εκροή οχετών προς αυτούς κ.α.

Ο Πλάτωνας στο έργο του «Νόμοι» (ΣΤ, 763, C) αναφέρει ότι οι Αστυνόμοι μεταξύ των άλλων καθηκόντων τους είχαν και την ευθύνη επίβλεψης των οδών και των λεωφόρων που έρχονταν από την ύπαιθρο προς την πόλη και ότι τους είχε ανατεθεί ο έλεγχος των οικοδομών, ώστε η ανέγερσή τους να είναι σύμφωνη προς τους νόμους.

Εκτός των ανωτέρω, η Αστυνομία διέθετε όργανα (οδοποιούς) τα οποία επεσήμαιναν τις βλάβες των δρόμων και φρόντιζαν για την επισκευή τους με εργάτες του Δημοσίου. Το ίδιο συνέβαινε και με τα διάφορα δημόσια κτίρια, τείχη, έργα κλπ., την καλή κατάσταση των οποίων πρόσεχαν οι Αστυνομικοί, οι οποίοι ανάλογα, ονομάζονταν «τειχοποιοί», «επιμελητές κρηνών», «φύλακες λιμένων», κλπ.

Ο Αριστοτέλης («Πολιτικά» 1321, β 25) γράφει ότι ο έλεγχος των ετοιμόρροπων οικοδομών, η διατήρηση της καλής κατάστασης των οδών κλπ., ήταν έργο της Αστυνομίας, καθώς και η εκτέλεση ποινικών δικαστικών αποφάσεων και η φρούρηση των φυλακισμένων, την οποία μάλιστα χαρακτηρίζει υπηρεσία δύσκολη, που προκαλεί το μίσος.

5. Αστυνομία των «δεσμωτηρίων».

Η εποπτεία των φυλακών (δεσμωτηρίων) είχε ανατεθεί στην Αστυνομία, η οποία την ασκούσε με τους περίφημους «Ένδεκα», που εκλέγονταν με κλήρο, ένας από κάθε φυλή και ένας γραμματέας. Η εξουσία τους περιελάμβανε τη σύλληψη των λωποδυτών, των απαγωγέων κ.ά. κακοποιών, την παραπομπή τους στα τακτικά δικαστήρια, αν αρνούνταν την ενοχή τους, διαφορετικά την άμεση τιμωρία τους σύμφωνα με τους ποινικούς νόμους.

Τέλος οι «Ένδεκα» είχαν την ευθύνη της εκτέλεσης των αναγκαστικών απαλλοτριώσεων και των δημεύσεων, ήταν εισηγητές των μηνύσεων για παραβάσεις πολιτικών νόμων και εκτελούσαν και τους καταδικασθέντες σε θάνατο με τη βοήθεια των δούλων του Δήμου, που αναλάμβαναν το δυσάρεστο αυτό έργο («δήμιοι δούλοι»).

6. Αστυνομία των ξένων.

Η Αστυνομία των ξένων στις πόλεις - κράτη της Αρχαίας Ελλάδας ήταν άριστα οργανωμένη και δραστήρια, γιατί οι ξένοι χαρακτηρίζονταν ως επί το πλείστον επικίνδυνοι για τα ήθη ή κατάσκοποι ή εγκληματίες ή ότι δημιούργησαν επιβλαβείς μειονότητες απειλητικές για την πόλη, ιδίως σε περίπτωση πολέμου.

Στην Αθήνα η νομοθεσία περί αλλοδαπών ήταν αυστηρότατη. Ως Αθηναίος πολίτης, αναγνωριζόταν μόνο εκείνος του οποίου ο πατέρας και η μητέρα ήταν Αθηναίοι. Οι ξένοι διώκονταν με τη λεγόμενη «γραφή ξενίας» και, αν καταδικάζονταν, τους πωλούσαν ως δούλους.

Απαγορευόταν επίσης στους ξένους να συζούν με Αθηναίες ή να παντρεύονται με αυτές.

Η κατηγορία όσων συζούσαν με ξένες ή ξένους γινόταν ενώπιον των Θεσμοθετών.

Στη Σπάρτη η Αστυνομία έδιωχνε όσους δεν είχαν νόμιμο λόγο παραμονής στη χώρα τους. Η απομάκρυνσή τους πραγματοποιείτο βάσει νόμου που προέβλεπε την ξενηλασία και είχε θεσπιστεί από το Λυκούργο. Τα ίδια συνέβαιναν και στην Κρήτη, όπου ο «Ξένιος Κόσμος» (αστυνόμος) επιτηρούσε τους ξένους.

7. Αστυνομία των ηθών.

Μία από τις λειτουργίες της Αστυνομίας στην Αρχαία Ελλάδα με ειδικά όργανα, τους «γυναικονόμους», ήταν και η επιτήρηση της ευκοσμίας των γυναικών. Η νομοθεσία του Σόλωνα πρόβλεπε ότι όποια γυναίκα παραβίαζε το νόμο και κυκλοφορούσε άκοσμα ντυμένη τιμωρούνταν με χρηματική ποινή χιλίων δραχμών. Η Αστυνομία, χωρίς δίκη, είχε δικαίωμα να τιμωρεί τις γυναίκες που παρεκτρέπονταν με πρόστιμο, το οποίο δημοσιοποιούσε με ανάρτηση «γραφής» σε πλάτανο του Κεραμεικού.

Οι εταίρες, όπως και όλες οι κοινές γυναίκες, φορούσαν ενδυμασίες με έντονους χρωματισμούς, για να διακρίνονται από τις αξιοπρεπείς γυναίκες που ονομάζονταν πολίτιδες. Η Αστυνομία επιτηρούσε τις πόρνες, μεριμνού-

σε για την καταβολή στους μισθωτές (τελώνες) του «πορνικού τέλους». Η Αστυνομία, αυτεπάγγελτα, είτε ύστερα από μήνυση, προέβαινε στη σύλληψη των εκδιδομένων γυναικών, των προαγωγών και των κατηγορουμένων για παιδεραστία και τους παρέπεμπε στη δικαιοσύνη.

Παράλληλα προς τους «γυναικονόμους» υπήρχαν και οι επόπτες της διαγωγής των παιδιών, οι ονομαζόμενοι «παιδονόμοι» οι οποίοι παρακολουθούσαν τη συμπεριφορά των παιδιών, έκαναν συστάσεις και τιμωρούσαν συνήθως αυστηρά κάθε ηθική τους παρεκτροπή. Η επέμβαση δηλαδή της Αστυνομίας στους νέους είχε προληπτικό και κατασταλτικό χαρακτήρα.

β. Η Αστυνομία στην Αρχαία Ελλάδα κατά τη ρωμαϊκή εποχή.

Το 146 π.Χ., έτος κατάλυσης της ελληνικής ελευθερίας, δε σήμανε και την άμεση κατάλυση της υφισταμένης πολιτειακής τάξης. Ουσιαστικά ο ελληνικός κόσμος άρχισε να χάνει την πολιτειακή του υπόσταση μετά το 211 μ.Χ., όταν με διάταγμα του Καρακάλλα, δόθηκε το δικαίωμα του Ρωμαίου πολίτη σε όλους τους ελεύθερους ανθρώπους της αυτοκρατορίας. Με την αφομοίωση αυτή καταλύθηκαν και οι πατροπαράδοτες αστυνομικές αρχές στις πόλεις της Ελλάδας και μετά τον 3ο μ.Χ. αιώνα εμφανίστηκαν οι Ρωμαίοι αστυνομικοί άρχοντες. Για το λόγο αυτό θεωρούμε σκόπιμη μια σύντομη αναφορά και στο αστυνομικό σύστημα που επικρατούσε στη Ρώμη, αφού οι ρωμαϊκοί θεσμοί ίσχυσαν για μεγάλο χρονικό διάστημα στον ελλαδικό χώρο και σημάδεψαν καθοριστικά το κράτος της Νέας Ρώμης (Κωνσταντινούπολης).

Στα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυση της Ρώμης όλες οι εξουσίες ήταν συγκεντρωμένες στο πρόσωπο του Βασιλιά, ο οποίος είχε καθήκοντα κυβερνήτη, νομοθέτη, αρχιερέα, δικαστή κλπ., βοηθούμενος από τον "πολίαρχο" ο οποίος τον αναπλήρωνε όταν απουσίαζε από την πρωτεύουσα. Ο "πολίαρχος" ήταν ο πρώτος άρχοντας, ο οποίος διέθετε στρατιωτικό σώμα που ασκούσε τα αστυνομικά καθήκοντα.

Το 509 π.Χ. καταργήθηκε η βασιλεία και ανακηρύχθηκε το δημοκρατικό πολίτευμα, συνεπεία του οποίου υπήρξε η καθιέρωση αρχόντων με αστυνομικές αρμοδιότητες και η σύνταξη σχετικής νομοθεσίας. Τέτοιοι άρχοντες υπήρξαν οι «Ύπατοι», οι οποίοι επιφορτίστηκαν με το καθήκον της τήρησης της τάξης. Αργότερα η εξουσία τους μεταβιβάστηκε σε άλλους άρχοντες, τους ονομαζόμενους «τιμητές» και τους «πραίτορες». Τη Γενική Αστυνομία ασκούσαν οι «Επιδίρφιοι» Αστυνόμοι. Εκτελεστικά όργανα των αστυνομικών αυτών αρχόντων ήταν οι «ραβδούχοι», οι «κλητήρες» και οι «δημόσιοι δούλοι».

Κατά τον Κικέρωνα η αστυνομική υπηρεσία της Ρώμης είχε καθήκον την τήρηση της τάξης, της ευκοσμίας και της καθαριότητας, την αγορανομία, την αστυνομία των ηθών, την τήρηση της δημόσιας ασφαλείας και την εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας, την εποπτεία των δημόσιων κέντρων, τη μέριμνα για την αποφυγή ατυχημάτων κ.ά. Η όλη αστυνομική δράση κατανεμόταν σε τρεις κύριες κατευθύνσεις: (α) την επιμέλεια της πόλης γενικά, (β) τη μέριμνα για την επάρκεια και τη διάθεση του σίτου και την πώληση και καταλληλότητα των προϊόντων του, και (γ) τη φροντίδα για τους αγώνες .και τις εορτές. Η οργάνωση αυτή του αστυνομικού έργου διατηρήθηκε για πεντακόσια χρόνια, όσο δηλαδή διήρκεσε το Δημοκρατικό πολίτευμα στο Ρωμαϊκό Κράτος.

Στο τέλος του 1ου μ.Χ. αιώνα, μετά τη δημιουργία της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η αρχή των Αστυνόμων εξέλιπε και αντικαταστάθηκε από τον «Έπαρχο της Πόλης», ο οποίος είχε υπό τις διαταγές του τους «κουόρτεις της πόλης», τον «νυκτέπαρχο» και τους «επιμελητές». Την εποχή αυτή εμφανίζεται για πρώτη φορά η μυστική Αστυνομία, που με διάφορες ονομασίες διατηρήθηκε μέχρι τον 5ο μ.Χ. αιώνα. Στους πρώτους μυστικούς αστυνομικούς αναφέρονται οι «γραμματοφόροι» και οι «ταχυδρόμοι».

γ. Η Αστυνομία στα χρόνια του Βυζαντίου.

Πολύ σύντομα μετά τη μεταφορά της πρωτεύουσας στη Νέα Ρώμη, την Κωνσταντινούπολη, η αυτοκρατορία χωρίστηκε στο δυτικό και ανατολικό ρωμαϊκό κράτος. Στη νέα πρωτεύουσα εφαρμόστηκε το αστυνομικό σύστημα της «πρεσβυτέρας» Ρώμης, ο «Έπαρχος της πόλης», ο «νυκτέπαρχος» κλπ.

Το 539 μ.Χ. ο Ιουστινιανός έδωσε ευρύτερα δικαιώματα στο «νυκτέπαρχο», τον οποίο μετονόμασε σε «πραίτορα του Δήμου» με εκτελεστικά όργανα τους «ματρικίριους» και τους «στρατιώτες». Στα χρόνια του ίδιου αυτοκράτορα καθιερώθηκε και η αρχή του «Κουαίστορος» με αντικείμενο την άσκηση της ανώτατης, της σχετικής με τους παρεπιδημούντες στο Βυζάντιο Αστυνομίας. Και τούτο, γιατί λόγω της ανεργίας οι παραμένοντες στην πόλη διολίσθαιναν στο έγκλημα και ιδιαίτερα στις κλοπές, την πορνεία κλπ.

Στις μεγάλες πόλεις αλλά και τις επαρχίες (Θέματα) της αυτοκρατορίας αστυνομικά καθήκοντα ασκούσαν οι κατά τόπους διοικητές με βάση εντολές (αυτοκρατορικές νεαρές, κλπ.) που έφθαναν από την πρωτεύουσα.

Από το 1060 μ.Χ. και μετέπειτα, δεν προκύπτει ποιοι διοικητικοί λειτουργοί εκτελούσαν αστυνομικά καθήκοντα. Φαίνεται, όμως, ότι αστυνομικά καθήκοντα εκτελούσαν οι «κουαίστορες», οι «επισκεπτίτες» και οι «σιτώνες».

4. Η Αστυνομία στα χρόνια της τουρκοκρατίας.

Η κατάλυση του κράτους του Βυζαντίου και η υποδούλωσή του ελληνικού λαού στους Οθωμανούς Τούρκους σήμανε και τη μεταβολή των όποιων διοικητικών θεσμών ίσχυαν στον ελλαδικό χώρο. Οι κατακτητές, όμως, για λόγους καλύτερης διαχείρισης του δημοσιονομικού τους συστήματος και πολιτικής σκοπιμότητας παραχώρησαν στο υπόδουλο έθνος ορισμένα δικαιώματα, ενώ αναγνώρισαν εθναρχικό ρόλο στην εκκλησία της Κωνσταντινούπολης. Ανάμεσα στα δικαιώματα αυτά το σημαντικότερο ήταν εκείνο της τοπικής αυτοδιοίκησης, που γρήγορα επέτρεψε στους Έλληνες να αναπτύξουν, υποτυπωδώς έστω, τη νέα τους πολιτική έκφραση και κοινοτική τους οργάνωση.

Στη νέα κατάσταση που διαμορφώθηκε δεν ήταν δυνατόν να λείψουν οι αστυνομικές λειτουργίες. Τώρα την αστυνομική εξουσία ασκούσαν Οθωμανοί αξιωματούχοι αλλά και Έλληνες άρχοντες. Από τους Οθωμανούς αρχικά μνημονεύεται ο «Βοεβόδας», ο οποίος είχε πλησίον του είχε τον «Καπού - Μπουλούμπαση» με μικρή στρατιωτική δύναμη για την τήρηση της τάξης, και αργότερα οι «Αγάδες». Ένα είδος αστυνομίας χώρας αποτέλεσαν και οι φρουροί των στενωπών, των δερβενιών. Στην περίπτωση αυτή καθήκοντα δερβεναγάδων και δερβενατζήδων ανατίθεντο κυρίως σε μουσουλμάνους Αλβανούς. Στις μεγαλύτερες πόλεις, κατά μίμηση των βυζαντινών θεσμίων, διορίζονταν νυχτοφύλακες.

Από πλευράς Ελλήνων υπεύθυνοι για την τήρηση της τάξης ήσαν οι εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οποίοι εμφανίστηκαν στην ιστορία με διάφορες επωνυμίες, όπως κοτζαμπάσηδες, προεστοί, δημογέροντες, γέροντες κλπ. Για την διεκπεραίωση των αστυνομικών καθηκόντων τους οργάνωναν κατά καιρούς μικρά σώματα υπό διάφορες επωνυμίες με επικεφαλής τον «καπετάνιο» τους.

Οι αρματολοί της Ρούμελης και οι κάποι του Μοριά, λύσεις ανάγκης για τους Οθωμανούς κατακτητές, εκτελούσαν και καθήκοντα τήρησης της τάξης στην ευρύτερη περιοχή τους, συνήθως έκτασης βιλαετιού. Τα ένοπλα αυτά αποσπάσματα, που στελεχώθηκαν με αγωνιστές όπως ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης και ο Γεώργιος Καραϊσκάκης, με τη δράση τους αποτέλεσαν την στρατιωτική προπαίδευση του σκλαβωμένου έθνους και συνετέλεσαν στην επιτυχή έκβαση της Εθνεγερσίας.

Ανάλογη υπήρξε και η αντιμετώπιση της τήρησης της τάξης και στις βενετοκρατούμενες ελληνικές περιοχές, όπου οι δυτικοί κυρίαρχοι, ασφαλώς ελαστικότεροι από τους Οθωμανούς, χρησιμοποίησαν κυρίως ντόπιους για την εκτέλεση των καθηκόντων αυτών.

Βέβαια τόσο στις περιοχές της χέρσου Ελλάδας που βρίσκονταν υπό τουρκικό ζυγό όσο και σε εκείνες που βρίσκονταν υπό βενετική διοίκηση, τουλάχιστον ως το τέλος του 18ου αιώνα, δεν μπορούμε να μιλήσουμε για οργανωμένη αστυνομική υπηρεσία. Μετά όμως την περίοδο αυτή στα Επτάνησα διαμορφώθηκε κάτω από ιταλική επίδραση ένα διφυές αστυνομικό σύστημα με τη Διοικητική και Εκτελεστική Αστυνομία (Polizia Administrativa, Polizia Executiva), ενώ παράλληλα στις μεγάλες ελληνικές πόλεις και περιοχές που εξακολουθούσαν να βρίσκονται στα όρια της Οθωμανικές αυτοκρατορίας υπήρξε μια περισσότερο συγκροτημένη αστυνομική οργάνωση με βασικό πυρήνα της την Οθωμανική Χωροφυλακή (Κρήτη, Λάρισα, Θεσσαλονίκη κλπ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821

Η άσκηση της αστυνομίας υπήρξε μια από τις κύριες φροντίδες των επαναστατημένων Ελλήνων, αφού η κρισιμότητα των στιγμών επέβαλλε, αφενός άκρα επαγρύπνηση και αφετέρου οι ελευθερωμένες περιοχές έπρεπε οπωσδήποτε να εμφανισθούν στο εξωτερικό, ως ευνομούμενες.

Μετά τις νίκες των Ελλήνων το Βαλτέτσι και στα Δολιανά, συνήλθε Γενική Συνέλευση αντιπροσώπων των επαρχιών του Μοριά, στη Μονή Καλτεζών, η οποία στις 26 Μαΐου 1821 συγκρότησε ως ανώτατο πολιτειακό όργανο την Πελοποννησιακή Γερουσία, μεταξύ των υποχρεώσεων, της οποίας υπήρξε και η φροντίδα της εσωτερικής ασφάλειας της Πελοποννήσου. Ο στόχος αυτός επεδιώκετο με τους Γενικούς Εφόρους, επικεφαλής κάθε επαρχίας (βιλαετιού), και τους Εφόρους των χωριών. Με την από 30 Μαΐου 1821 εγκύκλιό της, η Γερουσία εντέλλεται την παρακολούθηση των ξένων, το σεβασμό της τιμής και της ιδιοκτησίας, για να καταλήξει «...σας διορίζομεν όμως, να φυλάττετε ακριβώς την δικαιοσύνην καθ' όλα και να παιδεύετε τους πταίστας και παρηκόους...». Τέλος με τον Οργανισμό της (27 Δεκεμβρίου 1821) καθορίζεται, πως οι Υποέφοροι πλέον των χωριών οφείλουν «να συστέλλωσι τους ατακτούντας διά μέσω της εκτελεστικής δυνάμεως, ήτις θέλει προσδιορισθεί από τους Εφόρους της Επαρχίας».

Η Ύδρα όμως προηγήθη, σε όλη την επαναστατημένη επικράτεια, στον τομέα της Αστυνομίας. Στις 24-6-1821, οι πρόκριτοι του νησιού υιοθέτησαν πρόταση 44 πλοιάρχων, σύμφωνα με την οποία ήταν «αναγκαίον διά την εσωτερικήν και εξωτερικήν ευταξίαν του τόπου... να συστηθή μία αστυνομία ή αρχή εκτελούσα τας προσταγάς των κριτηρίων και της διοικήσεως, η λεγομένη παρ' Ιταλοίς πολίτζια εξεκουτίβα» (δηλ. εκτελεστική αστυνομία).

Στη Δυτική Στερεά Ελλάδα με τον Οργανισμό της Γερουσίας της Δυτικής Ελλάδας (Μεσολόγγι, 4 Νοεμβρίου 1821) καθορίζεται κάθε χωριό να εκλέγει 1 ή 2 προεστώτες και οι προεστώτες κάθε τμήματος (επαρχίας) να εκλέγουν 3 τουλάχιστον Εφόρους. Σε κάθε τμήμα προβλέπεται ένας καπιτάνος με καθήκοντα εκτός των άλλων «...την εσωτερικήν ευταξίαν

της καπιτανίας του, όσον και την εκτέλεσιν των αποφάσεων των κρίσεων», ενώ οι προεστώτες ευθύνονται και με «...την συστολήν των ατακτούντων, διά μέσου των διωρισμένων ανθρώπων του καπιτάνου».

Στην Ανατολική Στερεά, η «Νομική Διάταξις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος» (Άμφισσα, 15 Νοεμβρίου 1821) προέβλεψε λυσιτελέστερη και λεπτομερέστερη οργάνωση. Ιδρύθηκε Εθνική Βουλή, Κυβέρνηση (Άρειος Πάγος) και θεσμοθετήθηκαν όργανα εσωτερικής διοίκησης των επαρχιών, οι αιρετοί προεστώτες. Τα καθήκοντα των «προεστώτων της Αστυνομίας» περιγράφονται λεπτομερώς στο κεφ. Γ' (εδάφ. η') της Νομικής αυτής Διάταξης.

Το σύστημα αυτό, με απόφαση του Αρείου Πάγου (4-2-1822), μετεβλήθη στις επαρχίες των Αθηνών και των Θηβών, στις οποίες η διοίκηση ανατέθηκε σε 12 Εφόρους κατά 2 τμήματα (4 του Δικανικού και 8 του Πολιτικού). Σε ένα από τους Εφόρους του πολιτικού τμήματος ανετέθη η ευθύνη της άσκησης της αστυνομίας, με σαφώς καθορισμένα καθήκοντα.

Στην Κρήτη, στη Συνέλευση των Αρμένων (20-5-1822) ψηφίστηκε το «Προσωρινόν πολίτευμα της νήσου Κρήτης», σύμφωνα με το οποίο το νησί χωρίστηκε σε 24 επαρχίες και η διοίκησή του ανετέθη σε ένα Γενικό Έπαρχο, υπό τον οποίο λειτουργούσε Καγκελαρία από 6 κλάδους, ένας από τους οποίους είχε τον τίτλο Γενικός Φροντιστής της Αστυνομίας. Στις έδρες των Επαρχιών προβλέπονται Φροντιστές της Αστυνομίας, ενώ στις κοινότητες Υποφροντιστές. Το καθεστώς αυτό μετεβλήθη τον επόμενο χρόνο (3-3-1823), όταν ο Εμμανουήλ Τομπάζης διορίσθηκε από το Εκτελεστικό Σώμα Αρμοστής Κρήτης. Η ευθύνη της αστυνομίας ανετέθη τότε στο Φροντιστήριο των Εσωτερικών, στους Επάρχους στις μεσόγειες πόλεις και στους Λιμενάρχες στις παράλιες.

Στην επαναστατημένη χέρσα Ελλάδα, η Α' Εθνική Συνέλευση στις 9-1-1822 ψήφισε το «Προσωρινόν πολίτευμα της Ελλάδος», σύμφωνα με το οποίο, η άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας ανετέθη στο Εκτελεστικό Σώμα, το οποίο διόρισε 8 Υπουργούς (Αρχιγραμματέα της Επικρατείας και Υπ. Εξωτερικών και Υπουργούς Εσωτερικών, Οικονομίας, Δικαίου, Πολεμικών, Ναυτικού, Θρησκείας και Αστυνομίας). Σκοπός του Υπουργείου της Αστυνομίας ήταν (Τίτλος Β', τμήμα Γ', παρ. κβ') «...η πάταξις της αναρχίας και αταξίας, αίτινες παρατηρούνται κατά την διάρκειαν ανωμάλων καταστάσεων». Οι τοπικές διοικήσεις Πελοποννήσου, Ανατολικής και Δυτικής Στεράς Ελλάδας δεν καταργήθηκαν αλλά ετάχθησαν υπό τη νέα διοίκηση.

Στις 15-1-1822, το Εκτελεστικό διόρισε τους 8 Υπουργούς (Μινίστρους) και το Υπουργείο (Μινιστέριο) της Αστυνομίας ανέλαβε ο Λάμπρος Νάκος,

γόνος παλιάς οικογένειας της Λειβαδιάς, μυημένος νωρίς στη Φιλική Εταιρεία, φίλος και συνεργάτης του Αθανασίου Διάκου. Ο Νάκος απεμακρύνθη από το Υπουργείο του τον Απρίλιο του 1822, εξαιτίας σοβαρής ασθένειάς του. Στη θέση του διορίσθηκε ο Ανδρέας Μεταξάς (1790 - 1860) από το Αργοστόλι, φιλικός και από τους πρώτους, που έσπευσαν να πάρουν μέρος στην επανάσταση. Τη δράση του Μεταξά, ως Υπουργού Αστυνομίας, όταν η καθέδρα της κυβέρνησης ήταν στην Κόρινθο, εγκωμιάζει ο Πρώσσος αξιωματικός Schrebian, ο οποίος μεταξύ των άλλων παρατηρεί «...οι άνδρες της Αστυνομίας δεν φορούσαν ειδική στολή. Το όπλο τους ήταν ένα στειλιάρι από ελιά, με εξόγκωμα στην άκρη..., (που) μου θύμιζε το ρόπαλο του Ηρακλή..., ξεχώριζαν μόνο από το γαλανόλευκο εθνόσημο, που είχαν στην αριστερή πλευρά του στήθους».

Στις 30-4-1822, με τον Οργανισμό των Ελληνικών Επαρχιών (νόμο ιβ'), η ελληνική επικράτεια διαιρέθηκε σε επαρχίες και για κάθε επαρχία καθορίσθηκαν θέσεις Επάρχου, Γενικού Γραμματέα, Επιστάτη προσόδων, Επιστάτη εξόδων και Αστυνόμου, ο οποίος στις παράλιες επαρχίες και τα νησιά εκπληρούσε και χρέη λιμενάρχη. Σύμφωνα με τις παρ. κζ' και κη' του νόμου αυτού «Ο Αστυνόμος διορίζεται αμέσως παρά της Διοικήσεως, ήτις θέλει δώσει εις αυτόν τας αναγκαίας οδηγίας» και «Λαμβάνει τας διδομένας διαταγάς παρά του Υπουργείου της Αστυνομίας διά του Επάρχου και ανταποκρίνεται μετ' αυτού». Ο Έπαρχος (παρ. ιβ') «δίδει βοήθειαν διά της εκτελεστικής δυνάμεως εις τους επιστάτας, δημογέροντας και εις τον αστυνόμον διά την εκτέλεσιν των χρεών των», ενώ «Αν τις των επιστατών, ή ο γενικός γραμματεύς ή ο αστυνόμος κατηγορηθώσιν επί παραβάσει των χρεών των, τότε ο Έπαρχος παύει αυτούς του υπουργήματος και διορίζει προσωρινούς, αναφερόμενος εις την Διοίκησιν» (παρ. λε'). Παράλληλα καθιερώθηκε η θέση του Γενικού Αρμοστή της Αστυνομίας, ένα είδος προϊσταμένου - επόπτη των Αστυνόμων της χώρας, στην έδρα της Διοίκησης. Αρχικά, ως Γενικός Αρμοστής της Αστυνομίας αναφέρεται ο Κων/νος Πεταλάς (Κόρινθος, 6-5-1822) και στη συνέχεια ο Νικόλαος Γερακάρης (Άργος, 4-6-1822). Στις 30-10-1822, καθήκοντα Αρμοστή ανέλαβε ο Αλέξανδρος Αξιώτης, από την Εύβοια «άνθρωπος φιλογενής και όστις γνωρίζει να είναι ικανός το τοιούτον να εκπληροί χρέος». Αν και ο Αξιώτης εργάσθηκε με επιτυχία ο θεσμός του Γενικού Αρμοστή της Αστυνομίας γρήγορα εκφυλίσθηκε, για να καταργηθή το επόμενο έτος, όταν σε κάθε επαρχία διορίσθηκαν αντί των Αστυνόμων, Γενικοί πλέον Αστυνόμοι. Τελευταίος Αρμοστής, με σαφώς όμως περιορισμένες αρμοδιότητες, αναφέρεται ο Σταμάτης Ψωμάς (Τρίπολη, 30.4. 1823).

Με τη στοιχειώδη αυτή οργάνωση η «Προσωρινή Διοίκησις της Ελλάδος» προσπάθησε να αντιμετωπίσει τα φλέγοντα προβλήματα της

επαναστατημένης χώρας. Οι κίνδυνοι που ελλόχευαν κάθε στιγμή δεν επέτρεψαν, ούτε σκέψη ανάθεσης της άσκησης της αστυνομίας στην τοπική αυτοδιοίκηση. Αντίθετα μάλιστα οι περιστάσεις επέβαλαν τον άμεσο έλεγχο της αστυνομίας από την κεντρική Διοίκηση.

Μετά τη Β' Εθνική Συνέλευση του Άστρους, με το Σύνταγμα της οποίας καταργήθηκαν οι τοπικές διοικήσεις, στις 28-4-1823 τον Ανδρέα Μεταξά, ο οποίος διορίσθηκε μέλος του Εκτελεστικού, αντικατέστησε ως Υπουργός της Αστυνομίας ο Γεώργιος Αινιάν (1788 - 1848) από το Μαυρίλο του Τυμφρηστού. Δεν παρέμεινε όμως, επί πολύ στη θέση αυτή, γιατί ήλθε σε σύγκρουση με το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και αναγκάστηκε να παραιτηθεί (20-6-1823). Το Υπουργείο ανετέθη στον αρχιμανδρίτη Γρηγόριο Δικαίο, οποίος το διετήρησε ως την ημέρα του θανάτου του, παράλληλα με εκείνο των Εσωτερικών. Ο Γρηγόριος Δικαίος αντιμετώπισε με ιδιαίτερο δυναμισμό τα αστυνομικά πράγματα της εποχής του, χρησιμοποίησε όμως τη λογοκρισία, αλλά και τον αστυνομικό θεσμό κατά των πολιτικών του αντιπάλων.

Για την άσκηση της αστυνομίας ήταν αναγκαίος και ο σαφής καθορισμός των «χρεών» της. Στις 16-5-1823, το Υπουργείο της Αστυνομίας υπέβαλε στο Εκτελεστικό Σώμα και εκείνο με τη σειρά του (20-5-1823) στο Βουλευτικό «σχέδιον περί των αστυνομικών χρεών», για επεξεργασία και επικύρωση. Οι έκρυθμες όμως περιστάσεις (πολιτικές ανωμαλίες, κ.ά.) δεν επέτρεψαν να περιβληθεί νομική ισχύ. Παρόλα αυτά, το κείμενο του σχεδίου είναι αρκετά αποκαλυπτικό για τις απαιτήσεις του αστυνομικού έργου και υπάρχουν ενδείξεις, ότι ως ένα βαθμό ετέθη σε εφαρμογή. Σημαντική είναι η παράγραφος εκείνη, η οποία καθορίζει πως ο «Γενικός Αστυνόμος» οφείλει «να διορίση συμφώνως μετά του Επάρχου Αστυνόμους εις τας κωμοπόλεις και επιστάτες αστυνομικούς εις τα χωρία, οίτινες χρεωστούν να συνεννοούνται μετά του Γενικού Αστυνόμου, φαινόμενοι πρόθυμοι συνεργοί εις τας διαταγάς των...».

Ακριβή εικόνα των υποχρεώσεων των Γενικών Αστυνόμων, σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο, δίδει το έγγραφο (αρ. 2233 της 24-9-1825), με τίτλο «Προσωρινά καθήκοντα των Γενικών Αστυνόμων», που υπογράφει ο Υπουργός της Αστυνομίας Δημήτριος Δεσύλλας, ο οποίος διορίσθηκε στις 10-3-1825, μετά το θάνατο του Δικαίου. Μεταξύ αυτών διαλαμβάνεται ότι ο Γενικός Αστυνόμος οφείλει:

«Βον. Να επαγρυπνεί με την προσήκουσαν ακρίβειαν, διά την ευταξίαν και ευνομίαν της επαρχίας και διά την ασφάλειαν της ζωής, της τιμής και της ιδιοκτησίας εκάστου πολίτου. Γον. Να βάζη εις ενέργειαν τας διαταγάς της Διοικήσεως και των Υπουργείων και να εκτελεί καθ' όσον ανήκει εις τον κλάδον τούτον, τας αποφάσεις των κριτηρίων. Δον. Να βάζει εις πράξιν τας

νομίμους προσκλήσεις των Αστυνομιών της Επικρατείας και όταν λαμβάνει χρείαν να προσκαλεί και αυτός αυτάς. Εον. Να ειδοποιεί τακτικώς το Υπουργείον της Αστυνομίας τα διατρέχοντα εις την Επαρχίαν, την ευπείθειαν ή απείθειαν του λαού, εις τας διαταγάς της Διοικήσεως και κάθε άλλο αφορόν τα ελληνικά πράγματα. ΣΤον. Να προσπαθή όσον δύναται εις την εκρίζωσιν των φατριών, των οποίων τα αποτελέσματα είναι πάντοτε απευκταία, να παρατηρεί ποίοι των κατοίκων παρεκτρέπονται των χρεών των και ζητούν να σχηματίζουν φατρίας και να αναφέρεται εις το Υπουργείον της Αστυνομίας διά να λαμβάνονται εγκαίρως τα αναγκαία μέτρα. Ζον. Να προσπαθεί εις την κάθαρσιν της πόλεως, εμποδίζων με τούτο ασθενείας, αίτινες εκ της ακαθαρσίας δύνανται να συμβώσι. Ηον. Να παρατηρεί όλους τους εισερχομένους και να λαμβάνει το διαβατήριόν των και να κάμνει τας αναγκαίας, προς αυτούς εξετάσεις. ΙΒον. Να ανοίγει τα γράμματα όλων εκείνων, εις τους οποίους έχει υποψίας τινάς αμυδράς και να τα αναγινώσκει και ευρών αυτά εκτός υποψίας να τα σφραγίζει και να τα διευθύνει εις τους κυρίους αυτών, εκτός των της Διοικήσεως γραμμάτων, αφού δε λάβει διδόμενον προδοσίας εις τινα να τον συλλαμβάνει και να τον καθυποβάλλει εις φύλαξιν, να αναφέρεται περί αυτού, προς το Υπουργείον και να τον αποστέλλει ασφαλώς εις αυτό. ΙΓον. Να συλλαμβάνει όλους τους αποδεδειγμένους φονείς και ληστάς και να τους βάζει υπό φύλαξιν, να αναφέρεται περί αυτών εις το Υπουργείον της Αστυνομίας και να περιμένει την περί τούτων διάταγήν, να εξαποστέλλει δε ευθέως εις το Υπουργείον μετά την συλλαβήν όλους εκείνους, εκ της φυλακώσεως των οποίων προβλέπει, ότι δύναται να συμβεί κανέν εναντίον. ΙΔον. Διά να εκτελή δραστηρίως με την απαιτουμένην αυστηρότητα, τας εις τον ιβ' και ιγ' παράγραφον διαλαμβανόμενα, να ζητή παρά του Επάρχου την ανάλογον εκτελεστικήν δύναμιν, όστις κατά τον ιβ' περί Επαρχιών οργανικόν νόμον είναι υπόχρεος να δώση αυτήν».

Η περίοδος που ακολουθεί είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για τον τόπο. Η επανάσταση κινδυνεύει να σβήσει από τις λόγχες του Ιμπραήμ. Οι Έλληνες, υπό το κράτος της έσχατης απειλής, κατεφεύγουν στην αγγλική προστασία και στη συνέχεια εκλέγουν τον Καποδίστρια Κυβερνήτη της Ελλάδας. Με το Σύνταγμα της Γ' Εθνικής Συνέλευσης το Υπουργείο (Γραμματεία πλέον) της Αστυνομίας συγχωνεύθηκε με εκείνο των Εσωτερικών, ενώ με τη «Διάταξιν Διοικήσεως της Ελληνικής Επικρατείας» (Τροιζήνα, 1-5-1827), η χώρα διαιρέθηκε σε Θέματα (αντί Επαρχίες) και ο Διοικητής τους είναι πλέον υπεύθυνος «διά την εσωτερικήν του θέματος ευταξίαν..., ενεργεί τας αποφάσεις των κριτηρίων... και είναι ο γενικός αστυνόμος του Θέματος». Τελευταίος Υπουργός της Αστυνομίας της επαναστατικής περιόδου, ενόψη της άφιξης του Καποδίστρια, ανέλαβε (30-5-1827) ο Αναστάσιος Λόντος (1791 - 1856), από το Κάλανο των Πατρών, νεότερος αδελφός του στρατηγού και πολιτικού Ανδρέα Λόντου.

2. Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

Φθάνοντας ο Ιωάννης Καποδίστριας στο Ναύπλιο στις 6/18-1-1828, βρήκε τη χώρα σε άθλια κατάσταση. Μετά την πτώση του Μεσολογγίου δεν υπήρχε πια ελεύθερο έδαφος στη Στερεά Ελλάδα, ενώ στην Πελοπόννησο ο Ιμπραήμ συνέχιζε το καταστρεπτικό του έργο. Από τα ελληνικά στρατεύματα δεν υπήρχαν παρά «πλανώμενα στίφη άνευ αρχηγών και αρχηγοί άνευ στιφών». Σε έκθεσή του (26-1-1828) προς τον Κυβερνήτη, ο τότε Υπουργός των Εσωτερικών και της Αστυνομίας Αναστάσιος Λόντος γράφει μεταξύ άλλων: «...Χρέος μου δε ον να προσθέσω και όσα αναφέρονται εις την εμπορίαν, εις τας τέχνας, εις την βιομηχανίαν και εις την γεωργίαν, λέγω ότι δεν υπάρχει τούτων ουδέν, ούτε εμπορία, ούτε τέχνη, ούτε βιομηχανία. Μηδενική δε και η γεωργία, διότι οι χωρικοί δεν σπείρουσι πλέον, μη έχοντες του θερισμού την ασφάλειαν, και αν δε θερίσωσι, μη όντες βέβαιοι να σώσωσι το συγκομισθέν από το αρπακτικό των πολεμικών. Αλλ' ουδέ εν ταις πόλεσιν ο έμπορος ασφαλής είναι, τρέμων υπό του φόβου των πειρατών, κρατούντων ανοικτόν όμμα, και προσμενόντων το πλοίον εις την πορείαν, όπου ο φόνος της ληστείας γίνεται παραπέτασμα, και ο τεχνίτης δε ο δυστυχής έχει την πληρωμήν της εργασίας του αμφίβολον, διότι μόνον το δικαίωμα του ισχυροτέρου επικρατεί, οι κοινωνικοί σύνδεσμοι διελύθησαν και του νόμου υπερασπίσεως ο πολίτης είναι γυμνός. Και μόνον η του λαού ανεξάντλητος υπομονή ανέστειλε την επί το χείρον ακόμη καταφοράν των πραγμάτων» (Ι. Καποδίστρια, *Επιστολαί*, τ. 1, 392).

Αυτή τη χαώδη κατάσταση έπρεπε να μεταβάλει σε ευνομούμενο κράτος ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας. Η Βουλή των Ελλήνων, χωρίς ρητή εξουσιοδότηση, αλλά προσβλέποντας στη σωτηρία της χώρας, με το ΝΗ' από 18-1-1828 Ψήφισμά της, ανέστειλε την εφαρμογή του πολιτικού συστήματος της Γ' Εθνικής Συνέλευσης και συγκρότησε νέο Σώμα, το Πανελλήνιον, το οποίο «...μετέχει μετά του Κυβερνήτου της Ελλάδος, των έργων και του υπευθύνου της Κυβερνήσεως έως της συγκροτήσεως Εθνικής Συνελεύσεως ...». Με το Ι' Ψήφισμα της 13-4-1828 διαίρεσε τη χώρα σε Τμήματα, διοικητικούς υπευθύνους, των οποίων διόρισε Εκτάκτους Επιτρόπους. Κάθε Τμήμα διαιρέθηκε σε επαρχίες και αυτές σε πόλεις, κώμες και χωριά. Σε σημαντικές επαρχίες διορίσθηκαν Διοικητές, στους οποίους ανατέθηκε και η ευθύνη της Αστυνομίας. Οι δημογέροντες της επαρχίας, «ενούμενοι με τον Έκτακτον Επίτροπον», εκλέγουν την «επαρχιακή δημογεροντία». Στους δημογέροντες ανετέθησαν επί πλέον και καθήκοντα υγειονομίας και αγρονομίας.

Με την 1749 από 16.4. 1828 εγκύκλιό του, προς τους «κατά τα διάφορα Τμήματα της Ελλάδος Εκτάκτους Επιτρόπους της κυβερνήσεως», ο

Καποδίστριας εντέλλεται μεταξύ άλλων και τα εξής: «Θον. Η Αστυνομία είναι επίσης, ένα από τα χρειώδη εις τους πολιζομένους τόπους και σχέσεις έχοντας μετά των ξένων εθνών. Οι Έκτακτοι Επίτροποι θέλουν ενασχοληθεί επομένως, εις τούτο το αντικείμενον, είτε αφ' εαυτών και εκ προχείρου ενεργούντες τα δέοντα, είτε χορηγούντες διά των αναφορών των προς τον Κυβερνήτην τας αναγκαίας γνώσεις, διά την εισαγωγήν των περί ων ο λόγος καταστημάτων. Εις όλους τους λιμένας εκάστου Τμήματος, θέλουν οργανώσει την Αστυνομίαν της Υγείας και την αφορώσαν την είσοδον των ξένων και την έξοδον των εντοπίων. Ως προς τας εσωτερικάς της σχέσεις, η Αστυνομία έργον έχει την εκτέλεσιν όλων των διατάξεων, αίτινες αποβλέπουσιν την δημόσιαν υγείαν και ασφάλειαν. Οι Έκτακτοι Επίτροποι θέλουν πληροφορηθή αν ευρίσκονται τοιαύται διατάξεις εις το Τμήμα, και κατ' εξοχήν, εις τας οποίας περιλαμβάνει πόλεις, ή αν εις έλλειψιν διατάξεων, υπάρχωσιν έθιμα αναπληρούντα εκείνας, και θέλουν δώσει περί τούτων λόγων, εις την κυβέρνησιν».

Με προτάσεις των Εκτάκτων Επιτρόπων, διορίσθηκαν στα διάφορα Τμήματα και πόλεις, Αστυνόμοι, Γραμματείς Αστυνομίας, Υγειαστυνόμοι, Λιμενάρχες, Υγειαστυνομολιμενάρχες, κ.λ.π. Ο Καποδίστριας σε διαταγή του (8-2-1828), προς τον Διοικητή της επαρχίας Ναυπλίας Ιωάννη Θεοτόκη, καθορίζει τα ακόλουθα σχετικά με την άσκηση της Αστυνομίας, στην πρώτη πόλη της επαναστατημένης Ελλάδας:

«Γον. Θέλεις αναλάβει την διεύθυνσιν της Αστυνομίας. Δεν εννοώ να πλάσης σύστημα κατασκοπίας και συκοφαντίας. Μακράν τούτου. Εννοώ το να λαμβάνης τα μέσα του να πληροφορήσαι με θρησκευτικήν ακρίβειαν τα διατρέχοντα εις τον τόπον, χωρίς να πληρώνης την δούλευσιν αυτήν με άλλον τρόπον... Η διεύθυνσις της Αστυνομίας, ήτις μέχρι τούδε υπήγετο εις τους Αστυνόμους, εξαρτάται επίσης από σε. Επομένως έχεις την άδειαν να διορίζης εις τούτο το χρέος, τον άνθρωπον, τον οποίον ήθελες κρίνει αξιώτερον κατά τούτο. Ο διορισμός του όμως, θέλει είσθαι τότε μόνον τέλειος, όταν επικυρωθή και παρά της Κυβερνήσεως... Εον. Η εκτελεστική δύναμις της Προσωρινής Διοικήσεως της Ναυπλίας θέλει σύγκειται από την εθνικήν φρουράν. Ο κύριος Πίζας, Ιταλός, θέλει την διοική, και μετ' αυτού συνεννοούμενος θέλεις προσπαθήση, διά συνεργείας και των δημογερόντων, να οργανισθή και να βληθή εις ενέργειαν. Ο δε κ. Πίζας, ο ίδιος θέλει διορισθή και Πολιτάρχης».

Ιδρύθηκε έτσι στο Ναύπλιον, παράλληλα με την Αστυνομία, και Πολιταρχία με 48 πολιτοφύλακες, που κατανεμήθηκαν σε 4 δωδεκαρχίες, με καθήκοντα κατά κύριο λόγο εκτελεστικής δύναμης. Κατά τη δολοφονία του Κυβερνήτη, Αστυνόμος Ναυπλίου ήταν ο Ευάγγελος Ποταμιάνος, ενώ

Πολιτάρχης ο Παναγιώτης Κακλαμάνος, ο οποίος ήταν και μυημένος στη συνωμοσία. Τελικά σε ελάχιστα μέρη (Σπέτσες, Ύδρα, Πόρο) τοποθετήθηκαν Πολιτάρχες, αλλά και εκεί λειτούργησαν παράλληλα με τους Αστυνόμους. Πολιταρχία δεν υπήρξε το κατ' εξοχήν αστυνομικό σύστημα στα χρόνια του Καποδίστρια. Εξάλλου ο θεσμός του Πολιτάρχη δεν ήταν άγνωστος στην επαναστατημένη Ελλάδα. Υπήρχε σχεδόν σε κάθε πόλη, με καθήκοντα ανάλογα με εκείνα του Φρουράρχου (αστυνόμευση διερχομένων στρατευμάτων, κ.λ.π.).

Ταυτόχρονα (Απρίλιος 1828) ο Καποδίστριας με στόχο την εμπέδωση της δημόσιας ασφάλειας συγκρότησε μια Πεντακοσιαρχία, με έδρα το Άργος και υπό τον τίτλο «Εκτελεστική Δύναμις Πελοποννήσου», η δύναμη της οποίας -αρχικά 277 άνδρες- κατανεμήθηκε σε πεντηκονταρχίες, όσα και τα Τμήματα της Πελοπονήσου εκτός της Αργολίδας. Επικεφαλής της δύναμης αυτής τοποθετήθηκε (20-4-1828) ο Ιωάννης Μακρυγιάννης, οποίος γράφει στα Απομνημονεύματά του: «Τότε έκαμε (ο Καποδίστριας) και το κράτος εις τμήματα. Οργάνισε κ' εμένα με τους Αθηναίους και Μισολογγίτες. Με διόρισε Γενικόν Αρχηγόν της εκτελεστικής δύναμης της Πελοπονόννησος και Σπάρτης. Και μέρασα την εκτελεστική δύναμη κ' εγώ φέρνω γύρα τους νομούς. Και ο σταθμός μου είναι εδώ, εις Άργος. Πήρε την επιρροή των ανθρώπων ο Κυβερνήτης. Ήταν μπεζερισμένοι όλοι από την ακαταστασία... Είκοσι έξι μήνες έκαμα σ' αυτείνη την 'πηρεσίαν. Αν ιδήτε κατάχρησιν παραμικρή, ή ληστεία, ή αδικία εις τους πολίτες, τότε εσείς οι αναγνώστες να με λέτε άτιμον άνθρωπον. Κι' απ' όταν πάψαμεν ύστερα, τηράτε τι ληστείες έγιναν και τι αρπαγές και τι σκοτωμοί...» Στις 19-5-1830 η διοίκηση της Εκτελεστικής αυτής δύναμης, ή της Πολιτικής πλέον Φρουράς Πελοποννήσου, ανατέθηκε στο Νικηταρά. Τα σύννεφα του εμφυλίου είχαν προβάλει στον ορίζοντα... Η Εκτελεστική Δύναμη της Πελοποννήσου, της οποίας η δράση είχε αναμφίβολα θετικά αποτελέσματα, υπήρξε πρόδρομος του Σώματος της Χωροφυλακής.

Με Ψήφισμα της Δ' Εθνικής Συνέλευσης καταργήθηκε το Πανελλήνιο και ιδρύθηκε η Γερουσία και 6 Υπουργεία, κανένα όμως της Αστυνομίας, της οποίας τα θέματα ανατέθηκαν στο Γραμματέα της Επικρατείας (δηλ. τον πρωθυπουργό). Στις 7-1-1830, με το υπ' αρ. 504 Ψήφισμα Α', μεταβλήθηκε το σύστημα επαρχιακής διοίκησης. Αντί των Εκτάκτων Επιτρόπων, διορίσθηκαν Πολιτικοί Διοικητές, ενώ σε μεγάλες επαρχίες, Τοποτηρητές. Με το ίδιο Ψήφισμα καθορίσθηκε πως: «...Όπου υπάρχει Διοικητής διορίζεται και Αστυνόμος. Όπου υπάρχει Τοποτηρητής εκεί ο ίδιος εκπληροί και τα αστυνομικά χρέη. Εις μέρος απόκεντρον διορίζεται Υπαστυνόμος. Εις επαρχίας, όσαι έχουσι λιμένας και ναυτικόν, διορίζεται Λιμενάρχης και Υγειονολόγος ή Υγειονολιμενάρχης ή Υγειαστυνομολιμενάρχης... Ο Αστυνόμος έχει ένα Γραμματέα και εις τας εμπορικάς επαρχίας δύο. Οι

Γραμματείς και οι Υπαστυνόμοι διορίζονται από τον Γραμματέα της Επικρατείας...».

Στα πλαίσια της κατά κλάδους οργάνωσης της Διοίκησης, ο Καποδίστριας με το ΙΔ' Ψήφισμά του της 29-1-1829 ενέκρινε και δημοσίευσε «Κανονισμόν της Αστυνομίας και καθηκόντων αυτής». Για πρώτη φορά μετά την έναρξη της επανάστασης θεσπίζονταν διατάξεις για τα αστυνομικά καθήκοντα, κατά τα πρότυπα της Γαλλικής Μητροπολιτικής Αστυνομίας (Prefecture de Police - Seine Departement).

Στο Ψήφισμα αυτό αναφέρεται ότι: «Θεωρούντες, ότι εις το κράτος δεν υπάρχουν ποσώς αστυνομικαί διατάξεις, ουδέ καν έθιμα αναπληρούντα αυτάς, θεωρούντες, ότι προς αποφυγήν της συγχύσεως των καθηκόντων και δια να εισαχθή η γενική ευταξία και η ατομική ασφάλεια απαιτούνται να διακηρυχθούν ιδιαιτέρως τα της Αστυνομίας καθήκοντα.... επειδή η Υπηρεσία αυτή έχει τρεις σχέσεις, την της γενικής ευταξίας, την της διοικητικής εξουσίας και την της δικαστικής, δια τούτο διαιρούνται τα καθήκοντά της εις τρία τμήματα». Τα καθήκοντα αυτά σε γενικές γραμμές συμπεριλάμβαναν:

- Έλεγχο της κίνησης ξένων και κατοίκων άλλων επαρχιών.
- Έλεγχο συνωμοτικών δραστηριοτήτων («...νομίζονται δε, τοιαύται αι συνεδριάσεις των μη συγγενών, γινόμεναι εις τόπον μυστικόν και ενόρκως»).
- Έλεγχο της οπλοφορίας σε πόλεις, χωριά και λιμάνια.
- Έλεγχο των επαιτών και των καφενείων, καπηλείων, λεσχών και ξενοδοχείων.
- Ευπρέπεια οδών, ρου ποταμών, καθαριότητα πόλεων, υδραγωγείων, κ.λπ.
- Αστυνομία των οικοδομών.
- Προληπτικά μέτρα κατά των πυρκαϊών.
- Η επιστασία των φυλακών και η μέριμνα των εγκαταλελειμμένων βρεφών.
- Η εκτέλεση των διαταγών των διοικητικών και δικαστικών αρχών.
- Τέλος η άσκηση της δικαστικής αστυνομίας (εξιχνίαση, βεβαίωση, παραπομπή εγκλημάτων).

Στα καθήκοντα της δικαστικής αστυνομίας, αναφέρεται επίσης και ο «Οργανισμός Δικαστηρίων» του 1830 (κεφ. Γ', παρ. 143 - 147). Τέλος λεπτομερείς οδηγίες με τίτλο «Καθήκοντα του Αστυνόμου ως προς την σχέσιν του με την εγκληματικήν δικαιοσύνην» συμπεριελήφθησαν στην έκδοση της «Εγκληματικής Διαδικασίας» (Αίγινα 1829). Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον εγχειρίδιο, το οποίο κινείται μεταξύ δικονομικών οδηγιών και αστυνομικής πρακτικής.

Η ένταση της κατά του Καποδίστρια αντιπολίτευσης επέφερε και ανάλογη ενίσχυση των αστυνομικών μέτρων (παραβίαση επιστολών, λογοκρισία, παρακολουθήσεις πολιτικών αντιπάλων, κ.ά.) και φυσικά εκτροπή της Αστυνομίας, από τα κύρια καθήκοντά της.

Η αυλαία του Καποδιστριακού δράματος έπεσε τις πρωινές ώρες της 27ης Σεπτεμβρίου 1831 με τη συμβολή οργάνων της Πολιταρχίας. Την ίδια όμως στιγμή η χώρα άνοιγε τις πύλες της στην αχαλίνωτη αναρχία. Η Διοικητική Επιτροπή, που ανέλαβε χρέη κυβέρνησης, με διαφορετική εκάστοτε σύνθεση, δε μετέβαλε το αστυνομικό καθεστώς της καποδιστριακής περιόδου, ήταν όμως αδύνατο να παράσχει οποιαδήποτε προστασία στο χειμαζόμενο από τα άτακτα στρατεύματα, ληστές κ.λπ. στίφη, λαό. Η ισχύ της κυβέρνησης - οι γαλλικές λόγχες - δεν εξερχόταν από τις πύλες του Ναυπλίου. Όλες πλέον οι ελπίδες είχαν εναποτεθεί στην άφιξη του Όθωνα.

3. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Η άφιξη του Όθωνα στο Ναύπλιο βρήκε τη χώρα σε εσχάτη εξαθλίωση. Η τριμελής Αντιβασιλεία, ενισχυμένη με 5.000 βαυαρικές λόγχες, αντί του μοναχικού Καποδίστρια, ανέλαβε αφενός την αποκατάσταση της τάξης και ασφάλειας στη χειμαζομένη από την αναρχία χώρα και αφετέρου τη δημιουργία πολιτειακών θεσμών. Τα πρότυπα που επέβαλε, πρόχειρες πάντα αντιγραφές ξένων, δεν ήσαν τα πλέον ενδεδειγμένα, τα προβλήματα όμως δεν μπορούσαν να περιμένουν άλλο. Στην πρώτη διακήρυξή της (25.1/6.2. 1833), στο όνομα του βασιλιά, προς τον ελληνικό λαό, έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην εμπέδωση της ευταξίας και της δημόσιας ασφάλειας της χώρας.

«...Η πρώτη μου φροντίς», τονίζεται μεταξύ άλλων, «θέλει είναι η ανόρθωσις και στερέωσις της κοινής ησυχίας και ευταξίας, ώστε να απολαμβάνει καθείς εξ ίσου ανενοχλήτως και ανεπηρεάστως νόμιμον ασφάλειαν. Παραδίδων εις την λήθην τας εις το παρελθόν πολιτικάς παραφοράς, περιμένω πεποιθότως, ότι έκαστος υμών, ω Έλληνες, να αποδώση εις το εξής την προσήκουσαν υποταγήν εις τους νόμους και εις τας Αρχάς, τας επιτετραμένας την τούτων εκτέλεσιν, και να επιστρέψη ειρηνικώς εις την εστίαν του. Τοιουτοτρόπως, ελπίζω μετά βεβαιότητος, ότι θέλω ιδεί εμαυτόν απηλλαγμένον της θλιβεράς ανάγκης του να κάμω να καταδιωχθώσι με όλην την αυστηρότητα των νόμων οι ταράττοντες την κοινήν ησυχίαν και οι αποστάται...».

Η Αντιβασιλεία προώθησε τα πρώτα της μέτρα με τα υπολείμματα του διοικητικού μηχανισμού, που παρέλαβε. Τις υφιστάμενες αστυνομικές

υπηρεσίες, τις ενίσχυσε με ατάκτους, μέχρι τη σύσταση των νέων αστυνομικών θεσμών. Ο ίδιος ο Georg Ludw. Maurer αναφέρει πως «Όσο μεγάλωνε η Χωροφυλακή απολύαμε λίγο - λίγο τα παλικάρια που είχαμε εντάξει στην Αστυνομία, και έτσι έγινε και μια σημαντική οικονομία». Ένα από τα πρώτα μέτρα υπήρξε η καθιέρωση νέας νομισματικής μονάδας, της δραχμής. Με εγκυκλίους καθορίσθηκαν οι λεπτομέρειες απόσυρσης των παλαιοτέρων νομισμάτων, ενώ για την αντιμετώπιση της παραχάραξης και της κιβδηλείας έγινε επίκληση των σχετικών διατάξεων του «Απανθίσματος των Εγκληματικών», του Ποινικού Κώδικα της επανάστασης.

Στις 9/21-2-1833 δόθηκε αμνηστεία για όλα τα «προ της 25 Ιανουαρίου (6 Φεβρουαρίου) πραχθέντα πολιτικά εγκλήματα και αμαρτήματα», ενώ απαγορεύθηκε «πάσα εξέτασις περί πολιτικών δοξασιών, άχρι αυτής της εποχής». Διευκρινίσθηκε βέβαια, ότι οι «πολιτικές αποδόσεις», οι «απαιτήσεις αποζημιώσεων» (αστικές δηλαδή αξιώσεις) και «τα δημόσια εγκλήματα και πταίσματα, όσα δεν προήλθον από πολιτικά φρονήματα, δεν συμπεριλαμβάνονται εις την αμνηστείαν».

Την ίδια ημέρα, με Διάταγμα καθορίσθηκαν οι νομοθετικοί όροι «περί τιμωρίας των κατά της κοινής ασφαλείας εντός της επικρατείας εγκλημάτων και σφαλμάτων». Απαγορεύθηκε η οπλοφορία, η παράνομη σύναξη φόρων, ενώ προεβλέφθη η ποινή θανάτου για τη διέγερση των πολιτών, τη συνωμοσία κατά του κράτους, τη παράνομη στρατολογία, τη μη διάλυση των ατάκτων στρατευμάτων, την ανυπακοή των στρατιωτικών και την πειρατεία. Παράληλα για την αντιμετώπιση των παραβάσεων των ανωτέρω διατάξεων ιδρύθηκαν τρία δικαστήρια (Ναύπλιον, Θήβα, Μεσολόγγι).

Στις 8.3.1833 θεμελιώθηκε η επί ένα περίπου αιώνα υπονόμευση της τάξης -μητέρας κάθε προόδου- με τη δημοσίευση του διατάγματος για τη διάλυση των ατάκτων στρατευμάτων (αντ' αυτών οργανώθηκε στρατός μόλις 2.000 ανδρών). Οδήγησε έτσι στην έξαρση του φαινομένου της ληστείας, που τόσο ταλάνισε τη χώρα. Η αμνηστεία υπό προϋποθέσεις, που δόθηκε στους στρατιώτες των ατάκτων σωμάτων, οι οποίοι «δεν υπετάχθησαν εις τους ορισμούς αυτού, αλλ' απεσύρθησαν από τα σύνορα του Βασιλείου, εις τα χώματα της γειτνιαζούσης Οθωμανικής επικρατείας» (20-5/1-6-1833), δεν έλυσε το πρόβλημα.

Με διάταγμα της 6/18-3-1833 προεβλέφθησαν ποινές για αστυνομικές παραβάσεις, «ως προς την δημοσίαν καθαριότητα, ως προς τα τρόφιμα και τας οικοδομικάς επιχειρήσεις». Η επαγρύπνηση για την εκτέλεση των διατάξεων ανετέθη στις επιτόπιες αστυνομικές αρχές (άρθρο 11). Στις 6-4-1833 η επικράτεια διαιρέθηκε σε 10 Νομούς και 42 Επαρχίες, ενώ στις 10 του ίδιου μήνα ιδρύθηκαν επτά Γραμματείες (Υπουργεία) για τη διακυβέρνηση της χώρας. Για τα αστυνομικά θέματα δεν ιδρύθηκε ιδιαίτερη Γραμματεία,

αλλά αυτά υπήχθησαν στην επί των Εσωτερικών. Συγκεκριμένα στη Γραμματεία αυτή ανετέθησαν μεταξύ άλλων (3/15-4-1833):

«ε. Η εξασφαλιστική αστυνομία, και επομένως αι γενικαί διατάξεις προς διατήρησιν της κοινής ησυχίας και ευταξίας, προς υποστήριξιν των υπαρχόντων κατά των μυστικών εταιρειών, περί διαβατηρίων και περί ψωμοζητών και αγυρτών νόμων, η διεύθυνσις της πολιτικής φρουράς (Gendarmerie), καθ' όσον αφορά τα της δημοσίου ασφαλείας, και η διάταξις περί της μεταθέσεως αυτής», «ιβ. ...τα της αγορανομίας», «ιθ. Η υγειονομική αστυνομία...», και «κ. Η επί της ηθικής αστυνομία».

Στις αρμοδιότητες της επί των Στρατιωτικών Γραμματείας, συμπεριελήφθησαν (3/15-4-1833) «ιγ. Αι Χωροφυλακαί (Gendarmeries), καθ' όσον αφορά το προσωπικόν και το οικονομικόν αυτών», ενώ μεταξύ των αρμοδιοτήτων των Νομαρχών «υπό την διεύθυνσιν της επί των Εσωτερικών Γραμματείας» καθορίσθηκε (26-4/8-5-1833) ότι ο Νομάρχης οφείλει:

«11. Να διοργανίζη και να επαγρυπνή την υπηρεσίαν της εθνοφυλακής (Landwehr), κατά τους περί τούτου νόμους και διατάγματα... 20. Θέλει επαγρυπνή εις την διατήρησιν της κοινής ησυχίας και ασφαλείας, λαμβάνων τα επί τούτω αναγκαία μέτρα, εν γένει δι' όλον τον Νομόν, και ιδιαιτέρως δι' εκείνα τα μέρη, όπου η ανάγκη ήθελε το απαιτήσει. Οφείλει προ πάντων, να αποστέλλη περιπόλους εναντίον των συσσωματωμένων κλεπτών και ληστών, μεταχειριζόμενος κατά τούτο την Χωροφυλακήν και την Εθνοφυλακήν, και να προσκαλή, καθ' όσον οι νόμοι και τα διατάγματα το επιτρέπουσι, την κατά τούτο σύμπραξιν του πλησιεστέρου στρατιωτικού αποσπάσματος, οσάκις η διακινδύνευσις της κοινής ησυχίας ήθελεν υπαγορεύσει το μέτρον τούτο. 21. Να διευθύνη τα της αστυνομικής υπηρεσίας των Χωροφυλακών, να διανέμη και τοποθετή αυτάς εις τον Νομόν, κατά τον καταλληλότερον τρόπον. 22. Να λαμβάνη τα αναγκαία μέτρα, διά να φυλάττεται η ευταξία, εις γενικάς συνελεύσεις του λαού, ή εις δημοσίας παρατάξεις... 24. Να φροντίζη διά την ακριβή εκτέλεσιν των κατά της ψωμοζητίας και αγυρτίας νόμων και διαταγμάτων».

Κάτω από αυτό το προϋπάρχον νομοθετικό καθεστώς, ιδρύθηκε η Χωροφυλακή (Gendarmerie), στις 20-5/1-6-1833, ημέρα των γενεθλίων του πρώτου Βασιλιά της χώρας, και τρία χρόνια αργότερα (31.12. 1836), καθιερώθηκε ο θεσμός της Δημοτικής Αστυνομίας, ο οποίος έμελλε να λειτουργήσει μέχρι το 1893.

4. Η ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗ ΤΟ ΙΘ' ΑΙΩΝΑ

Η Χωροφυλακή κάλυψε με τη δράση της 151 χρόνια ζωής του νεοελληνικού κράτους. Στα χρόνια αυτά, υπήρξαν μερικοί σημαντικοί σταθμοί, τόσο για το Σώμα, όσο και για τα αστυνομικά πράγματα της χώρας

γενικότερα. Οι σταθμοί αυτοί, που σημαδεύθηκαν με σημαντικές θεσμικές αλλαγές, είναι η μεταβολή του αστυνομικού συστήματος της χώρας το 1893 (Στρατιωτική Αστυνομία - Αστυφυλακή), η ανάθεση στη Χωροφυλακή της αστυνόμευσης της χώρας (1906), η αναδιοργάνωση του Σώματος (1918) και η ίδρυση της Αστυνομίας Πόλεων, ο Οργανισμός του 1935 που παγίωσε τις εδαφικές αρμοδιότητες των δύο Σωμάτων, η απομάκρυνση της Χωροφυλακής από το Στράτευμα (1945) και τέλος ο Οργανισμός του 1955. Παράλληλα, στο σημερινό ελλαδικό χώρο λειτούργησαν και άλλα αστυνομικά και παραστυνομικά σώματα, τα οποία κατέχουν τη δική τους ξεχωριστή θέση στην ιστορία του αστυνομικού θεσμού. Στις σελίδες που θα ακολουθήσουν, θα γίνει προσπάθεια καταγραφής των θεσμικών μεταβολών, αλλά και της δράσης των αστυνομικών σωμάτων.

Ίδρυση - αποστολή:

Στις 3/15-6-1833 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης το Διάταγμα σύστασης του μακροβιότερου Αστυνομικού Σώματος στη χώρα μας (1833 - 1984), ενός Σώματος, που ταυτίσθηκε με όλες τις περιπέτειες και τις μεταβολές του ελληνικού κράτους, γεγονός που έκανε τον πρύτανη της ελληνικής δημοσιογραφίας Βλάση Γαβριηλίδη, να γράψει στο αναμνηστικό Λεύκωμα των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων (1896) πως «...η ιστορία της Χωροφυλακής είναι η ιστορία του τόπου μας».

Με τα άρθρα 1 και 2 του ανωτέρω Διατάγματος καθορίσθηκε, ότι «Συσταίνεται Χωροφυλακή (Gendarmerie), σκοπός της οποίας είναι να στερεώση και να διαφυλάττη την κοινήν ασφάλειαν, επιτηρούσα με άγρυπνον όμμα εις το να προλαμβάνηται πάσα διατάραξις της κοινής ησυχίας και να εμποδίζηται πάσα εγκληματική επιχείρησις, και παρεμβαίνουσα με δραστηριότητα και ταχύτητα προς ανακάλυψιν και σύλληψιν κακούργων, οσάκις ήθελε πραχθή έγκλημα τι. Χρέος της ιδίας είναι να διατηρή την ισχύν των νόμων καθ' όλην την περιφέρειαν του κράτους, κατά τα στρατόπεδα εις τον στρατόν.

Το Σώμα της Χωροφυλακής είναι συμπληρωματικόν μέρον του Στρατού. Επομένως υπόκειται εις τους γενικούς κανονισμούς των στρατιωτικών νόμων, εκτός των εξαιρέσεων και τροπολογιών, όσαι ρητώς ήθελαν διοριθή δια το ιδιοφυές της υπηρεσίας ταύτης».

Η αποστολή της Χωροφυλακής διευκρινίζεται από τον Κανονισμό Υπηρεσίας του Σώματος, που επικυρώθηκε αρχικά με το από 29.10/10.11.1833 Διάταγμα και στη συνέχεια - συμπληρωμένος με τα άρθρα 243 - 282 (Υπηρεσία Χωροφυλακής πλησίον Σώματος στρατευμάτων εις εκστρατείαν) - με το από 13/25.12. 1834 Διάταγμα. Σύμφωνα με το 1ο άρθρο αυτού,

«το Σώμα της Χωροφυλακής ευρίσκεται υπό την αρμοδιότητα: (α) Της επί των Στρατιωτικών Γραμματείας, καθόσον αφορά τον οργανισμόν, το προσωπικόν, την πειθαρχίαν, το υλικόν (ιματισμόν, αποσκευήν και οπλισμόν) και τον μισθόν και τον στρατωνισμόν, (β) Της επί των Εσωτερικών Γραμματείας, καθόσον αφοράν την κοινήν ησυχίαν και ευταξίαν, (γ) Της επί της Δικαιοσύνης Γραμματείας, καθόσον αφορά την ενέργειαν της δικαστικής αστυνομίας και των δικαστικών αποφάσεων, και (δ) Της επί των Ναυτικών Γραμματείας, καθόσον αφορά την επαγρύπνησιν, εις τους ναύτας και εις την υπηρεσίαν των λιμενικών και ναυπηγικών εργαστασίων».

Τα κατ' εξοχήν αστυνομικά καθήκοντα του Σώματος απαριθμούνται με κάθε λεπτομέρεια στο άρθρο 117 του Κανονισμού Υπηρεσίας «Περί της συνήθους υπηρεσίας των ενωμοτιών». Μεταξύ αυτών αναφέρεται ότι η Χωροφυλακή:

- Εκτελεί περιπολίες σε μικρούς και μεγάλους δρόμους.

- Συλλέγει και αναφέρει πληροφορίες για διαπραχθέντα εγκλήματα και πταίσματα, για τους πρωταιτίους, αλλά και τους συνενόχους αυτών.

- Αναζητεί και καταδιώκει κακοποιούς (κακούργους).

- Συλλαμβάνει δράστες αυτοφώρων εγκλημάτων (Εδώ, παρ. 4 - 5, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, καθορίζεται η έννοια του αυτοφώρου εγκλήματος).

- Εξετάζει μάρτυρες για τη βεβαίωση και εξιχνίαση εγκλημάτων.

- Βεβαιώνει πυρκαϊές, διαρρήξεις και φόνους, «των οποίων φαίνονται δείγματα».

- Αναφέρει για τους νεκρούς που ευρίσκει σε δρόμους, αγρούς ή νερά. (Ο Υπομοίραρχος της επαρχίας οφείλει να μεταβεί αμέσως επί τόπου).

- Οδηγεί στην πλησιέστερη αρχή, ανθρώπους «κολωβομένους, ασθενείς, φρενοβλαβείς, υποχονδριακούς, ή άλλως παθόντας ή εκτεθειμένους εις προσεχή κίνδυνον, ευρεθέντας εις δημοσίας οδούς, αγρούς...», κ.λ.π.

- Καταδιώκει το λαθρεμπόριο, κατάσχει τα λαθραία και συλλαμβάνει τους λαθρεμπόρους «και λοιπούς εγκληματίες αυτού του είδους».

- Διαλύει κάθε ένοπλη στάση, φυλακίζουσα τους πρωταιτίους του στασιαστικού κινήματος.

- Διαλύει κάθε σύσταση, που από τη νομοθεσία θεωρείται επαναστατική.

- Διαλύει κάθε ταραχώδη σύναξη «αν είναι και άοπλος».

- Συλλαμβάνει κάθε άνθρωπο, «ο οποίος επιχειρίζεται να ταράξη την κοινήν ησυχίαν δια παρενοχλήσεως των πολιτών εις την εκτέλεσιν της

θείας λατρείας, καθώς και τους μεταχειριζομένους δύναμιν ή βίαν εναντίον της ασφαλείας των ατόμων και της ιδιοκτησίας».

- Συλλαμβάνει τους καταστροφείς των δασών, τους δράστες αγροζημιών και τους λαθροκυνηγούς.

- Εκτελεί την αστυνομία στους μεγάλους δρόμους και διατηρεί ελεύθερη «την κοινωνίαν εις τας διόδους».

- Επαγρυπνεί «εις την εκτέλεσιν των διατάξεων περί πλωτών ποταμών δια πλοίων ή σχεδιών, περί γεφυρών, περί διωρύγων», κ.λ.π.

- Συλλαμβάνει εκείνους οι οποίοι ασυλλογίστως ή απροσέκτως τρέχοντες έφιπποι ή με αμάξας, καθ' οποιονδήποτε άλλον τρόπον πληγώσουν κανένα ή προξενήσουν οποιαδήποτε ζημίαν, εις τους δημοσίους οδούς ή άλλα κοινά μέρη.

- Επαγρυπνεί την ελεύθερη διέλευση των ζωοτροφιών.

- Εξασφαλίζει την «εσωτερικήν κοινωνίαν του Βασιλείου, ώστε να ημπορούν όλοι οι έμποροι,τεχνίται και λοιποί οδοιπόροι να διαβαίνουν ασφαλώς».

- Παρευρίσκεται «εις πολυαρίθμους συνάξεις του πλήθους (π.χ. πανηγύρεις, ετησίας αγοράς, εορτάς και δημοσίας τελετάς) και επαγρυπνεί εις την διατήρησιν της ευταξίας και ησυχίας. Προς το εσπέρας, κάμνει περιπόλους εις τα αυτά μέρη, οδούς και δρόμους και προφυλάττει από προσβολάς τους επιστρέφοντας εις τα ίδια».

- Συλλαβάνει τους λιποτάκτες και όσους δε φέρουν διαβατήρια.

- Επαγρυπνεί για τους επαίτες, αγύρτες και αέργους.

- Συλλαμβάνει εκείνους, που σε δημόσιους χώρους παίζουν απαγορευμένα παιχνίδια.

- Μεταφέρει (μεταγάγει) τους «συλληφθέντας, κατηγορηθέντας ή καταδίκους».

- Αποπέμπει «τους υπαξιωματικούς και στρατιώτας, των οποίων η άδεια ετελείωσεν εις τα σώματά των και αναγκάζει τους αργοπορούντας να μισεύουν», και τέλος

- Ασκεί τη στρατονομία των διερχομένων στρατευμάτων

Εκτός όμως από τα ανωτέρω καθήκοντα, η Χωροφυλακή «διαμένει πλησίον των διαφόρων αρχών, προς εξασφάλισιν της εκτελέσεως των νόμων και των διαταγμάτων... Η εκτέλεσις της υπηρεσίας των πολιτικών αρχών, διά της Χωροφυλακής, καθόσον αφορά την χρήσιν της δημοσίου ταύτης ενόπλου δυνάμεως, ημπορεί να γίνη μόνον δι' επισήμων εγγράφων

αιτήσεων...» (άρθρα 11 και 56). Στα πλαίσια αυτά η Χωροφυλακή παρείχε συνδρομή στην είσπραξη των δημοσίων προσόδων, την εκτέλεση διοικητικών αποφάσεων, κ.ά.

Τέλος, «όταν η Αυτού Βασιλική μεγαλειότης οδοιπορή εις τους νομούς, διορίζονται κατά την διεύθυνσιν της οδού της Α. Υψηλ. Μεγαλειότητος, αποσπάσματα Χωροφυλακής δια την συνοδείαν, και επί τούτου δίδονται πάντοται ιδιαίτεραι διαταγαί προς τους Μοιράρχους» (άρθρο 57).

Τόσο ο ιδρυτικός νόμος του Σώματος, όσο και ο Κανονισμός Υπηρεσίας του δεν αποτελούν πρωτότυπα νομοθετικά δημιουργήματα της Αντιβασιλείας, αλλά αντιγραφή γαλλικών προτύπων, η οποία μάλιστα έγινε με σπουδή, ώστε να μην υπάρξη χρόνος για μελέτη του όλου θέματος και προσαρμογή τους στην ελληνική πραγματικότητα. Για τον Οργανισμό και Κανονισμό Υπηρεσίας του Σώματος, ελήφθη ως πρότυπο το Διάταγμα της 29-10-1820, περί οργανισμού της Γαλλικής Εθνικής Χωροφυλακής (Gendarmerie Nationale), έργο του Στρατηγού Ντε Λατούρ - Μομπούργκ, Υπουργού των Στρατιωτικών. Τα άρθρα 243 - 285 του Κανονισμού Υπηρεσίας, υπήρξαν αντιγραφή του 17ου Τμήματός του από 3-5-1832 Γαλλικού Κανονισμού, «της εν εκστρατεία υπηρεσίας του Στρατού», ενώ η Εισαγωγή που συνόδευσε την κοινοποίηση του Κανονισμού Υπηρεσίας, είναι μετάφραση των από 10.4. 1821 οδηγιών του Γαλλικού Υπουργείου Στρατιωτικών για την εφαρμογή του Διατάγματος της 29-10-1820 (Κανονισμού της Γαλλικής Χωροφυλακής). Το ατύχημα ήταν, ότι η μετάφραση έγινε πρώτα στα γερμανικά και μετά στα ελληνικά. Η διπλή μετάφραση, η τότε πενία της ελληνικής γλώσσας σε νομική και διοικητική ορολογία, η επιδερμική επεξεργασία για την προσαρμογή των διατάξεων στα ελληνικά δεδομένα και η σπουδή με την οποία έγινε όλη αυτή η προσπάθεια οδήγησαν σε σημαντικά σφάλματα τόσο κατά το γράμμα όσο και κατά την ουσία των νομοθετημάτων.

Ονομασία - Χαρακτήρας του Σώματος:

Η λέξη Χωροφυλακή υπήρξε ελεύθερη, και ως ένα βαθμό αυθαίρετη, απόδοση της γαλλικής λέξης Gendarmerie, όρου, που και για τα γαλλικά δεδομένα, υπήρξε νέος αφού μόλις το 1791 η Γαλλική Επανάσταση μετονόμασε το Σώμα της Μαρεσοσσέ (Marechaussee) σε Gendarmerie Nationale. Ο όρος Χωροφυλακή, άγνωστος ως τότε, είναι οπωσδήποτε ευρύτερος του Gendarmerie, που κατά κυριολεξία σημαίνει άνδρες των όπλων. Αν και δεν υπάρχει έγκυρο ερμηνευτικό σχόλιο, πιστεύεται ότι, ο όρος «Χωροφυλακή» δεν υπήρξε τόσο απόδοση του αντίστοιχου γαλλικού από μέρους των Βαυαρών, όσο ελληνική επινόηση ενός τίτλου που θα

άρμοζε στην ευρύτητα των καθηκόντων του νέου Σώματος, δηλαδή στη φύλαξη της χώρας. Πράγματι, αυτό προκύπτει και από τον Κανονισμό Υπηρεσίας αλλά και από τις προθέσεις της Αντιβασιλείας να ανατεθούν σε αυτό και καθήκοντα φύλαξης των συνόρων. «Γι' αυτό τους εμπιστευόμασταν», γράφει ο Maurer, «και τη φρούρηση των ελληνοτουρκικών συνόρων. Στα βασικότερα δηλαδή σημεία της συνοριακής γραμμής, κτίσαμε συγκροτήματα από οχυρωμένα κτίρια και εγκαταστήσαμε Σταθμούς Χωροφυλακής. Είχαμε σκοπό να ιδρύσουμε αργότερα εκεί στρατιωτικούς εποικισμούς, κατά το σύστημα των περιφήμων αυστριακών συνοριακών φυλακίων...». Πράγματι αρχικά ανετέθησαν στη Χωροφυλακή και καθήκοντα φρούρησης των συνόρων, από τα οποία απηλλάγη το 1838 με την ίδρυση της Οροφυλακής. Μάλιστα στις παραμεθόριες Μοιραρχίες, είχε διορισθεί Υπομοίραρχος «Επιθεωρητής κατά την οροθετικήν γραμμήν», ή επί το απλούστερο «ο κατά τα μεθόρια Υπομοίραρχος».

Αρχικά, στο διάταγμα για το σχηματισμό της επί των Εσωτερικών Γραμματείας, ο όρος Gendarmerie αποδόθηκε στα ελληνικά, ως «πολιτική φρουρά», προφανώς από επίδραση της ονομασίας της Καποδιστριακής Εκτελεστικής Δύναμης της Πελοποννήσου, υπό τη διοίκηση του Νικηταρά. Στο ταυτόχρονο όμως διάταγμα για το σχηματισμό της επί των Στρατιωτικών Γραμματείας αλλά και στο μεταγενέστερο (26.4/8.5. 1833) για τις αρμοδιότητες των Νομαρχών, επικρατεί ο όρος «Χωροφυλακή». Ανάλογη τύχη είχε και η μετάφραση της γερμανικής λέξης «Landwehr» σε Εθνοφυλακή (άρθρο 11, παρ. 11, του ανωτέρω διατάγματος), ενώ κατά λέξη θα απεδίδετο ορθότερα ως «Χωροφυλακή».

Ο στρατιωτικός χαρακτήρας του Σώματος αφενός και η σχετική ασάφεια για τη θέση του στην καθόλου πολιτειακή οργάνωση, υπήρξαν σημεία τριβής και αμφισβητήσεων κατά πόσον η Χωροφυλακή υπήρξε, τουλάχιστον ως το 1906, και αστυνομικό σώμα, καθώς και αν αποτελούσε ιδία αρχή.

Φράση κλειδί, για την αντιμετώπιση του θέματος, υπήρξε η κατάληξη του 2ου άρθρου του ιδρυτικού νόμου, η οποία αναφέρεται στο «ιδιοφυές της υπηρεσίας αυτής». Δεν πρόκειται δηλαδή για μία συνήθη υπηρεσία με αυστηρά καθορισμένο χαρακτήρα. Ο αστυνομικός ή μη χαρακτήρας του Σώματος της Χωροφυλακής προβάλλει ανάγλυφα, από την εξέταση τόσο των καθηκόντων, που της ανετέθησαν, όσο και της υπόλοιπης διοικητικής και αστυνομικής υπηρεσίας.

Σύμφωνα με όσα εξετέθησαν παραπάνω, αναμφισβήτητα ανετέθησαν στη Χωροφυλακή ευρύτατα αστυνομικά καθήκοντα, δηλαδή καθήκοντα ασφάλειας της χώρας και της έννομης τάξης γενικά, καθήκοντα ευταξίας και κοινής ησυχίας, καθώς και η άσκηση δικαστικής αστυνομίας, δηλαδή

εξιχνίαση και βεβαίωση εγκλημάτων. Παράλληλα, και εδώ πρόκειται για το «ιδιοφυές της υπηρεσίας αυτής», της ανετέθησαν καθήκοντα στρατονομίας και η υποστήριξη της εύρυθμης λειτουργίας των άλλων διοικητικών αρχών. Το σύνολο αυτό των αρμοδιοτήτων - καθηκόντων απετέλεσε στη συνέχεια την έννοια της υπηρεσίας της «χωροφυλακής». Παράλληλα με το από 27.12. 1833 διάταγμα «Περί Δήμων κ.λ.π.» (άρθρο 91), μεταγενέστερο της ίδρυσης του Σώματος, καθορίσθηκε ότι, «Η εις τους δήμους εναποτεθείσα και διά του δημάρχου διευθυνομένη αστυνομική διοίκησις περιλαμβάνει όλους τους κλάδους της κατωτέρας τοπικής και αγρονομικής αστυνομίας». Επίσης στα άρθρα 31 - 83 του από 31-12-1836 Διατάγματος «Περί της Δημοτικής Αστυνομίας», διαλαμβάνονται λεπτομερώς τα καθήκοντά της, από τα οποία προκύπτει ότι συνίσταντο κυρίως σε αντικείμενα ιδιαιτέρων τοπικών συμφερόντων.

Προκύπτει λοιπόν, ότι εφηρμόσθη εδώ η βασική διάκριση της Αστυνομίας, σε Γενική ή Αστυνομία χώρας (Landespolizei) και τοπική (Ortspolizei). Την άποψη αυτή επιβεβαίωσε στις 15-5-1911 ο τότε Υπουργός Εσωτερικών Εμμαν. Ρέπουλης, εισηγούμενος την μετάκληση ξένης οργανωτικής αποστολής για τη Χωροφυλακή: «Ο νόμος ο αρχικός περί της Αστυνομίας του 1833», είπε, «ο αναθέσας τα της αστυνομίας εις τους δήμους, υπήρξε πράγματι, πρέπει να το ομολογήσωμεν, κατά θεωρίαν ορθός, διότι διεχώρησε τα καθήκοντα της τοπικής αστυνομίας, από τα καθήκοντα της γενικής αστυνομίας και ανέθηκε τα πρώτα εις τους δήμους, ίνα αναθέση τα δεύτερα εις την Χωροφυλακήν...».

Σχετικά με το αν η Χωροφυλακή κατά την ίδρυσή της αποτελούσε ή όχι «αρχή» διατυπώθηκαν πολλές απόψεις. Μία από αυτές, πολύ ενδιαφέρουσα, διετύπωσε ο κατ' εξοχήν ιστορικός του αστυνομικού θεσμού στην Ελλάδα, ο Αρχηγός Χωροφυλακής Υποστράτηγος Νικόλαος Τρουπάκης, ο οποίος τόνισε, πως μόνον η Δημοτική Αστυνομία είχε την έννοια της δημόσιας αρχής, αφού είχε το δικαίωμα έκδοσης αστυνομικών διατάξεων, δηλαδή την εξουσία (imperium) του «βούλεσθαι και επιτάττειν». Αντίθετα, η Χωροφυλακή ήταν δημόσια ένοπλη δύναμη για την διασφάλιση της ασφάλειας και της έννομης τάξης στη χώρα και «τεταγμένη παρά ταις αρχαίς προς υποστήριξιν αυτών».

Έτσι, ως τις αρχές του αιώνα μας στη νομοθεσία, αλλά και στη διοικητική πρακτική με την έννοια «χωροφυλακή» περιγράφεται το σύνολο των αρμοδιοτήτων - καθηκόντων του ομωνύμου Σώματος, ενώ με εκείνη της «αστυνομίας» η άσκηση της τοπικής αστυνομίας. Αυτό απεδείχθη τόσο το 1906, όταν με το Νόμο ΓΡΞΕ, ανετέθη στη Χωροφυλακή και η άσκηση της αστυνομίας, όσο και το 1918 με τον τότε Οργανισμό του Σώματος.

Συγκρότηση του Σώματος:

Σύμφωνα με τον πρώτο του Οργανικό Νόμο, «Το Σώμα της Χωροφυλακής σύγκειται από 1 Αρχηγό του Σώματος (Corpscommandanten), 10 Μοιράρχους (Divisionchefs) όσοι δηλαδή και οι νομοί της χώρας, 24 Υπομοιράρχους (Lieutenants) Α' και Β' (και αργότερα και Γ') τάξης , 1 καταλυματία, 103 Ενωμοτάρχας (Brigadiers) Α' και Β'τάξης, 120 Χωροφύλακας (Gendarmen) εφίππους και 800 πεζούς» (άρθρο 3ο).

«Διά την υπηρεσίαν εκάστου νομού του Βασιλείου, θέλει τοποθετηθεί εις αυτόν μία Μοίρα (Division), συγκειμένη από εφίππους και πεζούς Χωροφύλακας, υπό τας διαταγάς ενός Μοιράρχου. Η δύναμις εκάστης Μοίρας και η αναλογία των εις αυτήν εφίππων, προς τους πεζούς, θέλουν προσδιορισθή κατά τας ανάγκας της υπηρεσίας» (άρθρο 4). «Πάσα Μοίρα σύγκειται από Ενωμοτίας (Brigaden) εκ δέκα ανδρών και ενός ενωμοτάρχου. Εις κάθε τρεις, έως πέντε Ενωμοτίας, διορίζεται αρχηγός εις Υπομοίραρχος» (άρθρο 6). «Ο Αρχηγός έχει πλησίον του ένα Υπομοίραρχον, ως υπασπιστήν, ένα καταλυματίαν, ένα Ενωμοτάρχην. Πας δε Μοίραρχος, ένα Ενωμοτάρχην» (αρθρο 5).

Παρατηρείται ότι από τον Οργανικό Νόμο προβλέπονταν δύο μόνον μονάδες Χωροφυλακής, η Μοίρα κατά ελεύθερη απόδοση του όρου Division και η Ενωμοτία, επίσης κατά ελεύθερη απόδοση του όρου Brigade. Ο όρος Μοίρα δεν καθιερώθηκε μόνο στη Χωροφυλακή, αλλά και στο Ιππικό, καθώς και σε άλλα Σώματα. Η καθιέρωση του όρου Ενωμοτία παρέπεμπε στη στρατιωτική οργάνωση της αρχαίας Σπάρτης, όπου αυτή αποτελούσε την κατώτατη από πλευράς δύναμης στρατιωτική μονάδα, αποτελούμενη από άνδρες, που είχαν δώσει κοινό όρκο για κοινό αντκειμενικό σκοπό, με αρχηγό που εκαλείτο Ενωμοτάρχης. Επίσης παρατηρείται, ότι στα αρχικά νομοθετήματα δε γίνεται λόγος περί αρχών Χωροφυλακής, αλλά μόνον περί των καθηκόντων των βαθμοφόρων αυτής. Μόνο στην περίπτωση του άρθρου 8 του Κανονισμού Υπηρεσίας, προκειμένου για την αναφορά των σοβαρών συμβάντων, προβλέπει «...Αύται αι αναφοραί διευθύνονται αμέσως και άνευ αναβολής ιεραρχικώς από την Ενωμοτίαν (Brigade) εις την Υπομοιραρχίαν (Abtheilung), από αυτήν εις την Μοιραρχίαν (Division) και από την Μοιραρχίαν εις τον Αρχηγόν του Σώματος, όστις τας διευθύνει εις την επί των Εσωτερικών Γραμματείαν». Έτσι αν και δεν προεβλέπονταν από τον Οργανικό Νόμο, καθιερώθηκαν από πολύ νωρίς στην πράξη οι όροι - Υπηρεσίες, Μοιραρχία αντί Μοίρας και Υπομοιραρχία αντί Υπομοίραρχος.

Η συγκρότηση του Σώματος άρχισε με το διορισμό του Αρχηγού του. Ο Αρχηγός του Χωροφυλακής είχε καθήκοντα περισσότερο Επιθεωρητή, παρά Αρχηγού - Διοικητή του Σώματος. Οι Νομάρχες μπορούσαν

οποτεδήποτε, να συγκεντρώσουν για λόγους ασφαλείας τη δύναμη των Ενωμοτιών του Νομού τους, ενώ ο Αρχηγός μόνον κατά την ετήσια επιθεώρηση. Επίσης η δικαιοδοσία του επί των υφισταμένων του ήταν σαφώς υποδεέστερη από εκείνη των στρατιωτικών διοικητών, Φρουράρχων κ.λπ., με αποτέλεσμα οι άνδρες των Ενωμοτιών να υπάγονται εις πλήθος άλλων παραγόντων, όσον και αν ο Κανονισμός Υπηρεσίας λάμβανε πρόνοια να αμβλύνει τις αρνητικές συνέπειες. «Τα έγγραφα (συνδρομής της Χωροφυλακής στις πολιτικές αρχές», αναφέρεται στο άρθρο 8, «δεν πρέπει να περιέχουν κατ' ουδένα λόγον προστακτικάς εκφράσεις, ως διατάττομεν, θέλομεν, επιφορτίζομεν, προσκαλούμεν, κ.τ.λ.».

Βράδυνε πολύ η ιδέα, ότι η Χωροφυλακή ήταν αυτόνομο -έστω και συμπληρωματικό- Σώμα του στρατεύματος και όχι μια οποιαδήποτε στρατιωτική μονάδα με δύναμη Τάγματος. Έτσι, δε θα πρέπει να προκαλεί απορία η κατάργηση της θέσης του Αρχηγού εννέα φορές ως το 1906. Πρόβλεψη για την οργάνωση Αρχηγείου και καθορισμό αρμοδιοτήτων - δικαιοδοσίας του Αρχηγού, θα γίνει μόλις το 1900 (ΒΔ της 26.11. 1900).

Αρχηγός της Χωροφυλακής, διορίσθηκε ο Γάλλος φιλέλληνας Συνταγματάρχης Φραγκίσκος Γκραγιάρ (1792 - 1863), σαινσιμονιστής απόφοιτος της Γαλλικής Στρατιωτικής Σχολής (Ανθυπολοχαγός το 1813), ο οποίος είχε λάβει μέρος στις Ναπολεόντειες εκστρατείες. Ο Γκραγιάρ, το Νοέμβριο του 1821, έφθασε στην Ελλάδα, όπου έλαβε μέρος σε σειρά μαχών, με αποτέλεσμα να τραυματισθεί στη μάχη των Μύλων (1825). Επί Καποδίστρια, προήχθη σε Συνταγματάρχη, ενώ επί Αντιβασιλείας διορίσθηκε Αρχηγός του Στρατιωτικού Οίκου του Όθωνα.

Στον Αρχηγό του Σώματος, ανετέθη η εισήγηση για την επιλογή των πρώτων αξιωματικών του, οποίοι σύμφωνα με τον Οργανικό Νόμο (άρθρο 11), έπρεπε να εκλεγούν «εξ εκείνων των αξιωματικών, των τακτικών και των πρώην ατάκτων στρατευμάτων, οι οποίοι διέπρεψαν διά πιστής και ευσυνειδήτου εκπληρώσεως των καθηκόντων των, δι' ανδρείας και γενναιότητος κατά του εχθρού, και δι' αμέμπτου προς τους συμπολίτας των διαγωγής, και οι οποίοι έχουν εν ταυτώ, τας διά την υπηρεσίαν της Χωροφυλακής απαιτουμένας ικανότητας και γνώσεις...». Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, έγινε η επιλογή των πρώτων αξιωματικών με το Διάταγμα της 12/24.6.1833:

- Μοίραρχοι οι: Αντώνιος Μαυρομιχάλης, πρώην αρχηγός ατάκτων, Κων/νος Βλαχόπουλος, πρώην ταγματάρχης ατάκτων, Μήτρος Δεληγιώργης, πρώην ταγματάρχης ατάκτων, Ηλίας Πανάς, πρώην αρχηγός ατάκτων, Νικόλαος Πετμεζάς, πρώην αρχηγός ατάκτων, Ιωάννης Βελέντζας, πρώην ταγματάρχης ατάκτων, Δημήτριος Κουτσογιαννόπουλος, λοχαγός του πυροβολικού, Μιχαήλ Σισίνης, λοχαγός του ιππικού, Γεώργιος Βοϊνέ-

σκος, υποταγματάρχης του τακτικού, και Γεώργιος Κλεώπας, λοχαγός του πυροβολικού.

- Υπομοίραρχοι Α' τάξης οι: Μιχαήλ Γρίβας, Δημήτριος Τζήνος, Ιωάννης Γούσης, Γεώργιος Πετσάλης, Ιωάννης Κοτζίστας, Βασίλειος Αθανασίου, Γεώργιος Μανιάτης, Ροβέρτος Βρονικόβσκης, Γεώργιος Παλάσκας και Μιχαήλ Μόστρας, όλοι αξιωματικοί του τακτικού και των πρώην ατάκτων.

- Υπομοίραρχοι Β' τάξης: Ν. Περετιέ, Ν. Ροβέρτος, Ν. Τσαλακώστας, Βασίλειος Δραγών, Ιωάννης Σολωμονίδης, Κων/νος Δημακόπουλος, Ιωάννης Γούσης, Εμμανουήλ Συνετάκης, Ν.Κροκίδας, Ιωάννης Ευσταθίου, Φραγκίσκος Βαρζίλης, Χρήστος Φαταούλας, Νικόλαος Φιλάρετος και Ιωάννης Μέξης, όλοι αξιωματικοί του τακτικού και των πρώην ατάκτων.

- Καταλυματίας: Γεώργιος Παπαδόπουλος.

Με το Διάταγμα της 26.6/8.7.1833, έγιναν οι τοποθετήσεις των ανωτέρω αξιωματικών στις 10 Μοίρες (Μοιραρχίες): Αργολίδος και Κορινθίας (Ναύπλιον), Αχαΐας και Ηλείας (Πάτρα), Μεσσηνίας (Αρκαδιά, δηλ. Κυπαρισσία), Αρκαδίας (Τριπολιτσά), Λακωνίας (Μυστράς), Αττικής και Βοιωτίας (Αθήναι), Ευβοίας (Χαλκίς), Κυκλάδων (Ερμούπολις), Ακαρνανίας και Αιτωλίας (Βραχώρι, δηλ. Αγρίνιο) και Φωκίδος και Λοκρίδος (Σάλωνα, δηλ. Άμφισσα). Σε κάθε Μοίρα διορίσθηκαν ανά 2 Υπομοίραρχοι, εκτός από τις δύο τελευταίες, στις οποίες διορίσθηκαν 3 (ο ένας επί της μεθορίου).

Στρατολογία κατωτέρου προσωπικού - Προαγωγές:

Οι διορισθέντες αξιωματικοί των Μοιρών επεδόθησαν στη στρατολογία του κατωτέρου προσωπικού, δηλαδή Ενωμοταρχών και Χωροφυλάκων, καθήκον κάθε άλλο παρά εύκολο, όπως αποδείχθηκε στη συνέχεια. Ο Οργανικός Νόμος (άρθρα 8 και 9) απαιτούσε για τους υποψηφίους, τα ακόλουθα προσόντα: Ηλικία από 25 έως 40 ετών, τετραετή τουλάχιστον υπηρεσία στα ελληνικά στρατεύματα και έντιμη άφεση (απόλυση), συγκεκριμένο κατώτερο ύψος και γνώση ανάγνωσης και ορθογραφίας. Τα προσόντα αυτά, και ιδιαίτερα το τελευταίο, μείωναν αισθητά τον κύκλο των υποψηφίων. Για το λόγο αυτό, προεβλέφθησαν κάποιες εξαιρέσεις «διά να ευκολυνθή η εις την Χωροφυλακήν είσοδος, εις τους μέχρι τούδε πιστώς και τιμίως υπηρετήσαντας την πατρίδα και συμμεθέξαντας του υπέρ της ελευθερίας αγώνος». Έτσι εγένοντο δεκτοί, αγωνιστές μέχρι και ηλικίας 45 ετών και εφόσον κατετάσσοντο ως Χωροφύλακες, ήταν δυνατή η παράκαμψη του κωλύματος της γνώσης γραφής και ορθογραφίας.

Ωστόσο, κατά τη στρατολογία οι αξιωματικοί αντιμετώπισαν σημαντικές δυσχέρειες. Οι προλήψεις για τη νέα -ευρωπαϊκού τύπου- στολή, οι προσωπικές φιλοδοξίες, η πικρίες από τη διάλυση των ατάκτων κ.ά. λόγοι δημιούργησαν πρόσκαιρη απροθυμία προς κατάταξη. «Για να δώσουμε μεγαλύτερο γόητρο στη Χωροφυλακή», γράφει ο Maurer, «και για να προσελκύσουμε στο σημαντικό αυτό Σώμα περισσότερους άνδρες, καθορίσαμε μεγαλύτερους μισθούς από εκείνους των ανδρών του τακτικού στρατού και ωραιότερη στολή... Οι αξιωματικοί (που διορίσθηκαν), σκορπίσθηκαν στις διάφορες επαρχίες, για να καταπιασθούν με τη στρατολογία για τη Χωροφυλακή. Αλλά, όποιος δεν ξέρει καλά τους Έλληνες και τις κομματικές τους διαφορές, δεν είναι σε θέση να καταλάβει τις δυσκολίες με τις οποίες είχαμε να παλαίψουμε. Γιατί, εκτός από τη φυσική αντίδραση των Ελλήνων απέναντι σε κάθε τι το καινούργιο, προσκρούσαμε τώρα και στα αντίθετα συμφέροντα των πρώην αρχηγών των παλικαριών. Αυτοί εξ άλλου ποτέ δεν συμπαθούσαν την τάξη και τους κανόνες, πόσο μάλλον την Χωροφυλακή, που κύριος προορισμός της ήταν η τήρηση της τάξης. Έκαναν λοιπόν ό,τι μπορούσαν για να ματαιώσουν την ίδρυση του Σώματος... Η στρατολογία προχωρούσε στην αρχή πολύ αργά..., ώστε όταν έφυγα (31.7. 1834) το Σώμα είχε κιόλας 800 άνδρες...».

Για τις προλήψεις των Ελλήνων της εποχής εκείνης σχετικά με τη στολή μας πληροφορεί ο Μακρυγιάννης: «Διορίζουν τον Γκραλλιάρη τον Γάλλο και με διορίζουν κι εμένα εις την οδηγίαν του και να βάλω τα στενά, ούτε εις την οδηγίαν του μπαίνω τους είπα, ούτε τα φορέματά μου βγάζω...».

Τελικά, η στρατολογία ολοκληρώθηκε και υπερκαλύφθηκε η αρχική, έστω και ανεπαρκής, οργανική δύναμη, ώστε στο τέλος του 1835 το Σώμα είχε 1.327 άνδρες και 164 ίππους. Τα προβλήματα όμως στρατολογίας δεν έλειψαν, με αποτέλεσμα την άμβλυνση με τον καιρό, των απαιτουμένων προσόντων για κατάταξη (γραμματικές γνώσεις, μεταφορά κληρωτών, κ.λ.π.).

Στην Αρχηγία του Σώματος δεν προεβιβάζοντο, παρά μόνον Μοίραρχοι ή ανώτεροι αξιωματικοί των τακτικών στρατευμάτων. Στο βαθμό του Μοιράρχου, προάγονταν μόνον Υπομοίραρχοι. Μάλιστα «χηρευουσών δύο θέσεων, η μεν απονέμεται εις τον διαπρέψαντα περισσότερον κατά την υπηρεσίαν..., η δε εις τον παλαιότερον κατά την υπηρεσίαν» (άρθρο 12 του Οργανικού Νόμου). Οι θέσεις των Υπομοιράρχων καλύπτονταν κατά τα δύο τρίτα, από αξιωματικούς των τακτικών στρατευμάτων και κατά το έν τρίτο από «ενωμοτάρχας, οι οποίοι εδούλευσαν ως τοιούτοι, τουλάχιστον τρία έτη και διέπρεψαν διά της ικανότητος, του ζήλου και καλής διαγωγής των», ενώ «αι χηρεύουσαι ενωμοταρχίαι απονέμονται ή εις απλούς χωροφύλακας, οι οποίοι εδούλευσαν αμέμπτως ως τοιούτοι, τουλάχιστον

δύο έτη, ή εις υπαξιωματικούς των τακτικών στρατευμάτων, οι οποίοι υπηρετήσαντες ως τοιούτοι τρία έτη, ευηρέστησαν τους ανωτέρους των. Εκ τριών χηρευουσών ενωμοταρχιών δίδονται μόλον τούτο, πάντοτε αι δύο εις τους παλαιοτέρους και αξιωτέρους χωροφύλακας». Απαραίτητο όμως προσόν για την προαγωγή αυτή, παρέμενε η γνώση ανάγνωσης και γραφής. Το 1835 καθορίσθηκε «οι θέσεις των ενωμοταρχών της πρώτης τάξεως, να δίδωνται μόνον εις τους ενωμοτάρχας της δευτέρας τάξεως και εις τους επιλοχίας των στρατευμάτων της γραμμής».

Στολή - Οπλισμός:

Πράγματι η Αντιβασιλεία μερίμνησε για το λαμπρόν της στολής των Χωροφυλάκων, αναγκαίο στοιχείο επιβολής για ένα Σώμα, το οποίο προορίζετο για τη στήριξη του καθεστώτος. Βασικά στοιχεία της στολής ήταν το μελανόγλαυκο (bleu de roi) ιμάτιο, ομοιόχρωμο πανταλόνι με δύο κρεμεζόχροες ταινίες οι έφιπποι και ερυθρό επίρραφο οι πεζοί, μανδύας σιδηρόχρους, επωμίδες κρεμεζόχροες οι έφιπποι και λευκές οι πεζοί, με λευκούς θυσάνους, ελαφρά περικεφαλαία και μελανόγλαυκο σκιάδιο και τσάντα λευκή (οι πεζοί) με λευκά λωρία. Η στολή των αξιωματικών ήταν παρόμοια με εκείνη των εφίππων χωροφυλάκων, περισσότερο όμως πολυτελής. Γι' αυτούς προεβλέπετο σιδηρόχρουν επανωφόρεμα, τα στολίσματα αργυρά, ζωστήρας με αργυρά σειρίτια, διαγραφόμενα από δύο κυανές γραμμές και επωμίδες λεπιδωτές, αργυρές με αργυρούς θυσάνους. Οι ενωμοτάρχες Α' τάξης έφεραν διακριτικά επιλοχία, ενώ εκείνοι της Β' τάξης, διακριτικά λοχία των στρατευμάτων της γραμμής. Οι βαθμοί των αξιωματικών διακρίνονταν «διά των αργυρών σειριτίων εις τα περιλαίμια, κατά τον διά το στράτευμα της γραμμής γενικώς κεκανονισμένον τύπον».

Βασικό χαρακτηριστικό της στολής της Χωροφυλακής, υπήρξαν οι ωμοβελονίδες (αμφιμασχάλια), τις οποίες έφεραν επίσης οι υπασπιστές του βασιλιά και οι αξιωματικοί του Σώματος των Επιτελών. Μετά από σειρά μεταβολών, καθορίσθηκε για τη Χωροφυλακή να φέρονται από τον αριστερό ώμο (1867) τα μεγάλα αμφιμασχάλια με τη μεγάλη στολή και τα μικρά με τη μικρή (1868). Τα αμφιμασχάλια (aiguilletes blanches), σύμβολα του «βρόγχου και των καρφιών», (κάτι ανάλογο του σπαρτιατικού «ή ταν ή επί τας»), του Σώματος των Φλαμανδών στην υπηρεσία του Καρόλου Ε', εισήχθησαν από το Λουδοβίκο XIII στη βασιλική αυλή και απενεμήθησαν στη Marechaussee, πρόδρομο της Γαλλικής Χωροφυλακής.

Η στολή τροποποιήθηκε κατά καιρούς, ακολουθώντας τις μεταβολές της στολής των Σωμάτων του στρατεύματος, με τα ΒΔ των 17.7. 1852, 17.9. 1852, 10.2. 1864, 8.3. 1867, 14.5. 1868, κ.ά.

Ως προς τον οπλισμό, οι έφιπποι χωροφύλακες έφεραν «κυρτήν σπάθην με σιδηράν λαβίδα εν σιδηρά θήκη» με λευκό ζωστήρα και δύο πιστόλες και οι πεζοί «καραβίνα ελικοειδώς, έσωθεν τετορνευμένη», «...μαύρη υαλιστή φυσεκοθήκη με λευκά λωρία, σπάθη με λευκόν αορτήρα» και «πιστόλα εις λευκόν λωρίον, εξαρτώμενον από τον αριστερόν ώμον»». Ο οπλισμός των αξιωματικών ήταν παρόμοιος, αλλά πολυτελέστερος, εκείνου των εφίππων χωροφυλάκων. «Η Χωροφυλακή», γράφει ο Maurer, «εξοπλίσθηκε με ελαφρά όπλα, που παρεχώρησε με μεγάλη προθυμία η Γαλλική κυβέρνηση, σε τιμή εργοστασίου... Τα τουφέκια αυτά ήσαν χωρίς ξιφολόγχες, επειδή οι Έλληνες αντιπαθούν γενικά την ξιφολόγχη, γιατί τη βλέπουν σαν μέσο καταπίεσης. Μέσα όμως στις τέσσερες πρώτες βδομάδες, άλλαξαν γνώμη και μόνοι τους ζήτησαν να μπουν οι ξιφολόγχες». Αργότερα, για τη Χωροφυλακή χρησιμοποιήθηκαν βραχύκαννα κυρίως τυφέκια, Σασσεπώ, Λεμπέλ και Γκρά.

Εκπαίδευση:

Η μοναδική πρόβλεψη για την εκπαίδευση αναφέρετο στους Χωροφύλακες, οι οποίοι δε γνώριζαν γραφή και ανάγνωση. Στο 2ο τμήμα των «Προσωρινών Ορισμών», που συνόδευε τον Κανονισμό Υπηρεσίας του Σώματος, καθορίζετο ότι: «Οι Μοίραρχοι και λοιποί αξιωματικοί χρεωστούν να επαγρυπνούν, ώστε εις τας Ενωμοτίας οι Χωροφύλακες, οι οποίοι δεν ηξεύρουν να γράφουν και να αναγινώσκουν αρκετά καλά, καθώς και εκείνοι, οίτινες είναι ακόμη εις στάσιν να μάθουν, να διδάσκωνται αναλόγως με τας σχέσεις της υπηρεσίας των, χωρίς όμως να διακόπτεται η εκτέλεσις των χρεών τους...».

Η πρώτη προσπάθεια οργανωμένης εκπαίδευσης ανελήφθη το 1842, πλην όμως δεν είχε συνέχεια. Επρόκειτο για την Ανωτέρα Σχολή Ενωμοταρχών, που ιδρύθηκε με απόφαση του Υπουργού των Στρατιωτικών, για την εκπαίδευση των Ενωμοταρχών Α' τάξης, προκειμένου να καλυφθούν κενές θέσεις Υπομοιράρχων Γ' τάξης. Το σχολείο αυτό λειτούργησε στην Αθήνα, υπό τη διοίκηση του Υπομοιράρχου Βασιλείου Δραγώνος και εκπαίδευσε δύο σειρές Ενωμοταρχών, 20 συνολικά άνδρες.

Η επόμενη προσπάθεια εκπαίδευσης του κατωτέρου προσωπικού ανελήφθη με το ΒΔ της 31-10-1856, «Περί μορφώσεως του προσωπικού του Σώματος της Χωροφυλακής», το οποίο όμως παρέμεινε σχεδόν ανεκτέλεστο. Το 1859 με το ΒΔ της 18-6, «Περί Οργανισμού του Σώματος της Χωροφυλακής» προεβλέφθη ότι «η εκπαίδευσις των Ενωμοταρχών και Χωροφυλάκων ανατίθεται εις τον εν Αθήναις εδρεύοντα Επιθεωρητήν, έχοντα υπ' αυτόν προς τούτο ένα Υπομοίραρχον και τους αναγκαίους

Υπαξιωματικούς». Σε εκτέλεση της πρόβλεψης αυτής του νέου Οργανισμού εκδόθηκε το ΒΔ της 30-9-1861, «Περί εκπαιδεύσεως του υποδεεστέρου προσωπικού της Χωροφυλακής», το οποίο καθόριζε ότι «συνιστάται εν Αθήναις Σχολείον Ενωμοταρχών, Υπενωμοταρχών και Χωροφυλάκων. Εις το Σχολείον τούτο θέλουν διδάσκεσθαι, κατά μέσον όρον διαρκώς, 120 Υπαξιωματικοί και Χωροφύλακες...». Παράλληλα με το ΒΔ 14-8-1861, καθορίσθηκε η φοίτηση των αξιωματικών του Σώματος εις το «εν Αθήναις συσταθέν Κεντρικόν Σχολείον Αξιωματικών». Ατυχώς όμως, η επανάσταση της 10-10-1862 δεν επέτρεψε την ευόδωση των προσπαθειών αυτών και έτσι μέχρι το 1906 δεν έγινε καμία απόπειρα για την εκπαίδευση του προσωπικού.

Οργανωτικές κ.λ.π. μεταβολές

Από την ίδρυση του Σώματος, μέχρι και του 1906, έτους σταθμού για τα αστυνομικά πράγματα της χώρας, μεσολάβησαν διάφορες οργανωτικές κ.ά. μεταβολές, οι οποίες, αν και δε μετέβαλαν ουσιωδώς το χαρακτήρα του, εντούτοις είχαν συνέπειες σημαντικές στην όλη του πορεία. Τα κυριώτερα νομοθετήματα, που επηρέασαν την εξέλιξη της Χωροφυλακής το ΙΘ' αιώνα, ήσαν το από 18-6-1859 Διάταγμα «Περί Οργανισμού του Σώματος της Χωροφυλακής», ο Νόμος ΩΛΗ' του 1880 «Περί Οργανισμού του ενεργού Στρατού», ο Νόμος ΑΛΖ' του 1882 με ίδιο θέμα, ο Νόμος ΒΡΠΗ' του 1893 «Περί μεταβολής του συστήματος της αστυνομικής διοικήσεως», ο Νόμος ΒΧΛΘ' του 1899 «Περί μεταβολής του Οργανισμού της Χωροφυλακής» και τέλος ο Νόμος ΓΛΑ' του 1904 «Περί Οργανισμού του Στρατού».

Το 1839 η περιφέρεια της Μοιραρχίας Αττικής και Βοιωτίας κατενεμήθη σε δύο Μοιραρχίες, εκείνη της Πρωτευούσης και εκείνη της Αττικοβοιωτίας, με έδρα τη Λειβαδιά. Έτσι οι Μοιραρχίες (Μοίρες) Χωροφυλακής ανήλθαν σε 11. Το 1865 με την ενσωμάτωση των Ιονίων Νήσων, ιδρύθηκαν 4 ακόμη Μοιραρχίες, στην Κέρκυρα, τη Λευκάδα, την Κεφαλλονιά και τη Ζάκυνθο. Η συγχώνευση όμως των Μοιραρχιών Αττικής και Βοιωτίας και η κατάργηση της Μοιραρχίας Λευκάδας, η οποία υπεβιβάσθη σε Υπομοιραρχία, διαμόρφωσαν στις αρχές του 1866, το σύνολο των Μοιραχρχιών σε 13. Μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας και της Άρτας, ιδρύθηκαν οι Μοιραρχίες Άρτας, Τρικάλων και Λάρισας. Στο τέλος του 1899 ο αριθμός των Μοιραρχιών αυξήθηκε σε 26. Οι 10 νέες Μοιραρχίες ήσαν εκείνες της Βοιωτίας, Κορινθίας, Λακωνικής (η αρχική περιφέρεια της Μοιραρχίας Λακωνίας κατενεμήθη στις Μοιραρχίες Λακεδαίμονος και Λακωνικής), Τριφυλίας, Ηλείας, Μαγνησίας, Καρδίτσας, Φωκίδας, Ευρυτανίας και Λευκάδας. Το 1904 ο αριθμός των Μοιραρχιών επανήλθε στις 16. Ανάλογες φυσικά υπήρξαν και οι αλλαγές στις Υπομοιραρχίες.

Μεταβολές υπήρξαν και στην κλίμακα των βαθμών του Σώματος. Από τον ιδρυτικό νόμο, εκτός τον Αρχηγό, για τους αξιωματικούς προεβλέποντο μόνον οι βαθμοί του Μοιράρχου, του Υπομοιράρχου (Α' και Β' τάξης), του Ενωμοτάρχη (Α' και Β' τάξης) και του Χωροφύλακα (Α' και Β' τάξης). Το 1837 απενεμήθη ο βαθμός του Ταγματάρχη σε 4 Μοιράρχους, ενώ το 1839 καθιερώθηκε ο βαθμός του Υπομοιράρχου Γ' τάξης. Το 1859 καθιερώθηκε νέα κλίμακα βαθμών. Έγινε πρόβλεψη θέσεων Συνταγματάρχη και Αντισυνταγματαρχών Επιθεωρητών. Καταργήθηκε η διάκριση των Υπομοιράρχων σε 3 τάξεις, οι Υπομοίραρχοι Α' τάξης ονομάσθηκαν Αντιμοίραρχοι και εκείνοι της Γ' τάξης, Ανθυπομοίραρχοι. Σε αντιστοιχία με το Στράτευμα ο Μοίραρχος εξισώθηκε με Λοχαγό Α' τάξης, ενώ ο Αντιμοίραρχος με λοχαγό Β' τάξης. Καταργήθηκε επίσης και η διάκριση σε τάξεις των Ενωμοταρχών και οι Ενωμοτάρχες Β' τάξης, ονομάσθηκαν Υπενωμοτάρχες. Η διάκριση των Ενωμοταρχών σε τάξεις επανήλθε αργότερα, χωρίς όμως να καταργηθεί ο βαθμός του Υπενωμοτάρχη. Οι διακρίσεις σε τάξεις των Χωροφυλάκων (πεζών και ιππέων) διατηρήθηκαν.

Επίσης, η δύναμη του Σώματος αυξομοιώθηκε αρκετές φορές, ακολουθώντας τις αντίστοιχες μεταβολές του στρατεύματος. Αν και η τελική τάση της εξέλιξης της οργανικής δύναμης ήταν αισθητά ανοδική, εντούτοις οι σχετικές αποφάσεις λαμβάνονταν, χωρίς σοβαρή εκτίμηση των προβλημάτων τάξης και ασφάλειας και της αύξησης του πληθυσμού (φυσιολογική αύξηση, ενσωμάτωση Ιονίων και προσάρτηση Θεσσαλίας και Άρτας), αλλά κυρίως με βάση τις κατά την κρίση της στρατιωτικής ηγεσίας, αμυντικές ανάγκες της χώρας. Μάλιστα, πολλές φορές αυτές οι αυξομοιώσεις ήταν τόσο έντονες, ώστε δημιούργησαν σημαντικά προβλήματα, όπως εκείνη του 1904, όταν η οπλιτική δύναμη μειώθηκε κατά 50%. Έτσι παρατηρούμε την εξής εξέλιξη της προβλεπόμενης αριθμητικής δύναμης του Σώματος μέσα στο ΙΘ' αιώνα (τα πληθυσμιακά στοιχεία είναι σχετικά):

Έτος	Δύναμη	Έκταση	Πληθυσμός
1833	1.059	47.516 τ.χ.	651.233 κ.
1856	»	»	1.062.627
1859	1.697	»	-
1864	»	50.211	1.359.064
1878	2.961	»	1.679.470
1880	2.150	»	-
1881	»	63.066	2.004.991
1882	5.413	»	-
1892	4.142	»	2.433.806

Σοβαρά προβλήματα αντιμετωπίσθηκαν σύντομα στον τομέα της στρατολογίας του οπλιτικού προσωπικού. Τα αρχικά μισθολογικά προνόμια του προσωπικού του Σώματος πολύ γρήγορα εξανεμίσθηκαν, ενώ το επίπονο και επισφαλές έργο λειτουργούσαν αποτρεπτικά στην κατάταξη προσωπικού με τα προσόντα του άρθρου 8 του ιδρυτικού νόμου. Έτσι το Υπουργείο των Στρατιωτικών απεφάσισε (1859) να προχωρήσει στη συμπλήρωση των κενών, με μετάταξη οπλιτών από το στράτευμα, μια λύση, που ταλάνισε το Σώμα για 70 περίπου χρόνια. Στη σχετική απόφαση αναφέρεται όλο το σκεπτικό της λύσης, που δόθηκε:

«Επειδή η δύναμις του Σώματος της Χωροφυλακής είναι σήμερον επαισθητώς εξασθενημένη και επειδή η συμπλήρωσις αυτού, δια κατατάξεως εθελοντών, εκ των εξυπηρετησάντων και αφεθέντων από τα Σώματα του Στρατού με διαγωγήν εξαίρετον ή άμεμπτον δεν κατορθούται, διότι οι τοιούτοι ευρίσκουν υλικάς ωφελείας αντικατασταίνοντας κληρωτούς, και ένεκα τούτου, η εκτέλεσις της υπηρεσίας του Σώματος τούτου, απαντά ανυπέρβλητα προσκόμματα, διά ταύτα απεφασίσαμεν την εφάπαξ συμπλήρωσιν του ειρημένου Σώματος, δια μεταθέσεως ανδρών εκ των αφυπηρετησάντων μεν, ανακαταταχθέντων δε αρτίως, εις τα Σώματα του Στρατού...».

Δυστυχώς το «εφ' άπαξ» έγινε σχεδόν κανόνας και έτσι προέκυψε η κατηγορία των «στρατοχωροφυλάκων», η οποία υπήρξε τροχοπέδη σε κάθε εξελικτική προσπάθεια. Έτσι το 1877 επετράπη η κατάταξη στη Χωροφυλακή στρατιωτών του Πεζικού, μετά τον 6ο μήνα της θητείας τους. Το 1882, η μισή δύναμη των Χωροφυλάκων (Β' τάξης) προερχόταν από μετατάξεις από το Στράτευμα. Το 1887 καθιερώθηκε η ετήσια μετάταξη 2.200 στρατιωτών στη Χωροφυλακή, για συμπλήρωση της θητείας τους. Έτσι το 1892 επί 3.276 Χωροφυλάκων οι 2.824 ήσαν στρατοχωροφύλακες.

Στον τομέα στρατολογίας των Υπαξιωματικών έγιναν πολύ θετικά βήματα, δεν ήσαν όμως ικανά να αντιρροπήσουν τις συνέπειες των μετατάξεων από το Στράτευμα. Συγκεκριμένα το άρθρο 23 του Νόμου ΩΛΗ/1880, που ψηφίσθηκε κατά τη δεύτερη πρωθυπουργία του Χαρ. Τρικούπη, καθόριζε πως: «Οι δευτεροετείς και τριτοετείς της Νομικής του Πανεπιστημίου σχολής φοιτηταί, δύνανται να καταταχθώσι με τον βαθμόν του Υπενωμοτάρχου και οι τετραετείς με τον βαθμόν του Ενωμοτάρχου Β' τάξεως και οι έχοντες δίπλωμα διδάκτορος ή προλύτου με τον βαθμόν του Ενωμοτάρχου Α' τάξεως. Ο αριθμός των ούτω κατατασσομένων δεν δύναται να υπερβή το ήμισυ των χηρευουσών θέσεων, ανά βαθμόν». Η διάταξη αυτή, η οποία υιοθετήθηκε και με το άρθρο 24 του Νόμου ΑΛΖ του 1882, συνετέλεσε καθοριστικά στην αναβάθμιση της ποιοτικής στάθμης των βαθμοφόρων του Σώματος τις επόμενες δεκαετίες.

Ο αναμορφωτής της χώρας Χαρίλαος Τρικούπης δεν ήταν δυνατόν να αφήσει χωρίς μεταβολή το αστυνομικό της σύστημα, το οποίο κάθε άλλο, παρά τελεσφόρο ήταν. Επεδίωξε τη μεταβολή με το Νόμο ΒΞΘ' του 1892, αλλά η κυβερνητική μεταβολή που επακολούθησε δεν επέτρεψε την εφαρμογή του. Το 1893, επανήλθε στην κυβέρνηση και με το Νόμο ΓΠΡΗ' του 1893, μετέβαλε ριζικά, από 1-1-1894, το αστυνομικό σύστημα της χώρας. Κατήργησε τη Δημοτική Αστυνομία, μεταρρύθμισε τη Διοικητική Αστυνομία Αθήνας και Πειραιά και εφήρμοσε δύο θεσμούς αστυνόμευσης της υπόλοιπης χώρας. Στους Δήμους έδρες νομών ή πληθυσμού, άνω των 5.000 η αστυνόμευση ανατέθηκε σε αξιωματικούς του Στρατεύματος και της Χωροφυλακής, με ξεχωριστή οπλιτική δύναμη, στρατιωτικά οργανωμένη, την Αστυφυλακή, για την οποία θα γίνει ιδιαίτερος λόγος. Στους υπόλοιπους Δήμους η αστυνόμευση ανετέθη αποκλειστικά στη Χωροφυλακή. Η αστυνομεύουσα δύναμη Χωροφυλακής, στη δεύτερη περίπτωση, υπήγετο «εις τας διαταγάς του οικείου διοικητού της Μοιραρχίας, όστις όμως ουδεμίαν μετοχήν (είχε), εις τα της τοπικής αστυνομίας». Παρατηρούμε, ότι ενώ η Χωροφυλακή αναλαμβάνει την άσκηση της τοπικής αστυνομίας στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας, εντούτοις παραμένει η διάκριση ως προς τα καθήκοντα των εννοιών «χωροφυλακή» και «αστυνομία», διάκριση η οποία απαντάται, τόσο κατά τη μεταβολή του 1906, όσο και στον Οργανισμό του Σώματος το 1918.

Το έργο του Σώματος.

Το έργο του Σώματος, κατά την εξεταζόμενη περίοδο (1833 - 1906), είναι διφυές, δηλαδή εκείνο που απορρέει από τον ιδρυτικό νόμο και τον Κανονισμό Υπηρεσίας και αναφέρεται στην εμπέδωση της δημόσιας ασφάλειας, στην εξασφάλιση της εφαρμογής των νόμων, στην υποστήριξη των διοικητικών αρχών και στην άσκηση της στρατονομίας, αλλά και εκείνο που δεν ανάγεται στα καθήκοντα του Σώματος, αλλά υπαγορεύεται από το υψηλό αίσθημα ευθύνης των ανδρών, απέναντι στην πατρίδα και εντοπίζεται στη συμμετοχή της Χωροφυλακής στους εθνικούς αγώνες.

Το έργο της Χωροφυλακής κατά την Οθωνική περίοδο, υπήρξε ιδιαίτερα δύσκολο, στα πλαίσια μιας γενικότερης δυσχέρειας στην οργάνωση και λειτουργία του κράτους. Η επιβολή της τάξης σε ένα λαό, που βρισκόταν σε διαρκή αναταραχή, αντιδρώντας στην παραγνώριση των θυσιών του στον απελευθερωτικό αγώνα, στην κατάργηση της κοινοτικής λειτουργίας, στην οικονομική καχεξία και στην εγκατάσταση μιας διοίκησης, στηριγμένης σε ξένα προς τη νοοτροπία του πρότυπα, ήταν καθήκον που απαιτούσε

σημαντικές θυσίες. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, πολύ γρήγορα εκδηλώθηκαν ομαδικές αλλά και ατομικές φυγόκεντρες τάσεις από τη νομιμότητα, που σε ορισμένες περιπτώσεις εξελίχθηκαν σε ολοκληρωτική άρνηση της κρατικής εξουσίας, περιοδικά με σειρά ταραχών, στάσεων και επαναστάσεων και μόνιμα με τη στροφή στη ληστεία. Οι εξεγέρσεις άρχιζαν με ληστείες, ή κατέληγαν σε ληστείες ή και τα δύο ταυτόχρονα.

Ο ρόλος της Χωροφυλακής υπήρξε καθοριστικός στην καταστολή των στάσεων που κατά καιρούς εκδηλώθηκαν. Η σύγκρουση όμως με παλαιούς συμπολεμιστές των χρόνων της επανάστασης οδηγούσε συχνά το Σώμα ανάμεσα στις συμπληγάδες του υπηρεσιακού καθήκοντος και των ανθρώπινων συναισθημάτων.

Το φαινόμενο της ληστείας υπήρξε συγγενές με την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους. Εμφανίσθηκε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, κατεστάλη στα πρώτα χρόνια της καποδιστριακής περιόδου, αλλά εμφανίσθηκε αμέσως μετά την εγκατάσταση της Αντιβασιλείας, για να ταλαιπωρήσει τη χώρα με τις κατά καιρούς εξάρσεις και υφέσεις του, για ένα περίπου αιώνα.

Το ληστρικό κίνημα τροφοδοτήθηκε πλούσια από την αψυχολόγητη και άμεση διάλυση των ατάκτων σωμάτων. Στη συνέχεια, συνέτειναν στη διαιώνισή του, η αντιφατική και ανεδαφική σε ορισμένα της σημεία νομοθεσία, η δημιουργία μιας δυσκίνητης, αναποτελεσματικής και ετερόκλητης πολυαρχίας για τη δίωξη των ληστών (Οροφυλακή, Εθνοφυλακή, Επικουρική Χωροφυλακή, Ευζωνικά Τάγματα, Στρατός, κ.ά.), οι συνεχείς αμνηστεύσεις και η ως ένα βαθμό συναλλαγή των πολιτικών (κυρίως της εκάστοτε αντιπολίτευσης) με τους ληστές, η έλλειψη πνεύματος δικαιοσύνης, ο εκτραχηλισμός από την ατιμωρισία, η επέμβαση των ξένων δυνάμεων στα εσωτερικά της χώρας, που συντηρούσε την αναταραχή και ευνοούσε τη δράση των κακοποιών και τέλος η λειτουργία των παρά τα βόρεια σύνορα της χώρας τουρκοκρατουμένων περιοχών ως μόνιμης αφετηρίας ληστρικών επιδρομών.

Η Χωροφυλακή διεξήγαγε συνεχή και αμείλικτο αγώνα κατά των ληστών. Παρά όμως τον υψηλό φόρο αίματος (700 μόνον νεκρούς άνδρες ως το 1864), που κατέβαλε, τα αποτελέσματα ήταν συνήθως ισχνά, εξαιτίας των λόγων που προαναφέρθηκαν. Όταν όμως η πολιτεία αποφάσισε να αντιμετωπίσει σοβαρά το φαινόμενο αυτό, τα αποτελέσματα υπήρξαν ιδιαίτερα εντυπωσιακά. Όταν η κυβέρνηση Βούλγαρη, μετά τη λήξη του Κριμαϊκού πολέμου, απεφάσισε να συγκρουσθεί με τις συμμορίες των ληστών, σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, εξοντώθηκαν αρκετοί από τους επιφανέστερους ληστές της νεοελληνικής ιστορίας, όπως οι Κακαράπης και Νταβέλης (1856, Ζεμενό), Καλαμπαλίκης και Καινούργιος (1858), κ.ά.

Το 1870, η σφαγή του Δήλεσι οδήγησε τη χώρα σε επικίνδυνες περιπέτειες. Η αποτελεσματική όμως καταδίωξη των ληστών, σε συνδυασμό με την έκδοση του Νόμου ΤΟΔ' (1871) επέφερε σχεδόν την εξαφάνιση του φαινομένου επί δύο δεκαετίες.

Εκτός όμως από τα κύρια καθήκοντά του, στο Σώμα ανετέθησαν κατά καιρούς και καθήκοντα εντελώς ξένα προς την αποστολή του. Έτσι το 1887 ανετέθη στη Χωροφυλακή η φύλαξη και συντήρηση των τηλεγραφικών γραμμών (Νόμος ΑΦΛΘ'), ενώ το 1892 της ανετέθη η διοίκηση και η αστυνόμευση των δασών (Νόμος ΒΡΞΒ').

Σημαντική τέλος, υπήρξε και η προσφορά του Σώματος στους εθνικούς αγώνες, αρχής γενομένης από τη συμμετοχή ανδρών της στην Ηπειροθεσσαλική επανάσταση του 1854. Η τότε κυβέρνηση Κριεζή, μέσω του Υπ. Στρατιωτικών Σκαρλάτου Σούτσου, ανέθεσε τις προπαρασκευαστικές ενέργειες σε αξιωματικούς των παραμεθορίων μονάδων της Χωροφυλακής. Στη φάση των πολεμικών συγκρούσεων έλαβαν μέρος ως επικεφαλής εθελοντικών σωμάτων ο Ταγματάρχης Ηλίας Πανάς στην περιοχή της Άρτας και ο Μοίραρχος Νικόλαος Φιλάρετος στην περιοχή του Πηλίου.

Τον Ιανουάριο του 1878, ο Αντιμοίραρχος Ζήσιμος Μπασδέκης αποβιβάσθηκε σε ακτή του Πηλίου, κήρυξε επανάσταση και εξελέγη Πρόεδρος της επαναστατικής κυβέρνησης. Ο Μπασδέκης με τον Υπομοίραρχο Αχιλλέα Βελέντζα έδωσαν σειρά επιτυχών μαχών. Η άφιξη όμως ισχυρών τουρκικών δυνάμεων, τους ανάγκασε να τερματίσουν την επαναστατική τους προσπαθεια. Την ίδια εποχή, ο Αντιμοίραρχος Γεώργιος Στεφάνου, που υπηρετούσε στην Κέρκυρα, αποβιβάσθηκε με σώμα εθελοντών στη Βόρεια Ήπειρο, κατέλαβε τους Αγίους Σαράντα και κήρυξε επανάσταση, αλλά η προσπάθειά του δεν εδραιώθηκε. Η δεύτερη όμως Ηπειροθεσσαλική επανάσταση (1878) άσχετα από την αποτυχία της επηρέασε σε σημαντικό βαθμό τη στάση των Μεγάλων Δυνάμεων στα εκκρεμή εθνικά μας θέματα.

Η Χωροφυλακή δεν έλλειψε επίσης από τις Κρητικές επαναστάσεις του δεύτερου ημίσεως του ΙΘ' αιώνα. Πολλοί άνδρες της έλαβαν μέρος στην επανάσταση του 1866-9. Στη Μάνη μάλιστα, η δύναμη της Υπομοιραρχίας Οιτύλου προσχώρησε στο εθελοντικό σώμα του Δημ. Πετροπουλάκη. Στη δεύτερη Κρητική επανάσταση 1896-7, τμήμα του Σώματος με επικεφαλής τον Αντιμοίραρχο Νικ. Τρουπάκη, εντάχθηκε στο εκστρατευτικό σώμα του Τιμ. Βάσσου. Την ίδια περίοδο άλλο τμήμα της, με επικεφαλής τον Υπομοίραρχο Παύλο Ραζέλο, έδρασε στην περιοχή του Ακρωτηρίου, στα Χανιά. Τέλος ο Υπομοίαρχος Σπύρος Σπυρομήλιος ανέλαβε την οργάνωση και διαχείριση της Επιτροπής περίθαλψης Κρητών προσφύγων.

Στον πόλεμο του 1897, η Χωροφυλακή συμμετείχε με δύναμη ενός Τάγματος στην Ταξιαρχία του Συνταγματάρχη ΠΖ και τότε Αστυνομικού Διευθυντή Αθηνών Δημ. Μπαϊρακτάρη στο μέτωπο της Ηπείρου, όπου το Τάγμα του Σώματος συνετέλεσε καθοριστικά στην ευνοϊκή εξέλιξη της μάχης του Γριμπόβου, καταλαμβάνοντας το πρωί της 5.5. 1897, τα ομώνυμα υψώματα. Η μάχη του Γριμπόβου υπήρξε η μοναδική νικηφόρα επιχείρηση των ελληνικών στρατευμάτων, σε εκείνο τον πόλεμο που ευσχήμως αποκαλούμε άτυχο, αντί να αναζητούμε τα αληθινά του αίτια, ένα από τα οποία υπήρξε και η εμπλοκή των αξιωματικών του στρατεύματος σε καθήκοντα αστυνομίας με το Νόμο ΒΡΠΗ' (1893).

Τέλος, σημαντική υπήρξε και η συμβολή των ανδρών του Σώματος στο Μακεδονικό αγώνα. Το 1904 ο Μοίραρχος Ν. Τρουπάκης, ένα από τα 12 μέλη του Συμβουλίου του Μακεδονικού Κομιτάτου, ανέλαβε τη συγκρότηση, προώθηση και ανεφοδιασμό των εθελοντικών Σωμάτων των Μακεδονομάχων. Το 1905 ο Υπομοίραρχος Σπ. Σπυρομήλιος θα είναι επικεφαλής ενός από τα τρία ένοπλα που εστάλησαν στη Μακεδονία. Το Σώμα του αποτελούμενο από οπλίτες της Χωροφυλακής και Κρήτες πρόσφυγες έδωσε δυναμικό παρόν στο Μακεδονικό αγώνα. Σαν Αρχηγός Σώματος διακρίθηκε ο Ανθυπομοίραρχος Βασίλειος Πανουσόπουλος, ενώ σαν Ομαδάρχες οι Ενωμοτάρχες Ιωάννης Μαρούδας και Γεώργιος Κουτρουβίδας, μετέπειτα διαπρεπείς αξιωματικοί. Διακρίθηκε επίσης και μεγάλος αριθμός οπλιτών, ενώ οι διευκολύνσεις, που παρείχε η Χωροφυλακή στις ανταρτικές ομάδες προκάλεσαν τη διαμαρτυρία των ξένων Δυνάμεων και ιδιαίτερα της Αγγλίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

1. Δημοτική Αστυνομία (1836 - 1893).

Με την άφιξη του Όθωνα και την εγκατάσταση της Αντιβασιλείας, άρχισε η νέα τάξη πραγμάτων, συνέπεια της οποίας ήταν να μεταβληθεί και το υπάρχον μέχρι τότε αστυνομικό καθεστώς.

Σε αντικατάσταση τούτου, με το νόμο της 27ης Δεκεμβρίου 1833, καθιερώθηκε ο θεσμός της Δημοτικής Αστυνομίας, παράλληλα με τη διαίρεση της επικράτειας σε δήμους.

Σύμφωνα με το άρθρο 15, «..κάθε δήμος είχε δικαίωμα και συγχρόνως υποχρέωση να ασκεί αστυνομικά καθήκοντα μέσα στην περιοχή του και να μεριμνά για την τοπική και αγροτική αστυνομία, κάτω από τον έλεγχο της κυβέρνησης και σύμφωνα με τους κείμενους νόμους του κράτους».

Αρμόδια πρόσωπα για την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας, ορίσθηκαν με τον παραπάνω νόμο ο δήμαρχος και ο αναπληρωτής του. Επιτράπηκε όμως, συγχρόνως στους μεγαλύτερους δήμους, να προτείνουν με Β.Δ., το διορισμό 1-2 ειδικών ανώτερων υπαλλήλων που θα ονομάζονταν «αστυνόμοι», να αναλάβουν τη διοίκηση της τοπικής αστυνομίας, κάτω από την ευθύνη και τον έλεγχο του δημάρχου. Μέχρι δε της εξασφάλισης του αναγκαίου προσωπικού, οι δημότες, είχαν υποχρέωση να εργάζονται οι ίδιοι για την τήρηση της τάξης και της δημόσιας ασφάλειας. Με νεότερο δε νόμο της 10-3-1834, οι δήμοι ανέλαβαν την υποχρέωση της άσκησης και καθηκόντων της δικαστικής εξουσίας, υπό την επίβλεψη και καθοδήγηση του Εισαγγελέα. Έτσι οι δήμαρχοι, αναγνωρίσθηκαν και σαν ανακριτικοί υπάλληλοι. Κατόπιν αυτών, οι δήμοι επιβαρύνθηκαν με ολόκληρο το ποσό των δαπανών, που απαιτείτο για την εκτέλεση των αστυνομικών καθηκόντων.

Αυτές ήταν οι αρχικές βάσεις της Δημοτικής Αστυνομίας, ενώ με την πάροδο του χρόνου εκδόθηκαν πολλοί νόμοι και διατάγματα, που καθόριζαν με λεπτομέρειες το αντικείμενό της.

Την 31-12-1836 εκδόθηκε το Β.Δ. «Περί Δημοτικής Αστυνομίας», του οποίου το περιεχόμενο παρουσίαζε με σαφήνεια και αστυνομική αντίληψη τις αρμοδιότητες της νέας αστυνομικής αρχής.

Με αυτό το διάταγμα, η αστυνομία διαιρέθηκε σε Διοικητική και Δικαστική και ορίστηκαν για κάθε μία από αυτές, ιδιαίτερα όργανα, τα οποία υπάγονταν σε ιεραρχία και τέθηκαν κάτω από την επίβλεψη της κυβέρνησης και τους κατά τόπους προϊσταμένους των διοικητικών υπηρεσιών.

Οι δήμαρχοι και οι αστυνόμοι, εφόσον είχαν διορισθεί τέτοιοι, υπάγονταν στην αρμοδιότητα των κατά τόπους διοικητών, ως αντιπροσώπων της κυβέρνησης και είχαν υποχρέωση να συμμορφώνονται με τις διαταγές τους.

Οι δήμαρχοι είχαν υποχρέωση να παρουσιάζονται ενώπιον των προϊσταμένων αυτών διοικητών, να αναφέρουν τα αστυνομικά ζητήματα που τους απασχόλησαν κατά την ημέρα και να ζητούν την επικύρωση των τυχόν αστυνομικών διατάξεων.

Αυτά αφορούσαν την Διοικητική Αστυνομία. Όσον αφορά την Δικαστική Αστυνομία, οι ασκούντες αυτή ανακριτικοί υπάλληλοι, υπάγονταν στην αρμοδιότητα και τελούσαν κάτω από την εποπτεία του Εισαγγελέα.

Ως κατώτερο προσωπικό, χρησιμοποιήθηκαν ειδικοί υπάλληλοι. Διορίζονταν από τους δημάρχους και πληρώνονταν από αυτούς.

Οι υπάλληλοι αυτοί, ονομάζονταν «Αστυνομικοί κλητήρες» και σε μερικά μέρη «Ειρηνοφύλακες».

Για την αγροτική αστυνομία, οι δήμαρχοι σαν αρμόδιοι, διόριζαν τους «Αγροφύλακες».

Η περίοδος του θεσμού της Δημοτικής Αστυνομίας, συνδέεται με πλήθος περίεργων εθίμων και ανέκδοτων, και αφορούσαν κυρίως τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων τους.

Οι αστυνομικοί κλητήρες δεν έφεραν ιδιαίτερη υπηρεσιακή στολή, αλλά ο καθένας φορούσε τα δικά του ρούχα, δηλ. την τοπική του ενδυμασία.

Παρουσίαζαν επομένως ένα μωσαϊκό εμφάνισης.

Το μόνο διακριτικό τους γνώρισμα, ήταν το αστυνομικό σήμα, που έφεραν στο πηλίκιό τους (φέσι, σκούφο, μαντήλα κ.λπ.). Τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους δεν έφεραν οπλισμό, αλλά μόνον ένα «βούρδουλα», τον οποίο κρεμούσαν στο δεξιό χέρι, με ένα δερμάτινο λουρί ή συρμάτινο πλέγμα.

Έφεραν επίσης και μια στρογγυλή ράβδο μήκους 0,60 εκ. με τορνευμένο το μέρος της λαβής, ενώ στην άλλη άκρη ήταν ζωγραφισμένο ένα μάτι, το οποίο συμβόλιζε «το άγρυπνο μάτι της αστυνομίας». Ο κορμός της ράβδου ήταν τυλιγμένος με λωρίδες υφάσματος χρώματος λευκού και μπλε, που συμβόλιζαν τα εθνικά χρώματα. Επάνω σ' αυτά, ήταν εκτυπωμένη κυκλικά, η φράση «Η ισχύς του νόμου».

Η κατάσταση αυτή, συνεχίστηκε μέχρι το 1860 περίπου, οπότε και εφοδιάστηκαν με οπλισμό, ο οποίος μετά την επανάσταση του 1862 ήταν αρκετά βαρύς.

Τα ίδια χαρακτηριστικά, έφεραν και οι Αστυνόμοι που τους ονόμαζαν ειρωνικά «Καπουκεχαγιάδες».

Ο τρόπος άσκησης των καθηκόντων τους, τα πρώτα χρόνια επί Όθωνος, που ο κόσμος ήταν αφελής και ειρηνικός, δεν παρουσίαζε ιδιαίτερα προβλήματα. Αρκούσε ο κλητήρας να σήκωνε τη ράβδο και να έλεγε «...σε διατάσσω εν ονόματι του νόμου, να με ακολουθήσεις...». Σε περίπτωση άρνησης, ο κλητήρας καλούσε σε βοήθεια άλλους συναδέλφους του και μετέφεραν τον δύστροπο, όπου ήθελαν.

Βαθμηδόν όμως η αθώα ράβδος, μεταβλήθηκε σε «χονδρό και ογκώδες ρόπαλο με σιδηρά ελάσματα, τα οποία ήταν άριστοι κεφαλοθραύστες».

Ο τρόπος εξάλλου της δημοσιότητας των αστυνομικών διατάξεων και διαταγών ήταν περίεργος. Την ανακοίνωσή τους, αναλάμβανε ο «Ντελάλης», άνθρωπος με έντονη φωνή, που γύριζε ή έτρεχε στους δρόμους για το σκοπό αυτό.

Συνοδευόταν πάντοτε από αστυνομικούς κλητήρες και ένα τυμπανοκρούστη, έφερε δε και μια καρέκλα μαζί του, για να ανακοινώνει τις σχετικές διαταγές αφ' υψηλού.

Σε επείγουσες περιπτώσεις, τις ανακοινώσεις έκανε στην εκκλησία ο ιερέας.

Σαν ποινές, αναφέρονται η «αποκοφίνωση» και η «διαπόμπευση», που είχε τη ρίζα της στο Βυζάντιο. Απαγορεύτηκε το 1857 όταν σκοτώθηκε από τον κόσμο μια διαπομπευόμενη γυναίκα.

Σαν σοβαρότερες τιμωρίες, αναφέρονται η «μέθοδος των σαρδελλών» και τα «βραστά αυγά», που τοποθετούσαν κάτω από τις μασχάλες των κακοποιών.

Η υπηρεσιακή κατάσταση των κλητήρων, με εξαίρεση τα πρώτα χρόνια του θεσμού, δεν ήταν καθόλου ευχάριστη.

Τα κατάλοιπα της τουρκοκρατίας και οι κακές έξεις και συνήθειες της ζωής συνέχιζαν να υπάρχουν, παρά τις τάσεις των αρχών για έξοδο από την ημιβάρβαρη κατάσταση.

Έτσι παρατηρείται, ο αστυνομικός «μπόγιας», να θανατώνει το σκύλο στη μέση του δρόμου και να μην ενδιαφέρεται για την αποκομιδή του. Οι δρόμοι να χρησιμεύουν για τις επαγγελματικές ανάγκες των κατοίκων και να εγκαταλείπουν σ' αυτούς κάθε άχρηστο αντικείμενο και απόβλητα κάθε είδους.

Περίεργες επίσης, ήταν και οι απόψεις των Αθηναίων για τους δρόμους. Λέγεται ότι ο Ρούδχαρτ είχε φέρει από τη Βιέννη την πρώτη άμαξα και δεν του επέτρεπαν να κυκλοφορεί με αυτή, επειδή θεωρούσαν δικό τους τον δρόμο και η αστυνομία την αντιπάθεια αυτή την σεβάστηκε, για να αποφευχθούν ενδεχόμενες συγκρούσεις.

Μετά την επιβολή του αιρετού των Δημάρχων, στη Δημοτική Αστυνομία επήλθαν σοβαρές μεταβολές και στο ηθικό και στη σύνθεσή της, αλλά και στην άσκηση του έργου της.

Ο δήμαρχος απέβη σπουδαίος κομματικός παράγων και κατόρθωσε ο διορισμός των κλητήρων να γίνεται με την υπογραφή του, ενώ των αστυνόμων και υπαστυνόμων, από τον Υπουργό των Εσωτερικών, καθ' υπόδειξή του.

Η θέση του Διευθυντού της Αστυνομίας, εξελίχθηκε σε πολιτική θέση και όλο το αστυνομικό σώμα της πρωτεύουσας έγινε σώμα κομματικό.

Η αστυνομία, σιγά-σιγά, άρχισε να επανδρώνεται από τα πλέον άτακτα, απείθαρχα και ύποπτα στοιχεία και η επιβολή της, δεν ασκείτο από το γόητρο του νόμου, αλλά από την προσωπική παλικαριά των αστυνομικών.

Οι «νταήδες» των κομμάτων, τα πλέον φιλοτάραχα στοιχεία, οι άνεργοι και οι τεμπέληδες, αποτέλεσαν τη ζύμη, από την οποία οι δήμαρχοι και το κόμμα, αντλούσαν το προσωπικό της αστυνομίας.

Έτσι δημιουργήθηκε στην πρωτεύουσα, μια τάξη πολιτών των λεγόμενων «παλικαράδων». Οι παλικαράδες αυτοί, όταν επαύοντο (όταν άλλαζε ο Δήμαρχος), αναλάμβαναν την προστασία των πολιτών και των οικογενειών τους και ιδιαίτερα των καταστηματαρχών.

Εν τω μεταξύ, οι επανερχόμενοι αστυνομικοί κλητήρες και οι παλικαράδες, δημιουργούσαν καθημερινά, επεισόδια μεταξύ τους και το σπουδαιότερο εκμεταλλεύονταν τους φιλήσυχους καταστηματάρχες, οι μεν πρώτοι με απειλές οι δε άλλοι με τη μέθοδο της προστασίας.

Η Δημοτική αστυνομία, ως πολιτικό σώμα, ερχόταν πολύ συχνά σε σύγκρουση με το Σώμα της Χωροφυλακής, κατά τις κομματικές έριδες και αντιθέσεις. Μια τέτοια σύγκρουση μνημονεύει ο Μακρυγιάννης στα απομνημονεύματά του κατά τις εκλογές του 1846.

Όσον αφορά τις εγκαταστάσεις της δημοτικής αστυνομίας, μέχρι το 1850 δεν υπήρχαν, όπως και η όλη οργάνωσή της θεωρείτο λίαν αφελής.

Στις αρχές της λειτουργίας της, στεγάσθηκε σε ισόγεια δωμάτια της δημαρχίας, ενώ οι σταθμοί (τμήματα δεν υπήρχαν) σε ξύλινες παράγκες.

Η ανάκριση διεξήγετο προσωπικά από τον ίδιο τον Διεύθυντή και ήταν ανάλογη με το πώς ξύπνησε και τι όνειρο είδε.

Ο αστυνομικός οργανισμός και οι διατάξεις περί καθαριότητος, τάξεως και ευκοσμίας, ουδέποτε εφαρμόσθηκαν, όχι μόνο γιατί δεν τις αντιλαμβάνονταν, αλλά και γιατί οι ίδιοι οι κλητήρες και ο κόσμος τις γελοιοποιούσε.

Ο θεσμός της Δημοτικής Αστυνομίας διήρκησε μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα, όταν εμφανίσθηκε ο θεσμός της Στρατιωτικής Αστυνομίας και της Αστυφυλακής.

Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες της Δημοτικής Αστυνομίας.

Όπως είπαμε προηγούμενα, με το Β.Δ. της 31-12-1836, ορίσθηκαν με λεπτομέρειες τα καθήκοντα της Δημοτικής Αστυνομίας και οι αρμοδιότητές της για την τήρηση της τάξης και της ασφαλείας. Ήταν επίσης αρμόδια, για την εφαρμογή των αγορανομικών μέτρων και την τήρηση των διατάξεων, που αφορούσαν τη δημόσια υγεία και την καθαριότητα. Το σχετικό διάταγμα μιλάει ακόμη, για την προστασία των ηθών, την πρόληψη των δυστυχημάτων, για την αγροτική ασφάλεια κ.λπ.

Για την καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου των σχετικών διατάξεων, καταχωρούνται αυτές κατά κλάδους δράσεως, όπως περίπου ανάγονται και σήμερα στην αστυνομική αρμοδιότητα.

1. Ευκοσμία και τάξη.

Η Δημοτική Αστυνομία είχε καθήκον:

α. Να φροντίζει για την εξασφάλιση της ελεύθερης εισόδου, στους δημόσιους δρόμους και πλατείες.

β. Να απαγορεύει την εκφόρτωση εμπορευμάτων, μπροστά στις κατοικίες και στους στενούς δρόμους.

γ. Να λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα τάξεως κατά τις εορτές και πανηγύρεις.

δ. Να εφαρμόζει μέτρα για «την χαρμόσυνη πρόσοψη των δρόμων και των κατοικιών» (Καθαρισμός, βάψιμο και γενικά να έχουν ευχάριστη εμφάνιση).

ε. Να επιτρέπει ή να απαγορεύει, όταν κρίνει τούτο σκόπιμο, την ίδρυση κρεοπωλείων, μαγειρείων κ.λπ. καταστημάτων επαγγελματικής φύσεως, την κατασκευή προστεγασμάτων των οικοδομών και προεξοχών αυτών στους δρόμους καθώς και την ανέγερση εργαστηρίων κάθε είδους και μικρών πωλητηρίων.

Σχετικά προς την τάξη και ευκοσμία, είναι τα μέτρα περί υγιεινής και καθαριότητος, στα οποία απέδιδαν μεγάλη σημασία.

Έτσι η αστυνομία, πέραν των άλλων όφειλε:

α. Να επαγρυπνεί για την καθαριότητα και την καλή κατάσταση των δημόσιων δρόμων.

β. Να απαγορεύει την ελεύθερη περιφορά ζώων σ' αυτούς.

γ. Να επιβλέπει για τον καθαρισμό και κατάβρεγμα των δρόμων.

δ. Να εφαρμόζει τους υγειονομικούς νόμους και να ενισχύει τις λοιμοκαθαρτικές αρχές.

ε. Να επιβλέπει ιδιαίτερα τα εργαστήρια πώλησης ιατρικών και να παρακολουθεί τους «πρακτικούς γιατρούς», οι οποίοι πουλούσαν ιατρικά, διακηρύσσοντας ότι με αυτά πετύχαιναν θαυμάσιες θεραπείες.

στ. Να επιβλέπει επίσης τις γυναίκες, οι οποίες «πίστευαν ότι γνώριζαν θαυματουργά ιατρικά κ.λ.π.».

ζ. Τέλος, να παρακολουθεί όλα τα διεφθαρμένα άτομα, τα οποία μέσω τροφίμων, ποτών ή ιατρικών, προξενούσαν την αποβολή γυναικών ή κοριτσιών εγκύων.

2. Δημόσια Ασφάλεια.

Το σχετικό διάταγμα, έδωσε μεγάλη σημασία στην τήρηση της κοινής ησυχίας και ασφαλείας και θεώρησε υπεύθυνη την Αστυνομία, για την εφαρμογή των σχετικών μέτρων. Για το λόγο αυτό, της ανέθεσε πλήθος υποχρεώσεων, τις οποίες όφειλε αυτή να εκπληρώνει.

Τα κυριότερα των καθηκόντων αυτών, ήταν:

α. Η εξουδετέρωση κάθε αιτίας, δυνάμενης να διαταράξει την κοινή ησυχία.

β. Η εποπτεία των ανέργων και υπόπτων ομάδων.

γ. Η παρακολούθηση των απόρων τάξεων, επειδή η φτώχεια αποτελούσε κακό σύμβουλο και εξωθούσε πολλές φορές σε εγκληματικές πράξεις.

δ. Η συνεργασία με τη Χωροφυλακή, για την λήψη κοινών μέτρων, εναντίον στασιαστικών ενώσεων, κατά των ληστειών, για τη σύλληψη λιποτακτών, αιχμαλώτων και γενικά κακοποιών στοιχείων.

ε. Η άσκηση γενικής επίβλεψης και ελέγχου των ξένων, τηρώντας και σχετικά βιβλία.

στ. Η απαγόρευση της οπλοφορίας, ακόμη η απαγόρευση της κατοχής «ράβδων με σούβλες ή άλλα κρυπτά όπλα», όπως έλεγε το διάταγμα.

ζ. Η καταδίωξη των ατόμων, τα οποία έφεραν προσωπεία και οπλοφορούσαν και έμπαιναν μέσα σε κατοικίες ή καταστήματα, χωρίς την άδεια των ενοίκων, με σκοπό την διάπραξη εγκλημάτων.

η. Η λήψη μέτρων, για την πρόληψη και καταστολή των πυρκαϊών.

θ. Η επιτήρηση των δημοσίων τόπων, αγρών, πανηγύρεων, τελετών, θεάτρων, παιγνιδιών, δημόσιων κέντρων, εκκλησιών κ.λπ.

ι. Η κατάρτιση καταλόγων ταυτότητας των κατοίκων κάθε χωριού, για την εξακρίβωση των αγνώστων και των μη εχόντων μόνιμη κατοικία, ούτε πόρους για να ζήσουν και γενικά των κακόβουλων και των υπόπτων, για την επιτήρησή τους.

ια. Η έκδοση διαβατηρίων για ταξίδια στο εσωτερικό της επικράτειας.

ιβ. Η απαγόρευση της επαιτείας στους δρόμους και τα λοιπά δημόσια μέρη και η εισαγωγή των γερόντων επαιτών στα άσυλα. Η υποχρέωση των υγιών εξ αυτών και δυναμένων να εργασθούν σε εργασία. Η απομάκρυνση και επαναπροώθηση των ετεροδημοτών, στην ιδιαίτερη πατρίδα τους.

ιγ. Η απομάκρυνση των ασθενών και αναπήρων «για να μη συμβαίνουν εξαιτίας τους ατυχήματα στις έγκυες γυναίκες», όπως έλεγε το διάταγμα.

3. Αγορανομία.

Όσον αφορά τα θέματα Αγορανομίας, το διάταγμα αναθέτει στην αστυνομία το καθήκον:

α. Να επαγρυπνά επί των καπηλείων, ξενοδοχείων, ζυθοπωλείων και γενικά των καταστημάτων που πουλούν ζωοτροφές.

β. Να ελέγχει την ακρίβεια των μέτρων και σταθμών των καταστημάτων, που χρησιμοποιούν τέτοια, για την πρόληψη απάτης σε βάρος του κοινού.

γ. Να κατάσχει και να καταστρέφει τα φθαρμένα (αλλοιωμένα) τρόφιμα και ποτά.

δ. Να απαγορεύει την πώληση κρεάτων, πολύ νέων ή γηρασμένων ζώων.

ε. Να υποστηρίζει την ελευθερία του εμπορίου και της βιομηχανίας κ.λπ.

4. Αστυνομία των ηθών.

Σοβαρή επίσης, θεωρεί το διάταγμα, την υπόθεση των ηθών και γι' αυτό αναθέτει στην αστυνομία πλήθος καθηκόντων, σημαντικότερα των οποίων είναι:

α. Η καταστολή με αυστηρότητα κάθε πράξεως, που προσβάλλει τα ήθη και η απαγόρευση, οποιασδήποτε άλλης τείνει στη διαφθορά αυτών.

β. Η επίβλεψη των ατόμων, που θεωρούνται ύποπτα διαφθοράς των νέων ατόμων οποιουδήποτε φύλου και εξώθησης αυτών στην ασωτεία.

γ. Η επιτήρηση ειδικά των υπόπτων τέτοιων πράξεων, γοήτων και απατεώνων.

δ. Η απαγόρευση της άσεμνης ενδυμασίας και γενικά συμπεριφοράς αντίθετης προς τα χρηστά ήθη.

ε. Η απαγόρευση των μικτών λουτρών, ανδρών και γυναικών.

στ. Ο έλεγχος των θεάτρων και των δημοσίων γενικά παιγνίων.

ζ. Ο προσδιορισμός της ώρας κλεισίματος των καφενείων, καπηλείων, κέντρων και λοιπών δημοσίων καταστημάτων.

η. Η απαγόρευση της έκθεσης και της πώλησης κακοήθων παραστάσεων.

5. Προληπτική αστυνομία.

Εκτός των καθηκόντων της, για την πρόληψη των εγκλημάτων και τη διατάραξη της κοινής ησυχίας των πολιτών, το διάταγμα μιλούσε και για την πρόληψη των δυστυχημάτων από άλλες αιτίες, ως ακολούθως:

α. Απαγόρευε την άμετρη ταχύτητα των ίππων και των αμαξών.

β. Απαγόρευε την εκγύμναση αυτών στα δημόσια μέρη.

γ. Δεν επέτρεπε να εκτίθενται στις στέγες και στα παράθυρα αντικείμενα, τα οποία πέφτοντας, μπορούσαν να προκαλέσουν δυστύχημα.

δ. Περιόριζε τους παράφρονες ή μανιακούς, οι οποίοι περιφέρονταν ελεύθερα, και θανάτωνε τους λυσσασμένους σκύλους, προς αποφυγή δυστυχημάτων.

2. Οροφυλακή - Εθνοφυλακή - Άλλοι Σχηματισμοί.

Εκτός από την Χωροφυλακή το ΙΘ' αιώνα, λειτούργησαν και άλλα Σώματα, τα οποία δημιουργήθηκαν κατά καιρούς, με περιορισμένα καθήκοντα δημόσιας ασφάλειας, μεταξύ των οποίων το κυριότερο, υπήρξε η φύλαξη των συνόρων, που αρχικά είχε ανατεθεί στη Χωροφυλακή, και η δίωξη της ληστείας. Σε ορισμένα από αυτά κατά καιρούς ανετέθησαν και καθήκοντα τάξης. Από τους σχηματισμούς αυτούς οι κυριότεροι υπήρξαν η Οροφυλακή, η Εθνοφυλακή, καθώς και εκείνοι των δημοτοφυλάκων - νυκτοφυλάκων και της Εθνοφρουράς.

Οροφυλακή.

Τον Ιανουάριο του 1838, με το Διάταγμα της 25-1, συγκροτήθηκαν οχτώ Τάγματα στρατιωτικού σώματος, αρχικής δύναμης 1.000 ανδρών, που

αποτέλεσαν την Οροφυλακή. Σκοπός του σώματος αυτού, καθορίσθηκε η «διατήρησις της δημοσίου ασφαλείας και η υπεράσπισις των βορείων μεθορίων του Βασιλείου». Κάθε Τάγμα αποτελείτο από το επιτελείο και 4 λόχους και είχε δύναμη 16 αξιωματικούς και 229 οπλίτες. Για τη διοίκηση των Ταγμάτων αυτών, ιδρύθηκαν με το Διάταγμα της 11-2-1838, τρία Αρχηγεία Οροφυλακής (Ακαρνανίας, Ευρυτανίας και Φθιώτιδας). Επικεφαλής σε κάθε Αρχηγείο διορίσθηκε Συνταγματάρχης ή Αντισυνταγματάρχης, με επιτελείο από ένα Λοχαγό, ένα Υπολοχαγό - Υπασπιστή, ένα γιατρό και ένα ιερέα. Το 1843 για τις ανάγκες ασφαλείας της Εύβοιας συνεστήθη ένας ελαφρός λόχος, που τον ίδιο χρόνο εντάχθηκε στη δύναμη της νεοσυσταθείσας ελαφράς διλοχίας, η οποία με το Διάταγμα της 25-4-1844, ονομάσθηκε «Παραπληρωματικό Σώμα της Οροφυλακής», με αποστολή όμοια με εκείνη της Οροφυλακής και κυρίως τη δίωξη της ληστείας. Το 1845 καταργήθηκαν τα τρία Αρχηγεία και η Οροφυλακή αποτελείτο πλέον, από οκτώ αυθύπαρκτα Τάγματα και ένα Ελαφρό Τάγμα, που υπήγοντο απευθείας στο Υπ. Στρατιωτικών. Η δύναμη του Σώματος αυξήθηκε αρκετά, ώστε το 1848, να ανέρχεται σε 2.380 άνδρες, υπερδιπλάσια δηλαδή, εκείνης της Χωροφυλακής.

Το 1850, η «διαρκής δίωξη» (δηλαδή τα μεταβατικά αποσπάσματα) της ληστείας στη Στερεά Ελλάδα, ανετέθη αποκλειστικά «εις τα εδρεύοντα αυτόθι Τάγματα Οροφυλακής, άτινα επί τω σκοπώ τούτω, διαιρούνται εις μονίμους σταθμούς και εις περιπολούντας λόχους», ενώ καθορίσθηκε πως «η παρά τοις περιπολούσι προς καταδίωξιν της ληστείας αποσπάσμασι Οροφυλακής ανακριτική υπηρεσία θέλει εκπληρούσθαι παρ' Ενωμοταρχών της Χωροφυλακής». Στην περίπτωση αυτή οι μονάδες Χωροφυλακής δεν όφειλαν να εξέρχονται σε καταδίωξη των ληστών, παρά μόνον όταν εμφανίζονταν στην περιφέρειά τους.

Το 1848, το 8ο Τάγμα Οροφυλακής προσχώρησε σε λησταναρτικές δυνάμεις, που εισέβαλαν από τα τότε τουρκικά σύνορα. Για την «ατιμωτικήν αυτήν πράξιν», η μονάδα αυτή καταργήθηκε και ο αριθμός της διαγράφηκε από τη δύναμη του Στρατού ξηράς. Ένα άλλο επίσης Τάγμα Οροφυλακής, με έδρα την Πάτρα, στασίασε και λεηλάτησε το Δημόσιο Ταμείο και την Τράπεζα. Τα διαλυτικά φαινόμενα που κυριάρχησαν στο Σώμα, οδήγησαν στον εκφυλισμό του.

Στο τέλος του 1854, τα υπολείμματα της Οροφυλακής συγκεντρώθηκαν στη Θήβα και το Αγρίνιο, αναδιοργανώθηκαν από διαφόρους αξιωματικούς και περιορίσθηκαν στην παροχή συνδρομής προς τη Χωροφυλακή, όταν οι ανάγκες το απαιτούσαν. Για το λόγο αυτό και απεκλήθησαν Τμήματα Επικουρικής Χωροφυλακής. Ένας από τους κύριους διώκτες της ληστείας, ο Μοίραρχος Βακάλογλου, σε αναφορά του (1856) προς το Υπ. Στρατιωτικών,

ζητούσε τη μετατροπή της Επικουρικής Χωροφυλακής σε Ελαφρά Ορεινή Χωροφυλακή, με κανονισμούς, στολή και οπλισμό παρεμφερή, καταλήγοντας «...άλλωστε ου μόνον άχρηστος καθίσταται αλλά και επιβλαβής εις την δημόσιαν ασφάλειαν, καθότι χωρία ολόκληρα εληστεύθησαν, πολλάκις εξαπατηθέντων των κατοίκων αυτών εκ του ομοιομόρφου της ενδυμασίας αυτών μετά των ληστών».

Τελικά, διατάχθηκε η οργάνωση των μονάδων αυτών, κατά τρόπο παραπλήσιο της Χωροφυλακής, δηλαδή σε Μοίρες και Ενωμοτίες, και με ανάλογους βαθμούς. Για ένα διάστημα όμως, διατήρησαν ιδία στολή. Οι Μοίρες που σχηματίσθηκαν διατέθηκαν σε ενίσχυση των Μοιραρχιών Αττικής, Βοιωτίας, Φθιώτιδας, Φωκίδας και Αιτωλοακαρνανίας. Απογορεύθηκε η κατάταξη άλλων ανδρών, ενώ επετράπη η μετάταξη στη Χωροφυλακή. Τυπικά η Επικουρική Χωροφυλακή διατηρήθηκε ως την αστυνομική μεταβολή του 1906, στην πράξη όμως από ενωρίς είχε απορροφηθεί από τη Χωροφυλακή.

Εθνοφυλακή.

Πρώτη αναφορά στο θεσμό της Εθνοφυλακής (Landwehr) γίνεται το 1833, όταν μεταξύ των καθηκόντων των Νομαρχών περιλαμβάνεται η διοργάνωση και η επαγρύπνηση της υπηρεσίας της. Παράλληλα, στο ίδιο Διάταγμα αναφέρεται ότι οι Νομάρχες αποστέλλουν περιπόλους Χωροφυλακής και Εθνοφυλακής, εναντίον «συσσωματωμένων κλεπτών και ληστών». Εθνοφύλακες στρατολογήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν στην καταστολή στάσεων, στα πρώτα Οθωνικά χρόνια (Μάνης, Μεσσηνίας κ.ά.) αλλά και στη φύλαξη των συνόρων. Το 1836 διετάχθη η στρατολογία 2.000 εμμίσθων Εθνοφυλάκων, (τα έξοδα βάρυναν τους Δήμους), για την ενίσχυση των φρουρών της μεθορίου, προς αποφυγή διεισδυσης ληστρικών συμμοριών. Η στρατολογία γινόταν με βάση το άρθρο 34 του Δημοτικού Νόμου, δεν υπήρχε όμως Σώμα Εθνοφυλακής.

Το Σώμα αυτό συνεστήθη για πρώτη φορά, μετά την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843, με το Διάταγμα της 15-10-1843 «προς διατήρησιν της δημοσίου ασφαλείας και ευταξίας και προς υπεράσπισιν του Συνταγματικού θρόνου του Βασιλέως Όθωνος και των θεμελιωδών νόμων του κράτους». Παρατηρείται ότι τα καθήκοντα της Εθνοφυλακής δεν ήσαν άλλα, παρά η υπεράσπιση του συνταγματικού καθεστώτος, που επέβαλε η επανάσταση. Η γένεση του θεσμού της Εθνοφυλακής σχετίσθηκε με τη Γαλλική επανάσταση του 1789 και ο «επαναστατικός» χαρακτήρας της εισήχθη και στην Ελλάδα, αφού επέδειξε ιδιαίτερη δράση και στις δύο επαναστάσεις κατά του Όθωνα (1843, 1862). Στην Εθνοφυλακή υπηρετούσαν άνδρες ηλικίας 20 - 50

ετών, με κάποια περιουσιακά προσόντα, χωρίς μισθό, που οργανώνονταν κατά Δήμους. Ήταν όμως δυνατόν με ΒΔ, να οργανωθούν σε ένα Σώμα οι Εθνοφύλακες των Δήμων μιας επαρχίας. Το σύστημα της Εθνοφυλακής υπήγετο στο Υπ. Εσωτερικών. Όμως για την εκπλήρωση στρατιωτικής υπηρεσίας υπήγετο στις στρατιωτικές αρχές.

Η Εθνοφυλακή όφειλε συνδρομή στη Χωροφυλακή ή στα άλλα στρατιωτικά σώματα, τα εντεταλμένα με τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας (κυρίως δίωξη της ληστείας). Αυτό βέβαια, δε συνέβαινε πάντοτε. Πάρα πολλές αιτήσεις συνδρομής έμειναν ανεκπλήρωτες, είτε από πραγματική αδυναμία των Δημάρχων ή από απροθυμία τους να συμβάλουν στη δίωξη της ληστείας. Για παράδειγμα, όταν ο διοικητής μεταβατικού αποσπάσματος περιοχής Θηβών, Υπομοίραρχος Φιλάρετος ζήτησε το 1838 από το Δήμαρχο Θηβών, τη συνδρομή των Εθνοφυλάκων, αυτός την αρνήθηκε συμπληρώνοντας πως «αν ο Βασιλεύς επιθυμή την ασφάλειαν του κράτους, να στείλη ιδικά του στρατεύματα...». Βέβαια ο Δήμαρχος εξέπεσε από το αξίωμά του, η νοοτροπία όμως έμεινε.

Το 1862, λίγο πριν την έξωση του Όθωνα, με το Νόμο ΨΜΔ' της 27-8-1862 αναδιοργανώθηκε η Εθνοφυλακή και διακρίθηκε σε ενεργό και διαθέσιμη. Σύμφωνα με τα πρώτα άρθρα καθορίσθηκε πως «η Εθνοφυλακή κέκληται προς υπεράσπισιν και υποστήριξιν της πατρίδος, του Βασιλέως, του Συντάγματος και των νόμων, προς διατήρησιν ή αποκατάστασιν της δημοσίας τάξεως και ασφαλείας και προς ενίσχυσιν του στρατού..., διοργανούται πανταχού του κράτους και κατά δήμους, υπάγεται δε εις το επί των Εσωτερικών Υπουργείον, εις τους Νομάρχας, τους Επάρχους και τους Δημάρχους, πλην της περιπτώσεως καθ' ην καλείται εις μεταβατικήν υπηρεσίαν... Την Εθνοφυλακήν αποτελούσι πάντες οι πολίται Έλληνες...».

Η ενεργός Εθνοφυλακή συγκροτείτο από άνδρες 20 - 50 ετών και η διαθέσιμη από άνδρες ηλικίας 18 - 20 και 51 - 60 χρόνων, ενώ η δύναμή της αρχικά κατανεμήθηκε σε Ουλαμούς δύναμης 30 - 50 ανδρών, υπό τη διοίκηση Ανθυπολοχαγού ή Υπολοχαγού, σε Λόχους των 4 Ουλαμών, υπό τη διοίκηση Λοχαγού και Τάγματα των 4 Λόχων, με επικεφαλής Ταγματάρχη. Η Εθνοφυλακή εκαλείτο σε υπηρεσία από τους Δημάρχους ή από τη Διοίκηση. Οι επικεφαλής της Εθνοφυλακής διορίζονταν από την Κυβέρνηση, ενώ οι κατώτεροι αξιωματικοί εξελέγονταν από τους Εθνοφύλακες. Μετά την επανάσταση, που οδήγησε στην έξωση του Όθωνα, η Εθνοφυλακή της πρωτεύσουσας έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εδραίωση της τάξης και ασφάλειας. Με το 1ο Ψήφισμα της προσωρινής Κυβέρνησης (12-10-1862), καταρτίσθηκε από εθελοντές η Εθνοφυλακή των δήμων Αθήνας και Πειραιά, στην οποία συμμετείχαν πολίτες και φοιτητές του Πανεπιστημίου. Αρχηγός της Εθνοφυλακής αυτής διορίσθηκε ο Αντισυνταγματάρχης

Π. Κορωναίος (20-10-1862) και ελήφθησαν σύντονα μέτρα για την οργάνωση τόσο αυτής, όσο και της Εθνοφυλακής του Πανεπιστημίου (πανεπιστημιακής φάλαγγας), ενώ στις αρχές Δεκεμβρίου 1862, με Θέσπισμα της προσωρινής Κυβέρνησης, καθορίσθηκε ο ιματισμός και ο οπλισμός τους. Η στολή των εθνοφυλάκων αποτελείτο από μελανόγλαυκο χιτώνιο, σιδηρόχρουν πανταλόνι με ερυθρά παραράμματα, μελανόγλαυκο πηλήκιο σχήματος κολούρου κώνου και διακριτικά όμοια με εκείνα του Πεζικού.

Με το Ψήφισμα της 5-12-1862, τροποποιήθηκαν βασικά άρθρα του Νόμου ΨΜΔ' (1862), πλην όμως δεν αλλοιώθηκε ο χαρακτήρας του Σώματος. Τέλος, η περί Εθνοφυλακής νομοθεσία τροποποιήθηκε με τους Νόμους ΡΠΘ' του 1867, ΧΚΔ' του 1877 και ΧΠΒ' του 1878.

Κατά τη διάρκεια της Μεσοβασιλείας (1862 - 1863), η Εθνοφυλακή Αθηνών και Πειραιά προσέφερε σημαντικές υπηρεσίες, εντούτοις στις επαρχίες, απέτυχε οικτρά και απέβη πηγή αναρχίας. Ο ίδιος ο Π. Κορωναίος ομολόγησε ότι το σύστημα δεν επέτυχε, ενώ οι πολιτικοί εισηγητές του Βούλγαρης και Δεληγιώργης, βαθμιαία άλλαξαν απόψεις. Έτσι το 1879, μετά την εφαρμογή του Νόμου ΨΙΣΤ' (1878), περί υποχρεωτικής στρατολογίας όλων των Ελλήνων (καταργήθηκε το σύστημα των κληρωτών), καταργήθηκε και το Σώμα της Εθνοφυλακής.

Άλλοι σχηματισμοί.

Η ξένη επέμβαση στη χώρα κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού πολέμου, δημιούργησε σοβαρά προβλήματα τάξης και ασφάλειας. Η πρωτεύουσα και ο Πειραιάς κατετυραννούντο από πλήθος αέργων και φυγοπόνων, οι οποίοι επιδίδονταν σε κάθε είδους εγκληματικές πράξεις. Για την περισσότερο αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος, η κυβέρνηση Μαυροκορδάτου εισήγαγε σε όλη τη χώρα το θεσμό των «δημοτοφυλάκων και νυκτοφυλάκων» αντί της Εθνοφυλακής, με την 6163 από 10-3-1855 απόφαση του Υπ. Εσωτερικών, «διά την καταδίωξιν και εξόντωσιν της ληστείας και την στερέωσιν της κοινής ασφαλείας και ησυχίας». Όλοι οι άρρενες κάτοικοι, με εξαίρεση τους ανηλίκους και τους πάνω από 60 ετών, εκτελούσαν χρέη δημοτοφυλάκων, οι οποίοι συγκεντρώνονταν με σύνθημα που έδινε ο Δήμαρχος ή ο εξουσιοδοτημένος Πάρεδρος. Σε περίπτωση σύμπραξης με τη Χωροφυλακή ετάσσοντο υπό τις οδηγίες του οικείου βαθμοφόρου του Σώματος. Το σύστημα όμως των δημοτοφυλάκων, δεν τελεσφόρησε και μετά πεντάμηνο βίο καταργήθηκε.

Ένα άλλο παραστυνομικό σώμα, που ιδρύθηκε με το Νόμο ΠΙΑ' (1881), ήταν η Εθνοφρουρά. Σύμφωνα με το 1ο άρθρο αυτού «Η Εθνοφρουρά: (α) ενισχύει την εν τη επαρχία Χωροφυλακήν και (β) αποτελεί μερος της

δυνάμεως των Μοιραρχιών της Χωροφυλακής». Ο θεσμός αυτός υπήρξε βραχύβιος και δεν είχε σκοπό τόσο την ενίσχυση της Χωροφυλακής, όσο την εθνική κινητοποίηση σε περίπτωση ανάγκης.

3. Η Διοικητική Αστυνομία.

Ο θεσμός αυτός λειτούργησε για πρώτη φορά και εφαρμόσθηκε το Μάρτιο του 1849, στην Αθήνα και τον Πειραιά. Αφορμή για την καθιέρωσή του, έδωσε το γεγονός της συνεχούς αύξησης του πληθυσμού των δύο αυτών πόλεων και ιδιαίτερα, μετά την μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα από τον Όθωνα.

Λόγω της παρατηρούμενης εξέλιξης και της διαπιστωθείσης ανάγκης, να υπάρχει μία αστυνομική υπηρεσία με ευρύτερες αντιλήψεις, μορφωμένα στελέχη και όργανα, με πολιτισμένο πνεύμα, πράγμα στο οποίο δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν οι Δήμοι, απαλλάχθηκαν αυτοί από την άσκηση αστυνομικών καθηκόντων, στις παραπάνω πόλεις, τον ίδιο χρόνο. Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες του νέου θεσμού, ορίσθηκαν με το Β.Δ. της 30-9-1852.

Οι ορισθέντες για την άσκηση των αστυνομικών καθηκόντων ήταν συνήθεις δημόσιοι υπάλληλοι, που διορίζονταν απευθείας από την κυβέρνηση και υπάγονταν στο Υπουργείο Εσωτερικών, που αποτελούσε την προϊστάμενη Υπηρεσία τους.

Η αρχική δύναμη της Διοικητικής Αστυνομίας, ήταν για την Αθήνα, ένας Αστυνομικός Διευθυντής με βαθμό Νομάρχη, έξι Υπαστυνόμοι και πενήντα Αστυνομικοί Κλητήρες. Για τον Πειραιά, ένας Υπαστυνόμος και πέντε κλητήρες.

Στην Αθήνα, η δύναμη διαιρέθηκε σε τέσσαρα Αστυνομικά Τμήματα και στον Πειραιά που αποτέλεσε ένα τμήμα. Στους ανωτέρω αργότερα, προστέθηκαν ένας γραμματέας, ένας υπογραμματέας και 5-6 γραφείς, διοικητικοί υπάλληλοι που ασχολούνταν με την γραφική εργασία.

Άμεση προϊσταμένη αρχή του Αστυν. Διευθυντού ήταν ο Υπουργός των Εσωτερικών, στον οποίο ο Διευθυντής είχε υποχρέωση να παρουσιάζεται καθημερινά και να δίνει αναφορά, εκθέτοντας τα αστυνομικά ζητήματα.

Για το λόγο αυτό, οι αστυνομικές διατάξεις που εκδίδονταν, δεν χρειάζονταν επικύρωση διοικητικής αρχής, κοινοποιούμενες απλά 24 ώρες ενωρίτερα στον Υπ. Εσωτερικών μετά αιτιολογημένης εκθέσεως.

Από τους αστυνομικούς λειτουργούς, ο Διευθυντής, οι Υπαστυνόμοι και ο γραμματέας, διορίζονταν με Β.Δ., οι δε κλητήρες και γραφείς, απ' ευθείας από τον Υπουργό.

Αργότερα έγιναν διάφορες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις της σχετικής νομοθεσίας για το θεσμό, καθώς και αύξηση του προσωπικού.

Το 1856, ο αριθμός των αστυνομικών έφθασε του 100, ενώ το 1862 ανήλθαν σε 300 και με μία τροποποίηση, καθιερώθηκε και η στολή των αστυνομικών κλητήρων, που φορούσαν κόκκινο χιτώνιο. Ο κόσμος τους αποκαλούσε «ερυθροχίτωνες». Στη ζώνη τους έφεραν ξίφος.

Από το 1884, η δύναμη αυξήθηκε ικανοποιητικά, μόνο στην Αθήνα 300 κλητήρες, μεταξύ των οποίων 4 αστύιατροι και ένας χημικός. Μερικοί εξ αυτών εκτελούσαν καθήκοντα στους αγρούς (αγροφύλακες).

Ο θεσμός αυτός διατηρήθηκε μέχρι το 1893.

4. Ο θεσμός της Στρατιωτικής Αστυνομίας (Αστυφυλακής, 1893-1906).

Η Διοικητική Αστυνομία στην Αθήνα και τον Πειραιά και η Δημοτική στις άλλες περιφέρειες του κράτους διατηρήθηκαν μέχρι το τέλος του 1893, γιατί τότε καταργήθηκαν και οι δυό αυτοί θεσμοί και τη θέση τους πήρε νέος, ομοιόμορφος και ενιαίος για όλο το κράτος, που ονομάσθηκε Στρατιωτική Αστυνομία.

Έτσι, η άσκηση της αστυνομικής εξουσίας, αφαιρέθηκε και πάλι από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, για να εμφανισθεί και πάλι σήμερα με περιορισμένες αρμοδιότητες.

Οι δήμοι απαλλάχθηκαν οριστικά από τα αστυνομικά καθήκοντα, καθώς και από τα ανακριτικά. Το δικαίωμα της άσκησης αστυνομικής λειτουργίας, περιήλθε και πάλι στην αρμοδιότητα της κεντρικής διοίκησης, όπου και παραμένει, επειδή η αστυνομική υπηρεσία, αποτελεί σήμερα κλάδο της κεντρικής διοίκησης.

Οι λόγοι που οδήγησαν στην αλλαγή του αστυνομικού συστήματος, εστιάζονται κυρίως στο γεγονός, ότι και οι δύο θεσμοί της Δημοτικής και της Διοικητικής Αστυνομίας, δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Σαν αιτίες της αποτυχίας τους μπορούν να θεωρηθούν η έλλειψη ειδικής μόρφωσης τόσο του κατώτερου προσωπικού, όσον και των ανώτερων λειτουργών αυτής.

Σαν δεύτερη αιτία, μπορεί να θεωρηθεί, η κομματική συναλλαγή των δημοτικών αρχόντων, οι οποίοι όπως ήταν φυσικό, προτιμούσαν να διορίζουν σαν κατώτερο προσωπικό, ψηφοφόρους τους ακόμη και όταν αυτοί ήταν ακατάλληλοι.

Τρίτη αιτία, χαρακτηρίζεται η ανεπάρκεια των δημάρχων και η συχνή εναλλαγή των προσώπων, την οποία προϋπέθετε αναγκαστικά, η αποτυχία των δημάρχων στις εκλογές.

Για τους προαναφερόμενους λόγους και για όσους άλλους αναφέραμε αναλυτικά στις επί μέρους ενότητες, η κατάσταση της χώρας επιδεινώθηκε σε μεγάλο βαθμό από απόψεως δημόσιας ασφαλείας, που είχε σαν αποτέλεσμα την αποθράσυνση των κακοποιών στοιχείων, να δρουν ανενόχλητοι.

Η εξέλιξη των γεγονότων αυτών έπεισε τον Χαρίλαο Τρικούπη, να εισηγηθεί την αντικατάσταση των υπαρχόντων αστυνομικών θεσμών.

Με το Ν. ΒΡΠΗ' (2188) της 20-3-1893, καταργήθηκαν οι προαναφερόμενοι θεσμοί και αντικαταστάθηκαν από την Στρατιωτική Αστυνομία. Ο νόμος αυτός, τέθηκε σε ισχύ, από την 1-1-1894.

Η εκτέλεση των αστυνομικών καθηκόντων στους δήμους που αποτελούσαν και έδρα του νομού, ανατέθηκε στην Αστυφυλακή με προϊσταμένους αξιωματικούς όλων των όπλων του στρατού και της Χωροφυλακής. Στους υπόλοιπους υπάρχοντες δήμους και σε όσους αργότερα δημιουργούνταν, τα αστυνομικά καθήκοντα ανέλαβαν οπλίτες της Χωροφυλακής, με προϊσταμένους και πάλι αξιωματικούς του στρατεύματος και της Χωροφυλακής.

Εδώ, κρίνεται σκόπιμο να υπενθυμίσουμε, ότι η Χωροφυλακή προϋπήρχε και ασχολείτο με την άσκηση παρεμφερών καθηκόντων, ενώ η Αστυφυλακή ήταν νέο Σώμα, δημιουργούμενο για πρώτη φορά. Ήταν στρατιωτικά οργανωμένο, αλλά παρουσίαζε την εξής ιδιομορφία: αποτελείτο από κατώτερα αστυνομικά όργανα, δηλαδή υπαξιωματικούς και αστυφύλακες, αλλά εστερείτο δικών της αξιωματικών.

Με αυτή τη δομή, θα μπορούσαμε να πούμε, ότι όλη η Χώρα ήταν στρατοκρατούμενη. Η νέα αστυνομία άρχισε τον αγώνα της για τη δίωξη των εγκληματιών και την αποκατάσταση της ηρεμίας της χώρας.

Προϊστάμενος του νέου θεσμού, ορίστηκε ο Αρχηγός της Χωροφυλακής.

Ο σχετικός νόμος, πέραν των άλλων, περιελάμβανε και διατάξεις που αφορούσαν την αρμοδιότητα, την ιεραρχία, τις μεταθέσεις και τις σχέσεις των αστυνόμων μεταξύ τους και προς τη διοίκηση, τον τρόπο άσκησης του ελέγχου κ.λπ.

Θα πρέπει επίσης να σημειώσουμε, ότι το κράτος από αστυνομικής πλευράς, διαιρέθηκε σε αστυνομικές περιφέρειες, οι οποίες περιλάμβαναν δυο ή και περισσότερους δήμους, στους οποίους προΐστατο Αξιωματικός του Στρατού ή της Χωροφυλακής που λεγόταν Αστυνόμος.

Αυτά αφορούσαν την περιφέρεια του κράτους. Στην Αθήνα και στον Πειραιά όπως είπαμε, λειτουργούσε ο θεσμός της Διοικητικής Αστυνομίας, ο οποίος και μετά την ψήφιση του νόμου, θεωρήθηκε σκόπιμο να διατηρηθεί. Η μόνη διαφορά όμως, ήταν ότι ο θεσμός αυτός διατηρήθηκε

τυπικά μόνο, αφού ο οργανισμός αυτός στην ουσία μεταβλήθηκε εξ ολοκλήρου. Η αναδιοργάνωσή του προβλεπόταν από τον ιδρυτικό νόμο της Στρατιωτικής Αστυνομίας. Γι' αυτό και είπαμε στην αρχή ότι και αυτός ο θεσμός καταργήθηκε.

Συγκεκριμένα, οι μεταβολές που επήλθαν ήταν οι ακόλουθες:

Ο διευθυντής διορίζετο από τους Αξιωματικούς του στρατεύματος ή της Χωροφυλακής. Οι υπάρχουσες θέσεις των πολιτικών υπαλλήλων καταργήθηκαν και η εκτέλεση των καθηκόντων τους ανατέθηκε σε αξιωματικούς. Για την εκτέλεση αστυϊατρικών και κτηνιατρικών καθηκόντων, αποσπώντο αξιωματικοί του στρατεύματος. Η αστυνομία αυτή, απαλλάχθηκε από τα καθήκοντα της αγροφυλακής, και ανατέθηκαν αυτά, σε οπλίτες της Χωροφυλακής. Οι υπαστυνόμοι ονομάσθηκαν αστυνόμοι κ.λ.π.

Με τις συνθήκες αυτές, η Στρατιωτική Αστυνομία άρχισε το έργο της με διπλή ή τριπλή υπόσταση, αλλά κάτω από ενιαία διοίκηση, οργάνωση και σύστημα εργασίας.

Με το νέο θεσμό, δεν δημιουργήθηκε στην ουσία κάτι νέο, για τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των νέων αστυνομικών, ούτε ελήφθηκαν οικονομικά μέτρα για τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Αντίθετα, δημιουργήθηκε κάποια ένταση με την απομάκρυνση των αξιωματικών του στρατεύματος από τα κύρια καθήκοντά τους και η διασπορά τους σε όλη την Ελλάδα, για την άσκηση αστυνομικών καθηκόντων.

Παρόλ' αυτά όμως, με την εγκατάσταση αυτού του θεσμού, παρατηρήθηκε μια γενική βελτίωση των αστυνομικών πραγμάτων και εμπέδωση της δημόσιας ασφάλειας, που έκανε το σύστημα επιτυχημένο για τα πρώτα τουλάχιστον χρόνια.

Οι λόγοι αυτής της τροπής ήταν πολλοί. Το πνεύμα της πειθαρχίας και της τάξεως, με το οποίο ήταν ποτισμένοι οι αξιωματικοί και οι φιλότιμες προσπάθειές τους για να επιδείξουν κάποια ικανότητα, την οποία και αν είχαν δεν μπορούσαν να τη δείξουν στο αδρανοποιημένο στράτευμα, αποτελούν τους κυριότερους λόγους επιτυχίας του θεσμού.

Με το θεσμό αυτό, καταφέρθηκαν και τα τελειωτικά πλήγματα στο σύνολο των κακοποιών στοιχείων, τα οποία, προερχόμενα από κάθε σημείο της επικράτειας, λυμαίνονταν τις συνοικίες των Αθηνών, ζώντας από τα προϊόντα της κακοποιού δράσης τους και την εκμετάλλευση των πορνών.

Για την αποκατάσταση της αλήθειας και η Διοικητική Αστυνομία είχε επιχειρήσει την εξάλειψη των «κουτσαβάκηδων» και των «παλικαράδων», με επικεφαλής της Αστυνομίας Αθηνών τους Μακρή, Βρατσάνο, Δημητριάδη κ.ά.

Σημαντική ήταν και η δράση του «Φον» Κολοκοτρώνη, της οικογένειας των Κολοκοτρωναίων, ο οποίος επανερχόμενος από τη Βιέννη πήρε τον κολακευτικό τίτλο του Φον από τον κόσμο. Ο άνθρωπος αυτός, με την επιστροφή του υπηρέτησε σαν υπαστυνόμος στην Διοικητική Αστυνομία και επειδή ήταν προικισμένος με αστυνομική ιδιοφυΐα, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανακάλυψη μυστηριωδών εγκλημάτων και την δίωξη κακοποιών στοιχείων.

5. Αστυνομικό Καθεστώς Σαμιακής Ηγεμονίας.

Το πρωτόκολλο του Λονδίνου (3.2. 1830) δεν επέτρεψε να αποτελέσει και η Σάμος τμήμα του ελληνικού κράτους, αλλά την ανακήρυξε σε Ηγεμονία υπό την επικυριαρχία του Σουλτάνου. Τον Καταστατικό Χάρτη της Ηγεμονίας αποτέλεσαν οι διατάξεις του Φιρμανίου του 1832, οι οποίες διατυπώθηκαν αναλυτικότερα στο Φιρμάνι του 1850, το οποίο τροποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τα Φιρμάνια του 1852 και 1861. Με βάση τις καταστατικές αυτές διατάξεις ιδρύθηκαν και λειτούργησαν στο νησί η Ηγεμονική Χωροφυλακή (1850 - 1913) και η Διοικητική Αστυνομία (1879 - 1913).

Το κεφάλαιο Η' του Φιρμανίου του 1850 διαλάμβανε τα ακόλουθα, σχετικά με την ίδρυση και αποστολή της Χωροφυλακής του νησιού: «Εις την κωμόπολιν, ήτις είναι η έδρα της Ηγεμονίας, θέλει διαμένει, εις Αρχηγός Χωροφυλάκων στρατιωτών, διατελών υπό τας διαταγάς και την διεύθυνσιν του Ηγεμόνος, ο δε ρηθείς Αρχηγός θέλει έχει υπό την οδηγίαν του πεντήκοντα στρατιώτας, εκ των οποίων εν μέρος, έχον και αυτό επικεφαλής, ένα υποδεέστερον Αρχηγόν, θέλει διανείμει εις τα τέσσαρα τμήματα της νήσου, τους δε επιλοίπους θέλει έχει πλησίον του προς διατήρησιν της ησυχίας και τάξεως, οι στρατιώται ούτοι θέλουσι προσαγάγει εις τα δικαστήρια τους εναγομένους, και εκτελεί τας διαταγάς της Διοικήσεως...».

Η διάταξη αυτή επανελήφθη στα Φιρμάνια των ετών 1852 και 1861, πλήν όμως η πρώτη νομοθετική πράξη για τη λειτουργία του Σώματος, υπήρξε το από 10.1.1874 Διάταγμα, το οποίο καθόριζε ότι η «Ηγεμονική Χωροφυλακή» αποτελείται από τον Αρχηγό, 5 Αξιωματικούς, 7 Υπαξιωματικούς και 60 Χωροφύλακες, δυναμένους να αυξηθούν σε 100. Σε κάθε ένα από τα 4 Τμήματα του νησιού διοριζόταν ανά 1 Αξιωματικός, ως «Πολιτάρχης» έχοντας υπό τις διαταγές του 1 Υπαξιωματικό - Υποπολιτάρχη. Στην πρωτεύουσα διατίθετο για τις ανάγκες της Κυβέρνησης δύναμη 20 Χωροφυλάκων με 1 Αξιωματικό και 3 Υπαξιωματικούς, από τους οποίους ένας εκτελούσε χρέη Γραμματέα - Λογιστή και άλλος χρέη δεσμοφύλακα.

Επόμενος σταθμός στην εξέλιξη του θεσμού υπήρξε ο Νόμος 732 της 1.1. 1896 «Περί Χωροφυλακής». Με το 1ο άρθρο του Νόμου αυτού προεβλέπετο ότι: «Η Ηγεμονική Χωροφυλακή σύγκειται εξ ενός Αρχηγού, εξ (6) Αξιωματικών, ήτοι ενός Λοχαγού επέχοντος θέσιν Υπαρχηγού, δύο Υπολοχαγών, δύο Ανθυπολοχαγών και ενός Ανθυπασπιστού επιτετραμμένου τα του Γραμματέως της Χωροφυλακής, εκ δεκαέξ Υπαξιωματικών, ήτοι ενός επιλοχίου, πέντε λοχιών και δέκα δεκανέων, και εβδομήκοντα μέχρις εκατόν Χωροφυλάκων».

Η αποστολή του Σώματος καθοριζόταν με το άρθρο 15 του ίδιου νόμου, το οποίο προέβλεπε, πως «παρά του Ηγεμόνος δίδονται διαταγαί εις την Χωροφυλακήν, αφορώσαι εις την ασφάλειαν της Ηγεμονίας και εις την διατήρησιν της κοινής ησυχίας. Εις τον Αρχηγόν του Σώματος ανήκει η της πειθαρχίας διατήρησις, ο οπλισμός και η επιθεώρησις του Σώματος. Η Χωροφυλακή, ωσαύτως υπάγεται εις τας προσκλήσεις των Αστυνόμων και των τα χρέη αστυνομικά εκτελούντων Δημάρχων, προ πάντων δε της Εισαγγελίας, των δικαστικών και διοικητικών αρχών, οσάκις υπάρχει ανάγκη προς εκτέλεσιν δικαστικών διαταγών, ενταλμάτων και αποφάσεων, κατά τας ειδικάς διατάξεις της ποινικής νομοθεσίας». Ο Οργανισμός της Ηγεμονικής Χωροφυλακής τροποποιήθηκε με τους Νόμους 1160 του 1902 και 1367 του επομένου έτους. Ο πρώτος ελάχιστες μεταβολές επέφερε, ενώ ο δεύτερος καθόρισε ορθολογικότερα και πληρέστερα νομοτεχνικά, την αποστολή και την οργάνωση του Σώματος.

Η ίδρυση Αστυνομίας προβλέφθηκε από το καταστατικού χαρακτήρα Φιρμάνι του 1852, σε εκτέλεση του οποίου εκδόθηκε ο Νόμος 85 του 1879 «Περί Διοικητικής Αστυνομίας», που ίσχυσε μέχρι το 1913. Σύμφωνα με το 1ο άρθρο «Η Αστυνομία ενεργείται δι' ειδικού Αστυνόμου διοριζομένου ενός εν εκάστω των τεσσάρων Τμημάτων Βαθέως, Χώρας, Μαραθοκάμπου και Καρλοβασίων. Ούτοι διορίζονται υπό της Κυβερνήσεως και τελούσι ως προς τα αστυνομικά αυτών καθήκοντα υπό την επιτήρησιν αυτής. Εις τους λοιπούς Δήμους, ένθα δεν υπάρχει Αστυνόμος, οι Δήμαρχοι ή οι Πάρεδροι θέλουσι εκπληροί τα αστυνομικά καθήκοντα...».

Για την εκτέλεση της αστυνομικής υπηρεσίας προβλέφθηκε η διάθεση, υπό τις διαταγές των Αστυνόμων δύναμης το πολύ 40 αστυνομικών κλητήρων, οι οποίοι αρχικά προσλήφθηκαν από το Σώμα της Ηγεμονικής Χωροφυλακής, ενώ στη συνέχεια διορίζονταν απευθείας από τον Ηγεμόνα. Φορούσαν τη στολή του Χωροφύλακα «και προς διάκρισιν στέμμα με

στοιχεία Α.Κ.», κατανεμήθηκαν στους διάφορους Δήμους και τελούσαν υπό τις διαταγές των Αστυνόμων και, όπου αυτοί δεν υπήρχαν, των Δημάρχων.

Ειδικότερα καθήκοντα της αστυνομίας αναφέρονταν στον έλεγχο της οπλοφορίας, στην τήρηση της τάξης σε κάθε είδους συγκεντρώσεις, τον έλεγχο των δημοσίων κέντρων, την επιτήρηση αγνώστων και υπόπτων, την προστασία των ηθών, την απαγόρευση των τυχερών παιχνιδιών και της επαιτείας, την απομάκρυνση αιτίων πιθανών δυστυχημάτων, την ασφάλεια κίνησης στους δρόμους («... εμποδίζωσι την άμετρον ταχύτητα αμαξών, ίππων και άλλων ζώων»), κ.λπ. Ταυτόχρονα οι Αστυνόμοι ήσαν επιφορτισμένοι με καθήκοντα αγορανομικά, καθώς και με την άσκηση της υγειονομικής αστυνομίας (Λοιμοκαθαρτήρια, καθαριότητα κοινοχρήστων χώρων, κ.λ.π.).

Το αστυνομικό καθεστώς της Σαμιακής Ηγεμονίας διατηρήθηκε μέχρι την ενσωμάτωση του νησιού στον εθνικό κορμό κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-3. Έκτοτε εφαρμόσθηκε και στη Σάμο το ελλαδικό αστυνομικό σύστημα.

6. Κρητική Χωροφυλακή.

Ένα από τα πάγια αιτήματα των Κρητικών επαναστάσεων, ήταν και η ίδρυση ντόπιας, έστω μικτής, Χωροφυλακής. Το αίτημα αυτό έμελλε να υλοποιηθεί μόλις το 1899 με την ανακήρυξη της αυτονομίας του νησιού και την άφιξη του πρίγκιπα Γεωργίου ως Ύπατου Αρμοστή της Κρήτης.

Η πρώτη αναφορά του Σώματος της Χωροφυλακής έγινε στο Διάταγμα της 27.4. 1899 «Περί Οργανισμού του Συμβουλίου του Ηγεμόνος», όπου καθορίσθηκε η υπαγωγή της στην αρμοδιότητα της Ανωτέρας Διευθύνσεως Συγκοινωνιών και Δημοσίας Ασφαλείας, ως προς το προσωπικό και τα οικονομικά του και της Ανωτέρας Διευθύνσεως Εσωτερικών, ως προς την τάξη και τη μετακίνηση αυτού. Στο μεταξύ συντάχθηκε προσωρινός κανονισμός του Σώματος, που κυρώθηκε με το Νόμο 66 της 26.8. 1899.

Στις αρχές του Σεπτεμβρίου 1899 έφθασε στην Κρήτη η Ιταλική οργανωτική αποστολή, η οποία εργάσθηκε δραστήρια και δημιούργησε, με βάση τα πρότυπα του Σώματος των Βασιλικών Καραμπινιέρων (Carabinieri Reali), ένα πειθαρχημένο, στρατιωτικά οργανωμένο Σώμα Δημόσιας Ασφάλειας, η πειθαρχία και η τυφλή αφοσίωση στο καθήκον του οποίου, πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στο έθνος, σε κρίσιμες στιγμές. Οι επικεφαλής της Ιταλικής αποστολής ήσαν ταυτόχρονα και Αρχηγοί του Σώματος.

Ο αρχικός Οργανισμός τροποποιήθηκε με το Διάταγμα της 28.2. 1900, αλλά και με μεταγενέστερα νομοθετήματα, ώσπου το 1903 έλαβε την τελική

του μορφή. Υπήρξε σημαντικό νομοθέτημα και αποτέλεσε πρότυπο για την κατάρτιση από Ιταλική πάλι οργανωτική αποστολή του Οργανισμού της Ελληνικής Χωροφυλακής του 1918. Παράλληλα εκδόθηκε σειρά διαταγμάτων για θέματα στρατολογίας, πειθαρχίας, εκπαίδευσης, οικονομικής και λογιστικής υπηρεσίας, γάμου, στολής κ.λπ. Τέλος, αποφασίσθηκε η ισχύς για την Κρητική Χωροφυλακή του Ιταλικού Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα και Δικονομίας, που μεταφράσθηκαν στα ελληνικά το 1904.

Σύμφωνα με το 1ο άρθρο του Οργανισμού, η Κρητική Χωροφυλακή «είναι προωρισμένη να επαγρυπνή διά την τήρησιν της δημοσίας ασφαλείας, να εξασφαλίζη την τήρησιν της τάξεως και να καθιστά σεβαστούς τους νόμους. Δραστηρία και αδιάλειπτος επαγρύπνησις, σκοπούσα την πρόληψιν παντός αντικειμένου τοις νόμοις, αποτελεί την υπηρεσίαν αυτής...». Επίσης, στο προοίμιο του Κανονισμού Πειθαρχίας (Διάταγμα 190 της 12.12. 1903) αναφέρεται ρητά, ότι «Η Χωροφυλακή αποτελεί την στρατιωτικήν δύναμιν της νήσου και συνιστάται όπως προστατεύη τους νόμους και τους θεσμούς της Πολιτείας, όπως προασπίζη μέχρις εσχάτων την τιμήν και ανεξαρτησίαν της πατρίδος και όπως επαγρυπνή διά την τήρησιν της δημοσίας τάξεως».

Η Κρητική Χωροφυλακή αποτελείτο από τις ακόλουθες Υπηρεσίες: Αρχηγείο, Επιτελείο, 5 επαρχιακές Μοιραρχίες, Σχολή μαθητευομένων, Πειθαρχικό Ουλαμό, Σώμα Μουσικής, Θεραπευτήριο, Οπλοδιορθωτήριο και Ξυλουργείο. Παρατηρείται ότι για πρώτη φορά στην ιστορία του αστυνομικού θεσμού σε ελληνικό έδαφος προβλέπεται Μουσική και τεχνικές ειδικότητες. Οι επαρχιακές Μοιραρχίες, οι οποίες «ιδρύονται διά την τήρησιν της δημοσίας ασφαλείας», έχουν υπό τις διαταγές τους Υπομοιραρχίες, Τμήματα και Σταθμούς. Οι Μοιραρχίες διοικούντο από Μοιράρχους, οι Υπομοιραρχίες από Υπομοιράρχους, τα Τμήματα από Ανθυπομοιράρχους και οι Σταθμοί από Ανθυπασπιστές ή Ενωμοτάρχες (οι Σταθμοί έδρας Αξιωματικού διοικούντο πάντα από Ανθυπασπιστή). Το 1906 λειτουργούσαν, εκτός από τις Επιτελικές Υπηρεσίες (Αρχηγείο, Σχολή, κ.λπ.), 5 Μοιραρχίες, 5 Υπομοιραρχίες, 11 Τμήματα και 99 Σταθμοί. Οι 5 Μοιραρχίες ήσαν: Εσωτερική Χανίων, Εξωτερική Χανίων, Ρεθύμνης, Ηρακλείου και Μεραμβέλου.

Στην οργανική δύναμη έγιναν πολλές μεταβολές. Το 1908 όμως είχε ως εξής: 1 Αντισυνταγματάρχης Αρχηγός, 7 Μοίραρχοι, 8 Υπομοίραρχοι, 20 Ανθυπομοίραρχοι, 46 Ανθυπασπιστές, 120 Ενωμοτάρχες, 86 Υπενωμοτάρχες και 946 Χωροφύλακες, συνολικά 1.234 άνδρες.

Για τη στολή των ανδρών του Σώματος, αντίθετα από ό,τι συνέβη κατά την ίδρυση της Ελληνικής Χωροφυλακής, ελήφθη ιδιαίτερη μέριμνα και βάση της απετέλεσε το τοπικό ένδυμα, η «ευρεία περισκελίς» (η βράκα). Το

πηλήκιο ήταν από μαύρο astrakan και έφερε στη θέση του εθνόσήμου, το Ηγεμονικό στέμμα (δύο Γ χιαστί και στέμμα), σε ερυθρό δέρμα. Ως υποδήματα, καθιερώθηκαν οι κρητικές μπότες. Οι Ανθυπασπιστές όμως και οι άλλοι Αξιωματικοί φορούσαν στολή, με βάση την κοινή -βραχεία-περισκελίδα. Τέλος, ελήφθη μέριμνα για τον εφοδιασμό της δύναμης με σχετικά σύγχρονο οπλισμό, τη στιγμή που στην ελλαδική Χωροφυλακή ο οπλισμός ήταν ποικίλος και απαρχαιωμένος. Οι πεζοί Χωροφύλακες έφεραν τυφέκιο Γκρα (υποδείγματος 1874), ξιφολόγχη του αυτού συστήματος και πιστόλι Browning των 7,65 (υποδείγματος 1900), και οι πεζοί Υπαξιωματικοί αραβίδα Γκρα του ιππικού, ξιφολόγχη Σασσεπώ και πιστόλι. Οι έφιπποι Υπαξιωματικοί και Χωροφύλακες έφεραν αραβίδα Γκρά του πυροβολικού και σπάθη του ρωσικού ιππικού. Οι Ανθυπασπιστές και Αξιωματικοί έφεραν σπάθη και πιστόλι.

Τα γεγονότα που ακολούθησαν την επανάσταση του Θερίσου (1906), οδήγησαν στην απομάκρυνση του Ύπατου Αρμοστή, πρίγκιπα Γεωργίου. Στους κόλπους της Κρητικής Χωροφυλακής δημιουργήθηκε σύγχιση και ανησυχία, που έσπευσαν να διασκεδάσουν οι Πρόξενοι των Προστάτιδων Δυνάμεων, οι οποίοι τη διαβεβαίωσαν ότι «...η στολή του εκλεκτού τούτου Σώματος, δεν θα υποστή ουδεμίαν τροποποίησιν και ότι το Ηγεμονικόν εθνόσημον, ενθύμιον του πρώτου εν Κρήτη Υπάτου Αρμοστού και ιδρυτού της Κρητικής Χωροφυλακής, θα διατηρηθή ως σύμβολον της γενέσεως αυτής...» (το ηγεμονικό εθνόσημο εφέρετο στα χιτώνια των ανδρών που υπηρετούσαν στην Ανωτέρα Διοίκηση Χωροφυλακής Κρήτης, ως τη δεκαετία του 1960).

Την Ιταλική οργανωτική, αντικατέστησε Ελληνική υπό τον Ταγματάρχη του Πυροβολικού Ανδρέα Μομφεράτο, ο οποίος και ανέλαβε Αρχηγός του Σώματος (1906). Με το διάταγμα 81 (1907) ιδρύθηκε η Πολιτοφυλακή (είδος στρατού), δύναμης δύο Ταγμάτων, υπό τον Αρχηγό της Κρητικής Χωροφυλακής.

Το Σεπτέμβριο του 1908, οι Κρήτες κήρυξαν την ένωσή τους με την Ελλάδα. Η Κρητική Χωροφυλακή «υπήγαγε εθνικώς εαυτήν, εις την Ελληνικήν Βασιλικήν Χωροφυλακήν», κατήργησε το Αρχηγείο της και αντ' αυτού ιδρύθηκε η Ανωτέρα Διοίκηση Χωροφυλακής Κρήτης. Τελικά η ενσωμάτωσή της διατάχθηκε το 1913. Η δύναμή της όμως διατήρησε τη δική της στολή, σχεδόν ως τη Μικρασιατική καταστροφή.

Η προσφορά της Κρητικής Χωροφυλακής στο έθνος υπήρξε μεγάλη: (α) Εξασφάλισε την τάξη στο νησί και την προστασία του εναπομείναντος μουσουλμανικού πληθυσμού και κατέστησε περιττή την εκεί παραμονή των στρατευμάτων, των Προστάτιδων Δυνάμεων, γεγονός που διευκόλυνε την ένωση με την Ελλάδα. (β) Κέρδισε τη μάχη της τήρησης της τάξης στη

Θεσσαλονίκη την περίοδο 1912 - 1913, συμβάλλοντας καθοριστικά στην εξασφάλιση της ελληνικής κυριαρχίας στην πόλη, και (γ) Με πρωτοβουλία της τον Αύγουστο του 1916 ανέτρεψε τον κίνδυνο να παραδοθεί από τον Γάλλο Αρχηγό των Συμμαχικών Στρατευμάτων στη Μακεδονία Σαράιγ η Θεσσαλονίκη και η Μακεδονία στους Σέρβους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

1. Η αστυνομική μεταβολή του 1906. Η Χωροφυλακή αναλαμβάνει την αστυνόμευση της χώρας.

Οι προβληματισμοί από την ήττα του 1897 επέβαλλαν μεταξύ άλλων και την απεμπλοκή των αξιωματικών του Στρατεύματος από την άσκηση της αστυνομίας. Στα πλαίσια αυτά η κυβέρνηση Θεοδώρου Δεληγιάννη έφερε προς συζήτηση στη Βουλή (15.5.1905) σχετικό σχέδιο νόμου, το οποίο όμως με κάθε επιείκεια, δε θα μπορούσε κανείς να πει πως οδηγούσε στη σωστή κατεύθυνση. Επιπλέον, η χώρα δοκίμαζε έντονη εσωτερική ανασφάλεια και η εγκληματικότητα, ιδίως η χαρτοπαιξία και τα συνακόλουθα αυτής, είχε λάβει μεγάλες διαστάσεις. Η απόπειρα του Δεληγιάννη να παρέμβει στον τομέα αυτό οδήγησε στις 31.5. 1905 στη δολοφονία του από όργανο επιφανούς Λεσχιάρχη. Με τις εκλογές της 26.3. 1906, κυβέρνηση εσχημάτισε ο Γ. Θεοτόκης, ο οποίος, όντας αποφασισμένος να παρέμβει πλέον δυναμικά, ανέθεσε στο Μοίραρχο Νικ. Τρουπάκη να καταρτίσει νομοσχέδιο, με το οποίο θα ανατίθετο η άσκηση της αστυνομίας σε όλη τη χώρα, στη Χωροφυλακή. Έτσι, είδε το φως της δημοσιότητας ο Νόμος ΓΡΞΕ' (3.8. 1906), ο οποίος απετέλεσε σταθμό στα αστυνομικά πράγματα της χώρας.

Με το 1ο άρθρο του καθορίσθηκε, πως «η αστυνομία του κράτους ασκείται υπό την ανωτάτην διεύθυνσιν του Υπουργού των Εσωτερικών διά του Σώματος της Χωροφυλακής», ενώ η δύναμη του Σώματος ορίσθηκε σε 194 αξιωματικούς και 6.332 οπλίτες, από τους οποίους έφιπποι 16 Υπενωμοτάρχες και 224 Χωροφύλακες (ίπποι 409). Από τα καθήκοντα της διοικητικής και δικαστικής αστυνομίας, όπως αυτά είχαν καθορισθεί για τη Δημοτική Αστυνομία, «η επί των αγορών και της καθαριότητας αστυνομία» ανετέθη αποκλειστικά στους Δήμους, εκτός εκείνων της Αθήνας και του Πειραιά. Η Αστυφυλακή καταργήθηκε και η δύναμή της ενσωματώθηκε στη Χωροφυλακή.

Το κράτος διαιρέθηκε σε 26 Αστυνομικές Διευθύνσεις (επαναλαμβάνεται η ρύθμιση του Νόμου ΒΧΛΘ' του 1899), υπαγόμενες ως προς τη διοίκηση στο Αρχηγείο της Χωροφυλακής. Ιδρύθηκαν Αστυνομικές Υποδιευθύνσεις (46 συνολικά) στις επαρχίες, που η πρωτεύουσά τους δεν ήταν έδρα νομού και Αστυνομικοί Σταθμοί στους δήμους, που η πρωτεύουσά τους δεν ήταν έδρα επαρχίας ή νομού. Ήταν όμως δυνατή η ίδρυση 2 Αστυνομικών Υποδιευ-

θύνσεων σε μία επαρχία και δύο Αστυνομικών Σταθμών σε ένα δήμο. Έτσι οι Αστυνομικοί Σταθμοί ήταν δυνατόν να υπάγονται απευθείας στην Αστυνομική Διεύθυνση. Επιπλέον, ιδρύθηκε μία ακόμη Αστυνομική Υποδιεύθυνση στον Πειραιά. Οι Δήμοι των Αθηνών και του Πειραιά διαιρέθηκαν σε 9 και 4 Αστυνομικά Τμήματα αντίστοιχα, υπό την Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής. Όπως και ο Αρχηγός του Σώματος έτσι και ο Αστυνομικός Διευθυντής Αττικής ήταν δυνατό να προέρχεται και από τα άλλα Όπλα του Στρατεύματος. Τέλος, η χώρα διαιρέθηκε σε πέντε Αστυνομικές Επιθεωρήσεις, προδρόμους των μεταγενεστέρων Ανωτέρων Διοικήσεων Χωροφυλακής, με έδρες η Α' τη Λάρισα, η Β' τη Λαμία, η Γ' την Αθήνα, η Δ' την Τρίπολη και η Ε' την Πάτρα.

Παρατηρείται, ότι στη διάθρωση των Υπηρεσιών καταργείται το σύστημα των Μοιραρχιών και Υπομοιραρχιών, που ίσχυσε επί 73 χρόνια. Παρέμεινε όμως ο θεσμός της Ενωμοτίας. Μάλιστα καθορίσθηκε ρητά, ότι «η τε πεζή και η έφιππος Χωροφυλακή συγκροτείται εις Ενωμοτίας. Εκάστη Ενωμοτία πεζής Χωροφυλακής περιλαμβάνει 1 Ενωμοτάρχην και 10 - 20 οπλίτας, η έφιππος Ενωμοτία περιλαμβάνει 1 Ενωμοτάρχην, 1 Υπενωμοτάρχην, 14 Χωροφύλακας και 16 ίππους».

Παράλληλα με τις ανωτέρω Υπηρεσίες ιδρύθηκαν και άλλες, οι οποίες για πρώτη φορά απαντώνται στην Ελληνική Αστυνομία, και συγκεκριμένα:

(α) Τάγμα Χωροφυλακής, για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών ασφαλείας και ιδιαίτερα για την καταδίωξη της ληστείας. (β) Ανθρωπομετρική Υπηρεσία στο Γραφείο της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής, η οποία εξελίχθηκε αργότερα σε Κεντρικό Γραφείο Εγκληματικής Σήμανσης και στη συνέχεια σε Διεύθυνση Εγκληματολογικών Υπηρεσιών. (γ) Εργαστήριο Χημείου στο ίδιο Γραφείο, υπό τη διεύθυνση ενός από τους αξιωματικούς του Φαρμακευτικού (με το Νόμο ΓΡΞΕ' προβλέπονταν θέσεις 1 Υποφαρμακοποιού και 1 Ανθυποφαρμακοποιού). (δ) Υπηρεσία Καταδίωξης, στους Δήμους Αθήνας και Πειραιά, η οποία υπήρξε πρόδρομος των σημερινών Υπηρεσιών Ασφαλείας. (ε) Υπηρεσία ποδηλατιστών (παράλληλα καθορίσθηκε οι μεταγωγές των κρατουμένων να γίνονται, όχι πλέον με συνεντεύξεις, αλλά με άμαξες). (στ) Σχολείο Οπλιτών Χωροφυλακής «προς τελειοτέραν μόρφωσιν του προσωπικού της Χωροφυλακής».

Η αστυνομική αυτή μεταβολή, παρόλο που έδινε στη Χωροφυλακή μεγαλύτερη έκταση αρμοδιοτήτων, επεξέτεινε την εξουσία της και εξασφάλιζε ευρύτερα το μέλλον της, εντούτοις συνάντησε την αντίδραση των αξιωματικών της, οι οποίοι πίστευαν, πως «η διαχείρισις μιας τοιαύτης πολιτικής εξουσίας» θα μείωνε την στρατιωτική ιδιότητα και θα απομάκρυνε προοδευτικά τους άνδρες της από τη στρατιωτική οικογένεια. Γι' αυτό, ως μέση λύση, ο συντάκτης του Νόμου ΓΡΞΕ' δεν έθεσε ως αποστολή της

Χωροφυλακής την αστυνομία, αλλά ανέθεσε στη Χωροφυλακή και την άσκηση της αστυνομίας. Πρόκειται για μια λεπτή διάκριση - κλειδί για την κατανόηση των αστυνομικών πραγμάτων της εποχής. Εξάλλου, στο άρθρο 51 τονίζετο, ότι «οι αξιωματικοί της Χωροφυλακής, αναλαμβανόντες την εκτέλεση αστυνομικών καθηκόντων, εξακολουθούσι υπέχοντες τας κατά τας κειμένας διατάξεις υποχρεώσεις αυτών, ως αξιωματικών της χωροφυλακής». Επίσης, με το άρθρο 50 καθοριζόταν, ότι σε περίπτωση γενικών ασκήσεων ή πολέμου αποσπώνται αξιωματικοί και οπλίτες της Χωροφυλακής στο Στρατό, για την άσκηση της στρατονομίας.

Στις 15.9. 1906, δημοσιεύθηκε το από 14.9. του ιδίου έτους ΒΔ, το οποίο επείχε θέση «Κανονισμού Υπηρεσίας της Αστυνομίας», καθόσον ο Κανονισμός Χωροφυλακής δεν έπαψε να ισχύει. Το Διάταγμα αυτό ρύθμιζε λεπτομερώς τα καθήκοντα όλων των βαθμοφόρων του Σώματος και επί πλέον τη λειτουργία των Αστυνομικών Τμημάτων. Καθορίσθηκε, ότι σε κάθε Τμήμα θα έπρεπε να τοποθετηθούν τουλάχιστον 3 Ενωμοτίες και τονίσθηκε, ότι «ιδιάζουσα μέριμνα πρέπει να καταβάλληται, όπως η αστυνομική υπηρεσία διανέμηται κατ' Ενωμοτίας, ώστε εκάστη αυτών να διατίθηται, εφόσον δυνατόν, ολόκληρος και συγχρόνως εις υπηρεσίαν...». Η περιφέρεια του Τμήματος έπρεπε να κατανεμηθεί, κατά τις ανάγκες, σε Αστυνομικούς Σταθμούς και αστυνομικές θέσεις (ένα ή περισσότερα τετράγωνα). Το σύνολο των αστυνομικών θέσεων κατανεμήθηκε σε «θέσεις εποπτείας», οι οποίες ετέθησαν υπό την εποπτεία Υπαξιωματικών.

Προσδιορίσθηκε επίσης με κάθε λεπτομέρεια, ο προορισμός της Υπηρεσίας Καταδίωξης, της οποίας τα καθήκοντα ήσαν σχεδόν όμοια με εκείνα των σημερινών Υπηρεσιών Ασφαλείας, ενώ καθορίσθηκε ως εδαφική της περιφέρεια, εκείνη του Δήμου Αθηναίων. Προβλέφθηκε η δυνατότητα εξειδίκευσης των ανδρών της «προς επίτευξιν μεθοδικής και λυσιτελούς ενεργείας..., ώστε να καταστή συν τω χρόνω εφικτή η εξασφάλισις της πείρας και των απαραιτήτων προς την αποτελεσματικότητα ειδικών γνώσεων». Τέλος, καθορίσθηκε ότι «εις τον αξιωματικόν της καταδιώξεως δύναται να ανατεθή προς τούτοις η διεύθυνσις της ανθρωπομετρικής υπηρεσίας, στενώς προς την εντολήν αυτού συνδεομένης».

Έτσι στην Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής, υπήγοντο 9 Αστυνομικά Τμήματα, η Υπηρεσία Καταδιώξεως και οι Κεντρικές Ενωμοτίες (για την εκτέλεση της υπηρεσίας χωροφυλακής, τα δικαστήρια και τις μεταγωγές), καθώς και η Αστυνομική Υποδιεύθυνση Πειραιά με τα 4 Τμήματά της. Ταυτόχρονα στην Αθήνα έδρευε και ένα Τάγμα με καθήκοντα αποκλειστικά χωροφυλακής.

Η εφαρμογή του νέου αστυνομικού συστήματος άρχισε την 1.10. 1906 με προτεραιότητα τη στελέχωση της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής, της

οποίας η δύναμη καθορίσθηκε σε 74 Υπαξιωματικούς και 526 Χωροφύλακες για την Αθήνα και 15 Υπαξιωματικούς και 243 Χωροφύλακες για τον Πειραιά.

Το νέο νομοθέτημα δεν μπόρεσε όμως, να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της στρατολογίας του κατωτέρου προσωπικού. Η εφαρμογή του βρήκε το Σώμα με τραγελαφική σύνθεση του οπλιτικού προσωπικού, όπου συνυπήρχαν πρώην Αστυφύλακες, εθελοντές (μόνιμοι) Χωροφύλακες και μεταταχθέντες άνδρες του Στρατεύματος. Σαν πρώτο μέτρο καθορίσθηκε, ότι στο Σώμα της Χωροφυλακής «...ορίζεται μόνιμος και διαρκής πυρήν εθελοντών εκ 1.800 πεζών Χωροφυλάκων, εν οις συμπεριλαμβάνονται και οι της Αστυφυλακής καταταχθέντες... Η λοιπή δύναμις των πεζών Χωροφυλάκων (δηλ. 3.500) συμπληρούται εκ της ετησίας απογραφής κατά τας διατάξεις του περί στρατολογίας νόμου». Ανάλογα ρυθμίσθηκε και η δύναμη των εφίππων.

Το πρόβλημα της στρατολογίας, συνάμα και της ποιότητας του προσωπικού, απετέλεσε μόνιμο πρόβλημα του Σώματος τις τρεις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας, πρόβλημα που επέτεινε η εμπλοκή του στους αγώνες του έθνους (Βαλκανικοί πόλεμοι, Α' Παγκόσμιος, Μ. Ασία) και ο υπερδιπλασιασμός της έκτασης και του πληθυσμού της χώρας μέσα σε μια δεκαετία.

Το πρόβλημα αναγνωρίσθηκε από την εισηγητική έκθεση του Νόμου ΓΡΞΕ', στην οποία αναφέρεται ότι: «Εν τω νέω τούτω Οργανισμώ της αστυνομίας, ομολογούμεν ότι υπάρχει και τρωτόν τι σημείον. Το σημείον τούτο είναι η, καθ' ωρισμένον χρόνον, ανανέωσις μεγάλου μέρους των ανδρών αυτής, ήτοι των κληρωτών των μετατιθεμένων εις το Σώμα της Χωροφυλακής... Ούχ' ήττον, εντεύθεν ορμώμενοι, την αστυνομίαν των μεγάλων κέντρων δεν αναθέσαμεν εις τους κληρωτούς Χωροφύλακας, αλλ' εις εθελοντάς επί θητεία...».

Το πρόβλημα καταλληλότητας του προσωπικού προσπάθησε να αμβλύνει η ίδρυση με το ΒΔ της 11.9. 1906 του «Σχολείου Οπλιτών Χωροφυλακής», προορισμός του οποίου ήταν «...η περί τα ειδικά, αστυνομικά και στρατιωτικά καθήκοντα της Χωροφυλακής καθήκοντα εκπαίδευσις των Ενωμοταρχών, Υπενωμοταρχών και Χωροφυλάκων διά θεωρητικής και πρακτικής διδασκαλίας, σκοπούσης την εν λεπτομερείαις ανάπτυξιν και εφαρμογήν των καθηκόντων αυτών».

Το Σχολείο λειτούργησε ως επιμορφωτικό και όχι ως παραγωγικό στην Κυψέλη, σε οίκημα της οδού Τροίας αριθ. 3, υπό τη διεύθυνση του Μοιράρχου Νικ. Τρουπάκη. Η εκπαίδευση διαιρέθηκε σε 4 τμήματα, δηλαδή Ενωμοταρχών Α' και Β' τάξης, Υπενωμοταρχών και Χωροφυλάκων, και κάθε εκπαιδευτική περίοδος είχε τρίμηνη διάρκεια. Σε αυτό εισάγονταν υποχρεωτικά οι κατατασσόμενοι και εκ περιτροπής οι ήδη υπηρετούντες.

Όσο και αν η ίδρυση του Σχολείου επεβάλλετο από τις πραγματικές ανάγκες για καλύτερη αστυνόμευση, δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι η πρώτη οργανωμένη Αστυνομική Σχολή στην Ευρώπη ιδρύθηκε στη Γαλλία το 1883 από τη Surete Nationale, ενώ στο Λονδίνο η Σχολή της Μητροπολιτικής Αστυνομίας (γνωστή ως Σχολή Peel) ιδρύθηκε το 1907.

Ο νέος αστυνομικός θεσμός, παρά τις εγγενείς αδυναμίες του, άρχισε σύντομα να αποδίδει καρπούς. Η χώρα όμως βρισκόταν σε κρίση. Το πολιτικό σύστημα νοσούσε αθεράπευτα, η εκτελεστική και η δικαστική εξουσία δυσλειτουργούσαν, η συναλλαγή βρισκόταν καθημερινά στο προσκήνιο. Ο τσιφλικάς, ο κομματάρχης, ο ζωοκλέπτης και ο φυγόδικος βασάνιζαν την ύπαιθρο. Στα αστικά κέντρα, η χαρτοπαιξία, η κυβεία, η πορνεία, τα ναρκωτικά και η διαφθορά αποτελούσαν το κυρίαρχο σκηνικό, ενώ οι κυβερνήσεις λειτουργούσαν ως Πιλάτοι. Παρά τα συνεχή διαβήματα του Σώματος κανένα μέτρο δεν ελαμβάνετο. Η οπλιτική δύναμη ήταν οικονομικά εξαθλιωμένη και κατά 1.000 άνδρες κατώτερη από εκείνη, που προέβλεπε ο Νόμος ΓΡΞΕ'.

Μπροστά σε αυτή την εξαθλίωση εξερράγη η Επανάσταση στο Γουδί το 1909, στην οποία μετέσχε και η Χωροφυλακή με 67 Χωροφύλακες, υπό τους Αντιμοίραρχο Σπύρο Σπυρομήλιο και Ανθυπομοίραρχο Ιωάννη Μαρούδα. Δύο από τους όρους του Στρατιωτικού Συνδέσμου, που αφορούσαν τη Χωροφυλακή, ήσαν «Η απαλλαγή της Χωροφυλακής από των πολιτικών επηρειών, ρυθμιζομένων προς τούτο καταλλήλως των του Αρχηγείου αυτής... και Σκοπιμωτέρα, οικονομικωτέρα και στρατιωτική οργάνωσις της Χωροφυλακής, ώστε εκ ταύτης να αποτελήται εν ανάγκη και στρατιωτική δύναμις». Οι κυβερνήσεις που ανέλαβαν στη συνέχεια, έλαβαν σειρά μέτρων για την ενίσχυση της οργάνωσης του Σώματος (ειδικότερα το 1910), χωρίς να παραλείψουν και τη μερική ικανοποίηση του αιτήματος του Στρατιωτικού Συνδέσμου για την εμπόλεμη σύνθεση της δύναμής της.

Με το ΒΔ της 31.12. 1909 εξομοιώθηκε η στολή των πεζών Χωροφυλάκων με εκείνη του Πεζικού, ενώ των εφίππων με εκείνη του Ιππικού. Διατηρήθηκαν τα αμφιμασχάλια και καθορίσθηκε το βυσινί χρώμα (το 1910 άλλαξε σε κυανούν ορφνόν), ως διακριτικό του Σώματος από το οποίο κατασκευάζονταν τα παραράμματα. Στα εμπρόσθια άκρα του περιλαιμίου εφέρετο το στέμμα και ο αριθμός ταυτότητας (οι οπλίτες της Α. Δ. Αττικής έφεραν στα επώμιά τους και το διακριτικό γράμμα Α).

Με το Νόμο ΓΦΟΖ' (1910), τροποποιήθηκε ο Νόμος ΓΡΞΕ' και έτσι επήλθαν μερικές ουσιατικές οργανωτικές μεταβολές στο αστυνομικό σύστημα. Η σημαντικότερη από αυτές ήταν ότι περιορίσθηκαν οι Αστυνομικές Διευθύνσεις σε 16, όπως είχε γίνει παλαιότερα με το Νόμο ΓΛΑ' (1904). Ιδρύθηκαν 58 Αστυνομικές Υποδιευθύνσεις, μεταξύ των

οποίων και εκείνη του Λαυρίου στην Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής. Επιπλέον επεκτάθηκε ο θεσμός των Αστυνομικών Τμημάτων, εκτός της Αθήνας και του Πειραιά και σε άλλες πόλεις της χώρας. Έτσι ιδρύθηκαν 4 Αστυνομικά Τμήματα στην Πάτρα, ανά 3 στην Καλαμάτα και τα Τρίκαλα και ανά 2 στην Τρίπολη, στο Αγρίνιο, στη Χαλκίδα, στη Σύρο, στην Κέρκυρα, στη Λάρισα και στη Λαμία. Στην Αθήνα ιδρύθηκαν δύο Αστυνομικά Διαμερίσματα, πρόδρομοι των μέχρι πρό τινος Υποδιευθύνσεων Αστυνομίας, ως ενδιάμεσα κλιμάκια μεταξύ Αστυνομικής Διεύθυνσης και Τμημάτων. Στο Α' Διαμέρισμα υπήχθησαν τα Α', Β', Δ' και Η' Αστυνομικά Τμήματα, ενώ στο Β' τα υπόλοιπα. Επαναλήφθηκε η διάταξη για την ίδρυση πέντε Επιθεωρήσεων και Τάγματος Χωροφυλακής στην Αθήνα, με δύναμη 3 Λόχων (μέχρι 300 ανδρών) και καθορίσθηκε λεπτομερέστερα η αποστολή του: «Το Τάγμα αυτό υπαγόμενον υπό τας αμέσους διαταγάς του Αρχηγού της Χωροφυλακής διατίθεται εις εκτάκτους και επειγούσας περιστάσεις της δημοσίας του κράτους ασφαλείας και ιδία εις την καταδίωξιν ληστών ή άλλων επικινδύνων εις την ασφάλειαν της χώρας ατόμων. Εν τω Δήμω των Αθηνών, δύναται να διατεθή... εις περιπολίας προς τήρησιν της κοινής ησυχίας».

Τέλος, με τον ίδιο Νόμο προβλέφθηκε η ίδρυση: (α) Λογιστηρίου Χωροφυλακής στο Υπουργείο Εσωτερικών, (β) Οικονομικής Επιθεώρησης στο Αρχηγείο Χωροφυλακής, και (γ) Εγκληματολογικού Μουσείου στο κατάστημα της Α.Δ. Αττικής ή στο Σχολείο Οπλιτών «προς πληρεστέραν των οπλιτών μόρφωσιν. Την συλλογήν του Μουσείου θέλουν αποτελέσει πειστήρια, ων διετάχθη η δήμευσις, πάντα τα εγκληματικής επινοήσεως όργανα, ως και παν άλλο πράγμα συντελέσαν εις την διαφώτισιν της ανακρίσεως...». Τέλος περιήλθε στην αρμοδιότητα της Χωροφυλακής η «επί των αγορών και της καθαριότητος αστυνομία», η οποία αρχικά είχε ανατεθεί στους Δήμους, ενώ επήλθε μικρή αύξηση της οργανικής δύναμης (σύνολο 6.863 άνδρες).

Με το Νόμο ΓΦΟΗ (1910) εισήχθη στο Σώμα ο βαθμός του Ανθυπασπιστή και με το ΒΔ της 8.6. 1910 καθορίσθηκαν λεπτομερώς τα καθήκοντά του. Επίσης με το ΒΔ της 20.7. 1910, καθορίσθηκε η αποστολή, με δαπάνες του δημοσίου 3 κατωτέρων αξιωματικών, που θα επιλέγονταν με διαγωνισμό, στην «Εσπερία... προς τελειοτέραν εις τα του έργου αυτών μόρφωσιν». Τέλος, με το Νόμο ΓΦΟΘ' (1910) καθορίσθηκε ότι «ο βαθμός του Ανθυπομοιράρχου εν τη Χωροφυλακή απονέμεται εις τους Ενωμοτάρχας Α' τάξεως, οίτινες διήκουσαν επί δύο σχολικά έτη εν τω Σχολείω των Υπαξιωματικών...» (του Στρατεύματος). Αρχικά η κυβέρνηση είχε προσανατολισθεί στην ίδρυση Σχολής Αξιωματικών Χωροφυλακής, αλλά οι αξιωματικοί του Σώματος, εξαιτίας της παθολογικής εμμονής τους στις «στρατιωτικές αρετές», πέτυχαν να αποτρέψουν μια τέτοια προοπτική.

2. Προς ένα καινούργιο Οργανισμό.

Παρά τις εκσυγχρονιστικές προσπάθειες, το Σώμα της Χωροφυλακής αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα στην αστυνόμευση, κυρίως εξαιτίας της λειψανδρίας, των πενιχρών αποδοχών και της μορφωτικής και εκπαιδευτικής στάθμης του κατωτέρου προσωπικού. Την κατάσταση αυτή επιβεβαιώνει η έκθεση (20.6. 1911) του τότε Αρχηγού της, Παναγιώτη Δαγκλή, ο οποίος τόνιζε μεταξύ άλλων: «Κατ' αντίθεσιν όμως προς τα ανωτέρω (Αξιωματικούς και Υπαξιωματικούς) περετηρήθη έλλειψις των απαιτουμένων γραμματικών γνώσεων και της απαραιτήτου καλής συμπεριφοράς και άγνοια των στοιχειοδεστέρων καθηκόντων των αστυνομικών οργάνων ως και των καθαρώς στρατιωτικών τοιούτων, εις το πλείστον των τε πεζών και εφίππων χωροφυλάκων, οφείλονται δε ταύτα αφενός μεν, διότι προερχόμενοι ούτοι ως επί το πλείστον από επαγγέλματα αγροτικά και χειρωνακτικά, δεν εισί κάτοχοι επαρκών γραμματικών γνώσεων, αφετέρου δε εις την μικράν μισθοδοσίαν, ένεκα της οποίας δεν προσέρχονται προς κατάταξιν άνδρες μορφώσεως, όπερ θα συνετέλη εις την διαμόρφωσιν αστυνομικών οργάνων, παρεχόντων πλειότερα εχέγγυα αξιοπρεπείας και επιβολής...».

Κάτω από αυτό το κλίμα, γεννήθηκε η ιδέα μετάκλησης ξένης αποστολής, για την οργάνωση του Σώματος. Ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος είχε προτίμηση προς τους Ιταλούς Καραμπινιέρους, γιατί σχετικά πρόσφατα είχαν πετύχει στην οργάνωση της Κρητικής Χωροφυλακής. Έτσι, με το Νόμο ΓΩΚΔ' (1911) επετράπη στην Κυβέρνηση «...να μετακαλέση ένα αλλοδαπόν ανώτερον αξιωματικόν, μετ' επιτελείου εξ ανωτέρων και κατωτέρων αλλοδαπών επίσης αξιωματικών, προς την οργάνωσιν της Χωροφυλακής, την διαρρύθμισιν της ειδικής και αστυνομικής αυτής υπηρεσίας και τον κανονισμόν και την διεύθυνσιν της εκπαιδεύσεως εν γένει του Σώματος». Σε εκτέλεση του Νόμου αυτού κατά τα μέσα του Φεβρουαρίου 1912, έφθασε στην Αθήνα η ιταλική οργανωτική αποστολή, την οποία αποτελούσαν, οι ακόλουθοι αξιωματικοί του Σώματος των Καραμπινιέρων:

1. Αντισυνταγματάρχης Francesco dei Marchesi d' Aulisio Garigliota (Αρχηγός), 2. Ταγματάρχης Condisalvo Carlo Rode, 3. Μοίραρχος Arcangelo Lauro και 4. Μοίραρχος Arcangelo Mandato. Η Αρχηγία του Σώματος ανετέθη στον Garigllioτa (21.2. 1912), ο οποίος μέσα στο πρώτο 4μηνο του 1914 προήχθη διαδοχικά στους βαθμούς του Συνταγματάρχη και του Υποστρατήγου. Το Μάιο του 1914 ανανεώθηκε η δύναμη της ιταλικής αποστολής, με επικεφαλής τον Ταγματάρχη Guido Gandini.

Η μετάκληση της ιταλικής οργανωτικής αποστολής ήταν η πλέον ακατάλληλη επιλογή τη συγκεκριμένη στιγμή για τα αστυνομικά πράγματα της χώρας, όταν δηλαδή έπρεπε να μετασχηματίσει ένα κατ' εξοχήν στρατιωτικό σώμα σε αστυνομικό. Οι Ιταλοί Καραμπινιέροι ήσαν Σώμα με στρατιωτικά κυρίως καθήκοντα, παρά αστυνομικά. Επιπλέον, γρήγορα ήρθαν σε αντίθεση με τους αξιωματικούς της Χωροφυλακής για ποικίλους λόγους, ανάμεσα στους οποίους κυριαρχούσαν οι ανθελληνικές θέσεις των Ιταλών στο βορειοηπειρωτικό και δωδεκανησιακό ζήτημα, καθώς και η προτίμησή τους στο παλαιότερο πνευματικό τους τέκνο, την Κρητική Χωροφυλακή (ευνοϊκή μεταχείρισή της στην επετηρίδα κατά την ενσωμάτωσή της στην Ελληνική Χωροφυλακή, κ.ά.). Επίσης, οι Ιταλοί οργανωτές παρέδωσαν σε άνδρες της Κρητικής Χωροφυλακής το Β' Αστυν. Τμήμα Αθηνών, το οποίο προσπάθησαν να καταστήσουν πρότυπη υπηρεσία για την οργάνωση της ελλαδικής Χωροφυλακής. Η Κρητική όμως Χωροφυλακή ήταν μια θαυμάσια οργανωμένη Χωροφυλακή, όχι όμως το σύγχρονο αστυνομικό σώμα που απαιτούσαν οι περιστάσεις.

Το έργο της Ιταλικής αποστολής, εξαιτίας κυρίως των Βαλκανικών πολέμων, υπήρξε ισχνό. Η πρώτη της συμβολή υπήρξε το ΒΔ της 5.9. 1912 για τη λειτουργία των Εκπαιδευτικών Τμημάτων του Σώματος, το οποίο αντικατέστησε το ΒΔ της 8.5. 1910 «Περί εκπαιδεύσεως κ.λ.π. του Τάγματος Χωροφυλακής». Με το τελευταίο ΒΔ τα Εκπαιδευτικά Τμήματα του Σώματος αποτέλεσαν το «Σχολείον Εκπαιδεύσεως», για τη μόρφωση των Υπαξιωματικών και το «Τάγμα Εκπαιδεύσεως», για τη μόρφωση των Χωροφυλάκων. Με το ΝΔ της 15.10. 1913 καταργήθηκε η διάκριση των Ενωμοταρχών σε τάξεις, ενώ το 1914 εισήγαγαν το θεσμό των Ανωτέρων Διοικήσεων Χωροφυλακής, οποίος ήταν αναγκαίος, μετά την επέκταση των ορίων του κράτους. Το 1914 (ΒΔ της 9.6. 1914) τροποποιήθηκε ο Κανονισμός στολής και επεβλήθη για τη χειμερινή στολή το βαθυκύανο χρώμα με βυσινόχροα παραρράματα και για τη θερινή το μολυβδόχροο χωρίς παραρράματα. Η χειμερινή στολή διακρινόταν σε μικρή με βραχεία περισκελίδα και κοινά αμφιμασχάλια και σε μεγάλη με μακρά περισκελίδα, μεγάλα αμφιμασχάλια και λοφίο. Η στολή των ανδρών της Κρητικής Χωροφυλακής δεν άλλαξε.

Η Ιταλική αποστολή εξεπόνησε νέο Κανονισμό Χωροφυλακής, ο οποίος θα αντικαθιστούσε εκείνον του 1833. Ο Κανονισμός αυτός απεστάλη το 1914 στις Υπηρεσίες του Σώματος για δοκιμαστική εφαρμογή και αναφορά εντός εξαμήνου των παρατηρήσεών τους. Βασικός του νεωτερισμός ήταν η αντικατάσταση των όρων «Αστυνομική Διεύθυνση - Υποδιεύθυνση» με τους όρους «Ταγματαρχίες, Μοιραρχίες, Υπομοιραρχίες». Τελικά, ο Κανονισμός αυτός ετέθη σε προσωρινή εφαρμογή με το ΒΔ της 8.2. 1918

* ΛΕΙΠΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

1. Η Χωροφυλακή την περίοδο 1940 - 1944.

Η Χωροφυλακή στο Μέτωπο.

Το Σώμα είχε οργανωθεί, στα πλαίσια των υφισταμένων δυνατοτήτων, για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα, τα οποία θα απέρρεαν από μια ενδεχόμενη πολεμική εμπλοκή. Έτσι, το πρωινό της 28ης Οκτωβρίου 1940, πρόβαλλαν οι ακόλουθες υποχρεώσεις - προκλήσεις, στις οποίες έπρεπε να ανταποκριθεί: Σύλληψη ιταλών υπηκόων (κυρίως Πάτρα, Θεσσαλονίκη), εξασφάλιση της διαδικασίας επιστράτευσης, εξασφάλιση συγκοινωνιών, επιτάξεις μεταφορικών μέσων και υλικού, αντιμετώπιση αποκρύψεων αγαθών - αισχροκέρδειας, διαχείριση της Παθητικής Άμυνας (πολιτικής άμυνας), οργάνωση Πολιτοφυλακής, εξουδετέρωση ξένης προπαγάνδας, μεταφορά αιχμαλώτων (23.000 περίπου) στα μετόπισθεν, κ.ά.

Εκτός όμως από τα ανωτέρω καθήκοντα είχε να αντιμετωπίσει δύο επιπλέον αποστολές, που απέρρεαν από τον Οργανισμό του: Την άσκηση της στρατονομίας στις υπό συγκρότηση στρατιωτικές μονάδες -καθήκον άμεσης προτεραιότητας- και την εγκατάσταση στατικών Υπηρεσιών στα εδάφη που θα απελευθερώνονταν.

Για τη συγκρότηση των στρατονομικών αποσπασμάτων χρησιμοποιήθηκε κατά κύριο λόγο η δύναμη του Μηχανοκίνητου Τμήματος του Τάγματος Χωροφυλακής Αθηνών (Μακρυγιάννη), το οποίο ήταν η μοναδική συγκροτημένη ελληνική μονάδα που μπορούσε να κινηθεί ταχύτατα. Η πρώτη αποστολή αναχώρησε για το μέτωπο το πρωινό της 30ής Οκτωβρίου, κάτω από τις επευφημίες του αθηναϊκού λαού. Στο μέτωπο, εκτός την άσκηση της στρατονομίας, το Μηχανοκίνητο χρησιμοποιήθηκε και σε πολλές άλλες αποστολές, όπως για την ταχεία μεταβίβαση διαταγών, κ.ά. Τον Ιανουάριο 1941, εφοδιάσθηκε με 400 επιπλέον μοτοσικλέτες, ενώ παρέλαβε για λογαριασμό του Στρατού 900 ακόμη αγγλικές μοτοσικλέτες Nordon (ο Στρατός δε διέθετε επαρκή αριθμό οδηγών). Απ' αυτές, άλλες προωθήθηκαν στο μέτωπο καί άλλες έμειναν στην Αθήνα για τη συγκρότηση της Μηχανοκίνητης Μεραρχίας.

Παράλληλα, μετά την έναρξη ανατροπής της ιταλικής εισβολής και με την προοπτική αστυνόμευσης των απελευθερουμένων εδαφών συγκροτήθηκε Ανεξάρτητο Τμήμα Χωροφυλακής, το οποίο προωθήθηκε στα Ιωάννινα στις 20-11-1940, με προορισμό τις περιοχές Αργυροκάστρου και Κορυτσάς. Στη δύναμη αυτή συμπεριελήφθη και μονάδα του Μηχανοκινήτου Τμήματος της Διεύθυνσης Αστυνομίας Αθηνών. Η αποστολή του δεν εξαντλείτο στην τήρηση της τάξης και της δημόσιας ασφάλειας, αλλά επεκτείνετο και σε υπηρεσίες καθαρά εθνικής ασφάλειας (κατασκοπεία, αντικατασκοπεία, εξουδετέρωση υπονομευτικών ενεργειών, κ.λπ.).

Στις 23.11.1940, η Χωροφυλακή έμπαινε στην Κορυτσά, ενώ στις 14-12-1940 στο Αργυρόκαστρο. Στην περιοχή της Βορείου Ηπείρου ιδρύθηκαν δύο Ανώτερες Διοικήσεις Χωροφυλακής. Η ΑΔΧ Κορυτσάς και η ΑΔΧ Βορείου Ηπείρου (Αργυρόκαστρο), οι οποίες ανέπτυξαν πλήρη οργανωτική διάρθρωση (Διοικήσεις και Υποδιοικήσεις, Αστυνομικά Τμήματα, Τμήματα Μεταγωγών και Αγορανομίας, Σταθμούς, Κέντρα Αλλοδαπών και Τμήματα Ειδικής Ασφάλειας).

Η Γερμανική όμως επίθεση κατά της χώρας (6-4-1941), ανάγκασε τις στρατιωτικές δυνάμεις του αλβανικού μετώπου να συμπτυχθούν προς νότο. Τη σύμπτυξη υποστήριξαν οι μονάδες Χωροφυλακής, στρατονομικές και μη. Η δύναμη Χωροφυλακής Αργυροκάστρου εγκατέλειψε τελευταία την πόλη στις 17.00' της 17-4-1941. Στις 20-4-1941 ο Στρατηγός Τσολάκογλου συνθηκολόγησε με τους Γερμανούς και άρχιζε έτσι μια περίοδος εσχάτης δοκιμασίας για το Έθνος, από την οποία δε θα μπορούσαν να είναι άμοιρα τα Αστυνομικά Σώματα.

Μετά την κατάρρευση του Μετώπου, η μάχη της Ελλάδας συνεχίσθηκε στην Κρήτη, όπου η Χωροφυλακή συμμετείχε τόσο με τις στατικές Υπηρεσίες της, όσο και με τη δύναμη της Σχολής Χωροφυλακής Ρεθύμνου. Παρά το δεκαήμερο ηρωικό αγώνα (20/29-5-1941), το νησί κατελήφθη και οι δυνάμεις του Σώματος είχαν να αντιμετωπίσουν το μαρτύριο της αιχμαλωσίας (στρατόπεδο «Παιδικών Εξοχών Χανίων»).

Τα χρόνια της δοκιμασίας.

Αρχικά, υπό την προοπτική της συγκροτημένης σύμπτυξης των ελληνικών στρατευμάτων, διατάχθηκαν (6-4-1941) οι Υπηρεσίες Χωροφυλακής Θράκης, Θεσσαλονίκης και Κεντρικής, Ανατολικής και Δυτικής Μακεδονίας να ακολουθήσουν τις κινήσεις τους. Ταυτόχρονα διατάχθηκαν να καταστρέψουν αρχεία τους, δυνάμενα να βλάψουν Έλληνες (ατυχώς η διαταγή αυτή δεν απευθύνθηκε σε όλες τις Αστυνομικές Υπηρεσίες της Χώρας). Τα πράγματα όμως δεν εξελίχθηκαν, όπως αναμένονταν, και η

κατάρρευση υπήρξε ταχύτατη. Οι Υπηρεσίες της Βόρειας Ελλάδας ήταν αδύνατο να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους, τη στιγμή που τα βουλγαρικά στρατεύματα ακολουθούσαν τους συμμάχους τους Γερμανούς. Κάτω από τη νέα πραγματικότητα, στις 15-4-1941, ο Υφυπουργός Δημοσίας Ασφαλείας διέτασσε τηλεγραφικά τις Υπηρεσίες Χωροφυλακής να μείνουν στις θέσεις τους: «Κατά την σημερινήν», έγραφε, «εξαιρετικήν διά το έθνος μας πολεμικήν δοκιμασίαν, ο ρόλος της Χωροφυλακής διαγράφεται σαφής. Θα πρέπει να παραμείνη πλησίον των κατοίκων, τους οποίους ετάχθη να προστατεύση και ο,τιδήποτε και αν συμβή να παράσχη εις την κοινωνίαν επί της οποίας αστυνομεύει πάσαν ηθικήν συνδρομήν και βοήθειαν... Θα μείνετε εκεί όπου ετάχθητε, βοηθοί και παρήγοροι των δοκιμαζομένων αδελφών μας...». Σε αυτό το ηθικό καθήκον, μέσα από μύριες αντιξοότητες, προσπάθησε να ανταποκριθεί το Σώμα τα δύσκολα χρόνια που άρχιζαν.

Στις 27-4-1941 οι Γερμανοί μπήκαν στην Αθήνα, ο Δήμαρχος της οποίας, που προσωρινά περιβλήθηκε από τους κατακτητές με όλες τις εξουσίες, δήλωνε μεταξύ άλλων την ίδια ημέρα: «Η Χωροφυλακή και η Αστυνομία θα διατηρήσουν τα όπλα τους, προς τήρησιν της τάξεως». Στη Χωροφυλακή όμως, επικρατούσε σύγχιση και ανησυχία. Πολλοί εφοβούντο τυχόν επανάληψη της αιχμαλωσίας του Γκαίρλιτς, ενώ άλλοι τη διάλυση του Σώματος, όντος Όπλου του Στρατεύματος, με βάση την αρχή του Δικαίου του Πολέμου, κατά την οποία «στρατός συνθηκολογήσας διαλύεται». Παράλληλα στην Κρήτη οι αιχμαλωτισθείσες δυνάμεις Χωροφυλακής αντιμετώπιζαν το ενδεχόμενο παραπομπής σε Στρατοδικείο, για τη συμμετοχή τους στον ένοπλο αγώνα.

Τελικά, στις 30-4-1941 στην Αθήνα, σχηματίσθηκε νέα κυβέρνηση, υπό το Στρατηγό Τσολάκογλου και Υπουργός (όχι πλέον Υφυπουργός) Δημοσίας Ασφαλείας ανέλαβε ο Στρατηγός Νικόλαος Μάρκου. Η χώρα αντιμετώπιζε τριπλή κατοχή. Το μεγαλύτερο μέρος της παραδόθηκε στους Ιταλούς, η Ανατολική Μακεδονία και η Δυτική Θράκη παραδόθηκε στους Βουλγάρους, ενώ οι Γερμανοί κράτησαν την Κρήτη (εκτός το Λασίθι), την υψηλή επικυριαρχία σε όλη την Ελλάδα, τη Θεσσαλονίκη και μία ζώνη μέχρι τη Φλώρινα και το Μοναστήριο.

Άρχιζε πλέον για τη Χωροφυλακή η μεγάλη δοκιμασία. Το Σώμα εκδιώχθηκε από τις βουλγαροκρατούμενες περιοχές, καθώς και από τα Ιόνια νησιά, μετά την προσάρτησή τους από την Ιταλία (1942). Οι Ιταλοί εξαπέλυσαν επίθεση για τη διάλυση του Σώματος (υπογραφή δηλώσεων συνεργασίας, πρόσκαιρος αφοπλισμός, εξευτελισμοί, κ.ά.). Ταυτόχρονα όμως, στην Κενρική και Δυτική Μακεδονία και την Ήπειρο, οι πληθυσμοί υφίσταντο νέα δοκιμασία από όργανα της βουλγαρικής, ρουμανικής και αλβανικής προπαγάνδας και η επάνδρωση των Υπηρεσιών της Χωροφυλακής, που συντελέσθηκε με μεγάλες δυσκολίες, ήταν θέμα επιβίωσης του

έθνους. Τα δυο πρώτα χρόνια της Κατοχής, τα δύο Αστυνομικά Σώματα στάθηκαν στο ύψος των περιστάσεων. «Λαός και τα Σώματα Ασφαλείας», γράφει στο βιβλίο του «Χρονικό της Κατοχής» (Αθήναι 1963, σελ. 43) το στέλεχος του ΕΑΜ Αθηνών Δ. Μπενετάτος, «η Αστυνομία Πόλεων και η Χωροφυλακή βρέθηκαν κοντά στις εθνικές οργανώσεις... Στα δύο πρώτα χρόνια βοηθούσαν κάθε πατριώτη χωρίς να ερευνούν τις πολιτικές του πεποιθήσεις... Και ακόμη, λησμονώντας το παρελθόν, αρνήθηκαν στους Γερμανούς να παραδώσουν καταστάσεις κομμουνιστών, με πλήρη επίγνωση των κινδύνων που έκλεινε η άρνησή τους, αλλά με ολοκληρωμένη πεποίθηση ότι επιτελούν το εθνικόν τους καθήκον...».

Την 2-12-1942, παραιτήθηκε η κυβέρνηση Τσολάκογλου και πρωθυπουργός ορκίσθηκε ο Καθηγητής Κ. Λογοθετόπουλος με Υπουργό Εσωτερικών τον Αναστάσιο Ταβουλάρη, ο οποίος παρέμεινε στη θέση και στην κυβέρνηση Ιωάννου Ράλλη (7-4-1943). Το Υπουργείο Δημοσίας Ασφαλείας καταργήθηκε και στο Υπουργείο Εσωτερικών ιδρύθηκαν δύο Γενικές Διευθύνσεις Αστυνομίας Πόλεων και Χωροφυλακής: Η πρώτη περιέλαβε τις Διευθύνσεις Αστυνομίας Πόλεων, Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, Εγκληματολογικών Υπηρεσιών και Αλλοδαπών, ενώ η δεύτερη τις Διευθύνσεις Προσωπικού Χωροφυλακής, Επιμελητείας και Ελέγχου Χωροφυλακής και Ασφαλείας, υπό την οποία ετέθη η Διεύθυνση Ειδικής Ασφάλειας. Εκτός την αναβάθμιση του Τάγματος Χωροφυλακής Αθηνών (Μακρυγιάννη) σε Σύνταγμα, άλλα αξιόλογα οργανωτικά μέτρα δεν ελήφθησαν.

Το κύριο ενδιαφέρον του Υπουργού Εσωτερικών στράφηκε στο Μηχανοκίνητο Τμήμα της Αστυνομίας και στην Ειδική Ασφάλεια της Χωροφυλακής, την οποία, αφού ενίσχυσε με Χωροφύλακες άνευ θητείας, οδήγησε προς το τέλος της Κατοχής, σε ενέργειες που δεν τιμούσαν το Σώμα. Τελικά η Υπηρεσία αυτή καταργήθηκε, λίγο πριν την απελευθέρωση.

Από το τέλος του 1943, παράλληλα με το μεγαλείο της εθνικής αντίστασης, εμφανίζονται και τα πρώτα σπέρματα του εμφυλίου, στον οποίο το Σώμα είχε το δικό του μερτικό αίματος. Η νέα κατάσταση επέβαλε τη σύμπτυξη των Υπηρεσιών Χωροφυλακής στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα. Την ίδια όμως στιγμή, το Σώμα έπρεπε να επανδρώσει τις Υπηρεσίες των Ιονίων νήσων, μετά τη συνθηκολόγηση των Ιταλών (Σ/βριος 1943). Στα προβλήματα αυτά προστέθηκε και εκείνο της λειψανδρίας, παρά τις προσπάθειες του Ταβουλάρη, αφού 1.000 περίπου άνδρες είχαν προσχωρήσει στις δυνάμεις της εθνικής αντίστασης, άλλοι τόσοι είχαν περάσει στη Μέση Ανατολή, πάρα πολλοί είχαν αποστρατευθεί μετά την άρνησή τους να υπογράψουν δηλώσεις συνεργασίας με τους Ιταλούς, ενώ άλλοι είχαν λιποτακτήσει. Έτσι προς το τέλος της Κατοχής, η δύναμη της Χωροφυλακής, όση τελικά μετά τις διαδοχικές συμπτύξεις συγκεντρώθηκε στην Αθήνα

(Οκτώβριος - Νοέμβριος 1944), δεν υπερέβαινε το 1/5 της προπολεμικής της σύνθεσης. Οι δυνάμεις του Σώματος που ως το τέλος Νοεμβρίου έφθασαν στην Αθήνα απετέλεσαν το 4ο Τάγμα Μετεκπαίδευσης του Συντάγματος Χωροφυλακής Αθηνών.

Η απελευθέρωση.

Το πρωινό της 18-10-1944 η ελληνική κυβέρνηση αποβιβάσθηκε στον Πειραιά από το θωρηκτό ΑΒΕΡΩΦ. Μετέβη στην Ακρόπολη, όπου έγινε η έπαρση της σημαίας, στη συνέχεια στη Μητρόπολη για δοξολογία και τέλος στην πλατεία Συντάγματος, όπου ο πρωθυπουργός μιλώντας σε ογκώδη συγκέντρωση και υπό το κλίμα της επικρεμάμενης εμφύλιας σύγκρουσης, εκφράστηκε αυστηρά για τα Αστυνομικά Σώματα. «Θα επιδιωχθεί επίσης», είπε, «η ανασύνταξις των Σωμάτων της Δημοσίας Ασφαλείας. Και κατά τας δύο περιόδους της δουλείας του έθνους, της εσωτερικής (δηλ. καθεστώτος 4ης Αυγούστου) και εξωτερικής (Κατοχής) εις τα Σώματα της Δημοσίας Ασφαλείας και ιδίως εις την Χωροφυλακήν παρουσιάσθησαν συμπτώματα ηθικής κρίσεως. Δεν έχομεν το δικαίωμα να τα καταδικάσωμεν εν τω συνόλω των, διότι υπήρξαν πολλοί αξιωματικοί και άνδρες, οι οποίοι εν μέσω δυσχερεστάτων καταστάσεων, επετέλεσαν μ' όλα ταύτα το εθνικόν των καθήκον. Θα είναι όμως αυστηροτάτη η εκκαθάρισις και η ανασύνταξις, ώστε να εμπνεύσουν διά το μέλλον πλήρη εμπιστοσύνην, ότι δεν θα είναι όργανα τυράννων προς δίωξιν Ελλήνων, αλλά φρουροί της τάξεως και της ασφαλείας των πολιτών...».

Στις 23-10-1944, σχηματίσθηκε κυβέρνηση εθνικής ενότητας και στις 5-11-1944 ο Πρωθυπουργός ανακοίνωσε ότι: (α) Κηρύχθηκε λήξασα η εθνική αντίσταση και ότι οι ομάδες του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ θα αποστρατεύονταν και θα διαλύονταν στις 10-12-1944, και (β) Αναγνωρίσθηκε ως πραγματική κατάσταση το αστυνομικό καθεστώς, που εγκατέστησε στη χώρα ο ΕΛΑΣ, υπό την επωνυμία «Εθνική Πολιτοφυλακή» και εξουσιοδοτήθηκε η συνέχιση της λειτουργίας της σε όλο το κράτος, εκτός από την περιοχή που αστυνόμευε η Αστυνομία Πόλεων μέχρι την 1-12-1944, οπότε θα παρεδίδετο η αστυνόμευση στο Σώμα της «Προσωρινής Εθνοφυλακής», το οποίο θα συγκροτείτο από εφέδρους κλάσης του 1936. Από τις 28-10-1944, οι δυνάμεις της Αστυνομίας και της Χωροφυλακής τέθησαν υπό τις διαταγές του Στρατιωτικού Διοικητή Αθηνών, Συνταγματάρχη Παυσανία Κατσώτα.

Την 1-12-1944 η κυβέρνηση διέταξε να αναλάβουν αυθημερόν την αστυνόμευση τα συσταθέντα Τάγματα Εθνοφυλακής στις περιοχές Αττικοβοιωτίας, Φωκίδας, Πελοποννήσου, Θεσσαλονίκης και Μυτιλήνης και οι εκεί δυνάμεις της Εθνικής Πολιτοφυλακής και Χωροφυλακής να παραδώ-

σουν σε αυτά τον οπλισμό και τα πυρομαχικά τους. Οι μέρες όμως οργής, που ακολούθησαν τα γεγονότα της 3ης Δεκεμβρίου 1944, τα «Δεκεμβριανά», οδήγησαν σε άλλες εξελίξεις.

Το μεγαλύτερο μέρος των εναπομεινάντων ανδρών του Σώματος εντάχθηκε στις μονάδες Εθνοφυλακής, οι οποίες μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας και τον τερματισμό των συγκρούσεων ανέλαβαν την αστυνόμευση της χώρας με προτεραιότητα τη Βόρεια Ελλάδα, όπου τότε υπήρχε κίνδυνος της εθνικής ακεραιότητας. Για τη νομιμοποίηση των ρυθμίσεων αυτών εκδόθηκε ο ΑΝ 215 του 1945, «Περί προσωρινής αναθέσεως εις την Εθνοφυλακήν καθηκόντων και αρμοδιοτήτων Χωροφυλακής». Η επανεγκατάσταση των Υπηρεσιών του Σώματος, με όλες τις αντιξοότητες και ελλείψεις, είχε σχεδόν ολοκληρωθεί κατά τα μέσα Αυγούστου 1945 και η «Εθνοφυλακή» διατάχθηκε να παραδώσει τα καθήκοντά της στη Χωροφυλακή από 15-9-1945, αναλαμβάνοντας πλέον τη φρούρηση των συνόρων. Για τη μεταβίβαση άσκησης των αστυνομικών καθηκόντων εκδόθηκε ο ΑΝ 565 του 1945 «Περί αναλήψεως υπό των Σωμάτων ασφαλείας της δημοσίας τάξεως και ασφαλείας, καθ' άπασαν την επικράτειαν» και τέθηκε κατά κάποιο τρόπο τέρμα, σε μια ανωμαλία, που απείλησε την ίδια την ύπαρξη της χώρας. Άρχιζε πλέον και για τα δύο Αστυνομικά Σώματα, η περίοδος ανασυγκρότησης.

2. Προς τη Σύγχρονη Χωροφυλακή.

Η ανασυγκρότηση και εκσυγχρονισμός του Σώματος.

Η αναδιοργάνωση της Χωροφυλακής, όπως και σχεδόν όλης της χώρας, αρχικά έγινε με τη βοήθεια του βρετανικού παράγοντα. Στα πλαίσια αυτά μετακλήθηκε Βρετανική οργανωτική αποστολή για τα Σώματα Ασφαλείας και τις Φυλακές. Η συμφωνία μετάκλησης κυρώθηκε με το ΝΔ της 29-4/2-5-1946, αν και η αποστολή είχε φθάσει αρκετά νωρίτερα.

Ένα από τα πρώτα μέτρα των Βρετανών ήταν ο ΑΝ 471 της 11/13-7-1946, με τον οποίο τροποποιήθηκαν βασικές διατάξεις του Οργανισμού του 1935. Επαναδιατυπώθηκε η διάταξη για τον προορισμό του Σώματος, το οποίο αν και διατήρησε τη στρατιωτική του οργάνωση και ιδιότητα έπαυσε πλέον να είναι Όπλο, ή μέρος, του Στρατού. Έπαυσε επίσης η υπαγωγή του καθ' οιονδήποτε τρόπο στο Υπουργείο των Στρατιωτικών και τις Στρατιωτικές Μονάδες. Η ρύθμιση αυτή, αν και δυσαρέστησε πολλούς από τους αξιωματικούς της, απετέλεσε σταθμό στην πορεία της Χωροφυλακής. Η νέα διάρθρωση του Σώματος ήταν πλέον η εξής:

- Αρχηγείο Χωροφυλακής.
- Γενική Διεύθυνση Χωροφυλακής στο Υπ. Εσωτερικών με Διευθύνσεις Προσωπικού Αξιωματικών και Ανθυπασπιστών, Προσωπικού Οπλιτών και Πολιτικών Υπαλλήλων, Ασφαλείας, Επιμελητείας Χωροφυλακής, Εκκαθαρίσεως Δαπανών Χωροφυλακής, Γενικής Οικον. Επιθεώρησης Χωροφυλακής και Υγειονομικής Υπηρεσίας.
- Σχολή Αξιωματικών και Σχολή Οπλιτών Χωροφυλακής.
- Σύνταγμα Χωροφυλακής Αθηνών (Μακρυγιάννη).
- 11 Ανώτερες Διοικήσεις Χωροφυλακής.
- Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης.
- Υπηρεσία Ασφαλείας Υψηλών Προσώπων.
- Φρουραχείο Χωροφυλακής Αθηνών και Φρουραρχείο Χωρ/κής Θεσσαλονίκης.
- Αποθήκη Υλικού Χωροφυλακής.
- Ταμεία Αρωγής Αξιωματικών και Αλληλοβοήθειας Οπλιτών Χωροφυλακής.
- Διοικήσεις Χωροφυλακής, Υποδιοικήσεις (Α', Β' και Γ' τάξης), Αστυνομικά Διαμερίσματα, Αστυνομικά Τμήματα, Σταθμοί διαφόρων ειδικοτήτων, Φυλάκια και το Τυπογραφείο Χωροφυλακής. Παράλληλα το Σώμα συμμετείχε στη λειτουργία της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Υπηρεσιών και την Υπηρεσία Αλλοδαπών στο Υπουργείο Εσωτερικών.

Η δύναμη του Σώματος, 10.500 άνδρες περίπου, ήταν βέβαια ανεπαρκής. Η ηγεσία ζητούσε 30.000, ενώ η Βρετανική αποστολή επέμενε σε 20.500. Τελικά μετατάχθηκαν στη Χωροφυλακή 4.000 άνδρες της Εθνοφυλακής (1945), ενώ άρχισε αμέσως η στρατολογία και η λειτουργία Παραρτημάτων της Σχολής Οπλιτών στα Χανιά, Ρέθυμνο, Ηράκλειο, Δαφνί, Καστρί Κηφισιάς, Πάτρα, Αγρίνιο, κ.λπ. Στα τέλη του 1946 η δύναμή της ανερχόταν σε 26.198 άνδρες. Ο οπλισμός και τα εφόδια χορηγούνταν από τους Άγγλους. Το Σώμα ζητούσε βαρύτερο οπλισμό, η Βρετανική όμως αποστολή επέμενε σε τυφέκια Ένφιλντ 303, σε αυτόματα Σμάϊζερ και λίγα Τόμσον και σε ογκώδη και σεβαστού βάρους περίστροφα Σμίθ - Γουέσον. Τέλος, με τους ειδικευμένους άνδρες του 11ου Τάγματος Χωροφυλακής, το οποίο είχε ιδρυθεί στη Μέση Ανατολή, οργανώθηκαν τεχνικές υπηρεσίες (Όρχος αυτοκινήτων, σχολή οδηγών, συνεργεία κ.λπ.), υπό το Μηχανοκίνητο Τμήμα του Συντάγματος Αθηνών και το Κεντρικό Συνεργείο Βόρειας Ελλάδας.

Το 1946 άρχισε η δεύτερη φάση του εμφυλίου πολέμου και η Χωροφυλακή ήταν αδύνατο να αποφύγει την εμπλοκή της σ' αυτόν. Εκτός από το μεγάλο

μερίδιο αίματος που είχε την περίοδο 1946 - 1949, όπως και οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές, το Σώμα αντιμετώπισε εξαιτίας του σειρά σοβαρών προβλημάτων (οργανωτικά, διόγκωση δύναμης, προαγωγές, κ.λπ.). Τέλος επιφορτίσθηκε, παράλληλα με την Αστυνομία, με την εφαρμογή εμφυλιοπολεμικών νομοθετημάτων (Γ' Ψήφισμα του 1946, ΑΝ 509/1947 κ.ά.), που επεβάρυναν την ελληνική πολιτική ζωή για τρεις περίπου δεκαετίες.

Η αύξηση του πληθυσμού των Προαστείων της Αθήνας επέβαλε την ίδρυση της Α.Δ.Χ. Πρωτευούσης (12.3. 1947), ενώ στις 26.3. 1947, δύναμη 480 ανδρών του Σώματος αναχωρούσε από τον Πειραιά με το αρματαγωγό «Χίος», για την επάνδρωση των Υπηρεσιών της νεοσύστατης Α.Δ.Χ. Δωδεκανήσου. Το 1948 με το Διάταγμα της 29.10., που κυρώθηκε με το το Ν. 1758 του 1951, επήλθαν μικρές μεταβολές στην οργάνωση του Σώματος (3 Επιθεωρήσεις, 13 ΑΔΧ, κ.ά.) και καθιερώθηκε ο βαθμός του Ταξιάρχου, χωρίς όμως αυτό να δώσει λύση στον πληθωρισμό των αξιωματικών. Τέλος, με το ΒΔ της 24.3.1951 (ΦΕΚ, Α', 104) απενεμήθη στο Σύνταγμα Αθηνών η προβλεπόμενη για τις Ένοπλες Δυνάμεις πολεμική σημαία.

Μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου η Χωροφυλακή είχε πράγματι ανάγκη αναδιοργάνωσης, προκειμένου αφενός να επιλύσει τα εσωτερικά της προβλήματα και αφετέρου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ειρηνικής περιόδου που ήδη είχε αρχίσει. Ο Οργανισμός του 1935, που θεωρητικά ίσχυε ακόμη, είχε δεχθεί τροποποιήσεις από 57 συνολικά νομοθετήματα, ώστε κανείς δε γνώριζε με βεβαιότητα τι ίσχυε σε κάθε περίπτωση. Κάτω από την άμεση πίεση της πραγματικότητας εκπονήθηκε σχέδιο νέου Οργανισμού, το οποίο ψηφίσθηκε από τη Βουλή (ΝΔ 3365/1955 «Περί Κώδικος του Σώματος της Ελληνικής Β. Χωροφυλακής», ΦΕΚ, Α' 257) και απετέλεσε τη βάση οργάνωσης της σύγχρονης Χωροφυλακής.

Ο Κώδικας του 1955.

Ο νέος Οργανισμός - Κώδικας ήλθε να δώσει τέλος στη νομοθετική σύγχιση γύρω από την αποστολή, το χαρακτήρα και τη λειτουργία του Σώματος (κατήργησε 36 προϋφιστάμενα νομοθετήματα). Πράγματι, με αυτόν η Χωροφυλακή αποκτούσε ένα νομοθέτημα τέτοιας αυτοτέλειας, σαφήνειας και έκτασης, το οποίο δεν έδινε απλά λύση σε σειρά προβλημάτων, αλλά έθετε και τις βάσεις μιας σοβαρότερης προοπτικής για την ειξιδίκευση του αστυνομικού έργου, σύμφωνα με τις απαιτήσεις των καιρών. Ο Κώδικας αποτελείτο από πέντε μέρη (οργανισμός, προαγωγές, κατάσταση προσωπικού, πειθαρχικό δίκαιο, μεταβατικές διατάξεις) και ίσχυσε, μετά από κάποιες τροποποιήσεις, ως την ενοποίηση των δύο Αστυνομικών Σωμάτων.

Το 1ο άρθρο προσδιόριζε σαφώς το χαρακτήρα και την αποστολή του Σώματος, μετά τη θεσμική μεταβολή του 1945. Σύμφωνα με αυτό «Η Χωροφυλακή είναι ένοπλον Σώμα Ασφαλείας και Αστυνομίας, έχει στρατιωτική ιδιότητα και πειθαρχία και υπάγεται εις το Υπουργείον Εσωτερικών. Η Χωροφυλακή έχει αποστολήν την διαχείρισιν της Δημοσίας και Εθνικής Ασφαλείας, την τήρησιν της Δημοσίας Τάξεως, την άσκησιν της Αστυνομίας εν γένει, την εκτέλεσιν την διά Νόμων του Κράτους ανατιθεμένων εις την Αστυνομίαν καθηκόντων και την εξασφάλισιν της εκτελέσεως των νομίμων και αρμοδίως εκδιδομένων αποφάσεων των Αρχών του Κράτους».

Στη συνέχεια καθοριζόταν ότι η εδαφική της αρμοδιότητα επεκτεινόταν σε όλη τη χώρα, εκτός από τις πόλεις των Αθηνών, του Πειραιά, της Πάτρας και της Κέρκυρας, όπου λειτουργούσε ο θεσμός της Αστυνομίας Πόλεων. Στις πόλεις όμως αυτές, η ειδική αρμοδιότητα του Σώματος περιλάμβανε την:

- Ασφάλεια του Βασιλιά, των μελών της βασιλικής οικογένειας, άλλων προσώπων του βασιλικού οίκου και των ανακτόρων.
- Ασφάλεια της Βουλής,
- Παράσταση στις δικαστικές συνεδριάσεις, και
- Τη μεταγωγή των κρατουμένων στις φυλακές.

Την περιγραφή των ειδικοτέρων καθηκόντων ασφαλείας και αστυνομίας την ανέθετε στον υπό έκδοση Κανονισμό Υπηρεσίας, επέβαλλε την έκδοση άλλων 18 ακόμη Κανονισμών (άρθρο 255), που ρύθμιζαν ζωτικά θέματα του Σώματος και τέλος προέβλεπε την πρόσληψη γυναικών αστυνομικών (άρθρο 77). Παρόλο όμως που απεκόπτετο πλέον πανηγυρικά ο ομφάλιος λώρος από το Στράτευμα, παρέμενε δυνητικό το ενδεχόμενο χρησιμοποίησης ανδρών του Σώματος για τη συγκρότηση Στρατονομικών αποσπασμάτων σε περίπτωση πολέμου (άρθρο 43).

Στη νέα του οργανωτική διάρθρωση το Σώμα αποτελείτο από τον Αρχηγό, τον Υπαρχηγό, 3 Επιθεωρητές (σε λίγο έγιναν 2) και 2 Επιτελεία με ίδιο σχεδόν αντικείμενο, όπως γινόταν και με τους προηγούμενους Οργανισμούς. Το Επιτελείο του Αρχηγείου και το Επιτελείο στο Υπουργείο Εσωτερικών, το οποίο εκτελούσε χρέη μεσάζοντα μεταξύ Αρχηγείου και Υπουργού. Έτσι λοιπόν στο Υπουργείο Εσωτερικών υπήρχε η Γενική Διεύθυνση Χωροφυλακής, υπό την οποία λειτουργούσαν η Διεύθυνση Προσωπικού (Τμήματα Αξιωματικών, Οπλιτών - Πολ.Υπαλλήλων, Μελετών), η Διεύθυνση Ασφαλείας (Τμήματα Αστυνομίας, Δημοσίας Ασφαλείας, Τροχαίας - Τουρισμού και Σχέσεων με το κοινό), η Διεύθυνση Επιμελητείας, η Γενική Αποθήκη

Χωροφυλακής, το Ελεγκτήριο Δαπανών και η Γενική Οικονομική Επιθεώρηση. Επίσης, απευθείας στο Υπουργείο υπάγονταν τα 3 πλέον Ασφαλιστικά Ταμεία του Σώματος, το Τυπογραφείο και το Ίδρυμα Παιδικών Εξοχών.

Παράλληλα, η Χωροφυλακή συμμετείχε στη συγκρότηση των εξής (μικτών) Υπηρεσιών του Υπουργείου Εσωτερικών: Γενικής Διεύθυνσης Πολιτικής Άμυνας (αργότερα μετονομάσθηκε σε Υπηρεσία Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης), Γενικής Διεύθυνσης Εθνικής Ασφάλειας (ιδρύθηκε το 1958 και αργότερα μετονομάσθηκε σε ΥΠΕΑ), Διεύθυνσης Αλλοδαπών και Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Υπηρεσιών και Διεύθυνσης Τουριστικής Αστυνομίας του ΕΟΤ.

Το Επιτελείο του Αρχηγείου αποτελούσαν οι Διευθύνσεις Ασφαλείας, Μελετών - Οργάνωσης, Προσωπικού, Δικαστικού και Τεχνικών Υπηρεσιών. Απευθείας στο Αρχηγείο υπάγονταν:

- Η Σχολή Αξιωματικών (Τμήματα Δοκίμων Αξιωματικών, Μετεκπαίδευσης Μοιράρχων, άλλα σχολεία και το Εγκληματολογικό Μουσείο Χωροφυλακής).

- Η Σχολή Οπλιτών (Τμήματα Δοκίμων Χωροφυλάκων - Υπαξιωματικών, άλλα σχολεία, Μουσική, Θρησκευτική Υπηρεσία, Υπηρεσία Αθλητισμού, Φρουρά Άγνωστου Στρατιώτη, Παραρτήματα Ρόδου και Κρήτης).

- Το Σύνταγμα Χωροφυλακής Αθηνών (3 Τάγματα, Μηχανοκίνητο, τεχνικές υπηρεσίες και σχολές) με αποστολή την ενίσχυση των Υπηρεσιών Χωροφυλακής για την τήρηση της ασφάλειας και της Τάξης.

- Το Φρουραρχείο Χωροφυλακής Αθηνών (είχε καθήκοντα για τους άνδρες του Σώματος, ανάλογα με εκείνα των Φρουραρχείων του Στρατεύματος), στο οποίο υπάγονταν το Φρουραρχείο Βουλής, η Διοίκηση διαφόρων Φρουρών και οι Διοικήσεις Μεταγωγών Αθηνών και Πειραιά.

- Η Διεύθυνση Ασφάλειας Υψηλών Προσώπων (Βασιλική οικογένεια, φρουρά ανακτόρων κ.λ.π.).

- Οι Ανώτερες Διοικήσεις Χωροφυλακής Πρωτευούσης, Στερεάς Ελλάδας, Θεσσαλίας, Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας, Ηπείρου, Δυτικής, Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας, Θράκης, Κρήτης, Δωδεκανήσου και Νήσων Αιγαίου. Υπό τις Ανώτερες Διοικήσεις λειτουργούσαν Διοικήσεις Χωροφυλακής και υπ' αυτές Υποδιοικήσεις, Αστυνομικά Τμήματα, Τμήματα Ασφαλείας, Τουρισμού, Αγορανομίας και Τροχαίας και διαφόρων ειδικοτήτων Σταθμοί και Φυλάκια. Επίσης στις έδρες των Ανωτέρων Διοικήσεων (εκτός από εκείνες της Πρωτεύουσας και της Κεντρικής Μακεδονίας) λειτουργούσαν Εγκληματολογικά Εργαστήρια, και

- Η Διεύθυνση Αστυνομίας Θεσσαλονίκης, στην οποία υπαγόταν διοικητικά η Υποδ/νση Εγκλ/κών Υπηρεσιών Β. Ελλάδας και το Κέντρο Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης.

Υπό την ΑΔΧ Πρωτευούσης λειτουργούσαν 8 Διοικήσεις Χωροφυλακής (6 περιοχής Αττικής και ανά 1 Ευβοίας και Κυκλάδων), 1 Διοίκηση Ασφαλείας, 1 Δοίκηση Τροχαίας, 1 Διοίκηση Άμεσης Επέμβασης και το Κέντρο Αλλοδαπών Στερεάς Ελλάδος.

Τα δύο Κέντρα Αλλοδαπών ήταν πλέον επιφορτιμένα, μόνο με την εφαρμογή της νομοθεσίας για τους αλλοδαπούς, στα οποία υπάγονταν Σταθμοί Ελέγχου Διαβατηρίων.

Επόμενο σημαντικό θεσμικό βήμα για το Σώμα την περίοδο αυτή, υπήρξε η έκδοση του Κανονισμού Υπηρεσίας, νομοθετήματος νευραλγικής σημασίας για κάθε Αστυνομικό Σώμα. Ο προηγούμενος Κανονισμός Υπηρεσίας, που είχε εκδοθεί σε εκτέλεση του Νόμου 1370/1918, ήταν προσαρμοσμένος στο πνεύμα των Ιταλών Καραμπινιέρων και περιείχε διατάξεις ανεδαφικές για την ελληνικής πραγματικότητα (π.χ. ενώ περιείχε λεπτομέρειες περί ίππων και ιππωνίας, ουδεμία αναφορά έκανε για Αστυνομικό Τμήμα). Το 1935 Επιτροπή υπό το Φώτιο Ζήρο κατάρτισε ένα σχέδιο νέου Κανονισμού, το οποίο απεστάλη στις Υπηρεσίες για μελέτη. Οι περιπέτειες όμως της χώρας που ακολούθησαν, δεν επέτρεψαν την προώθησή του. Το 1951 το Σώμα επανεκτύπωσε τον παλαιό Κανονισμό, με όσες αλλαγές είχαν ως τότε επέλθει. Έτσι το 1958 εκδόθηκε ο νέος Κανονισμός Υπηρεσίας Χωροφυλακής (ΒΔ της 22.3. 1958, ΦΕΚ, Α', 60), ένα άρτιο νομοθέτημα, προϊόν μακρόχρονης πείρας, που στόχευε σε ένα σύγχρονο αστυνομικό σώμα.

Η περίοδος που ακολούθησε την έκδοση του Κώδικα και του Κανονισμού Υπηρεσίας Χωροφυλακής, παρόλα τα προβλήματα, υπήρξε δημουργική, αφενός γιατί ταυτίσθηκε με την ευρύτερη προσπάθεια ανασυγκρότησης της χώρας και αφετέρου γιατί το Σώμα προσαρμόσθηκε στις τεχνικές εξελίξεις, ιδιαίτερα στους χώρους των συγκοινωνιών και των επικοινωνιών. Τα νέα δεδομένα επέβαλαν την ανανέωση του στόλου των οχημάτων, τα οποία σχεδόν στο σύνολό τους ήταν «λάφυρα» του Β' Παγκοσμίου πολέμου, τον εκσυγχρονισμό των τηλεπικοινωνιών και την αναβάθμιση του ρόλου των εξιδικευμένων υπηρεσιών (τροχαίας, αγορανομίας, τουρισμού, κ.λπ.). Στον τομέα αυτό βοήθησε και η Αμερικανική Αστυνομική Αποστολή, η οποία ήλθε στη χώρα μετά την ανάληψη από τους Αμερικανούς της βοήθειας προς την Ελλάδα, κατά το τέλος του εμφυλίου πολέμου.

Στον τομέα των επικοινωνιών, η Χωροφυλακή από το τέλος του 1948 άρχισε την ανάπτυξη δικτύου Σταθμών Ασυρμάτου, που συνέδεε το

Αρχηγείο με όλες τις Ανώτερες Διοικήσεις, αλλά καί άλλες απομονωμένες Υπηρεσίες. Στη συνέχεια εγκαταστάθηκε ο Ραδιοσταθμός Βάσης Πάρνηθας, που επέτρεψε τη δημιουργία τηλεπικοινωνιακών κέντρων και τη λειτουργία ασυρματοφόρων μονάδων αυτοκινήτων και μοτοσικλετών, που παραχώρησαν αρχικά οι Αμερικανοί, των πρώτων δηλαδή μονάδων Άμεσης Επέμβασης. Το 1960 ιδρύθηκε για τα Προάστεια της Αθήνας το Κέντρο Άμεσης Επέμβασης Αμαρουσίου και τέθηκαν στη διάθεση του κοινού 3 τηλέφωνα (101 - 379, 010 - 621, 010 - 645), που αργότερα αντικαταστάθηκαν με το χαρακτηριστικό αριθμό 109.

Σύγχρονη διάρθρωση.

Στη συνέχεια, σημαντικό βήμα προς τον εκσυγχρονισμό της Χωροφυλακής υπήρξε και ο ΑΝ 322 του 1968, με τον οποίο ενοποιήθηκαν τα δύο Επιτελεία του Σώματος, εκείνου του Αρχηγείου και εκείνου στο Υπουργείο πλέον (από το 1964) Δημόσιας Τάξης. Παράλληλα αναδιαρθρώθηκε η ΑΔΧ Πρωτευούσης, η οποία μετονομάσθηκε σε Διεύθυνση Αστυνομίας Προαστείων Πρωτευούσης. Αντί των Γενικών Διευθύνσεων Χωροφυλακής και Αστυνομίας κ.λπ. οργανώθηκε στο Υπουργείο ολιγομελές Μικτό Επιτελείο, από τα Σώματα της Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων, το Πυροσβεστικό Σώμα και τις άλλες Υπηρεσίες του Υπουργείου. Το Επιτελείο του Αρχηγείου διακρίθηκε σε δύο τομείς:

(α) Στον τομέα της διοικητικής υποστήριξης, υπό τον Α' Υπαρχηγό, με Διευθύνσεις Οργάνωσης, Προσωπικού, Εκπαίδευσης, Στρατολογίας, Τεχνικών Υπηρεσιών και Οικονομικού. Στη Διεύθυνση Οργάνωσης υπάγονταν και τα Τμήματα Μηχανογραφικής Υπηρεσίας και Δημοσίων Σχέσεων, από τα οποία το τελευταίο αναβαθμίσθηκε το 1980, σε Υπηρεσία Δημοσίων Σχέσεων (εξομοιούμενη με Υποδιεύθυνση).

(β) Στον τομέα της τάξης και ασφάλειας, υπό τον Β' Υπαρχηγό, με Διευθύνσεις Αστυνομίας - Ασφαλείας, Αστυνομίας Τουρισμού, Αστυνομίας Τροχαίας και Εσωτερικών Λειτουργιών (σε αυτήν υπαγόταν και το Τυπογραφείο του Σώματος).

Απευθείας στον Αρχηγό υπάγονταν η Διεύθυνση Ασφαλείας Υψηλών Προσώπων, το Φρουραρχείο Βουλής, το Γραφείο Ασφαλείας του Πρωθυπουργού, το Ελεγκτήριο Δαπανών, το Πολυϊατρείο Χωροφυλακής Αθηνών, η Γενική Οικονομική Επιθεώρηση, η Γενική Αποθήκη, η Γενική Εποπτεία Αγορανομίας, οι Σχολές Αξιωματικών και Οπλιτών, το Φρουραρχείο Χωροφυλακής Αθηνών, το Σύνταγμα Χωροφυλακής Αθηνών (Τεχνικές Υπηρεσίες, Όρχος Οχημάτων, Ιστορικό Μουσείο Σώματος), η Διαχείριση Χρηματικού, το Τυπογραφείο, το Ίδρυμα Παιδικών Εξοχών, οι Διευθύνσεις

Αστυνομίας Προαστείων Πρωτευούσης και Θεσσαλονίκης (στις οποίες υπήχθησαν ανά μία Υποδ/νση Μηχανοκινήτων Μονάδων) και 13 Ανώτερες Διοικήσεις Χωροφυλακής (προσετέθη η ΑΔΧ Πειραιώς και Νήσων).

Τέλος, υπό τη Διεύθυνση Αστυνομίας Προαστείων Πρωτευούσης, λειτούργησαν 9 Αστυνομικές Υποδιευθύνσεις (Αγ. Παρασκευής, Αγίων Αναργύρων, Αιγάλεω, Γλυφάδας, Ελευσίνας, Κηφισίας, Κορωπίου, Νέας Ιωνίας και Χαλανδρίου), ανά μία Υποδιεύθυνση Ασφάλειας, Άμεσης Επέμβασης, Τροχαίας, Αγορανομίας και Τουριστικής Αστυνομίας και το Κέντρο Αλλοδαπών Προαστείων.

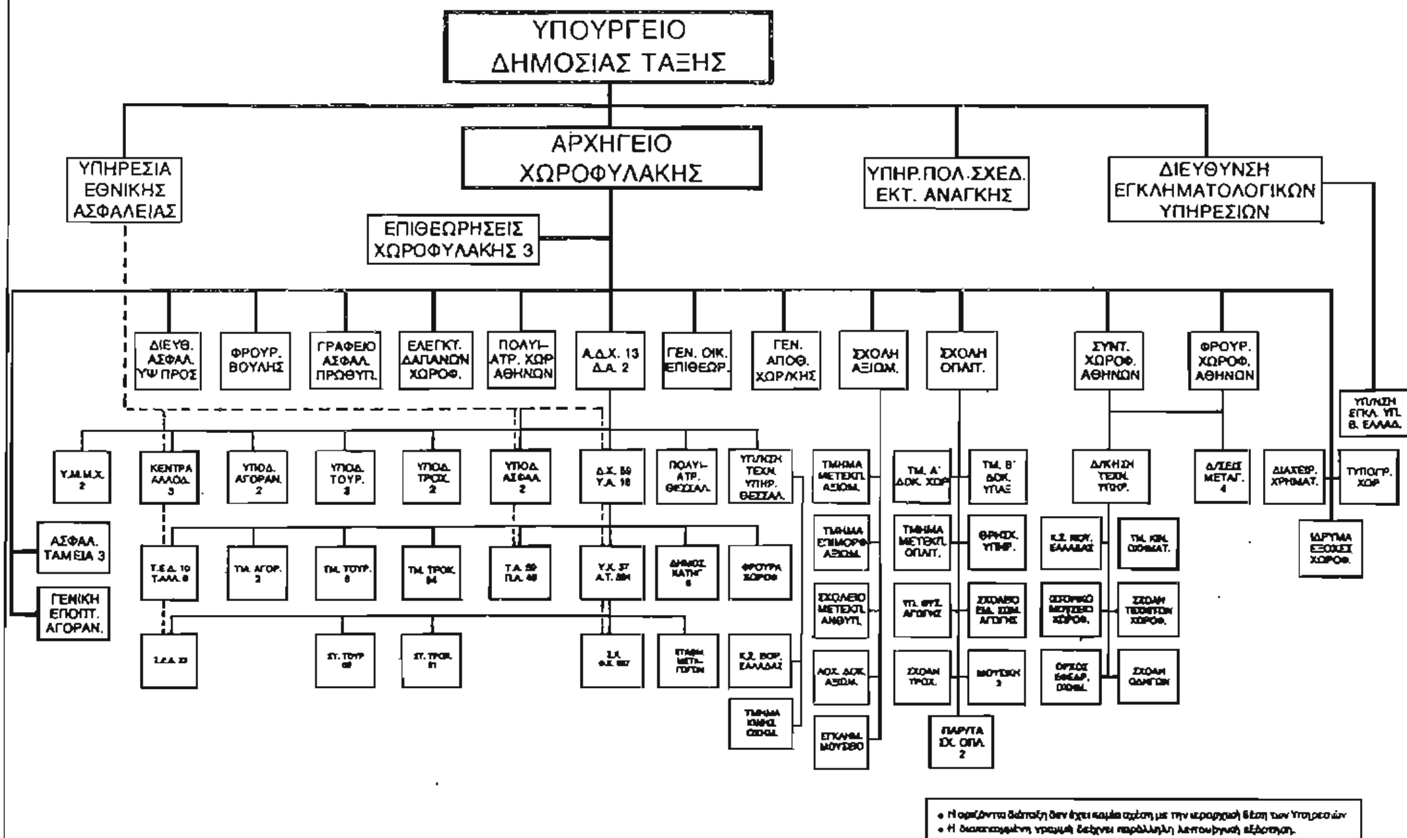
Στις 31.12.1982, η οργανική δύναμη της Χωροφυλακής σε ένστολο προσωπικό, ανερχόταν σε 26.067 άτομα και η υπάρχουσα σε 25.147, από τα οποία τα 938 γυναίκες. Τα τελευταία 50 χρόνια η οργανική δύναμη του Σώματος διαμορφώθηκε ως εξής:

Βαθμοί	**1935**	**1948**	**1955**	**1983**
Αξιωματικοί	662	1.397	1.463	2.175
Ανθ/στές - Υπαξ/κοί	2.450	4.578	4.530	4.952
Χωροφύλακες	11.920	16.025	15.670	18.940
Σύνολο	15.032	22.000	21.663	26.067

Παράλληλα με τις οργανωτικές μεταβολές έγιναν και άλλα σημαντικά βήματα εκσυγχρονισμού του Σώματος. Καθιερώθηκε ενιαία στολή για αξιωματικούς και οπλίτες, εισήχθη ο θεσμός των γυναικών αστυνομικών, οργανώθηκε η Μηχανογραφική και η Υγειονομική Υπηρεσία (Πολυϊατρεία Αθηνών και Θεσσαλονίκης), αναβαθμίσθηκαν οι Τεχνικές Υπηρεσίες, βελτιώθηκαν η εκπαίδευση του προσωπικού (άρχισε η συνεκπαίδευση προσωπικού Αστυνομίας και Χωροφυλακής), οι επικοινωνίες και ο στόλος οχημάτων και αναπτύχθηκε ο τομέας των δημοσίων σχέσεων (το 1970 εκδόθηκε το μηνιαίο περιοδικό «Επιθεώρηση Χωροφυλακής», κ.λ.π.).

Στο τέλος της δεκαετίας του 1970 τα δύο Αστυνομικά Σώματα, διαρκώς εκσυγχρονιζόμενα, είχαν ταυτόσημη αποστολή. Μοναδικές διαφορές τους ήταν οι διαφορετικές στολές και η στρατιωτική ιδιότητα του προσωπικού της Χωροφυλακής. Άνοιγε πλέον ο δρόμος για την ενοποίησή τους.

οργανόγραμμα υπηρεσιών χωροφυλακής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΠΟΛΕΩΝ

1. Οι προ αυτού προσπάθειες αναδιοργάνωσης των αστυνομικών υπηρεσιών.

Οι πρώτες σκέψεις διαχωρισμού της κυρίως αστυνομικής λειτουργίας από τις υπηρεσίες της Χωροφυλακής εκδηλώθηκαν επίσημα το 1914.

Περί αυτού, μίλησε πρώτος ο Αρχηγός της Ιταλικής Αποστολής Frangesco Garigliota το 1914, όταν είχε μετακληθεί από την πολιτεία, με το Ν.ΓΩΚΔ (3824) του 1911, για την αναδιοργάνωση των αστυνομικών πραγμάτων στην χώρα.

Μεταξύ των άλλων, ελεγε: «....Η αποστολή εύρε την Χωροφυλακήν εξασκούσαν και την Αστυνομίαν του Κράτους. Αι δύο αύται υπηρεσίαι εισίν αντίθετοι, δύναταί τις να είπη. Η πρώτη απαιτεί, ίνα το Σώμα έχει στρατιωτικήν ιδιότητα, καθ' ο στρατιωτικόν, αυστηράν πειθαρχίαν, εκπλήρωσιν ωρισμένων καθηκόντων, υποχρεώσεων και παράστασιν αξιοπρεπή, ώστε να καθίσταται αισθητή, σεβαστή και επιβάλλουσα η παρουσία των οργάνων αυτού.

«Η δευτέρα απαιτεί ευκαμψίαν εν ταις διαφόροις υπηρεσιακαίς περιστάσεσι, προστριβήν των οργάνων της μετά διαφόρων στοιχείων, ώστε να σπουδάζη ταύτα και να καθιστά δυνατήν την πρόληψιν αδικημάτων εκ μέρους των,είσοδον των οργάνων της, αναλόγως των περιστάσεων, εις τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, εκπλήρωσιν πολλάκις εκ μέρους αυτών, καθηκόντων ασυμβιβάστων με την Στρατιωτικήν ιδιότητα, και πλείστα άλλα, άτινα χωρίζουσιν εις απόστασιν τας υπηρεσίας αυτάς, μειούσι δε και κατά πολύ την θέσιν της Χωροφυλακής, ως Στρατιωτικού Σώματος.

«Τούτου ένεκα, εφόσον το Κράτος δεν προβαίνει εις σύστασιν διά τας μεγάλας πόλεις αυτού, ιδιαιτέρου Αστυνομικού Σώματος, με την απαραίτητον προϋπόθεσιν της συστάσεως Αστυνομικής σχολής, διά τα κατώτερα όργανα, της εφ' ωρισμένον χρόνον αποστολής των ανωτέρων οργάνων εις την Ευρώπην, όπως εκ του σύνεγγυς παρακολουθήσουν τας προόδους της αστυνομικής υπηρεσίας, αγομένης, δύναταί τις να είπη, εις Επιστήμην, η Αποστολή παρακαλεί να τη επιτραπή και να έχη την γνώμην, ότι δεν

δύναταί τις να αξιώση, εν ορθώ δικαίω λόγω, ως εκ της υπό του Σώματος της Χωροφυλακής ασκήσεως Αστυνομίας, ως εξουσίας, όπως το Σώμα τούτο, το κατοπτρίζον εις άλλα Κράτη την Πολιτειακήν κατάστασιν, αχθή εις την εμπρέπουσαν θέσιν, εις ήν και ήχθη εις αυτά, χάριν αυτής ταύτης της Πολιτειακής καταστάσεως.

«Ουδέ και φρονεί εξ άλλου η Αποστολή, ότι το Κράτος δύναται να έχη εν τη τοιαύτη ενώσει των υπηρεσιών, έστω και ευπρόσωπον Χωροφυλακήν ή Αστυνομίαν, εν τω ιδιαιτέρω εκατέρας κύκλω.

«Διό και προκαλεί η Αποστολή την μέριμνα της Κυβερνήσεως......»

Από Ελληνικής πλευράς, η μετά το 1912-1915 δημιουργηθείσα κατάσταση στις πόλεις, παρουσιάζεται ανάγλυφη, σε πολλά κείμενα συγγραφέων της εποχής.

Ο ιστορικός Γ. Ασπρέας τονίζει: για το θέμα αυτό:

«.....Η κατάστασις παρέμενεν εις την Αστυνομίαν της Πρωτευούσης, σχεδόν αρχέγονος. Ουδεμία ιδιαιτέρα μόρφωσις και ουδεμία επιστημονική παρακολούθησις των νεωτέρων μεθόδων εγένετο προς αντιμετώπισιν των κακοποιών, οίτινες μη προερχόμενοι πλέον, εκ των κατωτέρων στρωμάτων, ήρχισαν μεταχειριζόμενοι και επιστημονικάς μεθόδους εις τας επιχειρήσεις των. Παρά την στασιμότητα εν τούτοις της Χωροφυλακής εν τη Παλαιά Ελλάδι, ήρξατο μορφούμενον το εξαίρετον σώμα της Κρητικής Χωροφυλακής, όπερ μετά τα μεγάλα γεγονότα ενεφανίσθη το πρώτον εκτός της νήσου εις την Θεσσαλονίκην και επαγίωσεν, υπέρ αυτού την εκτίμησιν των εντοπίων και ξένων. Αι γενόμεναι, μετά τους Βαλκανικούς πολέμους προσπάθειαι υπέρ της Χωροφυλακής, διά της Ιταλικής Οργανωτικής Αποστολής, δεν απέδωκαν ανάλογα των προσδοκιών αποτελέσματα.

«Εις τους επακολουθήσαντες μετέπειτα, σφοδρούς και αδιάλλακτους καθεστωτικούς αγώνας, η Χωροφυλακή υπέστη και αυτή φθοράν σπουδαίαν, η δε απότομος και άνευ ουδεμίας προπονήσεως, υπερβολική αύξησις του Σώματος των Κρητών Χωροφυλάκων, εξεμηδένισε το παλαιόν εξαίρετον υλικό αυτής.

«Υπό καθεστώς ανώμαλον, αστυνομικής συνθέσεως αμεθόδου εν πολλοίς και ανεπιστημιακού και υπό διαρκή επιβολήν στρατιωτικού νόμου, διετέλει η Πρωτεύουσα της μείζονος Ελλάδος, κατά την λήξιν του Ευρωπαϊκού πολέμου.

«Οι όροι των εδαφικών εκτάσεων και της ηθικής ισχύος, υπαγόρευαν εις την κυβέρνησιν την ανάγκην μορφώσεως ειδικού Αστυνομικού Σώματος, επιστημονικώς συγκροτημένου. Ούτω, διά προσωπικής επιβολής του Ελευθ. Βενιζέλου, απεφασίσθη η ίδρυσις του νέου Σώματος της Αστυνομίας Πόλεων...».

Εξ άλλου, ο Ιωάννης Νάσκος, τ. Αρχηγός της Αστυνομίας Πόλεων, προερχόμενος εκ μετατάξεως από το Σώμα της Χωροφυλακής, για την ίδια εποχή έγραφε:

«...Η κατάστασις αύτη, ίσως να μη εγίνετο αντιληπτή, εις τας μικράς επαρχιακάς πόλεις και την ύπαιθρον. Δεν συνέβη όμως το αυτό και εις τα μεγάλα γενικώς αστικά κέντρα, εις τα οποία, κατόπιν συμπληρώσεώς των διά νέου πληθυσμού, προερχομένου εκ τε των παλαιών και των νέων επαρχιών του κράτους, εδημιουργούντο νέαι συνθήκαι. Κατά ταύτα τα ζητήματα της δημοσίας ασφαλείας και της τοπικής Αστυνομίας επέβαλλον σοβαράς απασχολήσεις εις την όλην διοίκησιν και ιδιαιτέρως εις την αρχήν, η οποία είχε αναλάβει την φροντίδα, προς πρόληψιν της εγκληματικότητος. Το γεγονός δε, ότι αύτη παρουσιάζετο, υπό εντελώς νέαν μορφήν, όχι μόνον εις τα κράτη τα οποία μετέσχον του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, και εις αυτά τα παραμείναντα ουδέτερα, ήτο προφανές ότι επέβαλλε την αστυνομικήν αναδιοργάνωσιν...».

Την ανάγκη δημιουργίας νέου Αστυνομικού Σώματος, είχε συλλάβει και κατανοήσει επαρκώς η πολιτεία, από το 1914, όπως προκύπτει και από τη σχετική έκθεση της Ιταλικής Αποστολής.

Το 1918, ο τότε Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος, αποφάσισε να θέσει τέρμα στην από παντού υποδεικνυόμενη ανάγκη ρύθμισης των αστυνομικών πραγμάτων στην Ελλάδα και αποφάσισε να ιδρύσει μια νέα Αστυνομία για τις μεγάλες πόλεις, κατά το πρότυπο της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου.

Την 3-5-1918, δημοσιεύθηκε ο Ν. 1370 «Περί Οργανισμού του Σώματος της Χωροφυλακής», ο οποίος στο άρθρο 12, όριζε:

«...εν ταις πόλεσιν Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Πατρών και Κερκύρας, θέλει συσταθεί ιδία υπηρεσία Αστυνομίας, διά τα κυρίως αστυνομικά έργα, κατά τα δι' ειδικού Νόμου ορισθησόμενα, της Χωροφυλακής περιοριζομένης εν τοιαύτη περιπτώσει, εις τα καθήκοντα της δημοσίας ασφαλείας.

Μέχρις οργανώσεως της ως άνω ιδίας Αστυνομίας, διατηρείται εν ταις ρυθείσες πόλεσι, το υπάρχον αστυνομικόν καθεστώς....».

Δυνάμει του παραπάνω άρθρου και του Ν.Δ. της 17-9-1918 (ΦΕΚ 203), που κυρώθηκε με το Ν. 1587(ΦΕΚ 5/11-1-1919) και έλαβε αριθμό Ν. 1521 στο ίδιο ΦΕΚ, από το Σεπτέμβριο μήνα του ιδίου χρόνου, μετακλήθηκε από την Αγγλία Οργανωτική Αστυνομική Αποστολή, για την αναδιοργάνωση της υπάρχουσας αστυνομικής υπηρεσίας, με αρχηγό τον Σερ Φρειδερίκο Χαλλίντεϋ.

Η Αποστολή, μετά την επιλογή των πλέον κατάλληλων ανδρών (Αξιωματικών και οπλιτών) της Χωροφυλακής, προχώρησε στην ίδρυση του πρότυπου αστυνομικού τμήματος, με έδρα το Βο Τμήμα της Πλάκας, όπως και η Ιταλική αποστολή είχε πράξει.

Διερμηνέας, για την εξυπηρέτηση της Αποστολής, τοποθετήθηκε ο Ενωμοτάρχης και μετέπειτα Αξιωματικός της Αστυνομίας Πόλεων, Δημοσθένης Κορέσης.

Με νεότερο Β.Δ. της 6-12-1918 (ΦΕΚ 258) καθορίστηκε ότι μέχρι τη συγκρότηση ειδικού Αστυνομικού Σώματος, «...άπαντα εν γένει τα αστυνομικά καθήκοντα (συμπεριλαμβανομένης και της εκτέλεσης καταδιωκτικών εγγράφων) εν ταις πόλεσιν Αθηνών και Πειραιώς θέλουσι εξακολουθεί να δεξάγωνται δι Αξιωματικών και ανδρών της Χωροφυλακής...» Με το ίδιο δε διάταγμα, εξασφαλίστηκε το αμετάθετο του υπό δοκιμή προσωπικού και ρυθμίστηκαν θέματα στρατωνισμού, κανονισμών, στολής, εξάρτυσης κ.λπ.

Η Έδρα της Αποστολής, ήταν το κτίριο της Υπηρεσίας Καταδίωξης (Ασφάλεια) στην οδό Μ. Βόδα. Στο ίδιο κτίριο και στο ισόγειο αυτού, εγκαταστάθηκε και η πρώτη Αστυνομία Τροχαίας, η λεγόμενη Υπηρεσία Κυκλοφοριακής Αστυνομίας, υπό τον Ανθυπομοίραρχο Περικλή Καλαπόδη και είκοσι οπλίτες.

Οι πρώτοι ρυθμιστές της κυκλοφορίας, τοποθετήθηκαν στις διασταυρώσεις των οδών Πανεπιστημίου - Πατησίων (Χαυτεία), Σταδίου και Αιόλου, Ερμού και Αιόλου και στην Πλ. Συντάγματος.

Πριν εκθέσουμε το πρώτο επεισόδιο σε βάρος ρυθμιστού της κυκλοφορίας, που θεωρείται καθοριστικής σημασίας, θα πρέπει να πούμε ότι το διακριτικό γνώρισμα των εκπαιδευόμενων αστυνομικών, ήταν ένα ερυθρό τρίγωνο από τσόχα, που έφεραν στον αριστερό βραχίονα και ότι στο περιλαίμιο έφεραν κεντητούς αριθμούς της ταυτότητας με γράμματα, δηλωτικά της υπηρεσίας που ανήκαν.

Σημαντικό επίσης είναι και το Β.Δ. της 3-11-1918 (ΦΕΚ 233) σύμφωνα με το οποίο απαλλάσσονταν της «απονομής χαιρετισμού προς πάντας τους ανωτέρους αυτών στρατιωτικούς εν ταις πόλεσιν Αθηνών, Πειραιώς, Πατρών, Κερκύρας και Θεσσαλονίκης, οι ως σκοποί θέσεων (τοποθέται) ή ρυθμισταί της τροχαίας κινήσεως διοριζόμενοι Χωροφύλακες, εφόσον διαρκεί η υπηρεσία των αυτή, πανταχού δε του κράτους, οι εν δημοσίαις συναθροίσεσι παρευρισκόμενοι, προς τήρησιν της τάξεως και υπηρεσίαν συνοδείας εκτελούντες Αξιωματικοί και οπλίται της Χωροφυλακής...».

Πρώτο θύμα της επικρατούσας νοοτροποίας των στρατιωτικών ήταν ο τροχονόμος των Χαυτείων και ήρωας του επεισοδίου ο Φρούραρχος Αθηνών, Αντιστράτηγος Ιωάννης Γενήσαρλης.

Ο αείμνηστος αστυνομικός συντάκτης Σπύρος Λεωτσάκος, αφηγείται το επεισόδιο αυτό, ως ακολούθως:

«...Δεν είχαν περάσει παρά ελάχισται ημέραι, από της εμφανίσεως των πρώτων τροχονόμων, ότε έτυχε να περνά με το αμάξι του ο μέγας και πολύς Στρατιωτικός Διοικητής Αθηνών, Αντιστράτηγος τότε Ιωάννης Γενήσαρλης, πασίγνωστος κυρίως δια το ευσταλές σώμα του, το έκτακτον παράστημά του, τον αρειμάνιον μύστακά του και την τέχνην του να διευθύνη τους ανακτορικούς χορούς του αειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου του Α'.

«Ο Γενήσαρλης λοιπόν αυτός, περνάει με το αμάξι του από την διασταύρωσιν των οδών Πανεπιστημίου και Πατησίων και ο εκεί τροχονόμος Χωροφύλαξ, αντί ως Χωροφύλαξ να σταθή «κλαρίνο», δηλ. εις προσοχήν από αποστάσεως έξ βημάτων και να φέρη την δεξιάν εις το γείσον του πηληκίου του διά χαιρετισμόν και να μείνη εις την στάσιν αυτήν ακίνητος και αφού θα τον είχε προσπεράσει ο Στρατιωτικός Διοικητής άλλα έξ βήματα, με σήμα σταμάτησε το αμάξι του δια να μη συγκρουσθή με καθέτως διερχόμενον όχημα. Και ο μεν οδηγός του Γενήσαρλη, λοχίας, αντιληφθεις τον κίνδυνον σταμάτησε, αλλ' ο Αντιστράτηγος - αναπληρωματικός στρατιωτικός διοικητής Αθηνών - που είχε γίνει σαν αστακός από το θυμό του, κατέβηκε αμέσως από το αμάξι του και εβροντοφώνησε, προς τον δυστυχή Χωροφύλακα τροχονόμον.

- Γιατί δεν απένειμες τον κεκανονισμένον χαιρετισμόν, αλλά με εσταμάτησες;

- Μάλιστα, Στρατηγέ μου, κ. Αναπληρωματικέ Διοικητά... αλλά έχουμε εντολήν από την Αγγλικήν Αποστολήν, όταν εκτελούμε καθήκοντα τροχονόμου...

Μα δεν πρόλαβε να τελειώση την φράσιν του ο δυστυχής εκείνος τροχονόμος, διότι εδέχθη επί της δεξιάς παρειάς σφοδρότατον και ηχηρότατον ράπισμα από τον έξαλλον Στρατηγόν, ο οποίος επιπροσθέτως τον ετιμώρησε με 45νθήμερον «αυστηράν φυλάκισιν», το ανώτατον όριον της δικαιοδοσίας του.

- Να μάθης να χαιρετάς...»

Το επεισόδιο αυτό, έλαβε χώρα το 1919 και αναφέρθηκε, επειδή αποτέλεσε μια από τις αιτίες, που ώθησαν την αγγλική Οργανωτική Αποστολή στην απόφαση να εισηγηθεί τη δημιουργία εντελώς νέου αστυνομικού Σώματος για τις μεγαλοπόλεις. Γιατί, όπως προαναφέρθηκε, η Αποστολή μετακλήθηκε δυνάμει του Ν.Δ. 1521 της 17-9-1918, που κυρώθηκε με το Ν. 1587/19 με σκοπό να θέσει υπό την εκπαιδευτικήν της διεύθυνση τις πόλεις Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Πατρών και Κερκύρας, όπως προβλέπονταν από το άρθρο 12 του Ν. 1370/1918.

Αλλά το σύστημα αυτό, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα για διαφόρους λόγους, μεταξύ των οποίων ήταν η αδυναμία υπακοής του κατώτερου (στρατιωτικού) προς τον ανώτερον ή η επιβολή του ανώτερου προς τον κατώτερο και μάλιστα με το πνεύμα της εποχής (αντίδραση Γενήσαρλη).

Η αντίληψη ότι η Πολιτική Αστυνομία υπερείχε της Στρατιωτικής, τόσο από απόψεως προσαρμογής προς την νοοτροπία και τις συνθήκες της νεότερης κοινωνίας, είχε εδραιωθεί, γιαυτό και η Αποστολή, μετά από ώριμη σκέψη, εισηγήθηκε τη σύσταση ίδιας Πολιτικής Αστυνομίας, η οποία να έχει αρμοδιότητα για κάθε αντικείμενο αστυνομικής φύσεως και δυνάμενης να επιβληθεί κάθε ατόμου, ανεξάρτητα της ιδιότητάς του. Ταυτόχρονα εισηγήθηκε και την ίδρυση Ειδικής Σχολής, για την εκπαίδευση των Αστυνομικών Υπαλλήλων.

2. Η ίδρυση της Αστυνομίας Πόλεων.

Τον Ιανουάριο του 1920, μετά την εισηγητική έκθεση του Αρχηγού της αποστολής Φρειδερίκου Χαλλίντεϋ, η πολιτεία αποφάσισε να υλοποιήσει την προτεινόμενη λύση. Η πρότασή του αυτή συνέπεσε με την πρόταση του Αρχηγού της Ιταλικής Αποστολής του 1914, που όπως αναφέρει ο τ. Αρχηγός της Χωροφυλακής Δρόσος Δροσόπουλος στο βιβλίο του «Ελληνική Β. Χωροφυλακή», είχε προτείνει τη σύσταση δύο Σωμάτων - Κλάδων, ο ένας της σταθερής Αστυνομίας και ο άλλος της Κινητής - Καταδίωξης.

Την 27-1-1920, ο Υπουργός Εσωτερικών Κων. Ρακτιβάν καταθέτει την αιτιολογική έκθεση, επί του νομοσχεδίου και την 25-7-1920, ψηφίζεται ο Ν. 2461 «Περί Αστυνομίας Πόλεων», που έχουν ως ακολούθως:

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Επί του νομοσχεδίου «περί Αστυνομίας Πόλεων».

Πρός την Βουλήν:

Διά του υποβαλλομένου νομοσχεδίου σκοπείται η σύστασις ειδικού Αστυνομικού Σώματος, διά τας Αθήνας, Θεσσαλονίκην, Πειραιά, Πάτρας και Κέρκυραν, ως επίσης και δι' άλλας πόλεις του Βασιλείου, εις ας βραδύτερον, ήθελε κριθή αναγκαία η λειτουργία τοιούτου Σώματος.

Είναι κοινώς ανεγνωρισμένον και παραδεδεγμένον ήδη καταρχήν, υπό τε της Κυβερνήσεως και υπό της Βουλής, ψηφισάσης το άρθρον 12 του νόμου 1370, ότι διά τας μεγαλοπόλεις απαιτείται η οργάνωσις ειδικού Σώματος Αστυνομίας άλλου, παρά το ασκούν μέχρι τούδε τα καθήκοντα ταύτα Σώμα της Χωροφυλακής.

Τω όντι δ' εξ αυτών των όρων Χωροφύλαξ και Αστυνομικός δηλούται η διαφορά των δύο λειτουργημάτων. Αι υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των ανωτέρων Σωμάτων, μολονότι καταρχήν ταύτα και τείνοντα προς τον αυτόν σκοπόν, είναι όλως διάφορα εν ταις λεπτομερείαις και ως προς τον τρόπον της εκπληρώσεως αυτών, σχετιζόμενα ένθεν μεν προς τας πολλαπλάς απαιτήσεις του βίου των μεγαλοπόλεων και τας ιδιάζουσας εν γένει συνθήκας τούτων, ένθεν δε τον διάφορον όλως τρόπον του ζην και τας συνθήκας των μικρών πόλεων και χωρίων της υπαίθρου χώρας.

Η ειδική εκπαίδευσις του Σώματος της Χωροφυλακής και αι εν γένει διέπουσαι τούτο διατάξεις, δεν δυνάμεθα να είπωμεν, ότι προσαρμόζονται τελείως προς την εκπλήρωσιν καθαρώς αστυνομικών καθηκόντων. Η αδυναμία αύτη οφείλεται κατά μέγα μέρος και εις το γεγονός, ότι το Σώμα τούτο φέρει προέχοντα χαρακτήρα στρατιωτικόν, επεκτείνον, ως εκ του σκοπού αυτού, την δράσιν του καθ' άπασαν την χώραν, εντεύθεν δε και η εκπαίδευσις ρυθμίζεται συμφώνως προς την τοιαύτην αποστολήν του και συχναί μετακινήσεις του, εις τας πόλεις υπάρχοντος προσωπικού λαμβάνουσι χώραν επί τοσούτον, ώστε πολλάκις είναι δύσκολον να ευρεθή κατώτερος Αξιωματικός ή οπλίτης, υπηρετών πλέον του εξαμήνου εις την αυτήν πόλιν.

Αι τοιαύται επανειλημμέναι μεταθέσεις, συνεπαγόμεναι άγνοιαν των τοπικών συνθηκών, τοπικών αναγκών, ειδικών διατάξεων, και αυτής ακόμη της τοπογραφίας και των εγκληματιών των πόλεων, επιφέρουσι τα (ουχί άγνωστα) επιβλαβή, διά την ως Αστυνομικής δυνάμεως επάρκειαν του Σώματος τούτου αποτελέσματα.

Η είς τας πόλεις αφετέρου εκτέλεσις υπηρεσίας, υπό των ανδρών της Χωροφυλακής, πολλάκις ουχί μετά προθυμίας, αναλαμβάνεται και λόγω του δαπανηρού του βίου των πόλεων και το σημείον τούτο, δέον να αντιμετωπισθή επαρκώς, κατά την ρύθμισιν των όρων του Αστυνομικού Σώματος των Πόλεων.

Οι ανωτέρω είναι οι σπουδαιότεροι των λόγων, οίτινες επιβάλλουσι και παρ' ημίν, ως επέβαλον προ καιρού εις τα κράτη της Αγγλίας, Αμερικής, Γαλλίας και πλείστων άλλων χωρών, την συγκρότησιν ειδικού Σώματος της Αστυνομίας Πόλεων, κατά τα διά του υποβαλλομένου ήδη, είς την Βουλήν νομοσχεδίου εκτιθέμενα.

Πριν εισέλθωμεν εις τας λεπτομερείας αυτού, σημειούμεν ιδιαιτέρως, ότι εν εκ των κυρίων χαρακτηριστικών του διά του παρόντος νομοσχεδίου σχηματισθησομένου Σώματος είναι, ότι τούτο θα είναι Σώμα ουχί στρατιωτικόν, αλλά πολιτικόν, υπό τον έλεγχον μόνον των πολιτικών αρχών, μη έχον πλέον σχέσιν, προς τον στρατόν και τους στρατιωτικούς κανονισμούς και ότι θα αποτελήται εξ ιδιωτών εθελουσίως κατατασσομένων, αναλαμβανόντων την υπηρεσίαν ταύτην, ως βιοποριστικόν επάγγελμα, αντιθέτως προς το συμβαίνον, κατά το πλείστον, εις

το Σώμα της Χωροφυλακής, ένθα μέγα μέρος των κατωτέρων οργάνων κατατάσσεται επί ωρισμένη βραχεία θητεία, υπεχούση θέσιν της διετούς υποχρεωτικής θητείας εν τω στρατεύματι.

Εν επιπλέον επιχείρημα, διά την ύπαρξιν ειδικής Αστυνομικής δυνάμεως εν ταις πόλεσιν, είναι η ανάγκη της δημιουργίας, μάλλον φιλικών σχέσεων και συμπαθείας μεταξύ της Αστυνομίας και των πολιτών, όπερ είναι δυσχερές να υφίσταται, εφόσον αστυνομικά καθήκοντα εκτελεί δύναμις σώματος στρατιωτικού διεπόμενου, υπό των ιδιαζόντων τω στρατώ κανόνων και υποκειμένου εις συχνάς μεταθέσεις, ως ήδη συμβαίνει.

Διά του παρόντος σχεδίου νόμου, καθιερούται η μονιμότης του προσωπικού, ως απαραίτητος παράγων. Εννοείται όμως αφετέρου, ότι οφείλομεν να θέσωμεν τοιούτους όρους διά την υπηρεσίαν του νέου Αστυνομικού Σώματος, ώστε να ελκύσωμεν, ως όργανα του Σώματος τούτου, πρόσωπα καλής τάξεως και αγωγής, δυνάμενα να αποβώσιν αντάξια των δικαίων προσδοκιών του κοινού...

Εν Αθήναις τη 27 Ιανουαρίου 1920

Ο επί των Εσωτερικών Υπουργός

Κ. Δ. ΡΑΚΤΙΒΑΝ.

«Περί Αστυνομίας των Πόλεων».

Νόμος 2461.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ψηφισάμενοι ομοφώνως μετά της Βουλής, απεφασίσαμεν και διατάσσομεν:

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Σύστασις της Αστυνομίας των Πόλεων.

'Αρθρον 1.

Η Αστυνομική υπηρεσία εν ταις πόλεσιν Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Πατρών και Κερκύρας, και εις πάσαν άλλην πόλιν οριζομένην διά του Β. Διατάγματος, προτάσει του Υπουργικού Συμβουλίου εκδιδομένου, ενεργείται υπό ιδίου Σώματος Αστυνομίας, υπαγομένου εις την δικαιοδοσίαν του Υπουργείου των Εσωτερικών και συγκροτουμένου κατά τα κατωτέρω οριζόμενα.

Τα όρια των αστυνομικών περιφερειών εκάστης των ανωτέρω πόλεων ορίζονται διά Β. Διατάγματος, προκαλουμένου υπό του επί των Εσωτερικών Υπουργού.

Η ούτω πως δε καθωρισμένη περιφέρεια εμφαίνεται εν τω νόμω και ταίς Αστυνομικές Διατάξεσι διά του όρου «Πόλις Αθηνών κ.λπ.».

'Αρθρον 2.

Ο καθορισμός της Αστυνομικής δυνάμεως, ήτοι του αριθμού των απαρτιζόντων αυτήν βαθμοφόρων και απλών Αστυφυλάκων και η κατανομή ταύτης εις τας εν άρθρω 1 πόλεις γίνεται διά Β. Διατάγματος, κατά πρότασιν του Υπουργού των Εσωτερικών.

Οι αποτελούντες το Αστυνομικόν Σώμα, οργανικοί βαθμοί είναι:

Αρχηγός της Αστυνομίας, Διευθυντής Α' και Β' τάξεως, Αστυνόμος Α' και Β' τάξεως, Υπαστυνόμος Α' και Β' τάξεως, Αρχιφύλαξ, Αστυφύλαξ .

Διά του όρου «Αστυνομικοί Υπάλληλοι» ή απλώς «*Αστυνομικοί*» εν τω *παρόντι νόμω, δηλούνται, εφόσον δεν γίνεται ειδικώτερος τις προσδιορισμός, πάντες οι ανήκοντες εις την δύναμιν του υπ' αυτού συνιστωμένου Αστυνομικού Σώματος, από του Αρχηγού μέχρι του Αστυφύλακος, συμπεριλαμβανομένων.*

'Αρθρον 3.

Η ως άνω Αστυνομική δύναμις ασκεί εν ταίς ρηθείσαις πόλεσι πάντα τα καθήκοντα, όσα οι νόμοι του Κράτους αναγράφουσι διά την Αστυνομίαν και γενικώτερον:

α') Διαφυλάσσει την δημοσίαν ειρήνην, ησυχίαν και τάξιν, λαμβάνουσα πάντα τ' απαιτούμενα μέτρα, προς προστασίαν των προσώπων και περιουσιών των κατοίκων.

β') Ενεργεί παντί νομίμω τρόπω, ίνα επιτυγχάνη πληροφορίας σχετιζομένας, προς την διάπραξιν αδικημάτων, υποβάλλει ταύτας αρμοδίως και λαμβάνει συμφώνως προς τον νόμον και τας διαταγάς των προϊσταμένων αυτής, τα προσήκοντα μέτρα προς πρόληψιν της εκτελέσεως του αδικήματος, είτε ίνα φέρη τους δράστας ενώπιον της δικαιοσύνης.

γ') Εκτελεί διά των αρμοδίων οργάνων καθήκοντα Δημοσίου Κατηγόρου και ανακριτικά και πάντα εν γένει τα υπό της Ποινικής Δικονομίας εις την Αστυνομίαν ανατιθέμενα.

δ') Ενεργεί συλλήψεις και κρατήσεις προσώπων, καθ' ας περιπτώσεις το μέτρον τούτο επιτρέπεται εκ του νόμου και συντρέχουσιν αποχρώντες λόγοι προς εφαρμογήν αυτού, τηρουμένων δε πάντοτε των σχετικών νομίμων ορισμών.

ε') Ρυθμίζει και ελέγχει την ανά τας οδούς κίνησιν, τηρεί την τάξιν εις τας οδούς, δημοσίας αγοράς, σταθμούς, αποβάθρας, πανηγύρεις και πάντα τα υπό του κοινού συχναζόμενα μέρη, ως και εις τους τόπους δημοσίας λατρείας, κανονίζει την προσέλευσιν εις τα δημόσια λουτρά και εις τα εν δημοσία χρήσει πορθμεία, και μεριμνά, όπως προλαμβάνη ή εμποδίζη, εις όλα τα μέρη ταύτα πάσαν παράβασιν των νομίμων διατάξεων και κανονισμών, εις ων την τήρησιν υποχρεούται το κοινόν.

στ') Παρέχει πάσαν δυνατήν βοήθειαν, εις ανάπηρα και αβοήθητα πρόσωπα, ευρεθέντα ή παθόντα εν δημοσία οδώ ή τόπω και λαμβάνει υπό φύλαξιν οινόφλυγας και φρενοβλαβείς, περιφερομένους και επικινδύνους.

ζ') Επιβλέπει εν γένει τας δημοσίας οδούς, τους δημοσίους τόπους, τόπους δημοσίας διασκεδάσεως και καταστήματα εις εξυπηρέτησιν του κοινού προωρισμένα, προς τήρησιν των υφισταμένων κανονιστικών διατάξεων και απαγορεύει πάσαν εις δημόσια μέρη πρόκλησιν προς ανηθικότητα οιασδήποτε μορφής.

η') Ασχολείται εις παρεμπόδισιν, ανακάλυψιν και καταδίωξιν των δημοσία ενεργουμένων τυχηρών παιγνίων παντός είδους και της χαρτοπαιξίας.

θ') Μεριμνά διά την πρόληψιν απωλειών και ζημιών εκ του πυρός, την αποτροπήν δυστυχημάτων και παντός κινδύνου του κοινού.

ι') Μεριμνά προς παρεμπόδισιν της μεταδόσεως μολυσματικών ή επιδημικών νόσων.

ια') Φροντίζει διά την ακριβή τήρησιν των νόμων, διαταγμάτων και υπό της αρμοδίας αρχής τιθεμένων κανονισμών, προς διατήρησιν της δημοσίας υγείας, ασφαλείας και ανέσεως και παρεμποδίζει την καθ' οιονδήποτε τρόπον ενόχλησιν του κοινού.

ιβ') Εκτελεί τα ανατιθέμενα τη Αστυνομία εκ των εν ισχύι νόμων, διαταγμάτων, κανονισμών και διαταγών καθήκοντα, σχετικώς προς την έκδοσιν και τον έλεγχον των διαβατηρίων.

ιγ') Εμποδίζει την παράβασιν ή καταστρατήγησιν οιουδήποτε νόμου, διατάγματος, κανονισμού ή διαταγής, νομίμως εκδιδομένων, διά τον έλεγχον του εμπορίου και της βιομηχανίας, υπέρ του κοινού ή του Κράτους.

ιδ') Παρακολύει πάσαν πράξιν, ήτις ήθελε χαρακτηρισθή γενικώς ή εν μέρει εχθρική προς τα συμφέροντα της Πολιτείας.

ιε') Εκτελεί και παν άλλο κατά νόμιμον τρόπον επιβαλλόμενον καθήκον και επιδιώκει δι' όλων των νομίμων μέσων την πλήρη εκτέλεσιν των νομίμων διαταγών των διοικητικώς προϊσταμένων...

Ο παρών νόμος, ψηφισθείς υπό της Βουλής και παρ' Ημών σήμερον κυρωθείς, δημοσιευθήτω διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως και εκτελεσθήτω, ως νόμος του Κράτους.

Εν Αθήναις τη 25 Ιουλίου 1920

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ - ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Οι Υπουργοί:

Ο επί της Δικαιοσύνης — *Ο επί των Εσωτερικών*
Ι.Δ. Τσιριμώκος — *Κ.Δ. Ρακτιβάν*

Ο επί των Οικονομικών — *Ο επί των Στρατιωτικών*
Μιλτ. Νεγρεπόντης — *Αλ. Γρίβας*

Εθεωρήθη και ετέθη η μεγάλη του Κράτους σφραγίς

Εν Αθήναις τη 29 Ιουλίου 1920

Ο επί της Δικαιοσύνης Υπουργός

Ι.Δ. Τσιριμώκος

Το κύριο χαρακτηριστικό της Αστυνομίας Πόλεων ήταν ότι αποτελούσε πολιτικό Σώμα και οι υπάλληλοί της διέπονταν από τους νόμους περί δημοσίων υπαλλήλων και τους ειδικούς περί αστυνομίας πόλεων.

Οι αστυνομικοί υπάλληλοι είχαν ιδιαίτερη πειθαρχία και ιεραρχία, η οποία δεν έμοιαζε με την στρατιωτική. Μπορούσαν να παραιτηθούν και να αποχωρήσουν από το Σώμα οποιαδήποτε στιγμή, με εξαίρεση τις περιπτώσεις των αστυνομικών, που δεν είχαν εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις και οι οποίοι αναλάμβαναν 5ετή υποχρέωση παραμονής τους.

Είχαν τη δυνατότητα να φέρουν απεριόριστα πολιτική περιβολή, όταν βρίσκονταν εκτός υπηρεσίας.

Πρώτος Αρχηγός του Σώματος και μέχρι το 1929, διετέλεσε ο ιδρυτής της Φρειδερίκος Χαλλιντέϋ. Στη συνέχεια ανέλαβε ο Άγγλος Συνταγματάρχης Κουκ Υάκινθος (30-9-1929/30-6-1930) και στη συνέχεια ο Ελληνικής καταγωγής Αιγύπτιος Αξιωματικός της Αστυνομίας Ρεμαντά-Βεήν ή Ρεμαντάς Ριχάρδος (1930-1932).

Μετά από αυτόν, την αρχηγία ανέλαβαν Έλληνες Αξιωματικοί, με πρώτο τον Ιωάννη Νάσκο. Μεσολάβησε και ένα διάστημα (1933-1935) κατά το οποίο Αρχηγός διετέλεσε ο Εισαγγελέας Εφετών Γαρέζος Κων/νος, ο οποίος προσέφερε σημαντικές υπηρεσίες στο Σώμα.

3. Η εξέλιξη του θεσμού.

Η ιστορία της υπηρεσιακής ζωής του Σώματος της Αστυνομίας Πόλεων, άρχισε από την πόλη της Κέρκυρας την 1-10-1921, με τους καλύτερους οιωνούς και προσδοκίες των αρμοδίων.

Τα πρώτα στελέχη, τα οποία εκπαιδεύτηκαν στην Αστυνομική Σχολή από το Μάρτιο του 1921, απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Την 21-4-1922, η Αστυνομία εγκαταστάθηκε στην πόλη της Πάτρας, πραγματοποιώντας το δεύτερο λαμπρό βήμα της πορείας της και από την πρώτη στιγμή, η αγάπη του κοινού, εκδηλώθηκε με κάθε τρόπο.

Στην πόλη αυτή, η Αστυνομία είχε και το πρώτο θύμα της, τον Αστυφ. ΚΑΖΗ Ιωάννη, ο οποίος με την επίδειξη πνεύματος αυτοθυσίας κατά την εκτέλεση του καθήκοντος, προκάλεσε ευμενή σχόλια και συμπάθεια για το νέο θεσμό, ακόμη και σ' αυτούς, που εκδήλωναν μερική αντιπάθεια.

Ο άτυχος αστυνομικός μαζί με τον λεμβούχο Καλογεράτο, έχασαν τη ζωή τους την νύχτα της 24/25-6-1922, όταν στην προσπάθειά τους να βοηθήσουν στην κατάσβεση πυρκαϊάς, που εκδηλώθηκε σε κατάστημα, τυλίχθηκαν στις φλόγες, βρίσκοντας τραγικό θάνατο.

Την 27-5-1923, η Αστυνομία επεκτείνεται στον Πειραιά, την εποχή που η πόλη αυτή, αντιμετώπιζε πλήθος προβλημάτων, λόγω της παρατηρούμενης αύξησης του πληθυσμού και της ανομοιογενούς σύνθεσης των κατοίκων.

Η πόλη του Πειραιά, μετά τις φιλότιμες προσπάθειες των αστυνομικών σκοπών και περιπόλων, αλλά και των σημαντικότατων αστυνομικών διατάξεων, που εκδόθηκαν από τον Διευθυντή Ιωάννη Καλυβίτη, κατάφερε να μπει σε τάξη και να γίνει ευνομούμενη πόλη, για την οποία το κοινό και ο τύπος, είχαν καθημερινά κάτι να πούν.

Την 15-1-1925, η Αστυνομία εγκαθίσταται στην πόλη των Αθηνών, μετά από μία σεμνή αλλά πολυσυζητημένη τελετή, στην οποία παραβρέθηκαν οι επίσημες αρχές και πλήθος κόσμου.

Η εικόνα όμως που παρουσίαζε η Αθήνα, ήταν σχεδόν ίδια με αυτή του Πειραιά, αν όχι και χειρότερη σε κοινωνικά προβλήματα, που ήταν περισσότερο έντονα, λόγω της άφιξης και εγκατάστασης χιλιάδων προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής.

Οι επικρατούσες όμως πολιτικές εξελίξεις είχαν απορροφήσει κατά μεγάλο μέρος την προσοχή της κυβέρνησης και εξ αυτού του γεγονότος, τα αστυνομικά ζητήματα είχαν παραμεληθεί και ανέμεναν να τύχουν σχετικής μέριμνας και λύσης.

Ανησυχητική κατάσταση παρουσίαζαν τα ζητήματα, τα σχετικά με την ευταξία, την ευκοσμία, την κοινή ησυχία, τη δημόσια ασφάλεια, τη δημόσια υγεία, την καθαριότητα και ιδιαίτερα τα σχετικά με τη ρύθμιση της κυκλοφορίας των πεζών και των οχημάτων.

Παρ' όλα όμως τα προβλήματα, η Αστυνομία επέδειξε τις ικανότητές της και από την πρώτη στιγμή έγινε αντικείμενο ευμενών σχολίων, τόσο από το κοινό, όσο και από τον ημερήσιο τύπο, που για το σκοπό αυτό, φιλοξενούσε στις στήλες του πληθώρα μακροσκελών κειμένων.

4. Η περίοδος των μεταβολών του αστυνομικού θεσμού.

Το έτος 1925, παρά τις πανθομολογούμενες επιτυχίες του νέου θεσμού σε όλους τους τομείς, έκρυβε και την πρώτη πικρία, θεωρούμενη καθοριστική για την παραπέρα εξέλιξή του.

Η βαθμιαία εγκατάσταση της Αστυνομίας στις προβλεπόμενες πόλεις δεν έγινε χωρίς διαφωνίες από μέρους του Σώματος της Χωροφυλακής.

Από το γεγονός αυτό, άρχισε να διαφαίνεται ανεπίσημα, κάποια διαταραχή στις σχέσεις συνεργασίας και αμοιβαίας εκτίμησης των δύο Σωμάτων, η οποία επισημοποιήθηκε, όταν η πολιτεία αποφάσισε το διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων του αστυνομικού έργου και την ανάθεση μέρους αυτών στο Σώμα της Χωροφυλακής κατά τέτοιο τρόπο, ώστε και τα δύο Σώματα να συνυπάρχουν στις πόλεις που είχε επεκταθεί ο θεσμός της Αστυνομίας Πόλεων.

Ειδικότερα, με τη δημοσίευση του Ν.Δ. της 27-10-1925 (ΦΕΚ 323), το αστυνομικό έργο διαχωρίστηκε σε τρεις κλάδους, της Δημόσιας Ασφάλειας, της Δημόσιας Τάξης και της Αστυνόμευσης, για την οποία όριζε επακριβώς τις αρμοδιότητές της.

Οι δύο πρώτοι κλάδοι ανατέθηκαν στη Χωροφυλακή και ο τρίτος στην Αστυνομία Πόλεων.

Το ίδιο νομοθέτημα περιόριζε την εδαφική αρμοδιότητα της Αστυνομίας στις πέντε πόλεις (Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Πάτρα και Κέρκυρα) και όχι «...και στις άλλες μεγάλες πόλεις...», που πρόβλεπε ο ιδρυτικός νόμος 2461/20 για την Αστυνομία Πόλεων.

Η Αστυνομία, την περίοδο αυτή, ασκώντας τα προβλεπόμενα από το νόμο καθήκοντά της, έδωσε μεγάλη βαρύτητα στα θέματα Αγορανομίας,

ιδρύοντας ένα Αστυνομικό Τμήμα Αγορανομίας στην Αθήνα και τρείς Σταθμούς στα προάστεια υπαγόμενους σ' αυτό, προκειμένου να προστατεύσει τους πολίτες, από τη νοθεία και την αισχροκέρδεια των εμπόρων. Παράλληλα ασχολήθηκε με τα θέματα της τροχαίας, επιβάλλοντας την «κυκλοφοριακή συνείδηση», ενώ στον τομέα των ηθών κατάφερε να πατάξει την ασυδοσία των σωματεμπόρων και των χαρτοπαικτών.

Παρ' όλες όμως τις επιτυχίες στον τομέα της Αστυνόμευσης, η αφαίρεση της αρμοδιότητας Ασφάλειας από αυτή, δημιούργησε έριδες και διχόνοια μεταξύ των δύο Σωμάτων, που είχαν σαν αποτέλεσμα τη συγκρότηση μιας νέας Υπηρεσίας που αποτελείτο από Αξιωματικούς και οπλίτες του Στρατού, της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας, τη λεγόμενη Γενική Ασφάλεια του Κράτους. Η Υπηρεσία Γ.Α.Κ. είχε σαν αντικείμενο, την κίνηση των ξένων στην Ελλάδα, και υπαγόταν απ' ευθείας στον Πρωθυπουργό.

Η Υπηρεσία αυτή, με το Ν.Δ. της 21-9-1926 (ΦΕΚ 327), υπήχθη στην αρμοδιότητα της Αστυνομίας Πόλεων, η οποία για το σκοπό αυτό, εγκατέστησε γραφεία στη Θεσσαλονίκη, Καβάλα και σε άλλους συνοριακούς σταθμούς της Β. Ελλάδος, υπό τον Αστυνόμο Α' Πετούνη Κωνσταντίνο.

Οι Υπηρεσίες αυτές λειτούργησαν για μικρό διάστημα και διαλύθηκαν με την κατάργηση της Γ.Α.Κ. στις αρχές του 1927, επί Οικουμενικής Κυβερνήσεως.

Μετά την πτώση του Πάγκαλου το 1926, τα αστυνομικά πράγματα στην χώρα ήταν συγκεχυμένα και, όπως γράφει ο ιστορικός της Χωροφυλακής Κων/νος Αντωνίου, κάθε Σώμα προσπαθούσε να πετύχει για τον εαυτό του ό,τι μπορούσε και ό,τι προλάβαινε.

Την εποχή αυτή, η Χωροφυλακή ιδρύει στην Πάτρα παράρτημα της Σχολής της, που είχε έδρα την Αθήνα.

Παρά τον οργανικό νόμο του 1925, το αστυνομικό καθεστώς της συνύπαρξης των δύο Σωμάτων δεν μπορούσε να επιζήσει, γιαυτό και στράφηκαν οι αρμόδιοι προς τη λύση της συγχώνευσης, ενώ στη συγκροτηθείσα επιτροπή, προτάθηκε και η λύση του συστήματος της «Πολιτικής Αστυνομίας», σε πόλεις άνω των 10.000 κατοίκων, αποτελούμενης και από τα δύο Σώματα, ενώ για τις μικρότερες να αστυνομεύονται αμιγώς από τη Χωροφυλακή.

Στις αρχές του 1927, επί οικουμενικής κυβερνήσεως, και ύστερα από πιέσεις Αξιωματικών και των δύο Σωμάτων, το θέμα έφθασε στη Βουλή (28-2-1927) και σε επερώτηση βουλευτών, ο Υπουργός Εσωτερικών ανακοίνωσε, ότι το θέμα μελετάται και ότι την οριστική απόφαση θα έπαιρνε το

Υπουργικό Συμβούλιο. Παράλληλα, προσκάλεσε επιτροπή αποτελούμενη και από τα δύο Σώματα, προκειμένου να συζητηθούν οι λύσεις: α) της συνύπαρξης των Σωμάτων, β) της απομάκρυνσης της Χωροφυλακής από την Αθήνα και τις άλλες πόλεις που αστυνόμευε η Α.Π. και γ) της συγχώνευσης των Σωμάτων.

Η Οικουμενική Κυβέρνηση, μετά την αποτυχία και αυτής της επιτροπής, σε καμία απόφαση δεν κατέληξε και προς καμία από τις προτεινόμενες λύσεις δεν επέδειξε προτίμηση.

Μετά τις εκλογές της 19-8-1928, επί κυβερνήσεως Ελ. Βενιζέλου, κατατέθηκε σχετικό νομοσχέδιο, για τη ρύθμιση των αστυνομικών πραγμάτων.

Το θέμα απασχόλησε τη Βουλή σε τρείς συνεδριάσεις και αφού ακούστηκαν οι γνώμες όλων, η κυβέρνηση κατέληξε στην ψήφιση του Ν. 3754/8-1-29 «Περί Οργανισμού της Αστυνομίας», σύμφωνα με τον οποίο, η Αστυνομία Πόλεων πήρε πάλι τις αρμοδιότητές της στις πόλεις που αστυνόμευε, ενώ παράλληλα από Σώμα άοπλον χαρακτηρίσθηκε ένοπλο.

Στις ίδιες πόλεις, η Χωροφυλακή ανέλαβε να ασκεί τις αρμοδιότητες των τιμητικών συνοδειών, μεταγωγών κρατουμένων, παραστάσεων κατά τις συνεδριάσεις των δικαστηρίων και των συνοδειών δημοσίου χρήματος και πειστηρίων.

Ο Ελευθ. Βενιζέλος, επιθυμώντας να εγκαταστήσει και στη Θεσσαλονίκη την Αστυνομία, όπως πρόβλεπε ο νόμος, προχώρησε στη μετάταξη δύο Ταγματαρχών (Νάσκου, Βαβούρη), ενός Μοιράρχου (Σαμπάνη), δέκα Υπομοιράρχων, μεταξύ των οποίων Έβερτ και Κόκκινο, δεκαεννέα Ανθυπομοιράρχων και πέντε Ανθυπασπιστών της Χωροφυλακής, για την στελέχωση των νέων αστυνομικών Υπηρεσιών, ορίζοντας ως ημερομηνία εγκατάστασης την 1-4-1930.

Η εγκατάσταση στη Θεσσαλονίκη δεν πραγματοποιήθηκε και το θέμα δεν απασχόλησε την πολιτεία μετά την δημοσίευση του νέου Οργανικού νόμου της Χωροφυλακής (ΦΕΚ 250/6-8-1935), ο οποίος στο άρθρο 1, μεταξύ των άλλων, καθόριζε την εδαφική αρμοδιότητα της Αστυν. Πόλεων στις πόλεις, που μέχρι τότε αστυνόμευε, δηλαδή Αθήνα, Πειραιά, Πάτρα και Κέρκυρα.

Έτσι παρέμειναν επίσημα τα αστυνομικά πράγματα μέχρι το 1953, όταν ο Πρωθυπουργός Αλέξ. Παπάγος, με την υπ' αριθ. 40418 από 17-4-53 απόρρητη απόφασή του, προς τον Υπουργό Εσωτερικών Βραχνό, ζήτησε τη συγκρότηση επιτροπής, αποτελούμενη από τους δύο Αρχηγούς των Σωμάτων, προκειμένου να μελετηθούν τα θέματα συγχώνευσης, της ενιαίας ηγεσίας αυτών, της ενιαίας διοίκησης των κεντρικών και ομοειδών υπηρεσιών και της ενοποίησης των υπηρεσιών Ασφαλείας και Αλλοδαπών.

Η επιτροπή, το 1954, δικαιολογώντας επαρκώς τις προτάσεις της, πρότεινε να παραμείνουν τα Σώματα με την υπάρχουσα οργάνωση και μορφή, καθ' όσον συντελούσε στην καλύτερη αστυνόμευση της Χώρας. Πρότεινε δε, τη δημιουργία δύο «*Κλάδων*» με ένα Αρχηγό, προκειμένου να επέλθει προσέγγιση των δυο Σωμάτων και άμβλυνση των αντιθέσεων και χωριστών επιδιώξεών τους.

Τα δύο Σώματα συνέχισαν αμιλλώμενα την πορεία τους μέχρι το 1984 οπότε και ενοποιήθηκαν αποτελώντας το νέο θεσμό της Ελληνικής Αστυνομίας.

5. Η εξέλιξη των αστυνομικών σχολών.

Η πρώτη Αστυνομική Σχολή με τμήματα Υπαστυνόμων, Αρχιφυλάκων και Αστυφυλάκων, συστήθηκε και λειτούργησε στην Κέρκυρα, στο νέο φρούριο κατ' αρχήν και αργότερα στο παλαιό.

Την ίδρυσή της πρόβλεπε ο Ν. 2461/20 στα άρθρα 9-13 και τα προσόντα των υποψηφίων αστυνομικών υπαλλήλων το Β.Δ. της 3-9-1920 «Οργανισμός της Αστυνομικής Σχολής».

Τα απαιτούμενα προσόντα ήταν χαρακτήρας χρηστός, φυσική ικανότητα ανταποκρινόμενη στα αστυνομικά καθήκοντα, ηλικία 21-27 ετών, αγαμία και φυσικά παρακολούθηση των μαθημάτων και επιτυχία στις εξιτήριες εξετάσεις.

Από πλευράς γραμματικών γνώσεων, για τους υποψήφιους Αστυφύλακες, απαιτείτο ενδεικτικό πλήρους δημοτικού σχολείου ή Β' τάξεως ελλην. σχολείου, για τους υποψήφιους Αρχιφύλακες ενδεικτικό Γυμνασίου ή Εμπορικής Σχολής και για τους υποψήφιους Υπαστυνόμους, φοίτηση στη νομική ή πτυχίο νομικής.

Στις Σχολές μπορούσαν να καταταγούν και όσοι υπηρετούσαν στο στράτευμα και είχαν διανύσει σ' αυτό τουλάχιστο ένα χρόνο υπηρεσίας.

Επίσης Ανθυπασπιστές και Οπλίτες της Χωροφυλακής, κατόπιν αδείας του Αρχηγού τους και ύστερα από έγκριση του Υπουργού Εσωτερικών.

Μία άλλη κατηγορία υποψηφίων αξιωματικών, για να αποτελέσουν τα πρώτα στελέχη της Αστυνομίας, ήταν αυτή των Αξιωματικών της Χωροφυλακής.

Ο Αρχηγός της Αστυνομίας, είχε τη δυνατότητα, κατόπιν ειδικής αιτιολογημένης πρότασής του, εγκρινομένης από τον Υπουργό Εσωτερικών (διότι σ' αυτόν υπήγετο το Σώμα), να κάνει δεκτούς στο Σώμα τους Αξιωματικούς της Χωροφυλακής, ως ακολούθως:

Οι από το βαθμό του Ταγματάρχου και επάνω, αναλάμβαναν υπηρεσία στην Αστυνομία ως αποσπασμένοι μέχρι τρία χρόνια.

Κατά το χρόνο παραμονής τους, ελάμβαναν τις αποδοχές του αστυνομικού βαθμού που κατείχαν, εκτός αν ο αντίστοιχος μισθός στο βαθμό της Χωροφυλακής ήταν μεγαλύτερος, οπότε λάμβαναν αυτόν.

Οι από το βαθμό του Ταγματάρχου και κάτω, ήταν υποχρεωμένοι να φοιτήσουν στην Αστυνομική Σχολή, για ένα τρίμηνο και μέχρι την αποφοίτησή τους και την ονομασία τους, θεωρούντο Αξιωματικοί της Χωροφυλακής.

Με την ένταξή τους όμως στην Αστυνομία, συνέχιζαν να καταβάλλουν τις σχετικές κρατήσεις στο Μ.Τ.Σ. και έτσι δεν έχαναν τα εξ αυτού πλεονεκτήματα. Επιπλέον, ο χρόνος υπηρεσίας τους στη Χωροφυλακή, υπολογίζετο ως χρόνος υπηρεσίας στην Αστυνομία, σε αντίθεση με τους Ανθυπασπιστές και οπλίτες, που η προϋπηρεσία τους δεν υπολογίζετο στην Αστυνομία.

Έτσι παρατηρούμε, ότι οι πρώτες Αστυνομικές Σχολές, δέχονταν προς φοίτηση τριών κατηγοριών άτομα: Εκπληρώσαντες τις στρατιωτικές υποχρεώσεις ιδιώτες, στρατευμένους, που είχαν διανύσει ένα χρόνο θητείας στο στράτευμα αναλαμβάνοντας πενταετή υποχρέωση παραμονής στο Σώμα και Ανθυπασπιστές, Οπλίτες και Αξιωματικούς της Χωροφυλακής, με τις παραπάνω διακρίσεις.

Οι αποφοιτούντες από τις Αστυνομικές Σχολές έπαιρναν το βαθμό για τον οποίο εκπαιδεύτηκαν.

Για το τμήμα των Υπαστυνόμων ίσχυαν τα ακόλουθα:

Όσοι ήταν πτυχιούχοι νομικής σχολής, μετά την αποφοίτησή τους, ονομάζονταν Υπαστυνόμοι Α'. Όσοι δεν κατείχαν το πτυχίο της νομικής σχολής, ονομάζονταν Υπαστυνόμοι Β' τάξεως. Όσοι δε, πτυχιούχοι νομικής, πριν την κατάταξή τους, είχαν ασκήσει δικηγορία για μία διετία ή είχαν διοριστεί δημόσιοι υπάλληλοι για μία τουλάχιστον διετία, μπορούσαν να καταλάβουν ανώτερο βαθμό, ύστερα από εξάμηνη δοκιμασία στο βαθμό του Υπαστυνόμου.

Το Β.Δ. της 9-12-1921, που αφορούσε τη φοίτηση των δοκίμων στη Σχολή, πρόβλεπε τα εξής:

Ο δόκιμος αστυνομικός υπάλληλος, ο οποίος κατά τους δύο πρώτους μήνες της φοίτησής του αποκτούσε τα απαιτούμενα προσόντα ανώτερου βαθμού, μπορούσε, κατόπιν διαταγής του Αρχηγού, να μεταταγεί στην ανώτερη τάξη, εφόσον υπήρχαν κενές θέσεις. Όσοι δε, αποκτούσαν τα απαιτούμενα προσόντα του ανώτερου βαθμού, μετά την έξοδό τους από τη σχολή, μπορούσαν με αίτησή τους να ζητήσουν μέσα σε έξι μήνες, την

εισαγωγή τους στην ανώτερη Σχολή. Επίσης, όσοι από τους Υπαστυνόμους Β' αποκτούσαν πτυχίο νομικής, μετά την έξοδό τους από τη Σχολή, προάγονταν στον επόμενο βαθμό, μετά από τρίμηνη δοκιμασία στον κατεχόμενο.

Εκτός από τον αναφερόμενο παραπάνω τρόπο προαγωγής, το προγενέστερο Β.Δ. της 20-7-1921 καθόριζε και άλλο τρόπο προβιβασμού των αστυνομικών υπαλλήλων και ειδικότερα:

Το άρθρο 7 όριζε, ότι αστυνομικός υπάλληλος για να κριθεί άξιος προβιβασμού, θα έπρεπε να επιδείξει καλή διαγωγή και συμπεριφορά, ζήλο και ευθυκρισία, πρωτοβουλίες και ικανότητα, ώστε να είναι σε θέση να αναλάβει ευθύνες ανώτερου βαθμού.

Οι προβιβασμοί αυτής της κατηγορίας, εγένοντο κατόπιν γραπτών εξετάσεων των υποψηφίων, ενεργούμενων ενώπιον εξεταστικής επιτροπής.

Αργότερα ψηφίστηκε το Β.Δ. της 26-7-1923, το οποίο έθεσε νέους όρους προαγωγών, προφανώς λόγω των αναγκών του Σώματος, το οποίο καθόριζε:

α) Υπαστυνόμοι Β' κάτοχοι πτυχίου νομικής, έχοντες εξάμηνη υπηρεσία στο βαθμό τους, προάγονται στο βαθμό του Υπαστυνόμου Α'.

β) Αρχιφύλακες και Αστυφύλακες, που είχαν τα προσόντα του άρθρου 9 του Ν. 2815, προάγονται στον αμέσως επόμενο βαθμό, ανεξάρτητα του χρόνου υπηρεσίας.

Τέλος, το Β.Δ. της 20-10-1926 «Περί κανονισμού του Σώματος», στο άρθρο 27 καθόριζε και άλλο τρόπο προαγωγής, αλλά από το βαθμό του Υπαστ. Α' τάξεως στον βαθμό του Αστυόμου Β' τάξεως, σύμφωνα με τον οποίο, ο προβιβασμός εγένετο κατόπιν ευδόκιμων εξετάσεων, ενώπιον εξεταστικής επιτροπής στην Αθήνα.

Έτσι από το 1925, παρατηρούμε δύο τρόπους προαγωγής των αστυνομικών υπαλλήλων:

α) Των εισερχομένων χωρίς εξετάσεις, στην Αστυνομική Σχολή της Κέρκυρας, οι οποίοι μετά την εξάμηνη ευδόκιμη φοίτηση προάγονταν στο βαθμό που εκπαιδεύτηκαν, και β) των αστυνομικών υπαλλήλων, που συμπλήρωναν διετή υπηρεσία στο βαθμό τους, κατόπιν προτάσεων των ιεραρχικώς προϊσταμένων τους, ως ικανών να αναλάβουν καθήκοντα ανώτερου βαθμού και επιτυχόντων στις γραπτές προαγωγικές εξετάσεις.

Με το Ν. 3278 (ΦΕΚ 40/17-2-1925), που αφορούσε συμπλήρωση νόμων της Αστυνομίας Πόλεων και επέκτασή της στην Αθήνα, στο άρθρο 12 προβλεπόταν και η σύσταση ιδίου Σώματος από 50 γυναίκες, που είχαν τη δυνατότητα να προαχθούν μέχρι του βαθμού του Υπαστ. Α', απασχολούμενες σε υπηρεσίες που θα καθορίζονταν από τον Υπουργό Εσωτερικών.

Από το 1937, οι προαγωγικές εξετάσεις των βαθμοφόρων της Αστυνομίας ρυθμίστηκαν με διαφορετικό τρόπο, συνεπεία του Ν.Δ. 881/37, όταν οι Σχολές Υπαστυνόμων και Αρχιφυλάκων και αργότερα των Αστυφυλάκων, μεταφέρθηκαν στην Αθήνα.

Από τότε, αποκλείσθηκε η εισαγωγή στη Σχολή Υπαστυνόμων χωρίς εξετάσεις και προτάσεις των ιεραρχικώς προϊσταμένων των υποψηφίων. Επιτράπηκε η συμμετοχή και Αστυφυλάκων στο διαγωνισμό, εφόσον είχαν ένα χρόνο προϋπηρεσίας και πτυχίο ανωτάτων σχολών, ενώ αποκλείσθηκε η συμμετοχή στις εξετάσεις, μη αστυνομικών υπαλλήλων.

Η διάρκειά της φοίτησης καθορίστηκε, για τη Σχολή Υπαστυνόμων, σε ένα χρόνο και των Αρχιφυλάκων σε έξη μήνες.

Από τον Οργανικό νόμο 2458/53 και το Β.Δ. 784/60 «Κανονισμό της Σχολής Υπαστυνόμων», απαραίτητο προσόν για τη συμμετοχή στις εξετάσεις, αποτελούσε τουλάχιστον το απολυτήριο Γυμνασίου και φυσικά αφορούσε τους αστυνομικούς υπαλλήλους και όχι τους ιδιώτες.

Με το Ν.Δ. 1348/73, η διάρκεια της φοίτησης στη Σχολή Υπαστυνόμων, έγινε τριετής όπως και για τις άλλες σχολές των Σωμάτων Ασφαλείας, και εξομοιώθηκε με τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Χώρας.

Δικαίωμα συμμετοχής, είχαν όλοι οι αστυνομικοί υπάλληλοι, ακόμη και οι δόκιμοι αστυφύλακες και υπαρχιφύλακες, οι έχοντες ηλικία μέχρι 26 ετών, απολυτήριο Γυμνασίου και προτάσεις των ιεραρχικώς προϊσταμένων τους.

Στο διαγωνισμό, μπορούσαν να συμμετάσχουν και ιδιώτες, που δεν είχαν εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις και υπηρετούντες στο στράτευμα. Πρόβλεπε επίσης, την εισαγωγή στη σχολή, χωρίς εξετάσεις κατά ένα ποσοστό ιδιωτών πτυχιούχων νομικής ή παντείου, που δεν είχαν υπερβεί το 26ο έτος της ηλικίας τους.

Το νομοθέτημα αυτό καταργήθηκε το 1974 και ίσχυσε η τριετής φοίτηση και οι συμμετέχοντες στο διαγωνισμό προέρχονταν από το Σώμα.

6. Τα χρόνια της δοκιμασίας και οι προσπάθειες αναδιοργάνωσης του Σώματος.

Οι δραστηριότητες της Αστυνομίας Πόλεων και ιδιαίτερα της πόλεως των Αθηνών, ξεκίνησαν πολύ ενωρίτερα του Επικού αγώνα του έθνους, όταν προ του διαφαινόμενου πολέμου, ανέλαβαν να υλοποιήσουν τα σχέδια της επιστράτευσης και πολιτικής άμυνας.

Η έκρηξη του πολέμου, εξ αιτίας της βάρβαρης επίθεσης των Ιταλών, δεν άργησε να φανεί και να φορτωθεί η πατρίδα μας με δόξα και μεγαλείο, αλλά

και να καταστεί ολοκαύτωμα αυτοθυσίας και αυταπάρνησης για μιά ακόμη φορά, στη μακραίωνα ιστορία της.

Από πλευράς Αστυνομίας, άξιο μνείας είναι το γεγονός ότι, παρότι αποτελούσε Σώμα πολιτικό, απαλλαγμένο στρατιωτικών υποχρεώσεων, κατά τη γενική επιστράτευση, βρέθηκε από την πρώτη στιγμή, στις γραμμές του μετώπου.

Πρώτοι κατέφθασαν στο μέτωπο, 63 αστυνομικοί πρώην έφεδροι αξιωματικοί του στρατεύματος, οι οποίοι, αφού εδήλωσαν παραίτηση από το Αστυνομικό Σώμα, ανέλαβαν διμοιρίτες ή διοικητές λόχων στην πρώτη γραμμή.

Η συμμετοχή της Αστυνομίας στον πόλεμο, ολοκληρώθηκε με την αποστολή μηχανοκίνητου τμήματός της (είχε συσταθεί λίγο ενωρίτερα), που ακολούθησε τον κύριο όγκο του στρατεύματος, φθάνοντας μέχρι τις πρώτες γραμμές του πυρός, δοκιμάζοντας τις κακουχίες του πολέμου και του εθνικού εκείνου συναγερμού.

Επακολούθησε η λήξη του ελληνοϊταλικού πολέμου, η περίοδος της κατοχής, η απελευθέρωση, τα Δεκεμβριανά και μερικά ακόμη δύσκολα χρόνια δυστυχίας, αναταραχής και κοπιαστικής προσπάθειας, για τη συγκράτηση στα πόδια του, του γεμάτου δόξα και μεγαλείο Έθνους, αλλά εξουθενωμένου και ρημαγμένου από τους επιδρομείς.

Η Αστυνομία, όλα αυτά τα χρόνια, έπαιξε ασφαλώς τον ρόλο της και εκπλήρωσε με επιτυχία τον προορισμό της.

Λεπτομερής όμως, εξιστόρηση των γεγονότων της δύσκολης αυτής περιόδου, δεν μπορεί να περιληφθεί στο εγχειρίδιο αυτό, γιατί σκοπός του είναι η ιστορία των αστυνομικών θεσμών, διαμέσου των αιώνων και μέχρι σήμερα.

Μετά την είσοδο των Γερμανικών στρατευμάτων στην Αθήνα, ένα μέρος της αστυνομικής δύναμης, ακολούθησε τα αποχωρούντα στρατεύματα και έφθασε στην Αίγυπτο μαζί με την κυβέρνηση.

Η υπόλοιπη δύναμη, προσπάθησε να εκπληρώσει το καθήκον της εκ των ενόντων, βοηθώντας τις ειδικές μυστικές υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση του συμμαχικού αγώνα.

Οι προσφερθείσες υπηρεσίες ήταν σημαντικότατες και πολλοί από τους Αστυνομικούς κινδύνευσαν και αναγκάστηκαν να διαφύγουν στη Μέση Ανατολή, ενώ άλλοι έχασαν και τη ζωή τους, εξυπηρετώντας τον συμμαχικό αγώνα, έξω πάντοτε από την κύρια αποστολή τους.

Οι άνδρες της Αστυνομίας Πόλεων συμμερίστηκαν κατ' απόλυτο τρόπο τις τύχες του Έθνους, κατά τη διάρκεια της κατοχής. Επείνασαν οι ίδιοι και

οι οικογένειές τους και υποβλήθηκαν σε ποικίλες άλλες στερήσεις, έπαθαν αβιταμίνωση, περπάτησαν γυμνοί και ανυπόδητοι, όπως άλλωστε και όλος ο ελληνικός λαός.

Παρόλα όμως, αυτά τα τραγικά γεγονότα, κράτησαν ψηλά τη σημαία της αποστολής τους και υπέμειναν καρτερικά τις τραχύτητες της ελληνικής ζωής της κατοχής.

Από οργανωτική άποψη, μερικές Αστυνομικές Υπηρεσίες καταργήθηκαν κατά τη διάρκεια της κατοχής, για να επανιδρυθούν μετά την απελευθέρωση.

Τον Οκτώβριο του 1944, μετά τη γενική εξέλιξη του πολέμου, σε όλα τα μέτωπα, αναγκάσθηκε ο κατακτητής να εγκαταλείψει τη χώρα και να ανακτηθεί η ελευθερία του Έθνους.

Όμως, η έννομη τάξη έμελλε να δοκιμαστεί σκληρά στην τραγωδία του Δεκεμβρίου του 1944, και στον εμφύλιο, που επακολούθησε.

Η Αστυνομία κατά την περίοδο αυτή, πλήρωσε ακριβά την ιδιότητα των μελών της, με τον τραγικό θάνατο διακοσίων και πλέον αστυνομικών και τον τραυματισμό αρκετών άλλων.

7. Η οργάνωση της Αστυνομίας Πόλεων.

Η πολιτεία, μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου, πήρε τα πρώτα μέτρα ανασυγκρότησης και αναδιοργάνωσης των Σωμάτων Ασφαλείας.

Τα πλέον χαρακτηριστικά μέτρα, που πήρε για την Αστυνομία, ήταν η καθιέρωση ειδικών μεταλλίων, η νομοθέτηση του αστυνομικού ενσήμου, η χορήγηση συσσιτίου, η εγκαινίαση επιδόματος επιφυλακής και η μετάκληση Αγγλικής Οργανωτικής Αποστολής.

Η καθιέρωση των μεταλλίων έγινε για ηθική ικανοποίηση εκείνων που πολέμησαν αλλά και εκείνων, που θα έπεφταν στο μέλλον θύματα του καθήκοντος, άλλοτε τραυματιζόμενα και άλλοτε χάνοντας τη ζωή τους.

Η καθιέρωση του αστυνομικού ενσήμου είχε σαν σκοπό, την εξασφάλιση ενός επιπροσθέτου βοηθήματος, ικανού να ανακουφίζει τους αστυνομικούς σε έκτακτες ανάγκες και απρόοπτα γεγονότα (ασθένειες, θανάτους), τα οποία διαφορετικά, δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν λόγω του πενιχρού τους μισθού.

Το συσσίτιο καθιερώθηκε, για να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες διατροφής, γιατί ο μισθός δεν έφθανε για τη συντήρηση της οικογένειας. Όμως, αυτό σιγά - σιγά μειώθηκε και τα παραχωρούμενα είδη διατροφής, δεν έφθαναν να συντηρήσουν ούτε ένα άτομο, μέχρι που καταργήθηκε παντελώς.

Αξιόλογο μέτρο ήταν επίσης, η ψήφιση του νόμου παροχής επιδόματος επιφυλακής, από τις αρχές του 1946.

Το πέμπτο και σημαντικότερο μέτρο ήταν η μετάκληση νέας Αγγλικής Οργανωτικής Αποστολής, για την αναδιοργάνωση του Σώματος. Η αποστολή αυτή ήταν πολυμελής με επικεφαλής τον Sir Chars Wickam και είχε αρμοδιότητα και για τη Χωροφυλακή και τις φυλακές.

Ανέλαβε τα καθήκοντά της, τον Ιούλιο του 1945. Όμως, η προσφορά της αποστολής αυτής ήταν περιορισμένη, λόγω των συνεχιζόμενων εσωτερικών προβλημάτων, που αντιμετώπιζε η χώρα.

Τέλος, κατά το έτος 1958, μετακλήθηκε στην Ελλάδα για την παροχή επιστημονικών και τεχνικών οδηγιών στην Χωροφυλακή και την Αστυνομία Πόλεων, Αμερικανική Οργανωτική Αποστολή, με Αρχηγό τον Farlow. Η αποστολή αυτή παρέμεινε για μεγάλο διάστημα στην Ελλάδα και η συμβολή της στον εκσυχρονισμό των δύο Σωμάτων ήταν μεγάλη.

Από της εποχής εκείνης και τα δύο Σώματα εφοδιάστηκαν με πολλά τεχνικά μέσα.

Από το 1958, ίσως και λίγο ενωρίτερα, έντονο πρόβλημα παρουσίαζε στην πρωτεύουσα το κυκλοφοριακό. Η αλματώδης αύξηση των οχημάτων, η ρύθμιση της κυκλοφορίας με τους τροχονόμους και το υποτυπώδες σύστημα φωτεινής σηματοδότησης, ανάγκασαν τους αρμοδίους να μελετήσουν την αντιμετώπιση του όλου ζητήματος και αποφάσισαν να εγκαταστήσουν το σύστημα της αυτόματης σηματοδότησης (πράσινο κύμα).

Το παραπάνω σύστημα, εφαρμόστηκε αρχικά το 1960 στην Αθήνα και επέφερε σημαντική βελτίωση της κυκλοφορίας στην πρωτεύουσα.

Την ίδια εποχή, τέθηκαν σε νέα βάση τα προβλήματα της δημόσιας υγείας της κοινής ησυχίας των πολιτών, της ευπρέπειας των κεντρικών και άλλων σημείων της πρωτεύουσας.

Ο τομέας τουρισμός, απασχόλησε την πολιτεία και το έργο αυτό, ανέλαβε η Αστυνομία στις πόλεις, που είχε αρμοδιότητα, έτυχε δε γενικής αναγνώρισης και αποτέλεσε βασική προϋπόθεση της δημιουργηθείσης αργότερα, τουριστικής συνείδησης του κράτους και του κοινού.

Στον εκσυχρονισμό της Πρωτεύουσας, συνετέλεσαν ασφαλώς και τα παρακάτω μέτρα της Αστυνομίας, τα σχετικά με την απομάκρυνση των μικροπωλητών, από τα κεντρικά σημεία των Αθηνών, η κατάργηση του εθίμου της κατάληψης της περιοχής της αγοράς, από αυτούς, κατά τις εορτές. Η απηνής δίωξη των επαιτών και αλητών και ο περιορισμός ή η απαγόρευση κυκλοφορίας ιππήλατων, δίκυκλων, τρίκυκλων και άλλων κατηγοριών οχημάτων από ορισμένα σημεία της πόλεως.

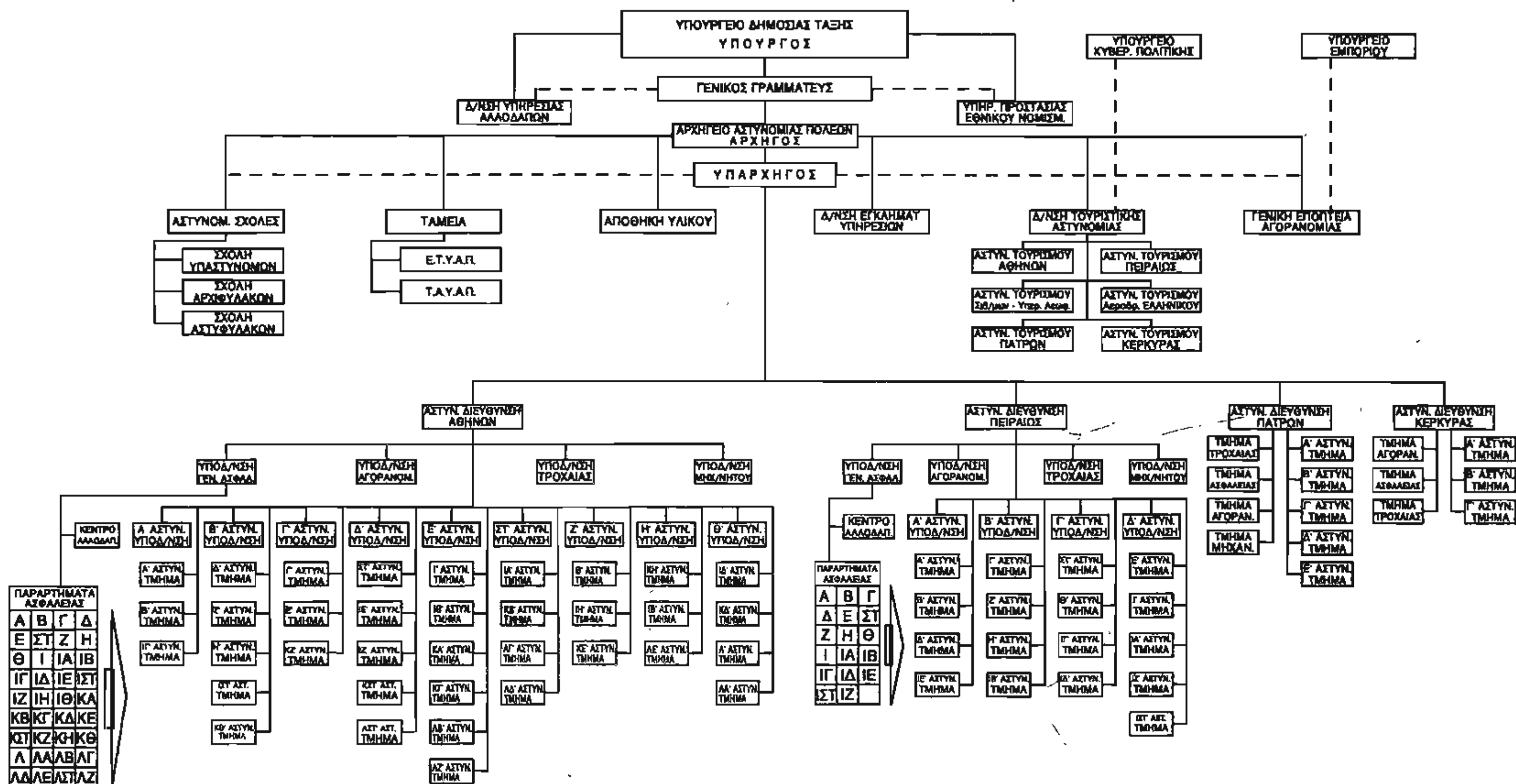
Όλα τα αναφερόμενα μέτρα, αποτέλεσαν το έναυσμα εκσυγχρονισμού της Πρωτεύουσας και κυρίως συνετέλεσαν στην εξύψωση της πολιτιστικής στάθμης του κοινού.

Επίτευγμα της εποχής, θεωρείται και η ίδρυση της Υπηρεσίας «Άμεσης Δράσης», η οποία πρωτοεμφανίστηκε την 14-8-1959, με τα πρώτα 4 ασυρματοφόρα περιπολικά αυτοκίνητα.

Σε μικρό χρονικό διάστημα, η νέα αυτή Υπηρεσία, δημιούργησε το θρύλο του γνωστού «100», που μέχρι και σήμερα με τη νέα της διάρθρωση, προσφέρει ανεκτίμητες υπηρεσίες στο κοινό.

Οργανόγραμα Υπηρεσιών Αστυνομίας Πόλεων

ΥΠΗΡΕΣΙΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΠΟΛΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

1. Η αστυνόμευση της εσωτερικής δημόσιας τάξης.

Η εσωτερική δημόσια τάξη αστυνομεύεται από τις Υπηρεσίες του κράτους ή άλλων Ν.Π.Δ.Δ. ή Ν.Π.ΙΔ.Δ. του «δημόσιου τομέα», αλλά και κατά παραχώρηση του κράτους, από ιδιώτες.

Η δημόσια αστυνόμευση ενεργείται:

α) Από την Ελληνική Αστυνομία, δηλ. την Αστυνομική Αρχή, που προβλέπει το άρθ. 11 παρ. 2 του Συντάγματος.

β) Από την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών.

γ) Από τις Υπηρεσίες των Υπουργείων και των Ν.Π.Δ.Δ. ή και Ν.Π.ΙΔ.Δ. δηλαδή την Διοικητική αστυνομία, με την ευρεία το όρου έννοια.

Τα όργανα της δημόσιας αστυνόμευσης, ως όργανα επιβολής και τήρησης γενικά της δημόσιας τάξης (εσωτερικής και εξωτερικής) έχουν την ιδιότητα του υπαλλήλου, κατά το άρθ. 13α του Π.Κ. και διακρίνονται στις κατωτέρω κατηγορίες:

1. Οι στρατιωτικοί υπάλληλοι. Στην κατηγορία αυτή, ανήκουν οι Ένοπλες Δυνάμεις (άρθ. 45 Σ.), το Λιμενικό Σώμα, αλλά και τα όργανα της Ελληνικής Αστυνομίας. Το Σώμα των Φαροφυλάκων, ανήκει στην κατηγορία αυτή, γιατί ανήκει στο Πολεμικό Ναυτικό.

2. Οι πολιτικοί διοικητικοί υπάλληλοι, δηλαδή τα όργανα του κράτους και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ.

Στην κατηγορία αυτή υπάγονται:

2α. Οι διάφορες υπηρεσίες, που ασκούν τις κρατικές επεμβάσεις στους διαφόρους τομείς δραστηριότητας των προσώπων. Π.χ. Οι Τεχνικές Υπηρεσίες των ΟΤΑ ασκούν «αστυνόμευση των δημοτικών και κοινοτικών έργων».

Τα όργανα της Αγροφυλακής ασκούν αστυνόμευση των αρδευτικών υδάτων.

Οι μηχανικοί των Τεχνικών Υπηρεσιών των Νομαρχιών ασκούν πολεοδομική αστυνόμευση κ.λπ.

2β. Το Σώμα των Τελωνοφυλάκων.

2γ. Η Οικονομική αστυνομία κατά θάλασσα, που υπάγεται στο Υπουργείο Οικονομικών και έχει σαν αποστολή τη δίωξη λαθρεμπορίου στη θάλασσα, τη λαθραλιεία, κ.λπ.

2δ. Η Δασοφυλακή και η Θηροφυλακή, που έχουν σαν αποστολή την προστασία των δασών και των θηραμάτων, υπαγόμενες στο Υπ. Γεωργίας.

2ε. Οι πρόσθετοι Αστυφύλακες, διοριζόμενοι από τα αρμόδια όργανα του Υ.Δ.Τ., μετά από πρόταση του οικείου Αστυνομικού Διευθυντή (ΝΔ. 755/70). Έχουν σαν αποστολή, τη φρούρηση και ευταξία των πάσης φύσεως εγκαταστάσεων και χώρων των φορέων του δημοσίου, των ΟΤΑ και του ιδιωτικού τομέα.

2στ. Η Αγροφυλακή και ειδικότερα οι Αγροφύλακες.

2ζ. Η ειδική υπηρεσία των Δήμων και Κοινοτήτων (Δημοτική Αστυνομία). Ασκεί αρμοδιότητες, που ανάγονται στον έλεγχο και την τήρηση των διατάξεων, που αφορούν στην καθαριότητα, στην κυκλοφορία και στάθμευση των οχημάτων, στην οικοδόμηση, στην αποχέτευση, στη μόλυνση του περιβάλλοντος και στην προστασία του υπόγειου υδατικού δυναμικού, κ.λπ.

2η Το Πυροσβεστικό Σώμα (ΠΣ), το οποίο υπάγεται στο Υ.Δ.Τ. και διέπεται από τις διατάξεις, που ίσχυσαν πριν από το Ν. 1481/84.

3. Τα όργανα διαφόρων Υπηρεσιών, δηλ. για μικτή αστυνόμευση. Σ' αυτή μετέχουν όργανα των Δημόσιων Διοικητικών Υπηρεσιών και όργανα της Ελληνικής Αστυνομίας. Π.χ. Η εκτέλεση των Υγειονομικών διατάξεων του Νομάρχη, μπορεί να ανατίθεται σε υγειονομικά, αστυνομικά ή άλλα δημόσια όργανα. Ο αγορανομικός έλεγχος, ασκείται από αστυνομικά όργανα, σε συνεργασία με όργανα διοικητικών, χημικών, υγειονομικών κ.λπ. υπηρεσιών.

2. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης.

Η οργανωτική ιστορία του σημερινού Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, παρουσίασε αρκετές μεταβολές.

Κατ' αρχήν οι αρμοδιότητές του περιλαμβάνονταν στο Υπουργείο Εσωτερικών μέχρι το 1924.

Με το Ν.Δ. 28/28-3-1924 ιδρύθηκε ξεχωριστό Υπουργείο, το λεγόμενο της «Εννόμου Τάξεως», το οποίο όμως καταργήθηκε, μετά από ένα εξάμηνο με το Ν.Δ. 30-9/14-10-1924.

Από τις αρχές του 1925, έως το 1936, οι αρμοδιότητές του, είχαν υπαχθεί και πάλι στο Υπουργείο Εσωτερικών. Στη συνέχεια, με το Β.Δ. 10/13-10-

1936, ιδρύθηκε στο ίδιο Υπουργείο, το Υφυπουργείο «Δημόσιας Ασφάλειας», που διατηρήθηκε μέχρι το 1941.

Την 14-5-1941 ιδρύεται ξεχωριστό Υπουργείο Δημόσιας Ασφάλειας, που ασκεί τις αρμοδιότητές του μέχρι την 8-4-1942.

Κατά την περίοδο 1942 έως 1945, οι αρμοδιότητές του υπάγονται και πάλι στο Υπουργείο Εσωτερικών, καταργούμενου του Υπ. Δημόσιας Ασφάλειας.

Από το 1945 έως το 1951 ιδρύεται και λειτουργεί το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, για να καταργηθεί στη συνέχεια και οι αρμοδιότητές του να υπαχθούν στο Υπουργείο Εσωτερικών μέχρι το 1954.

Από το 1954 έως το 1964, ιδρύεται στο υπουργείο Εσωτερικών, Υφυπουργείο με αρμοδιότητα επί των Σωμάτων Ασφαλείας.

Σαν Υπουργείο Δημόσιας Τάξης λειτουργεί και πάλι από το 1964 έως το 1985/7.

Στη συνέχεια καταργείται και ιδρύεται στο Υπουργείο Εσωτερικών Γενική Γραμματεία Δημόσιας Τάξης, από 1985 έως 1986/5.

Από το 1986/5 έως και σήμερα οι αρμοδιότητες των Σωμάτων Ασφαλείας υπάγονται και πάλι στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης.

Η Ελληνική Αστυνομία.

Ο θεσμός της Ελληνικής Αστυνομίας προήλθε από την ενοποίηση των Σωμάτων Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων με το Ν. 1481 της 1/8-10-1984.

Βασικό στόχο του νέου οργανισμού αποτέλεσε η επιδίωξη της πολιτείας να καταστήσει αυτόν, οργανισμό κοινωνικής προσφοράς και μέσο στήριξης της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας, όπως αυτή εκφράζεται στο άρθρο 1 του Καταστατικού χάρτη της Ελλάδος, ανταποκρινόμενου στις ανάγκες μιας σύγχρονης εποχής.

Για την επιτυχία όμως, αυτού του στόχου, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελούσε η εκπλήρωση επί μέρους στόχων, που θα έπρεπε να προηγηθούν, όπως:

α. Ο περιορισμός της δράσης των αστυνομικών στην εκπλήρωση της αποστολής του Υπουργείου, και ειδικότερα στην κατοχύρωση και τη διατήρηση της δημόσιας τάξης, στην προστασία της δημόσιας και κρατικής ασφάλειας, στην εξασφάλιση της πολιτικής άμυνας της χώρας και στη συμμετοχή της εξασφάλισης της εθνικής άμυνας, σε συνεργασία με τις ένοπλες δυνάμεις. Μια μακρά πρακτική δεκαετιών ήθελε την Αστυνομία αρμόδια για όλα τα θέματα. Βεβαιώσεις, πιστοποιητικά, άδειες κ.λ.π.,

χορηγούνταν από αυτή, υποκαθιστώντας, όλες σχεδόν τις δημόσιες υπηρεσίες.

β. Η βελτίωση των σχέσεων αστυνομικών και πολιτών. Οι σχέσεις αυτές, δεν θεσπίζονται με νόμο, αλλά πρέπει να καλλιεργηθούν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εκλείψει το κλίμα δυσπιστίας του παρελθόντος και πολλές φορές εχθρότητας, που περιέβαλε αυτές.

γ. Η αύξηση της παραγωγικότητας των αστυνομικών. Είναι σε όλους γνωστή σήμερα η χαμηλή παραγωγικότητα της δημόσιας διοίκησης, τμήμα της οποίας αποτελεί και η Αστυνομία. Η αύξηση της παραγωγικότητας, προϋποθέτει ορθολογική οργάνωση και λειτουργία, εξοπλισμό και άνοδο του μορφωτικού και επαγγελματικού επιπέδου των αστυνομικών.

δ. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του τομέα «*εγκληματικότητα*» και μάλιστα των νέων μορφών αυτής. Ο καθένας πιστεύει, ότι η αντιμετώπιση αυτού του κοινωνικού φαινομένου, ενδιαφέρει μόνο την αστυνομία. Στην ουσία, στην αστυνομία ανήκει ένα μικρό μέρος της ευθύνης, κυρίως στον κατασταλτικό τομέα. Το κύριο βάρος του προληπτικού έργου ανήκει σε άλλους κρατικούς φορείς και υπηρεσίες, αλλά και στον ίδιο τον πολίτη.

ε. Σημαντικό στόχο αποτέλεσε η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των αστυνομικών και των συνθηκών εργασίας.

Τα κυριότερα μέτρα και ρυθμίσεις του νέου οργανικού νόμου σύμφωνα με την από 20-8-1984 εισηγητική έκθεση, συνοψίζονται στα κατωτέρω:

1. Κατ' αρχήν, τερματίστηκε η πολυδιάσπαση του αστυνομικού έργου με τη δημιουργία ενιαίας Αστυνομίας, που καλύπτει όλη την επικράτεια.

2. Επιτεύχθηκε η ενότητα δράσης κατά τόπο και αντικείμενο, με τη δημιουργία ενιαίου κλάδου Ασφαλείας και Τάξεως, με τη συνένωση των δραστηριοτήτων αυτοτελών υπηρεσιών με το ίδιο αντικείμενο.

3. Περιορίστηκαν οι επιτελικές υπηρεσίες από 242 σε 12, με αποτέλεσμα να ενισχυθούν οι μάχιμες υπηρεσίες, με το υπόλοιπο προσωπικό.

4. Μειώθηκαν οι βαθμίδες (κλιμάκια) της κάθετης οργάνωσης από έξι σε τρείς, με αποτέλεσμα να επιτευχθεί μείωση της γραφειοκρατίας, απλούστευση των διαδικασιών, και μεγαλύτερη ταχύτητα δράσης.

5. Δημιουργήθηκε οργανισμός του Υπουργείου, στο σύνολο των αρμοδιοτήτων του και η αστυνομία οργανώθηκε με τη μορφή απευθείας υπηρεσιών του Υπουργείου, το Αρχηγείο ταυτίστηκε με το Υπουργείο και ο Αρχηγός και οι Αντιστράτηγοι αποτέλεσαν τους άμεσους επιτελείς του Υπουργού.

6. Διασφαλίστηκε ο έλεγχος της δράσης των τοπικών αστυνομικών υπηρεσιών, με τη δημιουργία της Νομαρχιακής Αστυνομικής Επιτροπής,

στην οποία εκτός από τον Διευθυντή του Νομού, μετέχουν εκπρόσωποι των Ο.Τ.Α. και της δικαστικής Αρχής. Σκοπός της ΝΑΕ είναι να αποφασίζει για την αντιμετώπιση όλων των σοβαρών προβλημάτων τάξης (απεργίες, συγκεντρώσεις κ.λπ) για να αποφεύγεται η τριβή της Αστυνομίας σε θέματα, που κυρίως έχουν πολιτικό χαρακτήρα και η αντιμετώπισή τους ενδιαφέρει όλους τους τοπικούς φορείς.

7. Επιτεύχθηκε ενότητα της διοίκησης της Αστυνομίας με τη δημιουργία ενιαίας ηγεσίας από ένα Αρχηγό και δύο Προϊστάμενους Κλάδων.

8. Εξασφαλίστηκε καλύτερη εποπτεία και έλεγχος του Αστυνομικού έργου με την δημιουργία περιφερειακών επιθεωρητών, άμεσων βοηθών του Αρχηγού και τη θέσπιση σύγχρονων μεθόδων σύνταξης των φύλλων ποιότητας του προσωπικού.

9. Απλουστεύθηκαν οι διατάξεις και περιορίστηκε η γραφειοκρατία με την αποκέντρωση όλων σχεδόν των επιχειρησιακών αρμοδιοτήτων, στο νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο και με τη μεταβίβαση εξουσίας λήψεως αποφάσεων, στους προϊσταμένους των κλάδων και τους αστυνομικούς διευθυντές.

10. Προβλέφθηκε ο εκσυγχρονισμός του κανονιστικού πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας της αστυνομίας, με την έκδοση εσωτερικού κανονισμού, κανονισμού προσωπικού και κανονισμού εκπαίδευσης.

11. Δημιουργήθηκε ενιαία αστυνομική ακαδημία, που περιλαμβάνει βαθμίδες επαγγελματικής και επιστημονικής εκπαίδευσης, μετεκπαίδευσης και διαρκούς επιμόρφωσης του προσωπικού.

12. Ανέβηκε το μορφωτικό επίπεδο των αστυνομικών με την πρόσληψη μόνον αποφοίτων λυκείου.

13. Αυξήθηκε το πολιτικό προσωπικό και μάλιστα το επιστημονικό και τεχνικό αντικαθιστώντας τους αστυνομικούς σε θέσεις υπηρεσιών υποστήριξης.

14. Προβλέφθηκαν πολλές βαθμολογικές, μισθολογικές και εργασιακές ρυθμίσεις, που βελτίωσαν το καθεστώς των κατωτέρων αστυνομικών.

Το περιεχόμενο των διατάξεων του οργανικού Νόμου 1481 αποτελεί αντικείμενο άλλης έκδοσης και ειδικού μαθήματος στις Σχολές της Αστυνομικής Ακαδημίας.

ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ

1

- Ειδικοί Σύμβουλοι
- **ΥΠΟΥΡΓΟΣ**
  - Γραφείο Υπουργού
  - Γραφείο Ελέγχ. Ετοιμότητας
- **ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ**
  - Γραφείο Υφυπουργού
- **ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ**
  - Γραφείο Γενικού Γραμματέα

- ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ
- ΑΡΧΗΓΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ
  - Γραφείο Αρχηγού
- ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΓΡΟΦΥΛΑΚΗΣ
- Π. Σ. Ε. Α.

- ΚΛΑΔΟΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ & ΤΑΞΗΣ
- ΚΛΑΔΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

- Διεύθυνση Αντιμετώπ. Ειδικών Εγκλημ. Βίας

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αζαπής Σ.Μ., *Λεξικόν Αστυνομικόν*, Αθήναι 1903.

Ανδρεάδης Κων/νος, *Η Θρακική τραγωδία*, Αθήναι 1933.

Αντωνίου Κων/νος, *Ιστορία της Ελληνικής Βασιλικής Χωροφυλακής*, τόμοι 1 - 4, Αθήναι 1964 - 1967.

Αρχιμανδρίτης Νικόλαος, *Επιστημονική και τεχνική Αστυνομία*, Αθήναι 1957.

Αστυνομικά Χρονικά, μηνιαία περιοδική έκδοση Αρχηγείου Αστυνομίας Πόλεων (1953 - 1983).

Αστυνομική Επιθεώρηση, μηνιαία περιοδική έκδοση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης (1984 -).

Γιαλουράκος Ι., *Η δημοσία ασφάλεια εις τον Πειραιά*, Πειραιεύς 1928.

Δασκαλάκης Απόστολος Β., *Ιστορία Ελληνικής Χωροφυλακής χρονικής περιόδου 1936 - 1950*, τόμοι Α' και Β', Αθήναι 1973.

Δημακοπούλου Χαρίκλεια Γ., *Ο Σαινσιμονιστής Francois Graillard περί των ελληνικών πολιτικών πραγμάτων (Παρατηρήσεις και προτάσεις)*, Δελτίον Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας, 23 (1979), και ανάτυπο Εν Αθήναις 1979.

Δικαίος Α. - Σαμπάνης Α., *Αστυνομική Νομοθεσία*, Αθήναι 1912 - 1920.

Δοκανάρης Ναπολέων Σταμ., *Μεγάλες μορφές του αγώνα της ανεξαρτησίας. Ο βορειοηπειρώτης αγωνιστής Κωνσταντίνος Παλάσκας*, Ιωάννινα 1980.

-, *Μιχαήλ Γεωργίου Σισίνης (Αγωνιστής της επαναστάσεως του 1821 και επίλεκτο στέλεχος της Ελληνικής Χωροφυλακής)*, Θεσσαλονίκη 1983.

-, *Ο στρατηγός του αγώνα της ανεξαρτησίας Κωνσταντίνος Βλαχόπουλος 1789 - 1868*, Ιωάννινα 1987.

Δροσόπουλος Δρόσος, *Η Ελληνική Βασιλική Χωροφυλακή*, Αθήναι 1961.

Επιθεώρηση Χωροφυλακής, μηνιαία περιοδική έκδοση του Αρχηγείου Ελληνικής Χωροφυλακής (1970 -1983).

Θεοδωρόπουλος Θεόδωρος, *Ιστορία της Ελληνικής Αστυνομίας*, Αθήναι [χ.χ.].

Καρυώτης Αναστάσιος, *Η αποστολή και το έργον της Αστυνομίας*, Τρίπολις 1951.

Κατραμπασάς Νικόλαος, *Η Αστυνομία Πόλεων*, Αθήναι 1950.

Κατσιμαγκλής Δημήτριος, *Η ανέλιξις του αστυνομικού θεσμού και η αστυνομική επιστήμη εν Ελλάδι*, Αθήναι 1974.

-, *Ιστορία του αστυνομικού θεσμού εις Αθήνα, Ρώμη, Γαλλία, Αγγλία και Αμερική*, Αθήναι 1981.

Κορωναίος Πάνος, *Πραγματεία περί Εθνοφυλακής*, Αθήναι 1866.

-, *Απόψεις περί εμπεδώσεως της τάξεως και των αιτίων των κωλυόντων αυτήν*, Αθήναι 1869.

Κροκίδας Γεώργιος, *Περί Χωροφυλακής*, Αθήναι 1867.

Κτενιάδης Νικόλαος, *Ιστορία της Σχολής Χωροφυλακής*, Αθήναι 1950.

-, *Ιστορία της Χωροφυλακής*, Αθήναι 1960.

Μαγγίνας Νικόλαος, *Η Χωροφυλακή και αι υπηρεσίαι της*, Αθήναι 1925.

Μοίτσας Νικόλαος, *Αστυνομική Νομοθεσία*, Αθήναι 1900.

Μοσκοβάκης Γεώργιος, *Λεξικόν Χωροφυλακής*, Αθήναι 1869.

Μοσχονήσιος Αν., *Το κάτοπτρον της εν Ελλάδι ληστείας*, Ερμούπολις 1869.

Μπουρίκος Παναγιώτης, *Η Χωροφυλακή ως Αστυνομία του Κράτους*, Αθήναι 1912.

Νάσκος Ιωάννης, *Η Ελληνική Αστυνομία*, Αθήναι 1932.

Παξινός Σπύρος, *'Εγκλημα - Κοινωνία - Αστυνομία*, Αθήναι 1940.

Πιτυκάκης Εμμανουήλ - Φιοράκης Ιωάννης, *Ηρώον Χωροφυλακής*, Χανιά 1927.

Ρικάκης Π., *Σκέψεις περί καταδιώξεως της ληστείας*, [χ.τ.] 1870.

Σβορώνος Γεράσιμος, *Σαμιακή Νομοθεσία*, Σάμος 1903.

Σκουρής Βασίλειος - Τάχος Αναστάσιος, *Δίκαιο της δημόσιας τάξης*, Θεσσαλονίκη 1990.

Σταμάτης Χαράλαμπος, *Ιστορία της Αστυνομίας Πόλεων 1921 - 1971*, Αθήναι 1971.

-, *Παλαιοί συγγραφείς και αστυνομικός ορθολογισμός*, Αθήναι 1978.

Σωτηρόπουλος Σ., *36 ημέραι αιχμαλωσίας και συμβίωσις μετά ληστών*, Αθήναι 1867.

Ταρσατόπουλος Γ., *Η Χωροφυλακή και η Αστυνομία μετά το ΝΔ της 18 Οκτωβρίου 1925*, Αθήναι 1925.

-, *Αστυνομική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος*, Αθήναι 1928.

Τασιόπουλος Αθανάσιος, *Αστυνομία τάξεως*, Αθήναι 1956.

Τραυλός Γεώργιος, *Τα τριάντα χρόνια της Ελληνικής Αστυνομίας*, Αθήναι 1951.

Τρουπάκης Νικόλαος, *Η Αστυνομία παρ' Έλλησι*, Αθήναι 1904.

Τσάκωνας Πολύβιος, *Ιστορία της Κρητικής Χωροφυλακής*, Αθήναι 1963.

-, *Οι Κρήτες και το επαναστατικόν κίνημα της Θεσσαλονίκης του 1916*, Αθήναι 1963.

50 χρόνια της Αστυνομίας 1921 - 1971 (έκδοση του Αρχηγείου της Αστυνομίας Πόλεων, Αθήναι 1971).

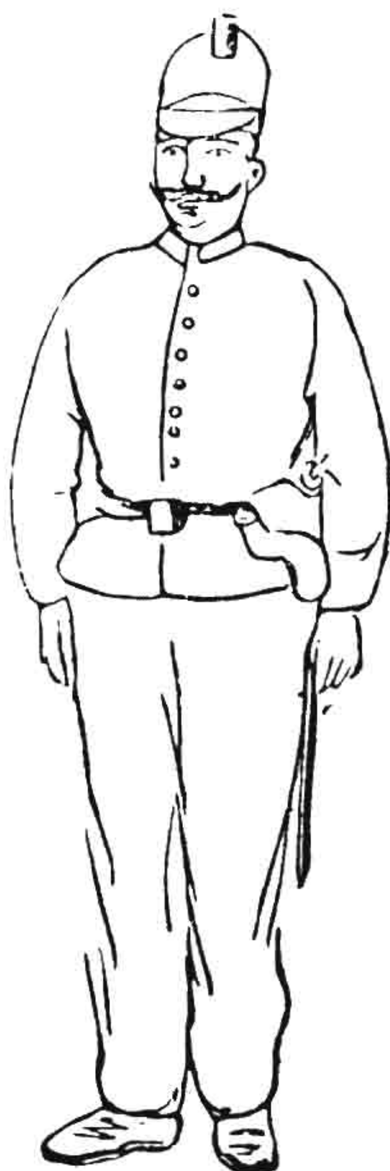
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Χωροφύλακας Οθωνικής περιόδου (1833 - 1862).

Κλητήρας Δημοτικής Αστυνομίας (1833 - 1893).

Αστυφύλακας Στρατιωτικής Αστυνομίας (1893 - 1906).

Οπλίτης Κρητικής Χωροφυλακής (1899 - 1913).

Αστυφύλακας του Μεσοπολέμου (1921 - 1940).

Χωροφύλακας μετά το Β΄ Παγκ. Πόλεμο (1950).

Αστυφύλακας μετά το Β΄ Παγκ. Πόλεμο (1950).

Έμβλημα
της Χωροφυλακής

Έμβλημα
της Αστυνομίας Πόλεων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ